

בסיועה דשמי亞

כבוד אב ואמ בהלכה ובאגדה

חיברתו וערבתו בחסד ה' עלי

הצעיר באלפי ישראל

דוד שלום נקי ס"ט

שנת "זורה בחשך אורך" (ישעה מה ז)

המו תשע"ח לפ"ק

א- תוכן העניינים ↗

שער האנזה

6.....	דברי פתיחה
9.....	מבוא
14.....	מטעמי מצות "כיבוד אב ואם"
14.....	← הכרת הטוב
24.....	← העברת שושלת האמונה
28.....	← רישון עצמי וקבלת מרות
29.....	← צורך קיומי עבור האדם
30.....	גודל חיוב כיבודם – גדרים והנוגות
32.....	שכר מצות כיבוד הוריהם
42.....	בחירה סיפורים בחשיבותה של מצות כבוד הוריהם
58.....	יחסו הורים וילדים

שער ההלכה

142.....	מצות מגורים
144.....	זיכרון שם הוריהם
146.....	להפריש את הוריהם מאיסור
151.....	הורים שאינם שומרי תורה ומצוות
153.....	הנוגת ההורים עם בניהם
158.....	חינוך הבנים
178.....	"ארור מקלה אביו ואמו"
181.....	"ומקלל אביו ואמו, מות יומת"
182.....	"זמנה אביו ואמו מות יומת"
184.....	כיבוד על ידי אחרים
187.....	הנוגת אשה נשואה בכבוד הוריה
188.....	כבוד שאר הקרוביים
195.....	כיבוד הורים לאחר אריכות ימים ושנים
213.....	יום השנה
215.....	תיקון לפוגם בכבוד הוריו
	72..... כיבוד אב ואם בדיבור
	83..... קבלת שרוט מההורים
	89..... כיבוד אב ואם בממון
	91..... מצוות קימה מפני ההורים
	97..... מקום החיוב לעמוד
	103..... כיבוד הורים בקיום המצוות
	105..... כיבוד בסנדקאות וקריאת שם
	109..... תלמוד תורה וכיבוד אב ואם
	111..... מצוות מורה
	120..... אם מותר לחלק על דברי ההורים
	124..... אם מותר להעיר את ההורים מחדש
	127..... ציווים שאין בהם הנאה להוריהם
	128..... כיבוד אב ואם בדבר עבריה
	133..... כיבוד אב ואם בענייני נישואין
	139.....

لتועלת הלומדים:

יש לציין שההלכות שבחוורבת הן לכל הדעות, לבני אשכנז ولבני ספרד. בלבד מההלוכות שבארנו בהם במפורש, שיש חילוק בין בני אשכנז לבני ספרד.

העמודים המסתומים בחוברת ב-(א), הם לפי הספר ילקוט יוסף כיבוד אב ואם. וכשכתוב (ה"ע), הוא הספר הליליות עולם חלק ח. וכשכתוב סימן וסעיף, הינו שלחן ערוץ יורה דעתה.

ראש חודש תמוז ה'תשע"ח

בס"ד

הסכם

הובא לפני הקונטראס היקר "כבד אב ואם בהלכה ובאגדה", עירוק בטוב טעם ודעתי, דבר דבר על אופני, תפוחי זהב במשכיות כסף, שאסף וקייבן, הרכ היקר מאוד, שוקד באוהלה של תורה,ليلת כיום יאיר בחשכה כאורה, ריראת ה' היא אוצרו, ועליו יצין גורו, שמן תורך שמנו, טעמו ומיוקו עמו, אשרי يولדו, צינה וסוחרה אמתו, מרביין תורה ומורה הוראה, כבוד שם תפארתו, הרכ הגאון רבי דוד שלום נקי שליט"א, מחלמידי המובהקים של מרכז אמרוי"ר פוסק הדור רבני עובדיה יוסף צוק"ל, והולך בדרךו ההלכתית, לא זו מפסקיו ימין או שמאל, בין להקל ובין להחמיר.

והנה מצות כבוד אב ואם היא מכלל המצאות השכליות שבתורה, שהלאו הוא אביך קורך הוא עשה יוכונך, וכמו שכח הרמב"ם (בפרק ו' משמונה פרקים לרמב"ם), והוא בכלל המצאות שאמרו עליהם חכמים ז"ל שאליו לא נכתבו רואים הם להיכתב, ויראוו אותו חכמים מצאות שכליות. ואמנם עליינו לקיים את המצואה בעבורו שהקב"ה ציונו עלייה, ולא בעבורו שהדעת מהיכתב להזה, כמבואר במדרש תלפיות, וכן כתוב בערך השלחן שאף שמצאננו שיש גוים נזהרים למצאות כבוד אב ואם מפני השכל והבטבע, אך אנחנו בני ישראל נצטוינו על כל מצוה שכילת לבלתי עשות אותה מפני השכל, אלא מפני ציוויו השם יתברך בתורתו הקדושה, ועל זה נאמר "זהה יעקב תשמעון את המשפטים האלה", כלומר שחוקים - אלו המצאות שאיננו מבנים טעםם, בזודאי תעשו אותם מפני שאתה שומעים קולוי, אבל עיקר השכר הוא שם המשפטים - אלו המצאות השכליות תעשו מפני השמייה לךoli, רהינו מפני שאנו אתכם ולא מפני השכל. ולכן כתבה התורה "כבד את אביך ואת אםך כאשר ציוך ה' אלוקיך", והיינו שתכתבם בגל ציוך ה' אלוקין.

אני מכיר את הרה"ג המחבר שליט"א עוד למעלה מ-25 שנה, וראינו עליו שיש לו עתיד רבני להפין תורה ויראה, אשריו שזכה להימנות עם מוצי הרכבים, תלמידין כהלותנן, מזה שנים, להרבות חילימ לתורה, להגדיל תורה ולהדרה, ועליו יאות להמלין מה שאמרו חז"ל: "כל מי שיש בו יראת שמים, דבריו מתקבלים".

בחיבוריו היקרים, הוא מסכם בתוכית ובבירור את הדברים באופן נכון, ובשפה ברורה השווה לכל נפש, בבחינת דיבריה תורה כלשון בני אדם, דרי ונשכר, לאסוקי שמעתאת אל'בא דהלהכתא, להבין ולהזרות לשעה ולדורות, והביא הלכות מאשר עלה בספרו "ילקוט יוסף", וכן מספרו של מרכז אמרוי"ר עטרת ראשנו רבנן של כל בני הגללה רבני עובדיה יוסף צוק"ל, דיע"א, והדבר הוא להזעלה מרווחה לכל שכבות הציבור, הן לאברכים, והן לבני הבתים, ולפעלה טבא אמיןא, אישר חיליה לאוריתיה.

כמו כן צירףagi אגדה וחיזוק במעטה מצות כבוד אב ואם, דברים מותקים מדבש ונופת צופים, בטוב טעם ודעתי ערוכים, עם מדרשי חז"ל מזוהב ומפנינים יקרים, בלשון צחה וברורה, קליה ונעימה, לתועלת זוכי הרכבים.

משנה שמחה יש בלבבי בשומיי, כי אף אנשים ונשים הרוחוקים מהתורה ומצוות, קובעים סדר לימוד בחורבות אלו הנכתבות בשפה קללה ונעימה, ואט מתקרכבים לצורן מחייבם, וכן שיעוריהם ובאים ליצבור הרחוב קובעים בהן, וזכות הרכבים גדולה היא עד מאד. כמו כן, רבים עוזרים מבחנים ליצבור הרוחב ובכתי הספר לתלמידים מתוך החומרות הללו, עם חלוקת מלגות ותעודות הוקרה, ואין ספק הדבר זה מדרבן את הלומדים מאד מאד, וונתן להם חشك ורצון להתחזק בלימוד ההלכה למעשה.

וכבר כתוב הגאון רבי חיים פלאגי בהקדמה לספרו "מועד לכל חי", שם מר זקנו הגאון הראשון לציון רבי יוסף רפאל חזון בעל שו"ת "חקרי לב", בשבח ספריו של הגאון החיד"א ז"ל, וביקר בספריו הקטנים כמו "מורה באכבע" וכדומה, שהוא מוסר ודינים שיד כל אדם שווה בו, אחד חכם ואחד תם קוראים בו, ובעל ישאהו בחיקם, והיתה עמו וקרוא בו ברכתו בדרכן, בים וביבשה, שאין בו טורה כלום. והוא משבח בתהילתו החרבורים הללו יותר ויותר מכל שאר החיבורים הנוראים, עין כי נמצאים בהם מוסר מלכים ודינים המדריכים לאדם ליראת הא' ולעובדו בלבב שלם. עי"ש.

מצויה רבה בתחום ולסייע להוצאה חיבורים אלו, כי זיכוי הרבים גדול הוא, ועליהם נאמר: "ומצדיקי הרבים כוכבים לעולם ועד", ויבורכו מפני עליון בבני חי' ומזונו לעבודת ה' יתברך. ועיין בשוו"ת דברי מלכיאל (בהקדמה לחלק א') שהביא את דברי המדרש (ויקרא ר' רבא פ"ב): כל מי שהומה ומהמה אחר המצאות, ומצויה קבועה לדורות אין לו, מה הנה יש לו, אבל המניה מצואה קבועה לדורות שנקרוata בכל עת על שמו, החשוב כאלו עושה אותה בכל שעיה, ומתנהם בה במותו, כי מצואה זו תעsha פירות וכירי פירות אף לאחר מותו. ובפרט הזוכה במצבה של הדפסת חיבורים חדשניים בדבר הלכה שהוא עיקר חיזוק תורתנו הקדושה, שלל ידי' זה רובה הדעת בישראל. שאין גובל לעילוי הנשמה מהם גורמים, ומעלים אותה במעלות אין סוף, כי כל הוצאות שיצאו מהלימוד בהם, ומזרעם וזרע זרעם של הלומדים והמתהזכים מהם, באמונה בה, ובשמירת התורה והמצאות, הכל נזקף לוכתו, ומכניסים אותו בשערי גן עדן העליון, אף אם לא וכיה בהיותו פה בעולם הזה לכלת בדורכי השם יתברך. עכ"ד.

ומן אמר"ר זיע"א בשוו"ת יביע אומר חלק ח' יורה דעתה סימן לו) כתוב, שהגדצתה שם הוריו עדיף יותר להדפיס ספר הלכה לזכותבו את הרבים. שככל המזוכה את הרבים, זכות הרבים תלואה בו, ואין חטא בא על ידו. ושכורו כפול מן השמים. וכותב הרב לב אריה, המחדש הידוש תורה והמדפסים, שכורים גדול יותר ממקריב קרבנות, שעיל ידי' שמו ציא לאור עולם ספר שיש בו זיכוי הרבים, מתכפרים לו עונותיו. וכיון שהבן מזוכה את אביו, ראוי להדפיס הספר לזכות את הרבים, וזה לה לעילוי נשמת ההורים, ויקוים בהם מה שנאמר (תהלים פד ח): "ילכו מחיל אל חיל".

וכן כתוב הגאון רבי חיים פלאגי, שלפי מה שכותב מรณ הבית יוסף שכטיבת חומשיים וש"ס ופיירושיהם, גם הם בכלל מצות כתיבת ספר תורה, וזו יותר מזוכה גודלה ממה שיש תורמים לכתוב ספר תורה לקראו בו ברבים. לפי זה נראה שהוא לדין למי שנוטן נדבה להדפס ספר חדש מתורותם של הראשונים או האחרונים, שזהו בכלל מה שאמרו (כתובות נ ע"א) "צדקה עמדת לעדר", זה הכותב ספרים ומשאלים לאחרים. והוא הדין למי שנדפס מהוננו ספר כתיבת יד בהלכה, אשר חובר על ידי' מזוה הוראה, ויש בו תועלת לרבים, שהוא חשוב יותר מכתיבת ספר תורה, שמצויאם לאור עולם, לחקלם ביעקב ולהפיצו בישראל, ולמען יעדו ימים רבים, שבodiai שכורו כפול מן השמים, ואין לך הנצח לעילוי נשמת ההורים גודלה מזו.

ברכתו של המחבר שימשיך לזכות את הרבים, ויפורטו מעינותיו חוזה להגדיל תורה ולהאדירה, ויעלה מעלה מעלת התורה והיראה לגאון ולהפארת, והיה שמו כשם הגודלים אשר בארכן לנאון ותפארת, וכי דוד לכל דרכיו משליכ לו, עמו, לאורך ימים ושותה חיים בטוב ובנעימים. "והיה בעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעטו, ועליהם לא יוביל וכל אשר יעשה יציליח". Amen.

ברכת התורה בהערכה ובאהבה רכה

יצחק יוסף
 YITZCHAK JOSEF

הר אשון ציון והרב הראשי לישראל
 נשיא בית הדין הגדול

❖ דברי פתיחה ❖

מה אשיב לך, כל תגמולותי עלי (זהלים קט יב). אורה ה' מiad בפי, ובתודה רבים אהלונו וsem kat ל'. חסדי ה' אזכיר תחלות ה', בעל כל אשר גמלנו ה' (ישעה סג ג'). האלhim הרעה אתני, מעוזדי עד היום זהה (בראשית מה ט).

ברוך שהחינו וקיינו עד הלום, להגish לציבור היקר, אהובי התורה ולומדים, קרובים ונוגם רחוקים, נגעים כפויים ואברכים, ומשתה הנשים כאנשיים, את החיבור היקר הזה, אשר מחזא שדי יחזה, ויקרא שמו בישראל "כבוד אב ואם בהלכה ובגדה", סובב הולך על פרטיו דינים והנהגות במצבה חשובה וחמורה זו, וככלשוו חז"ל (ירושלמי פה פ"א) "מצוה חמורה שבבחורות", דהיינו הקשה שבקשורת לקיימה.

והנה בגמר מסכת קידושין לו ע"ב: תנ"ו רבנן [שנו חכמים], נאמר בדברים ה'ז: **"בבז'** את אביך ואת אמך", ונאמר (משל ג ט): **"בבז'** את ה' מהונך", השווה כתוב כבוד אב ואם לבבורי המkos [הקב"ה]. וכן, נאמר ויקרא ט: "איש אמו ואביו תיראו", ונאמר (דברים ו ט): "את ה' אלהיך תירא", השווה כתוב מורה אב ואם למורה המkos. וכן, נאמר (שמות כא ט): **"ומקלל אביו ואמו מות יומת"**, ונאמר ויקרא כד טז: "איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטא", השווה כתוב 'ברכת' [כלומר' קללה], וכתב לשון נקיה] אב ואם לברכת המkos. אבל בהכאה - ודאי אי אפשר [לא שידן]. וכן בדין! [כך צרייך הייתה] שלושתם שותפים בו.

וכן שניינו שם: שלושה שותפים הם באדם: הקב"ה, אביו, ואמו, בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו, אומר הקב"ה: מעלה אני עליהם כאלו דרתי בינויהם וכבדוני. בזמן שאדם מצער את אביו ואת אמו, אומר הקב"ה: יפה עשית שלא דרתי בינויהם. שאלמוני דרתי בינויהם צערוני. ע"ב.

כדי לעמוד על עצמת המשמעות של ההיסטוריה הרואה לפני ההורים על פי התורה, נתבונן בדברי חז"ל הנ"ל, שבכמה דברים השווה התורה את האב והאם לבורא העולם. משמעות הדברים היא כי מנוקדות מבט אמיתית, על האדם להתייחס להוריו ביראת הכבוד הרואה לבורא העולם (!), שהרי הם שותפיו של האלקים ביצירתו. הוא נתן את הנשמה הרוחנית, והם נתנו את חומר הגוף. לפיכך, לפני בנים הרי הם בדרגת חשיבות התיאמות לחשיבותו של הבורא. ואין זה משנה באיזה מעמד חברתי נמצא אותו בן ביחס להוריו, שהרי הם השותפים בבריאותו.

הmarker היה במו מור לבעור על דברי הוריו, הוא אם חלילה מצוים אותו לעבור עבירה. שהרי אחרי הכל, גם הם חיברים בכבודו של מי שברא את כולם. עיקרו זה נלמד מהפסקה המורכב משולשה חלקים, שנראים בבלתי שיעיכים זה זהה: "איש אמו ואביו תיראו, ואת שבתני תשמרו, אני ה' אלהיכם", מדו"ע נקשר מורה ההורים עם שמירות השבת, ומה פשר סיום הפסוק "אני ה' אלהיכם"? אלא בא לומר: "איש אמו ואביו תיראו", אבל "את שבתני תשמרו", ולכן אם מצוים אתם לעbor עבירה, אל תשמעו להם, שהרי "אני ה' אלהיכם" של כולכם.

אולם, כל ציווי שאינו סותר את רצון הבורא, כגון לסייע בדבר מה, לבצע פעללה כל שהוא, להימנע ממעשה מסויים וכל ציוואה בזה, על הבן לחוש באותו שעיה כאלו הבורא בכבודו ובעצמו התגלה כתעת לפני, ואומר לו את המילים הנאמרות על ידי ההורים. ואם כך במילוי משאלותיהם ובהשבעת רצונם, כל וחומר שעל הבן להזהר מלבער כל פעללה או לומר מילה פוגענית העוללה לגרום להם צער. ואדרבה, יתבונן תמיד במחשבתו כיצד יוכל לגורום להם נחת, ובמה יוכל לשמהם ולהסביר להם קורת רוח. שהרי אפילו מצד הכרת הטוב פשוטה על כל אשר טrhoו ועמלו בעבורו מאז

ליידתו ועד עומדו ברשות עצמו, חייב הוא להם חוב שאין לו גבול. כל וחומר לאחר שמצוות מלכו של עולם עליי, לכבד את ההורים שהביאוו לעולם, אפילו במקרה בו לא גידלוו בעצם ולא טרחו כלל בסיפוק צרכיו.

ובשלחו עורך נפסק להלכה: "עד היכן מוראים? היה הבן לבוש חמודות וישב בראש הקהל, ובאו אביו ואמו וקרכזו בגדיו והיכוחו על ראשו וירקו בפנוי, לא יכולם אותן, אלא ישtopic וירא מן מלך מלכי המלכים שציווחו בכך". "אייזחו כיבוד? מאכilio משקהו, מלבייש ומכסה, מכניות ומוציא. ויתנוו לו בסבר פנים יפות, שאפילו מאכilio בכל יום אוזוים מופטמים והראה לו פנים זופפות, נענש עליו". הרاي לנו שחלק בלתי נפרד מכבוד ההורים הוא שפת הגוף וסגנון המילימן הנארות בעת הסיוע להם והטיפול בצריכיהם. זהרי הגישה האמיטית והראوية לכל אדם, בהנוגתו כלפי מי שעומדים מאחורי כל הווייתו וכל קניינו בעולם.

אשרי אדם היודע כי ההורים הם מתנה נפלאה לזמן קצר, וכל עוד שם עמו בעולם מכבים ככל שבידיו, ומתירא מהם יראת כבוד, חרד לדבריהם ושואף לשמהם. אדם זה זוכה לארכיות ימיים, וגם רוחה אף הוא נתת מילדיו, הרואים בו דוגמא אישית בקיום מצות כבוד ההורם בהידור, ולמדים ממנו.

ועתה אשיחה מעט **בעלת זיכוי הרבים** וירוח ליל: הנה כתוב רבנו יונה (שער תשובה ג יט):
דע, כי נתחייב הנברא להיות ציר [שליח] נאמן ועובד משכיל בכל מלאכת עבדות
אדוני. והפועל הנאמן יהיה מהיר במלאתו וישגיה על מלאת הפועלים חבריו.
ועינוי על דרכיהם לראות אם באמונה הם עושים, ויזהרים ויודיעים את המעשה אשר
יעשו. כי חפצו ורצונו אשר תיעשה מלאכת אדוניו ללא רמיה, על כן יחויק ידי עשי
המלאכה. ע"ב. וככתב רבי אליהו לפיאו: "הרוי שלא מספיק אם יאמר האדם, די לי
להציג את עצמי ולא ישגיח לזכות נס אחרים בקיים רצון ה', כי רק בכך יקרה עבד
משכיל ופועל נאמן, ולא זולת זה. כי אם יש בכוח הרבה פעלים לתורה ולמצוות,
ואין אתה עושה כן, הרוי זאת עדות ברורה כי אין עבדות שמיים, ולא לכבוד שמיים אתה
עוסק בתורה ובמצוות, כי אם להרבות שכך ותו לא". ע"ב.

ורבנו המראי (אבות ה) באර את הפסוק (ותחים ט): "כי לא תאזוב נפשי לשאול, לא תתן
חסידך לראות שחת". וכי מה פתאום שיהיה החסיד רואה שחת [גיאנס]? אלא מאחר
שהוא חסיד, אין לך חסידות בעולם כמו המזוכה את הרבים, אין הקב"ה מניחו לעשוות
עבירה שיראה מותכה שחת, כי אין ראוי ליריד לגיהנם מי שזכה הרבים תלוי בו. וכמו
משה שזכה וזיכה את הרבים, זכות הרבים תלוי בו, וכן בדיון מאחר שהוא סיבתן.

ORAה עוד לרבנו בחחי וחוויות הלבבות שער אהבת ה' פרק ז' שכותב: דע, שאפילו החסיד הגדול
ביוור, וגדל בתורה, עד שניגע לתוכלית השלימות בתיקון נפשו אצל השם יתרברך,
ואפילו אם יגיע למודרגת מלאכי השרת בממידותיהם הטובות, ובמנוגיהם הנחמדים,
ובהתדרותם העצומה בעבודת הבורא, ובאהבתם הזוכה בהשם יתרברך, עדין לא יגיע
ל贖וויות מי שמורה ומדריך בני האדם אל הדרך הטובה והישראל בעבודת השם
יתברך, ומישר אורחותיהם, להטוטם לעבודות השם, ולקרבתם לצור מחצבותם,
ולהחזירים בתשובה שלימה, שזכוויות של זה נכפלות שבעתים, בעברן זכוויותיהם של
אלן שבסמך כל הימים והזמנים, ובזכויות זעם וזרע זעם. ע"ב.

ואמרו בזוהר (טורומה ככח ע"ב): כל המשתדל עם עמי הארץ לעזוב דרכם הרעה ולהחזירים
לモטיב, גורם קיום לעולם, ועליו נאמר מלפני ב': "בריתני הינה אתו החפים והשלומים",
וזוכה לראות בניס לבניו עוסקים בתורה, זוכה בעולם הזה ובבא. ואילו ידעו כמה
גדולה מעלת המזוכה את הרבים ומחזירים למוטב, היו רציהם אחר זהcadם הרץ אל חייו.

וכتب רבנו יונה אבאות ב ב': כמה גדרה מעלהם של העוסקים בצרכי ציבור. ואל תאמר למה לי הדרה הזאת לטrhoה בצרכי ציבור, ואך כי אזהה אותן במצוות הצדקה, הלא ממעולם שליהם הוא, והמצווה תהשש להם ולא לי אין לך לחשוב בדבר הזה, כי **כפליים תיטיב לעצמך בעבורך**, ומעלת אני עלייך שכר כאילו עשית אתה משלך את הכל, וכאיilo מפיקך נתת את אשר נתנו על ייך, והנץ מרוחית בטרכך במעשייהם, מאשר אם תטרח לעצמך, כי מעשייהם מרובים ממעשיך. וכל אשר אתה עושה, ה' מציליך בידך. לכן העוסק בצרכי ציבור, היטיב לעצמו הרבה מאד, ובלבך שיכוון לבו לשמיים. ע"ב.

והנה כתוב בפלא יועץ (אספה): כמה טובה עשו לנו בעלי אסופות רבותינו הקדושים אשר בכל דור ודור זכו ויזכו את הרבים, זכות הרבים תלויות בהם, שאלאם לא הם נשתחחה תורה מישראל, ובפרט לנו אנחנו בדור יתום שביתומים, אשר טרדוות הזמנו רבנו עליינו, ואין הפנאי מסכים אותנו ללימוד בשקיודה כמו הקדמוניים ודעתנו קזרה, ואם נבוא ללימוד ספרים הרבה, אזן קז, אבל על ידי בעלי ספרי האסופות בקיצורי דיןיהם והלכאות, חסיד גדול יחשיב, ואין לך חסיד גדול מזה שהוא חסיד בנפש, ועושי אלה הם מזכים את הרבים וזכות הרבים תלויות בהם, כי תועלתם מרובה כאמור, יוד כל אדם ממשמשת בהם כל שעיה, כי בזמן זהה הקיצור הואطبع חריף אהוב ונחמד לכל, ואומרם דרך צחות: "ויאמר לקוצרים ה' עמכם". ומתוך כך היו הדברים נקראים ונזכרין ונאמרים בבתיה נסיות ובבתי מדרשות ויהיה מזכה את הרבים, ותתעג בדשן נפשו. ע"ב.

לאור האמור, כמה מעלה טובה בכתיבת ההלכות למעשה בשפה קלה ונעיםיה, ובפרט בדורנו דור התשובה, שחפצים וכמהים לדעה מה夷שה ישראל. ומה יקר אותו אדם המשתוול להיות לאחיעזר ואחיסמרק לפעלויות ענפה זו, ולזכות את הרבים בחברות **"בhalcha ובעגדה"**, כדי לכנס עוד נפשות עמק ישראל קדושים לשמרות התורה והמצוות ההלכה, וכיודע שזו המעלה הגדולה ביותר בצדקה, לקרב את אחינו התועים ולהשיבם אל אבינו שבשמי, וכן שכתב הפלא יועץ חנ"ל: "שאין לך חסיד גדול מזה, שהוא חסיד בנפש", ואין לך הנצחה ועילוי נשמה גדולים מזה כאשר משיבים רבים מעוזו, וכל הזכוות שייהיו מהלימוד בחיבורים הללו, יוקפו ליכותם של התורמים, ולזכות אותן נשימות, ועליהם נאמר ויגאל יב ט: "ומצדיקין הרבים פפוקבים לעוזם ועד".

כצאתי את הקודש, אני אברך ולוי נאה לברך למר אבי היקר הרה"ג רבי ציון נקי שליט"א ולמרתامي היקרה ברכה על תחי', אשר הוודאות להם הגענו עד הלוות, אתה השם תשمرת וככנה רצון תעטרם, ותרפאם ברפואה שלימה נאמנה, לאורך ימים ושנים טובים בטוב ובנעימים, ויזכו לרשות רוח נחת מכל יציא חלציהם גדולים בתורה וביראת שמיים טהורה, גם עד זקנה ושיבת, ויקוים בהם הפסוק ושייה כד יט: "וְכל בָּנֵיךְ לְמֹודִי הָיָה, וְרַב שָׁלוֹם בְּנֵיךְ", אושר וועשר, ושובע שמחות וכל טוב, אמן.

ועיני לשמיים נשואות שאזכה יחד עם רعيיתי מנב"ת, להרות מכל יוצאי חלצינו נחת של קדושה, ברבות הטובה, גם עד זקנה ושיבת, ותקוים בו נבאות הנביא ישעה יט כה: "לא ימושו מפיה, ומפי זרעך, ומפי זרעך, אמר ה', מעטה ועד עוזם", ובקרוב נזהה יחד עם כל ישראל בהתגשמות הנבואה ושייה אט: "כִּי מֶלֶאָה הָאָרֶץ דָּעָה אֶת הָכֶם לִים מִכְסִים", ובא לציון גואל, במרה בימיינו אמן.

הכותב וחותם לכבוד התורה ולומדייה

ראש חדש מנחם אב

שנת: "ז'יהי דוד לכל דרכו משפט ויה' עפומ'" (שמואל א יט יט) תשע"ח לפ"ק

דוד שלום נקי ס"ט

❖ מובוא ❖

שׁ "כִּי גַּדְעָן אֶת אֱלֹהִיךְ וְאֶת אֱמֹךְ, כִּי אֲשֶׁר צָנַד ה' אֱלֹהִיךְ ♀
לְמַעַן יָאָרֵין יִמְחָה, וְלְמַעַן יִטְבֶּל לְךָ, עַל הָאָרֶבֶת אֲשֶׁר ה' אֱלֹהִיךְ נָתַן לְךָ"
(וביטים פרק ה פסוק טו)

אסיפות חירות

מהח וציפייה דרכיה עמדו באווור הארכמו. עדין ניתן עוד למשש את אותן הפחד והבהלה שתקפו את כל הנוכחים כאו, אך לפני זמן קצר. רעדת האדמה המזועעת שפקדה אותם - הותירה אותם כחלומי רעם. מעולם לא ראו ולא שמעו מabortיהם על רעדת אדמה שכזו! - מלואה הייתה בקולות רעמים אדרירים, ברעשים מחרידים, ובכל מיני תופעות טבע משונות!

לאחר שהתאוששו מן ההלם הראשוני, החליטו שעלייהם לביר בדחיפות את נסיבות האירוע, ולקבל הערכה מקצועית לגבי השכלותיו לעתיד. וכך, בעוד האדמה רועשת תחתם, מיהרו להתכנס מלכים ושרים מפוחדים לאסיפות חירות בהולה - בארכמו של בלעם. בלעם - מורה זרכם הוא. נייח בכוחות מאגיים פלאיים, והוא בודאי יוכל לתת הסבר אמיתי למתרחש כאן!

"ובכן, בלעם", פנו אליו בקול רועד, "אנא אמרו לנו, מה מתרחש כאן, שמא העולם הולך להничרב? שמא מבול רוצה האלוקים להביא לעולמים!!"

"אהה...", נשמע קולו העמוק של בלעם. "שותים שכמותכם... כבר נשבע האלוקים שלא יביא עוד מבול לעולם. אל דאגה, העולם אינו הולך להничרב."

תחושת הקלה ורגיעה הורגשה בחלל. העולם אינו עומד להничרב, כפי שאכן חשו וחשבו, זהה העיקר. ובכל זאת, מה כו"ן "ובכן", נשמע שוב הקול העמוק, "חמדה גנזה יש לו לאלוקים, אצער יקר ותביב, השמור אצלו עד לפני שברא את העולם, והיום הזה הוא בא למתאות לבניינו!" (זבחים קטו ע"א. וכמוהאר עוד בהרחבה בחומרת הג השבועות בהלכה ובגדה)

יודוך ה' כל מלכי ארץ!

כעת התחלף הפחד ברגש של ציפייה וסקרנות, מהו המסר האלוקי המיויחד, ההדרכה הייחודית, שאותה רוצה האלוקים להעביר יודוק לבניו אהובוי?

וננה - לפטע נשמע הקול. קול ה' הדוחד בעולם כולו, ונחלה לשבעים שפות, כדי שבכל אומות העולם יוכל לשומעו. שומעים המלכים את הקול מכריז ואומר:

"אנבי ה' אֱלֹהִיךְ אֲשֶׁר הַזִּצְאָתִיךְ בְּאָרֶץ מִצְרָיִם!"

רחש של תחושת ביטול עבר בין המלכים. נו, בודאי, הלוא לכבוד עצמו הוא דורש! וכי איזה מלך רוצה שייהו מכחישים אותו!

ממשיק הקול ואומר: "כִּי יְהִי כָּךְ אֱלֹהִים אֶזְרִים עַל בְּנֵי". שוב לא התרשמו המלכים. הלוא לכבוד עצמו הוא דורש! וכי איזה מלך רוצה שייהה לו שותף!!

"לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא!" הדחד הקול.

- לכבוד עצמו הוא דורש! וכי אייה מלך היה רוצה שייהו נשבעים בשמו על שקר!!

- **"זכור את יום השבת לקדשו!"**

- לכבוד עצמו הוא דורש, וכי אייה מלך איינו רוצה שייהו אゾחיו מכבדים את אותו יום שעלה בו על כס מלכותו!!

- **"כבד את אביך ואת אמך!"**

כאן השתנתה התייחסות. רוח של התפעלות עבר בין המלכים, אמרו: בנימוסי המלכות שלנו, מי שרצה להראות שהוא כנווע ומשועבד למלך, הרי הוא בוגד באבותיו, ובכך הוא מביע את נאמנותו הבלתי מסigkeit מלך. ואילו האלוקים מצוווה ואומר "כבד את אביך ואת אמך", שאין זה לטובות עצמו אלא לטובות ישראל שייהו מכבדים את אביהם ואם, ויתנו להם שכר טוב. עמדו כל המלכים מכיסאותיהם והוו גם על הדיברות הראשונות, שכולו אך טוב ואמת. (קידושין לא ע"א, בדבר רבה פרשה ח)

שלושה שותפים באדם

לא זו בלבד שמצווה ה' יתברך לכבד את האב והאם, אלא שימושה גם את כבודם לבבורי!

אמרו חז"ל: השווה הכתוב כיבוד אב ואם – לכבודו של הקדוש ברוך הוא! שהרי בכבוד אב ואם נאמר: "כבד את אביך ואת אמך", ולגביו כבוד ה' נאמר: "כבד את ה' מהונך". וכן השווה הכתוב מורה אב ואם – למוראו של הקדוש ברוך הוא! שהרי במורה אב ואם נאמר: "איש אמוوابיו תיראו", ולגביו מורה ה' נאמר: "את ה' אלהיך תירא".

ובדין הוא שכך יהיה! שהרי שלושה שותפים יש באדם: הקב"ה, אביו ואמו. אביו ואמו נתונים בו אברים ונגידים, בשר ודם, והקב"ה נותן לו נשמה. בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו, אומר הקב"ה: מעלה אני עליהם כאילו דרתי בינויהם וכבדוני ובזמן שאדם מצער את אביו ואת אמו, אומר הקב"ה:יפה עשית שלא דרתי בינויהם, שאילו דרתי בינויהם – ציירוני! (פסכת קידושין דף ל עמוד ב)

מצוה שכילת

נשאל: מצות כבוד הורים – מצוה כה מובנת מלאיה, כה מתחייבת, כה מתקבלת על הלב. חוב מוסרי פשוט, מוסכמה חברתיות בעולם כולו לשם יש לצוות עליה? ועוד – להזכיר במעמד כה גדול ונשגב? כל העולמות דממה, עם ישראל דרכיהם, אומות העולם מקשייבים, כולם מצפים לשמעו את המסר השמיימי היחיד מסונו בהיסטוריה. והנה – צו כה פשוט ומובן, כלל אנושי אלמנטארי שכזה!!

הנה, חז"ל מעידים, כי אכן יש מן הגויים שאף הם הצטינו באופן נפלא בכבוד הוריהם!

פעם שאלו את רבוי אליעזר, עד היכן כבוד אב ואם? אמר להם: אוטי אתם שואלים? לכו ושאלו את דמא בן נתינה משקלון.

דמא היה גוי חשוב ונכבד. פעמי אחת, בהיותו ראש החיל, היה יושב בין נדולי רומי, כשהוא לבוש מלבושים חשובים של זהב, והנה לפעת הגיעה אמו, שלא הייתה שפופה בעדרה, והכתה בו על לחיו בפניו כולם, משומש ולא בא לשרת אותה כמנהגו בעודדה קוצפת ורונזות, נפל מידת המגעל שחכתה בו. והושיט לה דמא את המגעל בחזרה כדי שלא תצטער, ולא הכלים אותה!

עוד מספרים חז"ל, כי פעם אבדה אבן "ישפה" מון החושן של הכהן הגדול [הכהן הגדול היה לובש על ליבו חושן זהב, שבו שניים עשר אבניים יקרות, כנגד שבעת ישראלי, האבו שפה היא כנגד בני מיניו שהצטיין במידת השתקה - יש לו שם, שב, אהלהה, ונישיע, שום ישפה]. האבו שפה היא כנגד בני מיניו שהצטיין במידת השתקה - יש לו פה והוא שותק], והיות שהכהן הגדול אינו יכול לעמוד כך בבית המקדש, לכן ניסו חכמים למצוא בהקדם אבן שכזו. שמעו כי יש אבן כזו בידיו של דמא בן נתניה מאשקלון, ומיהרו למכור אותה אליו. דמא אכן היה מוכן למכור להם את האבן, תמורה שישים ריבוא דינרי זהב. הילך דמא להביא את האבן, והנה הוא רואה כי אביו ישן, ורגליו פשוטות על התיבה שבה מונחת האבן. הילך לחכמים והודיע להם כי נכון לעכשיין, אינו יכול לתמם להם את האבן. חשבו, כנראה הוא רוצה בעבורה סכום גדול יותר, והכפילו את המחיר! אך דמא עמד בסירובו. ניסו חכמים להעלות את המחיר שוב ושוב! - וудין הוא עומד בסירובו. משראו כך, פנו למכת.

כשהתעורר אביו, קרא דמא לחכמים ואמר להם: הנה, מוכן אני עכשו למכור את האבן. רצו חכמים לשלם את המחיר האחרון שנקבעו, אמר להם דמא: האם אני אמכור לכם את כבודו של אבא תמורה כספי?! אני נהנה מכבוד אבותי כלום!

מה השכר שפרע לו הקב"ה? לשנה הבאה ילדה פרתו פרה אדומה, ונתנו לו ישראל זhab רב כמשקלת! (ירושלמי פאה פרק א הל' קידושין לא ע"א, Tosfot ויד דוד שם)

לקחיה של פרה אדומה

הנה לנו כבוד הורים מיוחד במינו - של גוי אדם מוסרי, בעל מצפון בריא - שאנו כיבד את הורייו בצורה מושלמת! מה חסר בזה? מהו בכלל זאת ההבדל בין כבוד הורים של גוי, לבין כבוד הורים של יהודי?

התשובה לכך חבואה דווקא בסוף של הספר - דמא בן נתניה קיבל בשכרו "פרה אדומה", ונתנו לו ישראל זhab רב כמשקלת.

פרה אדומה ניצרת לישראל, כדי להשתמש באפרה לטהרת טמאי מותים. המפליא הוא כי אותו אפר עצמוני, המטהר את הטמאים - מטמא הוא את הטהוריים העוסקים בהכנותו, וכן אמות הולמים היו מגלנים על ישראל שמיימים מצוה זו, הנראית כסותרת את עצמה. לפיכך כתוב במצוה זו: "זאת חקמת התורה!" לומר לנו: "חוקה חקקתי, גזירה גזרתי, ואין לך רשות להרחר אחריה!", למרות שאינכם מבינים את טעמה - עלייכם לקיים מושם "גזירת מלך". (בມדרב פרק יט ובספרישט)

אפילו שלמה המלך, החכם מכל האלים, ניסה להבין את טעםה של מצות פרה אדומה, ולא השיג, כמו שאמר וקהלת ז: "אמרתי אחכמה - והוא רוחקה ממני!". אך למרות שטעהה רוחק מביתנו, בכל זאת עם ישראל מקיימים מצוה זו באהבה וחיבבה, ומוכנים לשלם עליה במייטב כספם!

ומדוע? מושם שיהודי מבין, שהוא אינו מבין. היהודי יודע, שבכל מצוה של הקב"ה יש טעם וסיבה, כוונה ותכלית. וממי עמוד בסוד ה'?!

הגלוויות – עلومות:

הדברים אמרו לא רק לגבי חוקים שאינם מובנים לנו. אלא גם במצבות המובנות לשכלנו – ישנם רבדים עמוקים הרבה יותר ממה שנראה לעינינו. יתרון שאנו מבינים את "השכבה החיצונית", את הרובד הפשט של המצווה, אך תחתיו מצויים רבדים עמוקים לאין שיעור.

במושיאון השעה, ביקרתם פעם; ודאי פגשתם שם את ראש המשילה ואת שר הביטחון, אולי אף נועדרת פנים מול פנים עם הנשיא הראשון... ובכן אמרו בבקשה, מה ההבדל בין אדם אמיתי לבין בובת שעווה, האין הם נראים זחיס?

שאלת מגוחכת, לא?! כך אומר הרמב"ם באגרת תימן, כזה הוא ההבדל – בין חוקי הגויים, לבין – להבדיל בין קודש לחול – חוקי התורה. ישנם חוקים והוראות שאנו כלפי חוץ נראים כזחים, אבל לאמתו של דבר, ממש מגוחך ושטחי להשוות ביניים, והרי זה כמו להשווות בין אדם אמיתי לבובה שעווה. כל בר דעת מבין כי בובות השעה היא רק חיקוי של המראה החיצוני של האדם. אבל אצל האדם – הלווא מתחת לשכבה החיצונית ישנה מערכת מופלאה של גידים ונימים, מערכות מסובכות ושלבות של לב וריאות, קליות וטחול, קרביים ובני מעיים, עצמות ועצבים. ומעל הכל – מה וחושים, תודעה וזכורן, חוויות ורגשות, שכל ונשמה – ודבר מכל אלו אינו מצוי בובות השעה הגולמית! (מחשבת הטהרה עמוד 11)

כך – אף אצל הגויים ישנם אכן חוקים והנוגות, נימוסים ומוסכמות: לא לגנוב, לא לרצוח, לשבד את ההורים וכדומה. אבל אותו חוק עצמו, אותה הנהגה עצמה – כשהיא כתובה בתורה, הרי זה משחו אחר לגמרי. מצות ה' יש לה רבדים עמוקים לאין תכלית! הרבה מעבר לרובד החיצוני הפשט והמובן הנגלה לנגד עינינו. וככלשון הרמב"ם: "הזרת האלוקית – חכמתה פנימית".

זאת אשר יסוד הפיטון בפיוט פרשת פרא אדומה: "אין לחקר סוד HIDOTIK, כי המפורשות – סתוםות, והגלוויות – עلومות, המבווארות – חתומות".

גם מצות כיבוד הורים – נכון שיש בה טעם פשט ומובן של הכרת הטוב, מוסר והגינות, אבל זהו רק הרובד הפשט, השכבה החיצונית. חכמי תורה הקבלה [הנקראת גם "פנימיות התורה"] יודעים כי בפנימיות מצוה זו, ישנים סודות טמירים בסודרי ההנאה של העולם, עולמות עליונים תלויים בה, תיקוניים עילאיים קשורים בה. אין לנו כלים להבין זאת! – "החקיר אלוף תמצא, אם עד תקלית שדי תמצא! גביה שמים מה תפעל, עמקה מושאול מה תדע?!" (איוב פרק יא פסוקים 7-ח)

אדם שמכבד את הוריו רק מפני שהוא זורם לו מכחה ישר מהמצפונו, רק מפני שהוא מבין שהוא צריך לעשות – זה טוב ויפה, אך זה עדין לא מושלם. הוא הצליח להציג רק את הרובד השטחי, את העטיפה החיצונית. אך עיקר קיום המצווה צריך להיות – בראש ובראשונה – מפני ציווי ה', כתוב בתורה: "כבד את אביך ואת אמך – כאשר ציוך ה' אלוקיך"!

משמעות על רבינו מנחם מנדל מרומנווב צ"ל, שהיה יושב ולומד בחברורה עם תלמידיו, והנה בא אליו עני מסכן, לבוש בלויים, פניו חיוורות, וכל הופעתו מעוררת חמלת. ריחם עליו הרב, ורמזו לשימושו שיביאו לו מהארנק מטבח זהב יקרה. החושט הרב לעני את המטבח, והלה אויר עיניו ושם שמחה גדולה עד מאד. אחר שהלך העני, התחליל הרב להיות מיצר על כך שנtan לעני את המטבח מרוב רחמנויות, ולא מפני ציווי התורה. קרא שוב לשימושו וביקשו שילך לשוק לחפש את העני ולהחזירו אליו. כשהשמע העני כי הרב קורא לו, הצעיר לבבבו וחשב: כנראה מתחילה רצח הרב לתת לי מטבח נחשות, והתחליפה לו מטבח הנחשות במטבע של זהב. והנה כתע הוא הבהיר בטעות, ורוצחה להחליף לי את מטבח הזהב במטבע של נחשות. אך מה מאד נדחים העני, כאשר התהייצב לפניו הרב, והרב הוציא מארכונו מטבח זהב נוסף, ומסרתו לו! לאחר שהלך, הביע השימוש את פלייתו הרבה על מעשיו של הרב. רבינו, אם רצית לתת לו שתי מטבחות זהב, למה מתחילה לא נתת לו שתיים, הלווא שකראתי לו כמעט נפל לבו בקרבו, בחשבו שאתה רוצה לחתה לו את מטבח הזהב ולהחליפה בנחשות. אמר לו הרב לשמש: מתחילה חשבתי לתת לו רק מטבח נוספת, אך בראותי שננתה לו מרוב רחמנויות עליו, החלטתי כי עלי לתת לו מטבח נוספת, נתו לשם מצות צדקה שציווני הבורא יתברך! ונען ע"ש אבותה עמרוד קפ"ג

קיים המצוה לשם מצוה - זה מה שאכן חסר אצל הגויים. דמא בן נתינה קיים "כבוד הרים" בשלמות המעשה, אבל חסר היה העיקר - קיום המצוה מפני ציווי ה'! אדם שמקיים מצווה רק מפני שהדעת נותנת, או רק מפני שרגשותיו מכחיבים אותו לכך, אין ראי כל כך לקבל שכר על זה, שהרי עשה מעשה טבעי. אך אדם שambil רצינו מפני רצון ה', אדם שמקיים מצווה מתוך תחושה של ענווה והתבטלות, "לשם יהוד קודשא בריך הוא", ראוי הוא לשכר רב לאין שיעור! (ועם לעוז)

* * *

בחברת שלפנינו נמצא הלכות כבוד אב ואמ המצויות, עם דברי אגדה ומוסר, סיפורים והנוגות מגודלי ישראל. מכל אלו נשכיל להבין עד כמה אacen חמורה ביזור היא מצווה זו, עד שכינו אותה חז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א) "המצויה החמורה שבcheinורות" ההלכה מהחייבת הרבה למלחה מן ה"מקובל" וה"מוסכם" בקשר אותם אלה המקימים אותה רק מפני "זו המצווה". ומה שנណנו לנו את הכח ואת הנחישות לעמוד במצבה זו ראוי [ובפרט בדרך מתווני כשלנו!] - היא אכן "זירות מלך" עליינו.

אשר על כן, נחלץ חושים ונעזר חיל, לעסוק בלימוד מצווה חשובה ויקרה זו כראוי, כדי שנוכל לקיימה כדת וכלהכה. כי עינינו הרואות, שלא לימוד מקיף כראוי, לא ימלט אדם מהיכשל בהלכות ובפרטים רבים, מבלי לדעת כלל שהוא נשל.

איש את רעהו יעוזרו ולאחיו יאמר חזק, לזכות גם את חבריו ומכריו בלימוד כמו ההלכות לאחר התפלה, בשלהן שבת עם בני הבית, בשעות הפנאי בעבודה, וכיוצא.

והי רצון מלפני אבינו שבשים שנזוכה לכבד את אבינו ואמנו כראוי, וברכבות התורה יחולו על ראשינו: "למען יאריכון ימיך, ולמען ייטב לך, על האדמה אשר ה' אללהיך נתנו לך", ונזכה לביאת משיח צדקנו, ولבני בית מקדשנו ותפארתנו במהרה בימינו, אמן.

❖ שער האגדה ❖

❖ מטעמי מצות "כיבוד אב ואמ'" ❖

אמרו חז"ל: "תשע מאות שביעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, ישב הקב"ה ודרש וחקר ובחן וצרכ' את כל התורה כולה. וכל דבר ודבר מדברי התורה בדק וחקר אותו, מאთים ארבעים ושמונה פעמים, וכך מעתים ארבעים ושמונה ארבעים שבאים ואחר כך הוציאו מפיו וקבעו בתורה!" (ילקוט שמעוני תהילים פרק יב סימן תרנה)

מצותה ה', מצוה שחקק אותה הקב"ה בתורה הקדושה, מצוה שחקק אותה בורא עולם 248 פעמים - האם יש לנו העוז והאמץ לנסות להבין טעםיה? האם יש לנו בכלל רשות לחקור אודותיה? כי לא מחייבת מחלוקתם דרכיכם, ולא דרכיכם דרכיהם, נאם ה', כי גביהו שפמים מיארא, בנו גביהו דרכיכם מפרקיכם ומוחשנתני ממחשבתיכם." (עשיוו נה ח-ט)

"כי טעמי מצות לא נתגלו, והם למעלה מהשכל וההבנה. וגם באיזה מקום שתתגלה ונתפרש איזה טעם המובן לנו לבארה - אין טעם זה המובן לנו טעם הסופי לבדו, אלא בתוכו מוצנעים פנימיות ותעלומות חכמה שלמעלה מהשכל וההבנה". ותニア אגרת החושך (ט)

אכן לעולם לא נתיימר להבין בטעמי של מצוה - לעומקם ולאשרם, אין לנו כלים, אין לנו הבנה. ואולם יחד עם זאת, אנו מתפללים ומבקשים "זהאר עינינו בתורתך", תוך לנו להבין לפחות מעט, להציג לפחות את "השכבה החיצונית". וככל שאדם גדול יותר, ליבבו מתרחב, נפשו מזדככת, והוא מצלה לחדור לעומק רב יותר, לגנותם רבדים עמוקים יותר. לחזות בנועם ה', ולהתענג על מתקיות התורה. על כך התפלל דוד המלך ו אמר: "גָּל עַנִּי וְאֲבִיטָה – נְפָלֹאות מִתּוֹרְנֶךָ!" (טהילים קיט יח)

"טעמי המצוות" כשםוכו הון, מטעמיות לנו את המצוות, עושות אותו טעמיות וערבות יותר לחיינו, קרבות יותר לבנו, מעוררות את החשך והרצון. ועל כן אדרבה, ראוי וכదאי לו לאדם שinessה לחקור אודותהן, כפי יכולתו והשוגותיו. כי כמשמעותו האדם המצווה מוטעמת לחיכו, יחפוץ בלב לעשotta, והוא סיבה שישיג השלמות האמיתית". (הריקאנטי בהקדמה בספרו "מאה שיערים")

להלן נביא מעט טעמיים ומטעמיות למצווה היקרה והנעלה – מצות כיבוד אב ואמ'.

← הכרת הטוב

שני אורחים

אורחה הוzman לשבת אל בית משפחת כהן. הניע, נקש על הדלת בעדינות. – כמה יפה מצדדים שהזמין אותנו מוקירים אותנו, חווים עלי, מכבדים ומוזמנים אותנו!

בני הבית פתחו את הדלת בשמחה. – אהה... כמה שמחים הם בבואו, איךו הארת פנימ!

הבית היה נקי ומצוחצת, הרצפה מבהיקה, מפה צחורה פרוסה על השולחן, כלים נאים

ערוכים בטוב טעם, מפיות נאות נтоנות בכוסות גבוחות. – איזו טרחה! איזו שימת לב לכל פרט! רואים שהם התאימו מעל ומעבר, כדי להעניק לירגשה טובה ונעימה!

סעודת השבת הייתה ממש ליד המלך. חלות ריחניות, מבחרسلطים מגוונים, תבשילים משובחים, משקאות מיוחדים, לפתנים וקינוחים, עוגות ועוגיות, פירות ופיצוחים. – לא ייאמן, כמה טrhoו בשביili ערכו קניות רבות מתמיד, וברוראי הייתה להם בכך הוצאה כספית לא קטנה! סחבו והרימו, סיידרו וארגו, שטפו וקילפו, ציגנו ובישלו, לשׂו ואפו, קישטו וערכו. ממש לא ייאמן, כל הכבוד להס!

ואיזו הגשה, איזה יחס! בעלת הבית כה טוורתה להגיש עוד ועוד, ופוקחת עין לראות שלא חסר לי כלום, בעל הבית מפציר بي לאכול, ממש רואים שהם עושים הכל כדי שיהיה לי טוב ונעים!

כך חלפה השבת, כשהאורח לא חדל מלחתפעל מן האירוח הנפלא: החדר הנעים שייחדו לו, המיטה הנוחה שהכנינו במיוחד עבורו, היחס הלביבי, הסעודות העשירות, השתייה החמה שדאו להגיש לו, ולבסוף – במוצאי שבת בעל הבית טרח במיוחד להזכיר במוגניתו לבתו! 'אין ספק, הם טrhoו והתאימו בשביili מעל ומעבר'!

לשבת הבאה, שוב הזמן אורח לשבת אל בית משפחת כהו. נקש אף הוא על הדלת. – הזמין אותו לשבת. כן, זה ידוע שמשפחת כהו אוהבת להזמין אורחים. יש אנשים כאלה, זה עשו להם טוב על הלב. אוירה חגיגית יותר, מעניינת יותר. אז הנה השבת הם מצאו אותי.

בני הבית פתחו את הדלת בשמחה. – יפה מצדדי, זכיתי לשמה יהודים, בודאי גם מצוה יש לי...

הבית היה נקי ומצוchat, הרצפה מבהיקה, מפה צחורה פרוסה על השולחן, כלים נאים ערוכים בטוב טעם, מפיות נאות נטונות בכוסות גבוחות. – כן, הם בהחלטת אנשים מאורגנים ומוסדרים, שיש להם בית יפה. ואיזה שולחן גדול הם צריכים עברו כל בני הבית, בלי עיו הרע, כו ירבו. אז בסך הכל מה עשו הם למעןי נו, הוסיפו עוד צלהת אחת...

סעודת השבת הייתה ממש ליד המלך. חלות ריחניות, מבחרسلطים מגוונים, תבשילים משובחים, משקאות מיוחדים, לפתנים וקינוחים, עוגות ועוגיות, פירות ופיצוחים. – הם יודעים לאכול האנשים הללו, אין מה לומר! יודעים לבשל טוב ולאכול טוב. עם שפע שכזה, אורח אחד לא מעלה ולא מורד כלוי!

כך חלפה השבת. חדרים נאים, מיטות נוחות, אוכל בשפע ובtbody טעם. אין מה לומר, האנשים הללו "חייבים טוב", כמו שאומרים. רמת חיים מצוינה. – כן, הם השתדרו בהחלט שגם אני ייהנה וויהה לי טוב. סוף סוף הם הזמין אורח, אז הם חייבים לכבד את עצם, לא!! ובמוצאי שבת בעל הבית רצה לנראה להתאזרך קצר או שהוא לו כמו סיורים, אז הוא הקפץ אותו על הדרכ לבייני...

* * *

אותה משפחה, אותו אירוח, אותם תנאים, אותו יחס – ואיזו הסתכלות שונה!

אם זהו סתם עניין של "זווית ראייה" אחרת, או שמשמעותו כאן שורש עמוק יותר?

מהו השורש לכפיות טובה?

אמרו חז"ל (ברכתת נה ע"א): "אורח טוב מהו אומר - כמה טרחות טרח בעל הבית בשבייל, כמה בשר הביא לפניו, כמה יין הביא לפניו, כמה גלוסקאות [עוגות] הביא לפניו, וכל מה שטרח - לא טרח אלא בשבייל. אבל אורח רע מהו אומר - מה טרח טרח בעל הבית זה? פת אחת אכלתי, חתיכה אחת אכלתי, כוס אחד שתיתי, כל טרח שטרח בעל הבית זה - לא טרח אלא בשבייל אשתו ובינוי!"

חזק"ל לא באו ללמד אותנו סתום פרק בהילכות אורחים ומריםחים, אלא ללמדנו על שתי השקפות עולם מנוגדות, שיש להן השלכות מרחיקות לכת, על כל תפיסת החיים שלנו: **ישנו המפיר טובה לעומת הכופר בטובה.**

נتبונן: מהו השורש של כפיות טובה? אדם עשה לך טובה - מדוע לא תורח לו? מה גורם לבן אדם לכפר בטובה שקיבל, במקומות להודות עליו?

התשובה היא, כי בטבעו האגואיסטי של כל אדם, מוטבע הרצון לעצמאות, לחוסר תלותיו כאשר הוא מקבל טובה, משחו מעצמו ומעצמו אותו מתעורר, תחושתו העצמית מתקנתת, "גאותו" נפגעת. מה הוא עשה כדי לחזור ל"шибוי משקל"? מונחות לפניו שתי דרכים:

הדרך הטובה והטבעית היא, כאשר האדם **מכיר ומודה בטובה** שגמלו עימו - הרי הוא חש צורך להחזיר לחברו טובה. בכך הוא מחזיר לעצמו את תחושת העצמאות, ותחושתו "מתאוננת".

אנחנו מכירים את המושג 'פיתם'. קל לנו לgesht לשתי ביצים דווקא מהשכנים שאתמול לווה מאיתנו כוס סוכר. אך אותו שכן שאינו מבקש מאיתנו שום טובה, גם אנו נמנעים מלבקש ממנו. מדוע? מהו אכפת לי האס הוא יצעק עלי? יкус עלי? ידרוש ממשהו היחסים ביןינו יתעורר? בהחלטת לא? דווקא יתכן מאד שהוא יעשה זאת בשמחה ובמאור פנים, אם כן מהו מונע אותו מללכת אליו? זהה תחושת העצמיות, שלא נותנת לאדם רק לקבל ולקיים מבלי לתה, הוא לא מסוגל, זה "מקטין" אותו.

ההכרה בטובה שגמלו עימי - היא בהכרח תחושה מחייבת. וגם אם בפועל לא הצלחת להחזיר טובה, הרי שארגיש כלפי מיטibi רגש של מחויבות והוקרת!

אך מה夷ה אדם שאינו רוצה להרגיש מחויבות? שהועל הרגשי זהה כבד עליו? כאן המוצא היחיד שלו הוא לבחור בדרך השניה, שהיא: **לכפור בטובה**, לא להכיר בה בכלל, לא להודות בכך שעשו לי טובה. למצוא עילות וטענות מודיע בעצם לא גמלו עימי טובה! כגון:

- אמנים הוא夷ה לי טובה, אך שילמתי לו על כך.
- עשית לו גם אני פעם טובה, אז שהוא יגיד לי תודה!
- מה כבר夷ה לי הטובה שהוא夷ה עשה, לא עלתה לו במאץ מיוחד.
- הוא לא התכוון כלל לטובתי, הוא夷ה זאת אך ורק להנאת עצמו.

בטענות כאלו ואחרות, מצלית האדם להתגער מהרגשת המחויבות הכרוכה בקבלת טובה מחברו.

במקרים קיצוניים, האדם מרגיש ש"כבודו" ועוצמיותו מאויימים כל כך, עד שהוא לא רק קופר בטובה, אלא ממש בוטה. כהמחדה לכך מספר הרב מירניך צ"ל (בספר הנפלא "התבוננות ומעשה" עמ' ט): פעם בעורבי ברחוב שכונת 'גאולה' בירושלים, נתקלתי בקצתן עני נכה רות. הוא היה נראה מסכן ויגומם כל כך, כלו קרווע ובלוי, גם ריח לא נעים נדע ממנה. ניכר עליו שהזמן רב שלא התרחש, וגם יכול ראוי לשמו לא הגיע אל פיו. ריחמותי עליו מאד, הזמנתי אותו לביתי. הזמנתי אותו לאmbטיה חמה וריחנית, הענקתי לו בגדים להחלפה, הצעתי לו ארוחה טובה. הוא היה מאושר, מזמין לא טעם טעם של בית. לבסוף, טרם נפרדנו, כיבדתיו במתנה יד הגונה. הוא לא ידע כיincident להודות לי. לאחר זמן מה, שוב פגשטיו במקומו הרגיל, פושט יד. הבגדים שהענקי לו קמו והתכלכו, ניכר עליו שזוקק הוא לאmbט ניסוף. ובכו הזמנתיו שוב. גם עתה טרם נפרדנו הודה לי בלבבות. אבל כבר לא באותו החום כבראונה. בפעם הרבעית שהייתה בביטוי, התלונן שהמים לא היו מספיק חמים, אך לא ייחסתי חשיבות יתרה לתלונתו. בפעם שלאחריה התלונן שהאוכל היה תפל. והפעם גם בקושי אמר תודה כשיצא. בפעם השביעית יצא מביתו ברונו. דומה היה לו שלא הקבלתי את פניו בכבוד, או בחיקך הרואוי. יתכן שהיא זה פרי דמיונו, יתכן גם שהיא משווה בתלונתו, הייתי באותו היום טרוד במיחוד, וסוף סוף הוא כבר היה אורח רגיל בביטוי. לא יכולתי להתפנות אליו כל כך. לאחר זמן מה משגשטיו, לא הקדים פני בשלום. הזמנתיו לביתי, והוא לא רצה. לאחר זמן הבחנתי, שכל פעם שאני עבר בגאולה, הוא טורה לעבור לצד השני של הכביש. הוא מתכחש לי, לא רוצה לפונשי כלל!

אבל מודיעו הוא רק היטבתי עימיו, והרביה: עובדה, ליחס כזה הוא לא זכה ממשום אדם אחר. כאן הבנתי שוב, עד כמה עוצמתית היא הרגשת העצמאות של האדם, עד כמה התלות בזולות פוגעת עמוקות עמוקות את תחושות ה'אני', את הנגואה העצמיות. בפעם הראשונה זה היה נעים, בפעם השנייה זה קצת התחל להכבד על הלב, ופעמים לפעמים זה הכאב יותר ויותר, עד שכבר לא יכול לסביר זאת. ומכיון שלא היה לו אפשרות להחזיר לי טובה, ולאוון בכך את שיווי משקלו, לא מצא מוצא אחר כי אם למציאו עילה לעלי ולבעוט בטובה, ובכך להפגין נגידו את עצמאותו. ואני מוכרכ לציין שבמברט לאחר מכן, היה אותו עני בעל נפש. עדין, ואולי אפילו אציג. טרם כהו בו רגשות אלו. אילו כבו בו הנימצאות האנושיות האחרונות, הוא לא היה עבר לצידו השני של הכביש, הוא פשוט היה מקלל ומבזה אותה לעיני כל>User ושב...

דרגות בהכרת הטוב

כך ניצבות להן זו מול זו שתי קצויות:

הכרת הטוב – הודהה בכך שעשו לי טובה, ומכך נובע רגש של מחויבות.

אל מול: **כפיות טובה –** כפירה וחוסר הודהה בטובה, והתגערות מכל מחויבות.

ובין שתי קצויות קיצניות אלו, ישנו כמובן דרגות ביןיהם, אשר רוב בני האדם מצויים בהן בדרך כלל.

נראה כדוגמא את אדון ראובן. יש לו לראובן דוד עשיר, אשר נוכח לראות כי מצב פרנסתו של ראובן דחוק למדי, והחליט לתמוך בו כספית מידיו חדש בסכום נכבד,

של אלף דולר לחודש. לכל הדעות, יפה מאוד מצידיו! ראובן נהנה מאד מון התמייה, ומוקיר מאוד את דודו על כך, משתדל לכבדו, מזמין אותו לביתו לעתים תכופות, "מאכץ" אותו בתורו "סבא" של המשפחה, משטרת אותו בחומרותם של הילדים וכדומה. יחד עם זאת, ניתן לשמעו אותו מיד פעם אומר לאשתו: "הዶוד שלנו עושה עסק טוב, הוא נותן לנו מידי חדש סכום כסף נכבד, אך בתמורה הוא מקבל דבר שווה הרבה יותר מכיסף - חמימות והוקהה שהוא כה זוקק להט". או לחלופין: "בלי עין הרע, הדוד הזה ממש עשיר כקורח, שמעוני שיש לו עסקים חוביים עולמים. את יודעת, אלף דולר בשביilo זה כמו איזה עשר שקל בשביבנו. אני חושב שגם אנחנו במקומנו, היינו תומכים בני משפחנתנו, מהו יותר טبعי מכך?!"

תגבות אלו ודומיהן מראות כי ראובן עדין לא הגיע לדרגה מעולה במידת הכרת הטוב. יש בו אומנםמידה מסוימת של הכרת הטוב, וזה מה שגורם לו לכבד את הדוד ולהעניק לויחס חם, אך יש בו מצד שני גם מידת מסוימת של כפיות טובה. הוא לא למורי כופר בטובה, אך הוא קצת מגמד אותה.

יסוד היהודי – הودאה בה' ובטובותיו

וכאן אנו מגיעים לנקודה החשובה בעניין מידת הכרת הטוב: והוא מה שאמרו חז"ל (משנת רבי אלעזר ז): "מפני מה ענש הכתוב ביוטר לכפויו טובה? מפני שהוא בעניין כפירה בהקב"ה. האדם הזה הוא כופה טובתו של חברו, לאחר שהוא כופה טובתו של קונו!"

חז"ל למדונו כי מידת הכרת הטוב אינה מצטמצמת רק ביחסו האדם עם החברה, אלא מ/topicsית ומתרחבת אף ביחסו אל ברוא עולם! כאשר אדם מכיר בטובות המורעפות עליו מידי ברוא עולם, מכיר בכך שככל חייו וכל הוויטויו תלויים אך ורק בו, זה מחייב אותו הוא מרגיש שהוא חייב למלא את ציפיותו של ברוא עולם ממנו, להישמע להנחיותיו, להיות כפוף לרצונו. אך אדם שקשה לו להרגיש מחויבותו זאת, מה עשה? הן אין יכול להכיר בטובה וייחד עם זאת לא להרגיש חייב. הוא חייב אפילו לכפור בטובה. למצוא טענות וצדוקים, ומכאן הקרע פוריה לכל מיני תיאורות כפרניות. טוב לו להיות קוף מפותח, בריה חסרת יעד, חי בתוך עולם שנוצר מהתפוצצות קוסמיות, מאשר להכיר בעובדה המחייבת, שהוא תלותי בברוא עולם וכפוף אליו!

כפירה זו – זהו הצד הקיצוני של כפיות טובה כלפי הקב"ה. ברוך אלקינו שהבדילנו מן התיעים, ואין לבנו חילתה מחשבות של כפירה מון הסוג הזה. ואולם בכל זאת למשה, ההתמודדות של ההכרה בטובותיו של ברוא עולם עליינו – היא התמודדות יומיומית אצל כל אדם ואדם: מדוע?

כותב הփד יצחק: **בטבע הפרא של כל אדם, גנזה ההנחה של "כחוי ועווץ ידי עשה לי את החיל הזה": זהה הרגשה פנימית חזקה, שקשה לאדם להתנטק ממנה.** (מאמר באות ה')

כאשר האדם מצליח בחיים, 'הולך לו', ההצלחה אורמות – בדרך כלל מתחזקת ומתעצמת בו הרגשה זו, ההרגשה שהכל בא לו מכוחו, קשה לו להכיר ולהחוות בטובותיו של ה' עליו. מミילא גם תחושת המחויבות וההתבטלות שלו מתקטנת.

ニיח כדוגמא, בעל סופרמרקט מצליח. ברוך ה', הלקוחות זורמים, הקופות מתמלאות, חשבון הבנק תופח. אל ליבו מזדחלת אותה תחושה אנוישית [טפשתי]: אוhow כמו טפשית]

- של גאותה, "כוח ועוצם ידי". קשה לו לחוש בשכנוע פנימיعمוק, את ההכרה המלאה בטובת ה' עליו. ההרגשה הפנימית נוטה ליחס את הצלחה - אל עצמו. כמובן, בפיו תהינה שגורות המיליטים "בעזרת ה'", "ברוך ה'", ו"שבח לבורא עולם", אבל כבר לא באונה תחשוה פנימית עמוקה.

באופן אוטומטי - גם תחושת התבטולות שלו מתקנות. יהיה לו קשה יותר לבטל את רצונו מפני רצון ה'. ולודגמא: הנה עומד בפניו ניסיון - זמן השקעה קרבת ובא, עליו לסגור את החנות ולכלת לבית הכנסת להתפלל תפילה מנהה, ודזוקא עשו זורמים לקוחות, אשר עם סגירת החנות בודאי יפנו אל מתחריו הסמוך: יתכן מאוד שהוא לא יעמוד בניסיון זה, כי הרוי תחשותו הפנימית היא "אני בעל הבית", "אני המצליח", קשה לו להתכווף ולבטל את רצונו.

אך לעומתו, בעל סופרמרקט אחר, שאכן הצליח לעבוד על עצמו, והגיע להכרה חזקה יותר בטובותיו של בורא עולם עליו, שהוא זה אשר שולח לו את הקונים ומביא לו את פרנסתו בריווח [לא רק בדיורום, אלא בהרגשה פנימית אמיתי]. - אם יגיע הוא לניסיון שכזה, לא יהיה לו קושי כל לסגור את החנות, משום שהוא חש שאכן פרנסתו היא אך ורק מה', תוספת השידולתו על חשבונו המצויות לא עליה מאומה את פרנסתי, ואדרבה תגערו יותר, מAMILIA אין לו אלא להישמע לרצון ה'.

נמצא שתמיד אנו בהתרددות של:

הכרת הטוב ↔ מחויבות, התבטולות וככיפות לפני הקב"ה - קיום מצוותיו.

למול: חוסר הכרה טוב ↔ חוסר מחויבות, בשירות לבני אלך.

זו עובdot חיים לא פשיטה, ואפשר לומר שזויה בעצם למציאות עובdot חיינו. ניסיונות שונים, קשיים, אתגרים הניצבים בפניו ומהיבטים אותו להתכווף - כל אלה מהנים אותו להכיר בה', בטובותיו עמננו, ובלתיותנו בו. וכי שכותב הרמב"ן (סוף פרשת בא): **"זוכנות כל המצאות, שנאמינו באלו קינו ונודה אליו שהוא בראנו. והוא כוונות היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין אל עליון חוץ בתחתונים, מלבד שידע האדם ויודה לאלקיו שבראו..."**.

היהודי נקרא יהודי, על שום מה? על שם **ההודאה**, שהוא מכיר ומודה בבורא עולם ובטובותיו האינטלקטואליים. זהו בסיס היהדות.

נמצא אם כן שמידת הכרת הטוב - היא מידת נחוצה והכרחית עבור היהודי, והיא הבסיס לאמונה שלימה בה. זהה מידת שאפשר להשיג בה רמות שונות, מעולות יותר ומעולות פחות. כדי לפתח ולפתח אותה יותר ויותר, על האדם בראש ובראשונה להשרות בלבו הכרת הטוב לפני הסובבים אותו, ומכך יגיע להכרת הטוב לה' יתרך.

כבוד הורים - בסיס לפיתוח מידת הכרת הטוב

עתה נתבונן, מהי הכרת הטוב הראשונית ביסודו בחיו של האדם? ודאי, שזויה הכרת הטוב כלפי הוריו מולדיו, אשר הביאו אותו לאויר העולם. ואכן, **מצות "כבוד הורים"** היא הבסיס והיסודות לפיתוח מידת הכרת הטוב:

כבר כאן יכול האדם לסגל לעצמו שני מבטים שונים, לנוכח כמו "אורח טוב", או כמו

"אורח רע". יכול הוא להכיר בטובה של הוריו, לבחון במבט מעיריך את כל הטובות הרבות והעכומות אשר גמלו עימיו מימים שנולד, ולבו יעלה על גדותיו ברגש טהור של הוקרה וכבוד כלפייהם, ומיאידך - יכול הוא לכפוף בטובתם של הוריו בתירוצים שונים: הלווא להנאותם ולטובתם הביאו אותו הורי לעולם, שהרי מי אינו חף בילדים?! תורות ארוכים משתרכים אף בצדקה לאימוץ ילדים. היש תענו ואושר גודלים יותר מלהגיד תינוק רץ!! ואם כבר הביאו אותו לאויר העולם - בודאי מוחותם לדאוג לי ולספק לי את כל צרכיכי... ובכך יעיר את עצמו מכל הרגשה של מחיבותו והוקרה.

כתב ה"חיי אדם" (כלל צ' הלכה ב): "יסכר פי דובי שקר, האומרים שאינם צריכים להחזיק טוביה לאביהם ואםם, כי להנאת עצם שם מכונינים, ומAMILIA נולד, וכיון שנולד מהם נתנו הקב"ה הטבע שהאב והאם ינדלו בניהם בטבע, ככל בהמה היה וועף המגדלים בניהם, ואין הבנים מחזיקים טוביה לאבותיהם. יאלמו וישתתקו ויתחרשו, כתוב "תאלמנה שפתוי שקר", כי הם בעצם מעמידים עליהם שם כבכמה, ולא חלק ה' להם לב דעת ולהבין. ועל זה אמרו חכמים "כל הkopר בטובתו של חברו, סופו כופר בטובתו של הקב"ה". שלדריהם גם אין צריכים לכבד ולירא מהקדוש ברוך הוא, כיון שאנו מעשי ידיינו, ומהראוי להיטיב ולחמול על מעשי ידיינו. ואין ספק שהאומרים כן, **הם כופרים בלבם**".

וכן כותב ספר החינוך (מציה^๖) במציאות כיבוד הורים: "מסורת מצוה זו, שראוilo לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טוביה, ולא יהיה נבל ומתנבר וכפוי טוביה. שזו מידה רעה ומאוסה בתכליות לפני אלוקים ואנשים. ויתן אל ליבו, כי האב והאם סיבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד ותועלת שיוכל. כי הם הביאוינו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו. וכשייקבע זאת המידה בנטשו, יעללה ממנה להכير טובת האל ברוך הוא, שהוא יתברך סיבתו וסיבת כל אבותיו עד אדם הראשון, ושהחציאו לאור העולם, וסיפק צרכיו כל ימי, והעמידו על מתכונתו ושלימותו אבריו, ונתן בו נפש יודעת ומשכלת, שאילולי הנפש שחננו האל יהיה סוס כفرد אין הבינו. ויעיריך במחשבתו, כמה וכמה ראוי להיזהר בעבודתו ברוך הוא".

לא מובן מאיליו!

ובאמת כדי לכל אדם שיתבונן כמה הוא חייב תודה להוריו! הלווא אם אדם עשה למשחו טוביה קטנה, כגון שהקפיץ אותו הביתה, בוראי מגעה לו על כך תודה רבה. ואם טרח בעבורו טרחה מרובה יותר, הchein לו איזו אדראה טוביה, כבר לא יודע כיצד להודות, פיו מלא תודה. טרח יותר ועשה לו טוביה גודלה יותר, כגון שהשתדל למצוא לו מקום עבודה טוב, כבר חש צורך לknות לו מתנה. ואם זו טוביה מתמשכת, כגון איזו תמיכה חדשה - אווה, או כבר באמת מחויבות לא פשוטה....

ואילו ההורים היקרים, עשו הרבה הרבה מעל ומעבר. אמו סבלה עבורו צער של הרינו ולידה, הלווא זהו בלבד דבר עצום ונשגב! ומה דאגו לו הורי, כמה התמסרו, כמה התאמכו להאכילו, להשקותו, לרחציו ולהלבשו, כמה השקיעו בחינוכו ובלימודיו, שלא לדבר על כמה אדראות הכנינו ובישלו לו, כמה בגדים כיבסו וגיחצו לו, כמה ריצות רצו עימיו, לטיפת הלב ולкопfat חולמים, לרופא שיניים, ולמסיבות סוף שנה, וכמה הוצאות הוציאו עליו... האם משום שהוריו הם, איזי הכל מובן מאיליו?!

מעשה בעשיר אחד שאימץILD רך בשנים יתום מאב ואם. גידל אותו כבן, נתן לו כל

מחסרו ביד רחבה, והעניק לו רוב טוביה. התרגל הנער למצבו הטוב, ולא ידע להעריך כראוי את גודל הטובה, אף זלזל לפעמים, ודרש דרישות מופרזות... לימים, הגעת אל בית העשיר עני המחוור על הפתחים. חס עליו העשיר, המכינו לביתו, נתנו לו ארוחה טובה ומקום ללון, בצאתו - נתנו לו סכום כסף, ואף צייד אותו בצדקה לדרכך. עני זה לא חドル מלhalbנות בעל הבית: על כל כפיטת שאכל - פיו מלא ברכות ותשבחות. על כל פעולה, עברו כל טרחה - שבח וחודיה. ראתה זאת בעלת הבית וכאבה: מדוע עני זה, אשר אכל ולן בביטחון יום אחד בלבד, כה מודה ומשבח, ופיו מלא ברכות ותשבחות, ואילו הנער היהitos הזה, אשר כה מתאימים אנו למענו יום ולילה - אינו נוהג כלפינו בכבוד הראו!

אמר לה בעלה: "אל דאגה, בעוד מספר ימים תראי שיחול מהפץ!" הלך העשיר אצל הנער ו אמר לו: "הלווא יודע אתה כי איןך בנו האמייתי, בהיותך ילד רך בשנים חסנו עלייך ואספנו אותך אל ביטנו. ואולם עתה אנחנו כבר די מבוגרים, וברוך ה' אנו רואים שאתה מסוגל להסתדר בכוחות עצמך. אני אראה חפציך, פנה לדרךך, והתחל לבנות את חיך בכוחות עצמך".

הנער הנדהם לא ידע את נפשו. כהלוoms רעם, ארץ כמה מוחפץיו, נטל עימיו צידה, ויצא לדרכ. לא ידע أنها יפנה ולאן ילך, הלך כה וכלה, ישב על ספסל, אכל מעט, נרדם. רוח קרה הצליפה בו בלילה וניעור בפחד ובדאגה. כך הסתובב יום יומיים ושלושה ולבבו מלא צער ודאגה.

או אז בא אליו העשיר ו אמר לו: "בני היקר, רואה אני כי קשה לך להסתדר לבד, החלטתי להחזירך אל ביתך..." שמח הנער שמחה גדולה, חזר לבית העשיר, ופיו לא חドル מלשבח ולהלך את מיטיביו. על כל כפיטת שאכל - פיו מלא ברכות ותשבחות. על כל פעולה, עברו כל טרחה - שבח וחודיה! ואשת העשיר נדהמת, היכיזד חל מהפץ?! לאן הלך ביוםים אלו? אוily נשלח לקורס מוזר בפיתוח מידת הכרת הטובי! ...

זה הוא האדם, כבר התרגל מינקות לקבל טובה מהורייו, חש את הכל כМОבן מאלייו, הכל מגיע לו. ואולם לא מתו של דבר, ודאי שתחששה זו היא מוטעית מאד. אדרבה, חז"ל למדונו כי אדם שהקדים לתת טובה לחברו, יש להכיר לו טובה על עצם ההקדמה: "אם קידמך חברך בעדים - קדמוני בעבר. למה? שהוא גמל عليك תחילת!" בראשית רביה לה. וכן אמרו: "מי שפותח פתחו לחברו - נפשו חייב לו" (שמות רביה ד ב). ואם כן לעולם לא יוכל להשיב טובה להורים באופן מלא, שהרי אין כאן יחס של אחד לאחד, אלאanno חייבים להם הרבה מעבר למה שהם הקדימו ועשוו למענו!

ומכאן בין האדם, כי גם כאשר הטיפול בהורים המבוגרים כרוך בטרחה פיזית ונפשית גדולה יותר מאשר לטפל בילדים רכים, בכל זאת אין זה פוטר אותו מחובות הכרת הטוב. מה גם שמצוות כיבוד הורים אינה רק כתשלום עבור טיפול ההורם בנו, אלא היא "גזרת מלך" שיש לקיימה אף ללא חשבונות והתחשבות גנוגות של טובה כנגד טובה. וכמוואר להלן בשער ההלכה, כי גם במצב שההורם לא העניקו לבנים את אשר מחובתם היה להעניק לו, עדין על הבן מوطלת החובה לכבדם.

אמון אישי

כך על ידי מצות כיבוד הורים, מונכת אותנו התורה הקדושה לתרגיל בנפשנו שוב ושוב מידה זו של "הכרת הטוב". לנער אותנו את מ"עיר פרא אָדָם יוֹלֵד", מתחושת

האנוכיות והגאוות המושרשת בנו מינקותנו ש"הכל מגיע לי", ולסgal לעצמנו רגש טהור ועדין של עין טובה וmbט מעריך, על הטובות הרבות המקיפות אותנו.

כל שנזכה לפתח ולטפח בלבנו רגש טהור זה, נזכה בעורת ה' להישיל מעליינו את ה"אורח הרע", ולהכניס אל ליבנו את ה"אורח הטוב" - ככלפי כל הסובבים אותנו! הבעל ילמד להעירך את אשתו ולהזכיר לה טוביה על כל פעולותיה, על כל טרחתה בגידול הילדים ובענייני הבית, כבישולים, ניקיונות, כביסות, גיהוץים... שום דבר איןנו מובן מלאיו. גם אם זה זיהי חובה, בודאי שmagua לה הכרת הטוב, על כך שהיא ממלאת אותה! כמו כן, האשה תלמד להזכיר טוביה לבעה על הפרנסה שהוא מביא, על הקניות שהוא עורך... שום דבר איןנו מובן מלאיו. גם אם זה זיהי חובי, בודאי שmagua לו הכרת הטוב, על כך שהוא ממלא אותה!

או אז יהיה ליבנו אף מלא על גdotio בשבח ובחודיה אינסופים לה' יתברך, על כל נשימה ונשימה, על כל יום של חיים, על גופנו הנפלא, על הזכות שהענק לנו לעבוד אותו ולשמור את מצותיו, על כל המתנות שהענק לנו ברוב טובו וחסדו.

בשבילי נברא העולם

הנה לנו בוגמרא דוגמא מיוחדת ומאלפת לmbט נפלא של הכרת הטוב לה' יתברך על חסדייו וטובותיו (ברכת נח ע"א):

התנא הקדוש בן זומא, היה גר בירושלים. כאשר ראה המוני אנשים העולים לרגלים במעלה הר הבית, בירך ואמר: "ברוך חכם הרזים [שיצר הקב"ה כל אחד ואחד שווה לחברו במראהו ובדעתו], והוא יודע מה שבלב כל אחד ואחד מלאו, **ברוך שברא כל אלו לשםuni**".

כיצד ומדוע נבראו כולם לשימושו?

אמר בן זומא, הלווא כמהmagua יגע אדם הראשון עד שמצא פרוסת לחם לאכול: חרש, זורע, וקצר, ועمر, ודש, זורה, וברר, וטוחן, והركיך, ולש, ואפה, ואחר כך אכל. וכמה magua יגע אדם הראשון עד שמצא בגדי לבוש: גזו את הצמר, וליבון, וניפץ, וטווה, וארג, ואחר כך מצא בגדי לבוש. ואילו אני - אינני זוקק לעשות את כל המלאכות הרבות הללו, שכן הקב"ה שולח לי המוני שליחים, בעלי אומניות שונות, העשויים את המלאכה עברבי: זה מגדיל חיטה, וזה מפעיל טוונת קמח, ההוא בעל מאפייה, והאחר בעל מכולות. זה מגדל כוונתنا, והאחר - פשtan, זה בעל מפעל לטכסטיל, והוא חייט מעולה, זה מייצר כפטורים ורכסנים, והוא - בעל מפעל לייצור מכונות אריגנה. וכך - אני קם בבוקר, ולא כל טורה אני מוצא לחם לאכול ובדג לבוש - מוכנים ומוזמנים לפני!

ולא אלו בלבד שלח לי ה' יתברך, שהלווא לצורך תפוקוד התקין של כל אלו, עומדים בעלי אומניות נוספות, לשם הקמת המבנים הדוריים, ולצורך מוגרים ומחיה: בנאים וחוצבי אבן, חוטבי עצים וושאבי מים, זగים, נגרים, חרסוי ברזל, ועוד. וכל אלו רק עברו "לחם לאכול ובדג לבוש", ומה עם החביטה וسلط הירקות, הזיתים והגבינה... רק בקיצור - שדות ומפעלים, מושקים וחותות, לולים ורפפות, מדגרות ומחלבות - אפילו אלף אנשים מזמן לי ה' יתברך לשמשני.

אייה מבט של אמונה והכרת הטוב!

אין כאן מקרים, ואין 'מובן מאליו'. הכל מכוון, הכל מתוכנו, הכל נעשה בהשגהה פרטית, מתוך כוונה ורצון להטיב לוי.

ובמאמר מוסנו: אין כאן חיליה איזו נאיביות מגוחכת, של אדם חי באשליות שווא ש"הכל בשביבלי", אלא זהה אכן הסתכלות אמיתית ונכונה, שכן אמרו חז"ל: מודיע בבריאת העולם בראש הקב"ה את האדם ייחידי, ולא בראש עימיו בני אדם נוספים; כדי ללמד אותנו, שראוי באממת לברווא עולם ומלאו עבורו אדם אחד ויחידי. לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשביבלי נברא העולם! והדבר כמובן מהיבר אותו לעשות נחת רוח לבוראי! (סנהדרין לו סוף עמוד א. פסיקתה זוטרתא תורייע דף לד ע"א)

אך אם ירגע האדם שהעולם קיים לא דוקא בשביבלי, אלא שבמקרה אף הוא 'נפל' לתוך העולם הזה, והוא משוטט בו כמו עוד איזה יצור שקיים בעולם, סתם עוד אחד מתוך מיליוונים, הרי שמחשבה זו מביאה את האדם לבעות בעבודת ה', וככלשוו רבותינו: לא יאמר אדם לעצמו: העולם הזה מלא תוהו ובוהה, אלך ואוכל ואשתה ואהנה, ואלך מן העולם, אם עשה כן, עליו הוא אומר: "אמר נבל בלבו - אין אלוקים!" (אליהו הרבה פרשה ^{๔๕})

באמת על כל אדם ללכנת בהרגשה ש"שבibili נברא העולם". הנה, כאן عملים פועלים רבים לסלול כביש, כדי שייהיה לנו יותר לנסוע. כאן שוקדים טובים המוחות לפתח חידוש טכנולוגי שישיעו לנו. וכן טורחים לשוק מוצרך חדש הנחוץ לנו. אנגל ותונובה, אוסט וקוקה קולה, יבאנים ויצואניים, נטלים ושדות תעופה, סייטונאים ומשוקרים, מפעלים ובתי חרושת, סולל ובונה וחפ齐ה, חברת חשמל ומקורות, ואפלו מעברות החלל האמריקאית - הכל הכל בראש הקב"ה בשביבלי ולתוועלתי, כדי לספק לנו את התנאים הטוביים ביותר עבורו לעובdotו יתברך!

טוב להוזות לה! למה הדבר דומה?

לאדם שהזמין אל שולחן המלך. ציווה המלך להושיבו במקום הראי לו, להגיש לו מנה זו ומנה אחרת, משקאות כלו ואחרים, דאג לו אף למיזוג אויר נעים, למוסיקת רקע ערבה, דאג כי מאומה לא יחסר לו. לעומתו אדם אחר - נקלע אל מחסן המזון של המלך. מצא אוכל משובח והכenis לפיו, מצא משקאות טובים ושתה, נהנה גם ממיזוג האויר שהגע למחסן דרך המזון המפוצל, וממוסיקת הרקע שנשמעה היטב מבעוד לחלו... לכארה נהנה בדיקון כמו הראשון - אותו אוכל ואותם תנאים. אך ההבדל ברור. אומנם גוף נהנה באותו מידה, אך נפשו לא נהנית. חסר הוא את קורת הרוח המיוחדת שממלאת את ליבו של הראשון, עקב יחסו האישי של המלך אליו, וכונותו ורצונו להטיב לו.

זהו הוא ההבדל בין המאמין והמכיר בטובה לבין הכהפר. הכהפר חי בתחום מחסן חשור, חוטף ושותה. חי באיזה כוכב נידת, אחד מbilioni כוכבים הממלאים את היקום. במקרה נוצרו בכוכב זה - הלוא הוא כדור הארץ - תנאים המתאימים לקיום חי אנוש, ואיכשהו מצליח הוא למצוא את צרכיו.

לעומתו האדם המאמין, בכל חיו מוזמן הוא לשולחן המלך, בראותו את הכוונה האלוקית להתאים עבורו את צרכיו. הנה למשל המזון, כה מותאם הוא לצורך האדם:

בערכם התזונתי של המאכלים, במרקם המגוון, בצבעם ובצורתם; וכל מאכל נברא במיניו המתאים ביותר עבור האדים: המים מצוים בכמותות גדולות, כי האדם אינו יכול לחיות בלעדיהם. החיטה, שהיא מזון בסיסי, אף היא מצויה בשפע רב. לעומת זאת - הבשר והעופות, החלב והביצים, הפירות והירקות, הדגנים והקטניות, התבליינים ועשבי התיבול - כל אחד מהם מצוי בכמותות המתאימות ביותר עבורנו לתזונה מאוזנת ובריאה. לעומת זאת החמצן הדרוש לנשימה מצוי ממש באוויר, אין צורך אפילו לטרו לשאוב אותו מן הבאר או למלאותו בגלואנים מאריה מcker.

אין סוף להתבוננות ככמה שהעולם נברא מתוך מחשבה להטיב לנו ולהעניק לנו. אם נתבונן מבננה הגוף - אין צורך להיות מדענים או רופאים כדי להבין עד כמה הוא מותאם עבורנו באופן נפלא, לדוגמא: האף מעל הפה, כדי שנינגע מהחכניים לפניו מאכל באוש ומוקולקל. השפטים רגשות יותר לחום כדי שלא יכנס אל גופנו מאכל מושך חם. העיניים שקוועות מיתר אברי הגוף, כדי לספק להן הגנה בעת נפילה. מעלהין יש גבות המונעות טפטוף של זיעה העוללה להזיק להן. העפעפים שוטפות את העיניים מאבק ולכלוך, וכך הלאה והלאה אינסוכף תכנונים מודוקים בכלابر ואבר - **لتועלתנו ולטובתנו**. (ניתן לראות הרחבה מורתקת ועוצרת נשימה ממש בחוברת "פלאי גוף האדם" - חוץ את עריכים)

הכופר בטובה, כלל איינו מבחין בכל הדברים הללו, כלל איינו מרגיש בהשגה הפרטית המזמנת לו את צרכי, כלל איינו נותן דעתו להבין, מיהו המרעיף עליו ונונטו לו עד בליך. כה הוא נולד, כה הוא גדול, זה הטבע, כך העולם נהוג, הכל ברור וטבעי. מהי ההתפעלות, בכלל?!

התורה מחנכת אותנו להסתכלות בוגרת ואמיתית. לא להישאר "עיר פרא אדם יולד", חטוף ואכול, חטוף ושתה. אלא פכח עיניך, הבט סביבך, תנו תודה על הטבות המקיפות אותנו. החל בכבוד והוקרה להרים שהולידו ונידלו אותנו, ועד להודיה עמוקה ואנושפה לברוא עולם על טובותיו וחסדיו - - -

"זאלו פינו מליא שירה כים, ולשונינו רזה מהמו גליו, ושפטותינו שבך במרקבי רקיע,
ועיגינו מAIRות ב❖ם וכירח, זדינו פרשות נ❖ר שמים, ורילינו קלות ❖אילות - אין
אנחינו מספיקו להזות לך ה' אלקינו, ולברך את שמך מלכנה, על אחת מאך אלפי
אלפים ורובל רבי רabbות פעם, הטבות נשים ונפלוות שעשית עפנו עם אבותינו...!"

← העברת שושלת האמונה

בשנת אלףים ארבע מאות ארבעים ושמונה לביריאת העולם, בשעה לחודש סיון, ביום שבת קודש - נגלה ה' לעם ישראל, וננתן לנו תורה ומצוות, חוקים ומשפטים.

היום, למעלה שלושת אלףים ושלוש מאות שנה אחרי - - -

יהודים בכל רחבי העולם - מחזיקים בידיים את אותה תורה בדיקוק. הוגים ולומדים בה, ומקיימים את מצוותיה לפרטי פרטים, בדיקוק כפי שלימד משה רבנו בזמן: אותן תפילין מרובעות ושהורות, אותו תכונו אדריכלי מורכב של מקומות, אשרם 39 אבות מלאות האסוריות בשבת, אותם מועדים, אותה סוכה ואותן מצות, אותם בעלי חיים המותרים והאסורים באכילה, אותם טכסים נישואין, ואותם דיני ממונות מורכבים, וכו' וכו'.

כailו זה עתה התרחש המעדן, כאילו ממש לאחרונה עשה משה רבנו סבב עולמי בכל תפוצות ישראל: בעיר וברס, במרוקו ובתימן, בפולין ובהונגריה, ברוסיה ובצ'כוסלובקיה, בהולנד ובשווץ, בספרד ובצרפת, בארכזות הברית ובקנדה, בסין וביפן - עבר ממדינה למדינה, הפיץ את ספר התורה באלפי עותקים, והסביר בדיקות מצד לשמור את פרטיה ומציאותיה.

ובאיוז דבקות והתמסרות נשמרת התורה, באיזו מסירות נפש: יהודים בכל הדורות היו מוכנים למות, להסתכן, להתענות, לנוד, לרעוב - להקדיש את כל חייהם - למעןה. כאילו הם עצם עמדו לא מכבר למרגלות הר סיני, והכריזו מה אחד "עשה ונשמע", כאילו לעיניהם ממש נגלה ה' בעב הענו, ואוזניהם שמעו את הקולות ואת הלפידים ואת ההר שעש, וקול ה' בוקע מתוך האש: "אנוכי ה' אלוקיך... לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני..."

היכן? כיצד נחקר אירוע ההיסטורי באופן כה חזק בתודעת העם למשך אלפי שנים?! אין ספק כי זהו פלא עצום, פלא היסטורי שאין לו אח ורע בשום אומה ולשון. אין ספק שעומדות כאן ההבטחה האלוקית של נתן התורה בכבודו ובעצמו: "כִּי לَا תַּשְׁכַּח
מִפִּי זָרֹעַ..." (דברים לא כא)

אב לבנים יודיע

כשנתבונן בדבר, נבחן במנגנון חזק ורב עצמה, האחראי על העברתה של התורה מדור לדור בזרחה כה חיה וחזקה. מנגנון זה הוא - העברת התורה מאב לבן.

ככתוב בתורה (דברים ד ט): "ךְ רַק הַשְׁמֵר לְךָ וְשִׁמֶר נְפָשְׁךָ מֵאָדָם פָּנָו תְּשַׁפֵּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עִצִּים, וְפַוְּ יִסְרָאֵל מִלְבָד פֶּלְמִיחִיד, וְהַזְּדָעַת לְבָנִים וְלְבָנִי בְּנֵי יִצְחָק: יּוֹם אֲשֶׁר עָמֹדֶת לְפָנֵי ה' אֱלֹהֵיךְ בְּחֶרְבָּךְ... אֲשֶׁר יִלְמְדוּ לִירְאָה אַתִּי כֹּל הַיּוֹם אֲשֶׁר הַסְּמִינָה עַל הָאָדָם,
וְאַתָּה בְּנֵיכֶם יִלְמְדוּ".

וכותב הרמב"ן (שס): "והנה קודם שיזכיר הדברות שנאמרו שם, הזיהיר במצוות לא תשעה שלא נשכח דבר מן המעדן ההוא ולא נסירהו לעולם, ו齊יה במצוות עשה, שנודיע בו לכל צערנו מדור לדור כל מה שהיה שם בראייה ושמיעיה... כִּי כְשֻׁנְעָתִיק גַּם כִּי אֶת הַדָּבָר
לְבָנֶינוּ, יִדּוּ שְׁהִי הַדָּבָר אֶמֶת בְּלֹא סְפָק, כְּאֵלֹו וְאָוֹהוּ בְּלֹא
דָּבָר לְבָנָיו, כִּי אֶת הַמִּתְּחִילָה וְהַמִּתְּחִילָה כִּי לֹא נִعְיד שָׁكָר לְבָנֶינוּ,
וְלֹא נִחְיל אֹתָם דָּבָר הַבָּל".

הרמב"ן מלמד אותנו את ההבדל הגדול בין המאמין למה שמספר לו על ידי כמרים ומיסיונרים, שאילו להם בהכרה אהבה כנה ואמיתית לשומיעיהם, בין אמונה הנ מסורת לבנים על ידי אבותיהם, באופן שהכל יודעים שהאבות אהובים את הבנים אהבה גדולה ונאמנה, ומעוניינים להעביר להם את מיטב הידע שלהם. האבות לא ירו לבנים כי אם את האמת בלבד, ואין מדריך האב להנחייל ולהשריש בלב בנו סיורי שקר. מה שאילו כן בשאר הדתוות והאמונות: הכל מודים שהם הופצו בין ההמוןים לא על ידי אבות, כי אם על ידי מתייפים למיניהם, מאמנים ומומחים לכך. אין זו אמונה אלא פתיות להאמון להם. וראה עוד הרחבה נפלאה בספר "מיסיות אל האמונה" עמוד 183

לכן עיקר מסירתה של התורה היא דוקא מאב לבן. והتورה מדגישה זאת במקומות רבים:

"למען ספר באזוני בנכ' ובן בנכ'" (שמות י ב)
 "והודעתם לבנייך ולבני בניך" (דברים ד ט)
 "אשר תצטצ את בנייכם, לשומר לעשורת את כל דברי התורה הזאת" (דברים לב מו)
 "זובניהם אשר לא ידעו, ישמעו ולמדו ליראה את ה'" (דברים לא יב)
 "אב לבנים יודיע אל אמיתי" (ישעיה לח ט)

בכל קריית שמע, אנו חווירים פערניים על החיוב להעביר את התורה והאמונה לדור הבא - "זשננתם לבנייך".

ההעברה הרצופה של התורה מאבות לבניהם במשך عشرות דורות, מתוך מסירות נפש, לмерות כל ה"הגבלהות" הקיימות בה - 613 מצוותן שאבות אוחבים מורים לבניהם לחיות ואף למות למעןה, היא עדות נאמנה לאmittתו של מעמד הר סיני.

כ כתוב בתהילים (טהילים עח ג): "אשר שמענו ונגדען ואבותינו ספרו לנו, לא נכח מבנייהם לדור אחרון מספרים תהלות ה' ועוזו ונפלאותיו אשר עשה. ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל אשר צוה את אבותינו להודיעם לבנייהם, למען ידע דור אחרון בנים יילדי, יקמו ויספרו לבנייהם".

וביאר האבן עזרא: "אשר שמענו זה מפני אנשים רבים וצדיקים, שחיבר אדם לקבל מה שהעתיקו. והיתה הקבלה כמו דעתה [דעה] היא ראה ברורה, כמו שראה דבר לניד עיני, אדם היודע בוודאות שקיימת יבשת אמריקה אף שלא ראה אותה] וזה הוא יונדעם", כי המספרים אוחבינו היו גם אבותינו, שאין להם חוץ להכשילנו".

כבוד הורים – התנאי להעברת השושלת

נמצא אפוא, כי מצות "כבוד הורים" הינה יסוד חשוב מאוד במסורת התורהendor

רבי יוסף אלבו בספר העיkatim (מאמר שלishi פרק כ) מדמה זאת למدينة שמשלו עליה רודנים אוצריים, כל אזרחיה היו עבדים כנועים ומושפלים. והנה הגעת אליה מלך טוב וחזק, אשר הכניע את השליטו הקיים, ובכך שחרר את האזרחים מעבדותם, ולא עוד אלא שפיטה ושכלל את המדינה, הקים בה מוסדות לימוד, מפעלים, בתיה חולמים וכו', ובכך הביא רוחה עצומה לאזרחי המדינה. המלך חזר לארציו, אך המדינה נשאהה כМОבן תחת חסותו. שנים חלפו, אזרחיה המדינה נשאו תמיד נאמנים אל המלך בזוכרים את הטובה הרבה שגמל עליהם. ואולם - דור הולך ודור בא. בנים חדשים נולדו ונגדלו. האם ידע אף הדור החדש להעריך את המלך? האם ישמרו לו אמוניות? אכן הדבר תלוי במידת התבבולותם כלפי ההורים. אם אכן יהיו הבנים מקבלים מרות מההוריהם ושומעים למוסרטם, או אז ישמרו אף הם אמוןיהם למלכם! אך אם יהיו הבנים פורקי עול, ואיןם מקבלים מרות מההוריהם, הרי ודאי יימרדו ויבעטו אף במלכם.

כן הדבר בקבלת התורה - ככל שהבנים מכבדים ומוקירים את אבותיהם, כך העברת התורהendor לדור הינה חזקה יותר. אך אם חילתה היו הבנים בעוטים באבותיהם, לא יתכן שהتورה הייתה עוברתendor לדור באפין כה חזק.

ובאמת, כשנתבונן בעשרות הדיברות החוקקות על שני לוחות הברית, נמצא כי הלוח

הראשון עוסק במצבות שבין אדם למקום - אמונה בה, איסור עבודה זרה, שבת וכדומה. ואילו הלוח השני עוסק במצבות שבין אדם לחברו, החל מונדרישה האלמנטארית של "לא תרצת" ועד לדרכו המרוממת של "לא תחמוד".

מצות כיבוד אב ואם - היכן מקומה? לכמורה, זהה מצוה השיעcit לחלק שבין אדם לחברו. הכרת הטוב בסיסית כלפי מי שגידל אותנו וטרח עברונו. מוסכמה חברתית בעולם כולו. אבל דזוקא נמצאת היא בלוח של המצוות שבין אדם למקום. ומדוע? משום שכolumbia, מצות כיבוד הורים היא העורובה למסורת האמונה מדור לדור!

וכך כותב רבנו יצחק אברבנאל (פרשת יתרה): "יסוד מצוה זו הוא כדי שתהייה קבלת ההורים חשובה בעיני האדם, ויאמין בה ויסמוך עליה... ולהיות כח הדיבור הזה להאמין בקבלת הרשותונים [אבותינו] שהוא עיקר כול בתורה, ולא תזכיר מציאותם בלבתו [מבלי מצוה זו], لكن היה הדיבור הזה מכלל הדברים האלקיים [שבין אדם למקום] אשר בלוח האחד, ולא היה מהדברים האנושיים [שבין אדם לחברו] שהיו בלוח השני".

מי קרוב יותר לקוף?

הגאון רבי יעקב קמנצקי זצ"ל טס פעם מאמריקה לארץ ישראל. לצידו ישב מזκיר הרשותדרות דאג, ירוחם משלו. הגאון עסק היה בספריו, ומור Marshal עסק בשלו. מידי כמהDKות הופיעו נצדו של הרב, שהתלהו אליו לטישה, ניגש לsembו ושאלו ביראת לבוד: "האם סבא צרייך משחו, האם הכל בסדר. הכסא נח? אוולי משחו לשטוות?" התענוגנות מכל הלב, בכבוד עצום ורב. מר Marshal בחן בהתענוגות את הנער. "מי הבהיר?" שאל. "נכדי", השיב הרב. נאנח מר משל: "הנכדים שלי, רק יודעים לבקש בקשות. לא שכחו לפני הטישה להגשים לי רשותות קניות מפורטת. סבא תקנה וסבא תביא. סבא קיים אצלם רק כאשר הם צריכים משחו... ומיל חולם על כזה כבוד ויקיר?!"

"סביר לך את ההבדל", אמר הרב.

אני חינכתי את ילדי ונכדי, שאנו צאצאי אברהם אבינו, 'האדם הנדול בענקים', שהנחיל את מורשתו לבניו אחורי 'לשמר דרך ה' לעשוות צדקה ומשפט'. במעמדו החרסיני קבלנו את התורה, ומماז היא עוברת מדור לדור. בדור שאחרי מעמד ההר סייני - העריצו הילדיים את הוריהם כאנשים אשר זכו לשם את דבר ה' מפני הגבורה ממש. וילדיהם הם, העריצו אותם על שהכירו את אלו שעםם דיבר ה', וכך השתלשל הדבר מדור לדור, כך שתמיד הבנים רואים באבותיהם מושרי התורה ומעבירים השושלת היהודית. ילדי ונכדי מכבים אוטוי כאים שזכה להיות הרוח מקורה בכל דור. הקודם: החפש חיים, הסבא מסלבודקה ועוד ענקים קודמים.

לעומת זאת, אתה חינכת את יליך ונכיך, על פי השקפותו הבאושה של דרכוין, כי החיים הם תוצאה של ארונות מקרים, ומוצא האדם מן הקוף, ואם כן מודיע שיעיריך אוטק?! הרי אין אתה בעיניו אלא חוליה המקשרת ביןו לבין הקוף... אתה מקרוב אל הקוף, ואילו הוא אדם מושלם יותר ממך..."

ומר משל נאנח בשנית... (מעיין השבוע שמות רנ)

שרשת הדורות

הפסוק אומר ויקרא יט-ב-ט: "קדושים תהיו... איש אמו ואביו תיראה, ואת שבתתני תשמרו".

ראו, מה כתוב כאן? איך אפשר להגיע לחיי קדושה, אור וזהר? איך מנהלים את מורשת הדורות, את שמרית השבת? רק דרך אחת יש: "איש אמו ואביו תיראו". כיבוד אב ואם, מורה הורים! כבוד ויקר להורינו כפי שחונכנו מדור דור!

ראשי החינוך החילוני ידעו זאת, וראשית חינוכם מה הייתה? לנתק את הנער מן ההורים! לבוז להם בתור "נחשלים", חיללה, שעבר זמנם. מנכ"ל משרד החינוך אליעזר שמויאל אמר זאת בפרש בהרצאה שנשא בוועידה ארכזית של ועדת ההורם. **הקשיבו לדבריו:** "עם הקמת המדינה, קבעה לעצמה מערכת החינוך הגדרה שהכתיבת את דרכנו, כאמור: "אנחנו איננו מטעסים עם דור המדבר"! כולם: ההורם הם אבותיהם, וכמו "דור המדבר" הם ימתו בדרך, אנחנו נעצב את הילדים שלהם ברוחנו! ההורם הם שונים, גלותיים, נושאים אתם תרבות שאנו מתוכננים לשנות אותה. המורים לא היסטו לבטא את הדברים. התפיסה של בית הספר הייתה כמו בית יתומים אחד גדול! המערכת של החינוך הממלכתי תפקדה ללא הכרה ולא ידיעה בקיומו של הבית, ובקייםם של ההורם!"

עד כאן הדברים המזעירים. הودאת בעל דין!

גם הם ידעו את הכלל היהודי. אם רוצחים לנתק את הילדים מהמורשת, לכרוע אותם משרשת הדורות, התנאי הראשון הוא: ללא ההורם: לבעווט בהורם, להתעלם מהם. "דור המדבר" הם קראו לנו. שאנחנו נמות חיללה, והם יירשו את ילדינו.

לא כו, החינוך התורני, הטוב, המושך, מוחןך בדרך ההפהכה! לבסס את הקשר עם הבית, להדק את הקשיים עם ההורם, להזכיר לכבוד הורים ולמורים אב ואם. ודרכ' הידוק שרשרת הדורות מגעים לקדושה ולאורה, לחינוך מעולה וטהור! (מעיין השבע ג' שלו)

↳ ריסון עצמי וקבלת מרות

אומר הפסוק (איוב יא יב): "喻יר פרא אָדָם יוֹלֵד". "פרא" הוא דבר שאינו מעוצב, אינו יודע גבולות, פורץ לכל אשר יחפש - כמו "שיח פרא", שצומח ללא השגחה והכוונה. כך תינוק קטו - מטבעו אין לו ריסון והגבולות. כל עולמו סובב סביב סיופוקי, תאומיות ורצוונויות, הכל משועבד לו, ואין לו כל מחוייבות.

אילו ימשיך הוא לגдол ללא הדרכה והכוונה, ללא גבולות ברורים וקבלת סמכות, הוא יהפוך ברבות הימים מ"עיר פרא" קטו - לחמור גדול. כל העולם משועבד לרצונותיו, כל האמצעים כשרים להשגת התוארו, בשရירות ליבו הולך, והוא מי יאמר לו מה תעשה ומה תفعل. אם הוא אינטילגנט, הוא יעתוף את "פראותו" בעטיפות יפות, יכול אפילו להיות נימוסי ו"יפה נפש", אבל במהותו הוא עדין "פרא", ללא שום ריסון עצמי אמיתי.

אך האדם היהודי נדרש בחיו להרבה מאוד ריסון עצמי, לקבלת על מלכות שמיים, לקיום מצוות, ולבייטול רצונו מפני רצון ה' יתברך. וכיitzד יוכל להגעה האדם לזו זאת? היסוד והבסיס לכך, היא מצות "כיבוד הורים". בראש ובראשונה על הילד ללימוד לקבל את סמכותם של הוריו, לקבל מהם מרות ולציתת להם, וכן תתרגל נפשו כבר מkeitנות לריסון עצמי.

הנה - כך כתוב בתורה ויקרא יט-ב-ט: "קָדְשִׁים תְּהִי, כִּי קָדוֹשׁ אֱנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם, אַיִשׁ אַפְוֵוּ וְאַבְיוֹ תִּרְאֻוּ...". אמר רבנו בחיה: הפרשה הזאת אזהרה היא לכל ישראל שהיה פרושים וגדורים במדיותיהם. וגילת הקטוב, כיצד יתנהג האדם לכך, והלא מطبعו נוהה הוא אחר רצונותיו ומأוויו הדרך לשים רשות לתאות ולגבור את המדיות, היא: "איש אמרו ואביו תיראו" - להכיר בסמכותם ורוממותם של ההורים! וכשיש סמכות שכפופה בפניה, הרי זו הערובה לבליית התאותות והתגברות על היিירות!

↳ צורך קיומי עבור האדים

מחשבה רוחות היא, כי מצות "כיבוד הורים" היא מין פריבילגיה עבור ההורים על טרכותם בגידול הילדים - מעין "שכר טרחה", לטובתם ולהנאותם של ההורים. אולם למעשה של דבר, מצות "כיבוד הורים" - יותר ממה שהיא לטובתם של ההורים, הרי היא מתנה נפלאה וכלי נחוץ והכרחי לגדילה בריאה - דוקא עבור הילדים.

כדי שילד יוכל להיות בריאתו ובגופו ובנפשו, הוא צריך "גב חזק", סמכות של הורים אשר ידריכו אותו, יקבעו לו גבולות ברורים, יורו לו מה מותר ומה אסור, יחייבו אותו לעשות פעולות מסוימות, ויאסרו עליו לעשות פעולות אחרות. על ידי כך מרגיש הילד שיש לו על מי להשיעו, יש מי שמדריך אותו בדרכיו בחיים, יש מי שידוע מה טוב בעברו וממה עליו להימשר. וכך גם כאשר הילד מתנגד לסמכות ההורים, הרי שזה רק ניסיון מצינו לבחון אותם עד כמה הם חזקים, אך בתת הכרתו הוא מזכה שההורם יעמדו על שליהם ולא יוותרו לו.

לדוגמא: ילד בן שלוש ארבע מבקש ממתק ונתקל בסירוב. עכשו הוא מתחילה לנסת את הוריו, עד כמה סיירובם רציני. הוא מייבב, משתולל, נשכב על הרצפה, בועט ומרים קול זעקה גזולה ומרה. אם הורה עומד על שלו - הילד אומנם מאוכזב מכך שלא קיבל את הממתק, אך הוא מרגיש תחושת בטחון, הוא יודע שההורם שלו רוצים בטובתו, הם יודעים טוב יותר ממנו מה טוב בעברו, והנה - הם גם מספיק חזקים כדי לעמוד על שליהם. אך אם הורה נכנע - חבל מואדי: **תחשות הביטחון** שלו בהוריו נפגמת. עכשו מרגיש הילד: הנה, ניצחתי את הורי, זאת אומרת שהורי פחות חזקים ממי. ואם כן כמה מסכן וחסר אוניות הוא, מי יכוו אותו בדרכו בחיים!! אם "ויתורם" אכן ימשיכו להתרחש שוב ושוב, הדבר עלול לפגום מאוד בنفسו של הילד.

מלבד זאת, ילד שגדל ללא קבלת מרות וסמכות ברורה של הורים, הרי שגם התפקיד היום יומי של נפגם: הוא לא ישן בזמן, תזונתו אינה מואזנת ובריאתה, הישגיו בלימודים יורדים, וכדומה.

לכן, אך טוב וחסיד עושים הורים עם ידיהם, כשהם מוחנים אותם כראוי לקיום מצות "כיבוד הורים"!

וכך כתב בספר צידה לדרכ ולפני כ-500 שנה. מאמר רביעי פ"ה: "כָּבֵד אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אָמֵךָ", דיבור זה הוא **צורך גדול לתיקון הגוף והנפש**, לפי שער פרא אדם יולד, לנו צריך שישמע לכל מוריו שהם אביו ואמו, ובזה יושלם סדר האדם".

ומעניין להביא בהקשר לכך, מחקר שנערך בחסות האו"ם. מחקר ארוך ומלא, נDIR

בاهיקפו, אשר הסתiens לפניו קצר יותר מעשר שנים. 1,800 נערים יתומים, מרחבי העולם - אירופה, ארצות הברית ודורות אמריקה - נערם החסומים בבתי יתומים, נבדקו לאורד 12 שנים. המעקב וגיבוש המسكنות נערכו על ידי מיטב בעלי המקצוע בתהום. (מובא בספר 'התבוננות ומושעה' בעמוד קיא)

הנערים חולקו לשתי קבוצות: האחת שקיבלה חינוך מודרני - מתירני - ליברלי, והאחרת חינוך סמכותי - משמעתי, 'בנוסח הישן'. כולם חונכו בידי מנהכים טובים ומוסרים, מקצועיים בתחום החינוך. התקיימו אחריהם מעקב צמוד, החל מגיל שתים עשרה ועד גיל עשרים וארבע.

مسكنות המעקב הדהימו את החוקרים! התברר שההצלחה החינוכית אצל הנערים שקיבלו חינוך סמכותי, הייתה יותר מפי שמונה (!) מאשר אצל אלו שהוענק להם חינוך ליברלי. ההצלחה בלטה בכל תחום אפשרי שנבדק. כל תחום שניתו לבדיקה, הוכיה חד משמעית, שהחינוך 'ליברלי' הינו תשתיית המצמיחה הרס אישי וחינוכי: חוסר ביטחו איש וחברתני, נברוזות [עכבות, הפרעה נפשית], פחדים - פי 2.8 אצל המתירנים. עברייןויות - פי 1.2. ולאידך גיסא: הצלחה אישית בתחום האקדמי, בעסקים וכדומה - פי שניים אצל השמרנים. האיזון הנפשי, המוסריות, והמצלחה אישית וכלכלית - כל אלו נפלו בחלקים של אלו שקיבלו חינוך סמכותי "מיושן", ובפרט ניכר!

המשמעות נדרשת אפוא לא רק ככורה חינוכי, אלא גם כדי לגדל אנשים בוגרים מאוזנים בנפשם, הבוטחים בעצמם ובכוחותיהם, ומסוגלים להציג לעצם אתגרים ולעמדות בהם!

▫ גודל חיוב כבודם – גדרים והנוגות ▫

בעקבות רבותינו

עד כמה צריך לכבד את ההורים? באיזו רמה של כבוד? הנוגותיהם של חכמוני ז'ל יתנו לנו מעט מושג על כך.

הגמרה מספרת כיצד היה רב טרפון מכבד את אמו המבוגרת. בכל פעם שהיתה אמו צריכה לעלות למיטתתה או לרדת ממנה, היה מתכווף כדי שתעללה עליו ותיתמך בו! עשיר גדול היה, ויכול היה להעמיד לרשותה משרות אין מספר, אך העדיף לקיים את המצווה בגופו. באחת השבתות, כשירדה אמו לטויל בחצר, נקראה רצועת מנעלת, ונותרה רגלה יchapה. מיד בא רב טרפון, התכיפה ושם את כפות ידייו מתחת לרגליה, וכן הלכה על כפות ידיו עד שהגיעה למיטתתה. (קידושין לא ע"ב. ירושלמי פאה פרק א)

פעם אחת חלה רב טרפון, ונכנסו רבותינו לבקרו. אמרה להם אמו: התפללו על רב טרפון בני, שהוא נהוג بي בכבוד! שאלו אותה: איזה כבוד הוא נהוג בך? סיפרה להם. אמרו לה: אפילו עשה כן אלף אלף פעמים - עדין לחצי כיבוד לא הגיעו! (פסיקתא רבתי פ' כב)

רב יוסף היה סגי נהור [עיר], וכשהיה שומע את קול צעדי אמו, היה עומד ואומר: הריני עומד מלפני השכינה שבאה!

אביימי - היו לו חמישה בניים גדולים, וכאשר היה אביו - רב אבוחו, דפק על דלת ביתו, היה אביימי רץ בעצמו לפתח את הדלת, ולא היה נותן לאף אחד לפתח.

ובהיליכתו עד הדלת, היה אבימי קורא שוב ושוב: "כן, כן, אבא, אני בא, אני פותח...".
(קידושין לא ע"ב)

הבן איש חי מסביר שאבימי בקש לקיים את המצווה הגדולה של כבוד אב - לא רק במעשה, אלא גם בדברו, כדי לא להסיח את הדעת מקיים המצוות.

פעם אחת בקש ממנו אביו להביא לו מים לשותה, הלא אבימי להביא את מבוקשו, והנה כשחזר מצא את אביו מנמנם. לא הניח אבימי את הocus ליד אביו והלך, שאין זה כבוד, אלא עמד לפניו אביו מעבד לפניו כשהচcols בידו, והמתין לו עד שייטעורר! [בשבועה שהיה עמוד ומומתין, זכה והתחדש לו חידוש תורה, בעניין שעדי עתה לא הצליח להבינו. מכאן אנו למדים, שארט לא יחשוב כי הוא מפסיד ממש לימוד התורה כאשר הוא נוצר לעסוק בכבוד הוויי, אלא אדרבה, ידע ש' לא ממע טוב להולכים בתמים, וישלח לו ברכה בזמןו, וצlich לעשות חיל בתורה יותר ויותר. גם כי אריכות ימים שאמרה התורה, זה בא להסביר לו את הזמן שהוחזיא על כבוד הוריו, כך שלא יחסר לו מלימוד התורה כלום]. (קידושין לא ע"ב)

אמו של רבי ישמעאל התלוננה לפני רבותינו על בנה. אמרה להם: גערו בו ברבי ישמעאל בני, שאינו נהוג بي כבוד! נתרכמו פניהם של רבותינו, אמרו: אפשר שרבי ישמעאל איןנו נהוג כבוד באמוי! אמרו לה: אמרי נא לנו, بما איןנו נהוג בז' כבוד? אמרה להם: כאשר הוא חוזר מבית המדרש, רוצה אני לרוחץ את רגליו במים ולשתות את המים הללו, הרוויים בעמל של תורה! והוא איןנו מניח לי לעשות זאת... אמרו חכמים לרבי ישמעאל: הויאל והוא רצונה - הוא כבודה! (תוספות קידושין לא ע"ב)

כל שביכולתנו

רבי צירא היה יתום מאב ואם, והיה מצטער ואומר: הלואי שהיה לי אבא ואמא שהיית זוכה לכבוד אוטם, ובזכות זה היתי מקבל גן עדן! אלols כאשר שמע את דברי רבותינו הנ"ל, אמר: ברוך השם, שאין לי לא אבא ולא אמא, שהרי לכבדם כל כד כמו רבי טרפון - שמא לא היתי יכול. ולעתות כמו רבי ישמעאל שהניח לאמו לשות את מי רחיצת רגליו - גם לך איןני מסוגל! (ירושלמי פאה הלמה א)

אכן לאמתו של דבר, ככל שארט יכבד את הוריו, עידיין לא הגע לעשלנות מצות כבוד אב ואם, שהשווה הקב"ה את כבודם לכבודו ואת מוראות למוראו! אך כמובן אין זה צריך להחליש את האדם וליליאש אותו חלילה, אלא רק לחתת לנו את ההבנה הנכונה, שאין שיעור ואין גבול למצזה זו. ואדרבה כל אדם ישתדל ויתחזק בה כמייטב יכולתי, וכפי שאמרו חז"ל (אבות ב ט): "לא עליך המלאכה למגור, ואין אתה בן חורין להבטל ממנה!"

דומה הדבר למה שאנו אומרים ב"נשمة כל חי": "וואילו פינו מלא שירה, ולשוננו רינה מהמו גלי, ושפטותינו שכברחבי רקייע, ועינינו מאירות כשם וכירה, ויידינו פרושות כנשי רניים, ורגלינו קלות כאיליות - אין אנחנו מספיקים להוזות לך ולברך את שמד...". אבל מאייך אנו ממשיכים ואומרים: "על כן אברים שפלגת בנו, ורוח ונשמה שנפחת באפנו, ולשון אשר שמת בפינו - הנה הם יודו ויברכו וישבחו ויפארו..."? אלא אנו משבחים **כפי יגולתנו**, כפי מה שידינו משגת, והשבח הפעוט שלנו, מתקבל לרצונו ולנחת רוח לפני ה' יתברך.

כך בכבוד הורים, שלימות מצזה זו - ללא שיעור וקצתבה, אך כשארט משתדר בה כפי יכולתו - ודאי מתקבלים מעשו לנחת רוח לפני ה' יתברך.

החזק במוסר

הנה לנו דברי חיזוק והזרכה מרבותינו, בקיום מצות כיבוד הוריהם:

ב "לא יראה אדם את אביו ואת אמו כשם הולכים בגדים בלבד, אלא ילביםם בגדים נאים. אם מלביש אדם את עצמו בחמשה מנה, ילביש את אביו ואת אמו בעשרה מנדים, וכן יבחר להם כל הדרכים הטובים". (תנא דבי אליהו רבא פרק כ)

ב "כבד את אביך ואת אמך - לכבדם בכל מיני כבוד, לש machom במעשים טובים...
זהות שמות דף צג ע"א)

ב "דרך ארץ לאדם עם אביו ואמו - יאזין וישמע למצוותו, ויעשה רצונו של אביו, ויכבדו בכל כבוד לחיות. יהיה דברו עמו בבשות ובכיניות, ולא ידבר עמו אלא בנחות ובתחנוןים. ואם נצרך האב לבנו, יעשה לו כל צורכו בטוב לב, ולא יזכיר לפני אביו הטובה שהיטיב לו". (וראשית חכמה פרק דרך ארץ שער ד)

ב בכלל כבודם - שייהי נתון להם בלב חוננו, בדרך שהיו הם נתנים לו, ולא בלב אכזרי. **ויאהבם אהבה עזה, בדרך שהיו הם אוהבים אותו, ולא יהיו עליו לטורה ולמשא כבוד!** (ספר HARDIM פ"ט ל)

ב כתב הרב פלא יווץ: כבר מילתי אמרה, שיש מצוה שהיא בת מזל. שחררי כמו מועות אדם מפזר לעשות פתיחת ההיכל, או להיות סנדק וכדומה, אף שאין זהה לא מצוה מהתורה ולא מדברי חכמים, אלא חיבור מצוה, אשריהם ישראלי, ועל כל פעע ששומע בקול אביו ובkol amo - מקיים מצוה הרבה מן התורה! וראוי לבן חכם שישמה את אביו, ותאותה שיצווונו דבר כדי לעשותו ולקיים מצות התורה... וכל מגמות בן משכיל יהיה לדעת מהו רצון אביו, כדי לעשותו, ולעשותו נחת רוח לאביו שבשמים. ואם חננו ה' עוזר, ואביו איש עני, מוטל עליו לפרנסתו ולספק לו כל צורכו בסבר פנים יפות ובדרכי פיסים ובדרך כבוד. ואם יש לו בני בית, יצווה לכולם בכל תוקף שיזהרו בכבודם..."

↳ שכר מצות כיבוד הוריהם ↳

נאמן הוא בעל מלאכתך...

נאמר בתורה (דברים ה טו): "כבד את אביך ואת אמך, כאשר צוך ה' אליהיך, למען יאריכון ימיך, ולמען ייטב לך על האדמה אשר ה' אליהיך נתן לך".

הבטחת שכר זו, שהבטיחה התורה עבור קיום מצות כיבוד הוריהם, הינה דבר יוצא דופן. כמעט לא ניתן למצוא בתורה שום פירוט של שכר עבור קיום מצוה זו או אחרת. יוצאות מכך הכל הינו שתי מצות, שהتورה מפרשת בהן את שכרן: האחת - כיבוד אב ואם, והשנייה - מצות שליחו הקון, כתוב בתורה (דברים כב ו- ז): "כִּי יָקֹרְא קָו צְפֹר לְפָנֶיךָ... שְׁלַמ תָּשַׂלֵּח אֶת הָאָם, וְאֶת הַבָּנִים תַּקְה לְה, לְמַעַן יִטְבֵ לְךָ וְהַאֲרְכָת יִמְיָם".

mplia מואוד לראות כי התורה מבטיחה את אותו שכר בדיקת, עברו שתי מצות, שהקושי והعمل בקיומו כה רחוקים זו מזו: מצות שליחות הקון - מצוה כה קלה לביצוע, פעליה חד פעמיות של שליחות האם [היוינו] ולקיים הגויים, אינה כרוכה במאמץ גדול, ואף לא בהצאה כספית, ועלייה אומר בתלמוד ירושלמי (פסכת פ"א הל' ז): "מצוה קלה שבקלות". ואילו מצות כיבוד הוריהם - כמה קשה לקיימה כראוי! כמה היא דרשת מאמץ וعمل, הקרבה ועובדת המידות. מצוה יום יומית הכרוכה בעמיס בהוצאות כספיות, וعمل, הקרבה ועובדת המידות. איך יתכן כי השכר על מצוה גדולה זו, יהיה כמו השכר של מצות שליחות הקון?

עוד יש לשאל, מדוע באמת לא פירטה התורה שכר לקיום המצוות? ואם ראתה התורה לנכון שלא לפרט - מדוע בשתי המצוות הללו יש פירוט לשכרי?

אומר המדרש: **משל למה הדבר דומה:** לממלך שהיה לו פרדס נאה, שגדלו בו עצים רבים, מינים שונים. שכר המלך פועלים שיביאו לעבוד בפרדסו, אך לא גילה להם מהו השכר עבור כל העבודה מעבודות הפרדס, כדי שלא ילכו כולם לעשות דזוקא את המלאכות שכרכו רב, ויזנחו את העבודות שכרכו מועט. בערב קרא המלך לכל הפועלים, כדי לשלם להם שכר עבור עבודותם. פנה אל הפועל האחד ושאלו: תחת איזה זוחב אחד. קרא לפועל אחר ושאלו: תחת איזה אילן זוחב? תחת אילן זה. אמר לו המלך: זחו שיח של פלפלים, ושכוו אילן עבדת? השיב: תחת אילן זה. אילן עבדת? השיב: תחת אילן זה. אמר המלך: זחו עץ מושבח של זיתים, אותו זוחב אחד. קרא לפועל אחר ושאלו: תחת איזה אילן זוחב? תחת אילן זוחב? אמר לו המלך: אילן נוי, אתנו לך בשכוו חצי זוחב. קרא המלך לפועל נוסף ושאלו: תחת איזה אילן עבדת? השיב: תחת אילן זה. אמר המלך: זחו עץ מושבח של זיתים, אותו אילן בשכוו מאותים זוחב?

תמהו הפועלים ואמרו למלך: האם לא היה המלך צריך להודיע לנו איזה אילן שכרו מרובה, כדי שנדע לעבד תחתו! אמר להם המלך: אילן הודיע שכר כל אילן ואילו, היאך היה כל פרדסי נעשה!!

כך אמר הקב"ה: לא תהא יושב ומתקל במצוותיה של תורה. לא תהא אומר: הוαι ומצויה זו גדולה, אני עושה אותה שכרכה מרובה, והואיל ומצויה זו קלה, אני עושה אותה. מה עשה הקב"ה? לא גילה לבריות מהו מתן שכרכה של כל מצווה ומצויה, כדי שיעשו את כל המצוות בתום, שהלווא **כל המצוות כולן נוצרות לאדם**, כדי להגيع אל תכליות ואל שלמותו האמיתית, ולכן לא שיק שהאדם יחשיך חשבונות, אלו מצוות כדאיות לו יותר ואלו מצוות כדאיות פחות - כולם חיוניות והכרחיות עבורנו. בכל אחת ממצוות התורה צפונה תועלות מיוחדות והכרחיות עבורנו. ככל פרק ב משנה אין: "זהו זיהיר במצויה קלה בבחינהה, שאין אתה יודע מfanו שכרכו של מצות".

כדי להראות לנו עד כמה אין לנו שום הבנה אמיתית בשכרכו של מצות, ואין לנו שום אפשרות לחשב מהי מצווה חשובה יותר, ומהי מצווה חשובה פחות - מה עשה הקדוש ברוך הוא? "טלטל" ו"געגע" את שכר המצוות. דהיינו פירטה התורה דזוקא מתן שכרכו של שתי מצוות מנוגדות: מחד ניסא - החמורה שבחרמוות, ומайдך ניסא - הקללה שבקלות, ושכר שתיהן "אריכות ימים"! ועל כך אמר שלמה המלך [ומשלוי ה]: "אריך חיים פן תפלא [שנאה תחיל לחשב חשבונות ולפלא לך וך אלו מצות לקיים ואלו לא, לך] געו מעגלתיך - לא תצע".

יחד עם זאת, בודאי לא יתכן לומר שהשכר בעבור שתי מצות אלו, הוא אכן שווה, שהלווא אמרו חז"ל (אביות ה כב): "לפום צערא - אגרא", כלומר: ככל שהאדם מתאם ועמל

יוטר בקיים המצווה, כך הוא מקבל שכר גדול יותר. ואם כן בהכרח לומר ששכר האריכות ימים, הוא רק חלק קטן מזו השכר, והשכר האמתי הוא לעולם הבא, אשר עין לא ראתה, ואין לנו שום יכולת לנסות לתאר ולהבין אותו, וננסוך בזה על חסדו. ויכולתו של הקדוש ברוך הוא, ונאמנו הוא בעל מלאכתנו שישלים לנו שכר פועלתנו. (מדרש רבה דברים פרשה ואות ב, ובפירוש מהרו"ז)

האם מקבלים שכר מצוה בעולם הזה?

מסופר על אלישע בן אבוייה, שהיה גדול מאד בתורה. אבוייה אביו הועיד אותו כבר מינקותו להיות גדול בתורה, אך כונתו בזה לא הייתה נשמרת שם. היה זה כאשר ערד אבוייה סעודת ברית מילה לבנו אלישע, והזמין לטעודה אנשים רבים וביניהם אף את גדיי הדור. הסטובב אבוייה בין המזומנים, וראה כי כל קבוצה משוחחת בעניינה, העשירים - בענייני מסחר ועסקים, העניים - בענייני קיבוץ נדבות, וכן הלאה. והנה ראה את החכמים שעוסקים הם כਮובן בדברי תורה, ומרוב קדושה, ירצה אש מן השמים והקיפה אותם. תחילה לא הבין אבוייה וחשב כי זה יהיה אש רגילה, אמר להם: וכי אתם לשורף את ביתינו? אמרו לו: לא אש רגילה היא זו, כי אם אש של קדושה. התפעל אבוייה ואמר: אם זהו הכבוד והגדולה של לומדי התורה - הריני מקדיש את בני הנולד לעסק התורה! ואכן גדל אלישע והוא לגדול בתורה. ואולם, מכיוון שהיסודות גדלוותו היו שלא לשם שמים, הנה קרה מה שקרה. (تلמוד ירושלמי מסכת הגיה פרך ב ה"א, טפסת חגינה טו ע"א)

הlek אלישע בדרך, והנה רואה הוא אדם האומר לבנו: עלה לגג והבא לי שם גוזלים. עלה הבן, קיים בכך מצות כבוד אב, ולאחר מכן את האם הרובצת על הגוזלים, ורקים בכך מצות "שילוח הקון", והנה כשאך בא לרודת מן הגג - נפל מן הסולם וממו!

ראה זאת אלישע ומתמה: הלוא שכר מצות כבוד אב ואם הוא אריכות ימים, ואף שכר מצות שלילות הקון הוא אריכות ימים, וכיitz מות זה דזוקא לאחר שקיים שתי מצות אלו?! מיד החל לכפור בתורה, ויצא לתרבות רעה, ומما צינו אותו חכמים בשם: "אמיר".

אולם באמת, כיצד יתכן שהוא שאותו אדם מתי? הלוא כתוב בתורה במפורש: "למען יאריכון ימיך, ולמען ייטב לך"? אלא אמרו חז"ל: "שכר מצות בהאי עלמא - ליכא", כלומר: אין הקדוש ברוך הוא משלם את שכר המצוות בעולם הזה, אלא "למען ייטב לך" - לעולם שכלו טוב, "למען יאריכון ימיך" - לעולם שכלו ארוך. (קידושין לט ע"ב. חולין קמב ע"א)

ובאר המאירי: כי אכן עיקר שכר המצוות הוא בעולם הבא, ואולם יש גם קצת מפריות של שכר המצוות בעולם הזה, אלא שיש דברים המעכבים את הנמול. לפיכך אל יהרהר האדם כלל בעניין "צדיק ורע לו, רשע וטוב לו", אלא ידע האדם שככל מעשייו של ה' יתברך הם במשפט ווישר, ואופני חכמתו נעלמים מעתנו.

ולמה הדבר דומה?

פרופסור נכבד מסר הרצאה מלאפת אודות נזקי העישון. נתנו הוכחות והסבירים לכך שהעישון מזיק מאוד לראיואות, גורם למחלות קשות, ומקוצר את תוחלת החיים ל"ע. אחד הנוכחים ביקש את רשות הדיבור והכריז: "אדוני פרופסור, ההרצאה הזו יכולה מופרכת ולא נcona, כל ההסבירים וההוכחות - הכל שקר וכזב!". "מדוע אתה חושב כך?", התענינו פרופסור, והלה השיב בביטחון: "הנה יש לי שכן, ז��ן בן שמונים, מעשן קרוני כבר עשרות שנים, והוא מאיריך ימים ובריא כמו שור! ואם לא די בכך - הרי שיש לי קרובי משפחה, אשר נפטר בגיל צעיר ממחלת קשה בראיות, ותאמינו לי, רבותי - לא

עישן סיגריה אחת מימיו" כך סיים את "גאומו" בnimת ניצחון, והתיישב בחשיבות במקומו...

ומה באמת נאמר? האם הדוגמאות הללו הן אכן "ראיות" לכך שהעישון אינו מזיק לבריאות, ואני גורם למחלות קשות? ברואי ובודאי שלא! אלא מה? **יש סיבות נוספות** שמתערבות כאן: יש אדם חזק ובריא מטבעו, ויש אנשים חלשים ורגשיים יותר. יש אנשים השומרים על תזונה מאוזנת ובריאה, וועסקים בפעילויות גופניות, ויש כאלה שמנגנים יותר. יש אנשים הנרים באזור של אויר הרים צלול, ויש הנרים באזור תעשייתי מפוח ועכור...

כללו של דבר: דוגמא זו או אחרת לא תוכל לעורר את הקביעה הברורה, כי העישון אכן מזיק לבריאות, ונורם חיליה, למחלות ולקיצור תוחלת החיים.

ולענינו, שכר מצות כיבוד הוריהם מובטח בתורה: "**למען יאריכון ימיה, ולמען ייטב לך!**" אלא שלפעמים מתערבות סיבות נוספות המעכבות את השכר, ועיקר השכר האמתי צפוף ושומר לעולם הבא. וכך אין מקום להקשוט קשיות ממקרים מסוימים, כפי שהקשה אלישע 'אחר', אלא המאמין האמתי יודע שיש להקב"ה חשבונות רבים, ולכן עושים הוא את המצוות בתמיינות, מתוך ידעה ברורה ש"נאנו הוא בעל מלאכתך, ושילם לך שכר פועלתך". ומובה במדרש (ושוחר טוב תהילים ט), שכאשר אדם מקיים את המצוות בתמיינות מבלתי לחשב חשבונות, הרי הוא זוכה לשכר כפול: האחד - עבור קיום המצווה, והשני - עבור אמונהתו בבורא עולם.

וכתיב ספר החסידים (סעיף שמ"ב): אם תראה רשעים שמזולגים באביהם ואםם, ואף על פי כן מצלחים, דע לך כי לרעתם הוא, כדי שייהיה עונשם גדול. ואל תקשה, כמה וכמה מבדים אב ואם ואין להם בניים, שדברים אלו געלמים ממןנו, וגליים לפני הבורא, ואין להרהר אחר שאלות אלו וכיוצא בהן, כי הדבריםאמת הן, שכן מי שמכבד את אביו ואמו זוכה לבנים, ואותם שאינם זוכים, יש סיבה גלויה לפני הבורא כדבר. וכן במי שאיןו מכבד אב ואם, ויש לו בניס.

להלן נביא מספר נקודות של שכר המובטח עבור מצות "כיבוד אב ואם", בבחינת מה שאמרו חז"ל (פה פרק א' משנה א): "אלו דברים שאים עשו אותם, אוכל מפירותיהם בעולם הזה, והקרנו קיימת לו לעולם הבא. ואלו הם כיבוד אב ואם...".

"בן יכבד אב ויעבד אדני"

משל למה הדבר דומה, למלך בשර ודם שהיה לו עבד שאהבו מאוד, לימים ברוח העבד מהמלך, והיה המלך מחזר עליו בכל הארץות לחפשו עד שנפל בידו והעמידו לפניו, כיון שהביאו לפניו, תפסו בידו והכניסו לתוך ביתו והראיו כסף זהב וארבעים טובות ומרגליות וכל שהיא לו בתוך ביתו, הוציאו לשדה והראיו גנות ופרדים וכל שיש לו בשדה, והראיו את בניו, בין גדולים ובין קטנים, ועבדיו בין גדולים ובין קטנים. לאחר שהראיו אמר לו, הראית שאיני צריך לך כלום? אלא בוא ועשה מלאכה עם בניי ועם עבדי בין גדולים ובין קטנים, ומהא נהוג בי כבוד ומתיירא ממנה, כדרך שבני אדם נהגים בי כבוד ומתיראים ממנה. כך אמר הקב"ה השוויתי את כבודי לכבוד אב ואם, בא וכבד את אביך ואםך ותהיה ירא מهما, ואתנו לך את שכך. (תנא דבר איליהו רבבה פרשה כה)

↳ אריכות ימים

אומרת התורה: "בְּפִד אֶת אָבִיךְ וְאֶת אָפֶךְ ... לְמַעַן יָאֲרִיכוּ יָמֵיךְ!" (דברים ה טו)

אומר רבנו סעדיה גאון: מדו"ע ראתה התורה לנכון להבטיח שכר "לְמַעַן יָאֲרִיכוּ יָמֵיךְ", מה שלא אמרה בכל המצוות אלא, שאם אדם יתרשל במצבה זו, בדין הוא שוגם בנוי לא יכבדו. ואז לא כדי שיאיריך ימים, כי בזקנותו בהכרח יצטרך לעזרת בניו... אבל אם יכבד את הורי, אזី בבואה העת יכבדו בניו, ותהא זקנותו טובה ומושרת!

ויש שאמרו, שיש כאן מידת כנגדן - שכר של כבוד כנגד כבוד. דהיינו שכאשר אדם מאריך ימים ומגיע לגיל זקנה ושיבה, אזី מכבדים אותו יותר. לכן אדם זה, שכבד את הורי, זוכה שיכבדו אף אותו בהיותו בעל הדורת שיבה.

עוד מסבירים, שהלא אמרו חז"ל: "שלשה שותפים יש באדם: הקב"ה, אביו ואמו. אביו ואמו נתונים בו אברים ונגידים,בשר ודם, והקב"ה נתן בו נשמה" (קידושי דף ל עמוד ב). והנה, אדם שאינו מכבד את שני השותפים שלהם הורי, אף הקב"ה מפרק את השותפות" ונותל את חלקו שהיא הנשמה, ונותר הגוף מוטל ללא רוח חיים... אבל כאשר האדם מכבד את השותפות, גם הקב"ה ממשיך להיות שותף, וזכה אדם זה לאירועים ימים ושנים... (פאס' שבספר מדרש תלמידיו אות א ערך אב ואם)

הגאון רבי יוסף זוננפלד באර, כי השכר הוא בסוף ימי, כדי להשלים את השעות שהחסרי בಗל כבוד אב ואם! לכן לא יחוֹס אדם על הזמן הרב, שפעמים מצויין זו רשות ממנו, ועל "ביטול תורה" שכ毕יכול נגרם לו, מאחר והקב"ה יחייב לו את הזמן הזה, וכבר אמר הקב"ה (ובירם רבה ז): "שמעו לי, שאון אדם שומע לי - ומפסיד", וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים. (עלינו לשבח)

אמרו חז"ל: יוסף הצדיק - מתוך שעמד והתחזק בכבוד אביו במצרים, זכה לעטרת שיבה, שנאמר: "וַיַּרְא יוֹסֵף לְאָפְרִים בְּנֵי שְׁלִישִׁים..." (מדרש שוחר טוב משלוי טו)

↳ בניו יכבדו

אמרו חז"ל: המכבד את אביו, הקב"ה נתן לו בנימ שיכבדו - מידת כנגדן. (מדרש תלמידי ענף כיבוד אב ואמ, ודיוק כן מליקוט אייב תהתקכו)

וכו כתוב רבנו יצחק אברבנאל: מה שאמרה תורה "לְמַעַן יָאֲרִיכוּ יָמֵיךְ", זו אינה רק הבטחת שכר, אלא לומר לאדם: הלוּ אֶת אָתָה - יאריכו ימיך על האדמה, גם אתה בעצמך תהיה אבא לילדים, וגם אתה תגיע לגיל זהה, שבו TZOKKK לבניך. אם אתה תכבד את אביך ואת אמך - אף בנים יכבדו אותך בזקנותיך, כי הנה במידה שאתה מודד בה מודדים לו! ואם כן כיבוד אב ואם איינו רק לתועלת הזקנים המכובדים, כי אם גם לתועלת הבן המכבד אותם, כי גלגל הוא שחזור בעולם.

מעשה באדם עשי, שהיה לו אב זקן, עני וקשה יום. גר האב בבית בנו, אך היה עליו לטורה רב: הטריד בבקשתות רבות, וגרם לתקלות שונות - פה שפך את המריק, ושם לכלך את הרצפה, כאן מעדר ושרבר אגרטל יקר, ושם נקרע ספר שאחז בידיו הרועדות. קכח נפש הבן באביו, והחליט להוציאו מביתו, שילך לקבץ לו נדבות יחיד עם יתר עניי העיר, מדו"ע שיסבול כל חייו בגלליו!

בן קטן טוב לב ועדין נפש היה לו לעשיר. ביום חורפי אחד צעד הבן ברחוב העיר,

ולפתח נחרד למראה עניין: רואה הוא את סבו יושב בבדים בלואים בפינת הרחוב, כל גופו רועוד מקור, ונראה כי זמו רב לא נכנס אל פיו מזון רפואי. ברחמניות ניש אליו, נתנו לו את הכריך שהכחינה לו אמו, והושיטו לו אף מספר פרוטות שנמצאו בכסו. לאחר מכן מכך יצא רץ לבתו, כדי לספר לאביו את אשר ראו עניין, אולי יחוות עליו ויחזרהו לבתו. אך מה נזהם הבן כאשר שמע את תגובתו הצוננת של אביו? האב העשיר כלל לא הטה אוזן ולב למצבו של אביו, אלא רק חצע לו ברובו "נדיבתו", כי יכול הוא לגשת לעליית הגג, שם על הו תלוי מעיל, וכיול הוא למוסרו לשבו...

רץ הבן אל עליית הגג, ומה עגמה עליו נפשו בראותו את המעיל התלוי על והוא - מה ישן ומרופט. האם זה כל מה שיכל אביו העשיר לתרום ל Sabha האומלל!!

דמעות עמדו בעניין. מה יעשה? כיצד יפרק את עניינו של אביו הטועה? כיצד ירכך את לבבו האוטומי לפתעה, רעיון עליה בלבבו נטל בידו האחת את המעיל הבלוי, ובידו השנייה נטל מספרים גדולות, ירד חש למיטה, והחל לגוזר את המעיל לשניים, לנגד עניינו של אביו.

"מה אתה עושה?" התרעם עליו האב. הבן הבית בעניינו של האב והסביר בתמיינות: "אבל'ה הירק, לכבודך ולמענד אני עושה זאת! לעת זקנתך, כאשר תהיה זקו ותשוש, ולא אוכל עוד להחזיק בביתי - לא תצטרך לרועד מדור עד שילך מישחו להביא לך מעיל. מראש חוצה אני מעיל זה, ח齊ו אלך להביא ל Sabha כאשר בקשת, ואת החצי השני אשמור לעליית הגג, כדי לשלווח אליך בימי החורף הקרים..."

דקות ארוכות שתק האב בתודעה. דברי בנו טלטוו את נפשו והמיסו את לבבו. בהחלטה נחשעה יצא לחפש את אביו. החיזרו לבתו, התרפס לפניו בבקשת סליחה, הלבישו במיטב הבדים, והושיבו בכבוד בראש השולחן ... (דרך אמונה לרבי שאל דוקיק ז"ל)

↳ **בנים צדיקים**

כותב ה'פלא יועץ': "ואף אם יכבד אביו עulo עליו, ייצורו מסיתו הסת כפול, יgeber את היצר טוב על היצר הרע, ועל יסבול ולא יבול, ולא יאחר לעשות בכל היוצא מפיו, שהוא יקדםנו אחר. ולפומ צערא אגרא, ואוכל פרות בעולם הזה שיחיו לו בנים מהוגנים, שאילו לא היה אלא שכר זה, כבר כדאי לו להתיגע בעשרים אצבעותיו כדי לזכות זהה".

↳ **מניעת חילול שבת**

נאמר בתורה: "זכור את יום השבת לקדשו... כבד את אביך ואת אמך" - מה הקשר בין שתי מצוות אלו? מודיע נסמכו זו לזו?

כותב המעם לועז (שמوت בתרלט): כל המכבד את אביו ואמו, אינו בא לידי חילול שבת, כי יש אדם נכשל בחילול שבת שלא בכוונה, ושבר המצווה הזאת ישמרו אותו משמים, שלא יבוא לידי כך. (ילקוט שמעוני דברים פרק ח)

וכן אמר אליהו הנביא... למה נסוכה מצות כיבוד אב ואמ למצוות שבת? ללמדךSCP
זמו שאדם מכבד את אביו ואת אמו, אין חטא בא לידי שנאמר (שעה זו): "אשרי אנוש יעשה זאת... שומר שבת מחללו..." אל תקרא 'מחללו' אלא 'מחול לי' (תנא דבי אליהו רבא כד)

↳ שכר לעולם הבא – עין לא ראתה...

שכחה של מצות כיבוד הוריהם לעולם הבא – לא נוכל לתאר ולשער, אין לנו כלל את הכלים ואת ההבנה לדמותו בנפשנו עניין זה. כי הנאות העולם הזה, איןנו דומות כלל להנאות העולם הבא, לא באיכותן ולא בעוצמתן.

"כשם שכבדת ועינגת את אביך ואת אמך לעת זקנותם, כך תהא מתענג על ה". (תניא
דבי אליהו רבא פרק כז)

מסופר על רבי יהושע בן אלם, שבאו ואמרו לו בחלום: "שםך לבבך, שאתה וננס הקצבת תהי ייחד בנו עדן. מושבו ומושבך ייחד, חלקו וחלקו שווים כאחד". תחילת לא התყיחס רבי יהושע אל החלום, ואמרו "תלמידות – שוא ידרבי!" אלם משוחרר החלום שוב ושוב, הבין כיאמת הוא, הצטער לבבבו ואמר: אווי לי, מיום שנולדתני הiyti תמיד ביראת קומי, ולא עמלתי אלא בתורה, לא הלכתי ארבע אמות בלבד ציצית ותפילין, והיו לי שמוניות תלמידים, וכעשי שוקלים מעשי ותורתני עם קצב פשוט!!

לא נחה דעתו, קרא לתלמידיו ואמר להם: "תודיעו שלא אכנס לבית המדרש עד שאראה מי הוא קצב זה ומה מעשיו, שהוא חברינו בנו עדן" מיד הלך עם תלמידיו מעיר לעיר, ובכל מקום היה שואל ומטעניין: "האם גר כאן ננס הקצב?". לאחר חיפושים רבים, הגיע סוף סוף אל עירו. כשנכנס, שאל מיד: "היכן ננס הקצב?". אמרו לו: "למה אתה מבקש אותו הלוא אתה חסיד וצדיק, ותשאל לאיש כמוותו?" אמר להם: "מה מעשיו?" אמרו לו: "אדוניינו, טוב יותר שלא תשאל עליי, אלא תראה אותו בעצמו...". מיד שלחו שליחים אל ננס הקצב ואמרו לו: "רבי יהושע בן אלם מבקש לראות אותך!". אמר להם ננס: "מי אונכי וכי אבותי, שרבי יהושע מבקש לראות אותך?! לא יתכן הדבר, אלא בודאי מגלגים אתם עלי, לא אבא עמכם!" הפסיקו בו שוב ושוב שיבוא, אך ננס היה משוכנע כי שקר בפיهم, אך לazon חומדים הם לי...

חזרו השליחים לרבי יהושע ואמרו לו: "אתה אור לישראל ואור לעיניינו, עטרת ראשנו, ומה לך ולקצב בס זה, והוא אף סירב ללקת עמנוא" אמר להם: "תודיעו שלא אשבר, עד שאראה אותו!"

הlek רבי יהושע בעצמו אל ננס הקצב, וכראות ננס את רבי יהושע, נפל על פניו ואמר ביראת כבוד: "מה יום מיוםים שעטרת ישראל בא לפני עבדו?", אמר לו רבי יהושע: "שאלה לי אליך. אמרו נא לי, מה מעשיך ומה מלאתך?". אמר לו: "אדוני, קצב אני, ויש לי אב ואם זקנים, ואני יכולם לעמוד על רגליים, ובכל יום ויום אני מלבישם ומאכילים ורוחצים بيידי". מיד עמד רבי יהושע ונשכו על ראשו ואמר לו: "בני אשריך ואשריך גורליך, ומה טוב ומה נעים ואשרyi חלקי, שזכהתי להיות חברך בנו עדן" (סדר תנאים ואמוראים עמוד 196)

פלא פלאות!

וכך כותב בתניא דברי אליהו: בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו לעת זקנתן, למה הוא דומה? למך שבא אליו בן אוחבו. אמר לו המך: בני, מיין אתה בא? אמר לו: מבית אבי ואני. אמר לו המך: אביך ואמך מה הם עושים? אמר לו: נפטרו בשלום בית עולמים, אחר שכיבדתי אותם כראוי, והרוויתי אותם רוב נחת וכבוד ושמחה. אמר לו המך: בני, ברוך אתה ותהי לך קורת רוח בעולם על שנות מתינה לאביך

ולאמד, עד שנפטרו בשלום בבית עולם. עכשו באו עמי לבתי, וראה אלו אוצרות ווגנים טובים גנוו לך הוריך אצלי, בודאי שראוי אתה לקבלם!

כך מי שמכבד ווזן ומפרנס את אביו ואמו עד שנפטרו בשלום בבית עולם, והולך בדרכי שמים, ובזה הוא עושה נחת רוח לאביו ולאמו, אומר לו הקב"ה: בני, ביאו ואראך גני שמים שהם גנווים לך אצלי, מפני שכבדת ופרנסת את אביך ואםך, ועשית לי נחת רוח במעשים הטובים שלך! ועל כך נאמר: "ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך, כי תשמע בקול ה' אלוקיך!". (תנא دبي אליהו כד)

"כל המבקש ימים ושנים, ועושר ונכסים וחיים בעולם הזה, וחיים ארוכים לעולם הבא שאין לו סוף, יעשה רצון אביו شبשמי ורצון אביו ואמו." (תנא دبي אליהו רבא כד)

עונש המזלזל בכבוד הוריו

אמר רבי שמעון בר יוחאי: "כשם שמיתן שכרן מרובה, כך עונשן מרובה!" (מדרש שמואל פר' ז)

"אם אין אדם מכבד את אביו ואת אמו - גזירות קשות באות עלייו". ה' יצילנו. (תנא دبي אליהו רבא פרעה כד)

כתב הפלा יועץ צ"ל: יש בנימש משליחיות שלמזללים בכבוד הורייהם ומצעריהם אוטם צער בנפש... אווי להם לבנים שכח גורמים לאביהם, אווי להם, אהה עליהם. אווי להם מיום הדין, כי על הכל יביא אלוקים במשפט, על מה שעבר על דעת קונו, ועל מה שעבר על דעת אביו ואמו וצער אותם, ואוכל פירוט בעולם הזה, שכאשר עשה - כו עשו בניו לו, שמידה כנגד מידת לא בטלה, מלבד קרן העונש הקיימת לו לעולם הבא.

"כבד את אביך ואת אםך למען יאריכו ימיך" - אם כבדתם יאריכו ימיך, ואם לאו - **יתקצרו ימיך!** ח"ג, שכד דברי תורה נדרשים - מכלל הן אתה שומע לאו. (מכילתא יתו פרשה ח)

מעשה באדם שהסתכסך עם הוריו עקב מריבה משפחתי, ונמנע מלבוא אל ביתם. הדבר CAB להורים מאד, אך הבליגו על יונם. הגיעו הדברים לידי כך, שכאשר פוגש הבן באביו בשבת, התעלם ממנו ולא ברכו בברכת "שבת שלום!"

לא יכול היה האב לשאת את כאבו וboshtו, והתאונן בפני הצדיק רבי סלמן מוצפי צ"ל: מה יאמרו הרואים, מה חושבים האנשים, אווי לכליימה!

הוזעע הצדיק. ניסה לחשוב כיצד להשפיע על הבן להיטיב את דרכו ולשנות את התנהגותו כלפי אביו. ישב והעתיק בעברו קטעים בענין גודל וחסיבות מצות כיבוד אב ואם - מן הגמורה ומן המדרשים, מספרי מוסר כ"ראשית חכמה" ו"שבט מוסר"! וכשהדבריםعروכים בידי, הלק אל הבן ואמר לו: "הט אוזןך, ושמע דברי אלוקים חישם!". שמע הלה מפני הכבוד, אבל סירב לקבל את הדברים, אטם את לבו והקשה את עורפו - ריב לו עם הוריו, ולא ישנה את דרכו!

אמר לו הצדיק: "עדין לא סיימתי לקרווא. הט אוזنك ושמע דברי חכמיינו צ"ל: אם כבדתם - יאריכו ימיך, ואם לאו - **יתקצרו ימיך!** והוסיף: "אין מענישים אלא אם כן

מזהירים.תו לבך לשנות אורחותיך עד השבת הבאה, תוך שלושה ימים!"

עברו הימים, ובימים השלישי, בשבת קודש, המשיך האיש בהתעלמותו מבאיו. ראה הציקיק, והחרה אפו. ביום ראשון בבורך סר להנותו של האיש להוכיחו על פניו, וראה שהחנות מלאה קונים. לא רצה לביישו ברבים, ואמר: אצא, ואשוב עוד מעט. בעבר רביע שעיה חזיר, ומצא אմבולנס עוזב את המקום בצפירה בהולה. נושא את האיש, ללא רוח חיים!

ככלותימי השבעה' ראהו אחד מקרוביו בחלומו, והוא רומס את עשרה דיברות... ה' ירחם ויציל. (מעיין השבע שמות רצט)

כתב ספר החסידים: אם תראה רשעים שמקילים בכבוד אביהם ואםם, וכך על פי כן מצליכים, דע כי לרעתם, כדי שייהי עונשם גדול! (ספר חסידים סימן שמבר)

וכן כתב רבינו חיים פלאני צ"ל: אם תראה בני שהקילו במצות כיבוד אב ואם, והשחיתו עד שהחכו וקללו את הוריהם, והם שקטים ושאננים ולא עבר עליהם כס תרעלה, ולא לקו ביסורים, דע לך בנאמנות גמורה כי לסוף ימיים לא יצאו נקיים מהעונשים והיסורים הבאים עליהם. ואם לא קבלו יסורים כלל בעולם הזה, כי ה' יתברך אל רוחם וחוננו, מאיריך אפו, יהיה עונשם יותר גדול כפליים לעולם הבא.

(ותורת חיים פשת חולדות)

יעקב ועשו

בתורה ובchez"ל מובא, עד כמה כיבד עשו הרשות את אביו יצחק. אמר עשו: "אין כבודו של אבא להיות משמשו - אלא בגדי מלכות!", ואכן בשעה שהיא משמש את אביו, היה לובש את "בגדי החמדות" המינויים שלו. [אלו גדים שעשו אותם הקב"ה לאדם הראשון, ושדר אותם עשו מנימוריו הרשות] (בראשית ר'בה סה)

אמר רבנן שמעון בן גמליאל: כל ימי הייתי משמש את אבא, ולא שימושתי אותו אחד ממאה שנים שעשו את אביו! אני - כשהיהיתי משמש את אבא, הייתי נשאר בגדי הרגלים, וכשהיהיתי יוצא לחוץ הייתה יוצא בגדים נאים ומכובסים. אבל עשו - כשהיה משמש את אביו, היה משמשו בגדי מלכות!

כיצד אפשר להבין זאת? איך יתכן שאדם כה רשות, בעל מידות מושחתות, יכבד כך את אביו?! הלווא מצוות כבוד הורים - מקורה ברגש טהור של הכרת הטוב, ורגע זה נעדר הוא מלבם של אנשים רשעים, החשים שהכל מגיע להם! כך שوال הרבה דסלר צ"ל (מכتبת מלאיהו חלק ג עמוד 95).

ותשובהו - יסודה בדברי חז"ל (פסחים קי ע"ב): חמישה דברים ציווה לנו את בניו: "אהבו זה את זהה, ואהבו את הנזל, ואהבו את היזמה, ושנוו את אדוניכם, ואל דברו אמת".

כיצד ניתן להסביר שאהבת רעים תהיה בד בבד עם גזל ומידות אנוכיות ומושחתות? מшибב הרב, שכן חברה של שודדים מוכרחה לסלג לעצמה משטר חזק של נאמנות איש לרעהו, וכוננות והקרבה למען שאר בני החברה. אך נאמנות זו - אין מקורה באהבת חסד, אלא מתוך אהבת עצם, כי יודעים הם שלא יכולים להשיג תוצאות

בכוחות עצם אלא בכוחות מאוחדים עם אנשים כמו מוכרים להתאחד לחבורה ולקבוע משטר.

זה הדבר שעמד ביסודו כיבוד אב המוחדר של עשו הרשע - לא רגש טהור של הכרת הטוב, או אהבת חסד וכדומה. הרי ה策ה חטופה בתורה על מעליו ומידותיו המושחתות של רשות זה, בודאי לא תוטיר לנו מקום "לחשוד" בו בדברים כאלהו. אלא מה? עשו היה מודע לחדילו האנושי - "דור הולך ודור בא", ו"גלגל הוא שחוזר בעולם"; היום אביו זוקק לו, מחר הוא עשו יהיה זוקק לבניו. חייב הוא אפוא לשמש דוגמא חיה לבניו, כיצד מכבדים אב. מה גם שרצו הוא להיות יורשו וממשיך דרכו של אביו יצחיק, ולקבל ממנו את ברוכתו. שיקולים אגוציים כאלה ודמיים, הם שהניעו את עשו לכבוד אביו. [ואכן אין זה פלא שהוא מסוגל לומר משפט מגונה ומהריד מאו: "יקרבו פְּנֵי אָבִי - ואחרה את יעקב אחִי" בראשית כז: מא]. אין בלבו דאגה ואהבה כנה לאביו, אלא שמהדר הוא שמא כאשר יתנצל ליעקב אחיו, היפך אביו את הברכות שברכו לקללות, ולכן מוטב לו להמתין בסבלנות עד שימוש אביו... וmb"ז]

זה הוא כבוד אב של עשו - נתינה לשם קבלה, אהבת הזולת לשם אהבת עצמו. וכיון שיש לו אינטראסים אישיים, והוא עושה זאת לרווחת עצמו בלבד, הרי שהכל נעשה בORITY השכלולים וההידורים!

הקב"ה אינו מקופה שכר כל בריה. סוף כל סוף - כיבוד עשו את אביו, שילם לו הקב"ה את שכרו. ואולם ה' לא שמר את שכרו לעולם הבא, אלא שילם לו הכל בעולם הזה, שזכה לכבוד ולגדולה בימי חייו. וכן זכה שראשו נCKER במערת המכפלה. (מדרש תלפיות פרשת קדושים)

והנה - מנגד, עומדת מצות כבוד הורים של יעקב אבינו ע"ה, בניגוד גמור. לא מתו שום אינטראס אישי, אלא להיפך - מתוך התבטלות גמורה, גם כשהדבר יכול לכארה להזיק לו.

אומרת רבקה ליעקב בנה: "וַיהֲבֹאת לְאָבִיךְ וְאֶכְלָל, בַּעֲדָר אֲשֶׁר יָבֹרֶךְ לִפְנֵי מוֹתָו" בראשית כז: ציווי זה היה קשה עד מאד ליעקב אבינו. הלווא הוא "עמוד האמת", מידת האמת מוטבעת בו בدمו, כיצד יעשה מעשה רמות שזכה, להתחזות לעשו ולחקת מאביו את הברכות במרמה!! מה גם שהדבר יכול להתגלות בקלות, וזה הוא יאבד למגרוי את הברכותו, כפי שהוא אמר: "אָוְלִי יִמְשְׁנֵי אָבִי... וְהַבָּאִתִּי עַלְיָ קְלָלָה וְלֹא בָּרָכָה" (בראשית כז: וואולם כאשר הבין כי זה הדבר הנדרש ממנו בצוויו אמו, הלק ועשה זאת **במסירות** נפש של ממש.

והנה דזוקא מסירות נפש זו למצות כבוד הורים, היא זו שאכן ביטלה את זכותו של עשו, ובזכותה זכה יעקב לקבל את הברכות מיצחק. וכך אומר החותם סופר: נראה שלא נכנסה רבקה לדבר זה [להכניס את יעקב אל אבי במרמה], אלא כדי לבטל את זכותו של עשו, ולא משומם הברכות, כי מה היה לה בתחביבה זו, הלווא ישוב בשםים ישחק, והוא יודע מי ראוי להתברך. אלא **כל זמן שזכות כבוד אב בידי עשו - אי אפשר שיפול,** ועל כן חששה שיתרבה שכר עשו, אם יכבד את אביו בסעודה חשובה זו, וביקשה לחטוף מזויה זו מתוך מסירות נפש עבור יעקב.

❖ מבחר סיורים ❖

◊ הכל למען כבודו של אבא!

הганון רבי רפאל ברוך טולידאנו זצ"ל בהיותו בן תשע, חלה במחלת קשה. הוא שכבר במילתו, מתפלל בכדים עזים, בוכה וגונגה מרוב יסורים. לפעת נכנס אביו לחדר, לבקרו. בו ברגע - פסק הנער מבכיו. הידק את שפתיו - וחיך אל אביו! באומה שעשה שהה שם ידידו ורעו, הגאון רבי יוסף משאש זצ"ל, שנודהם למראה השינוי הבהיר של בנו.

לאחר שהאב יצא מהחדר, שבו הגננות והאנחות. שאלו ידידו רבי יוסף: כיצד יכולת להחריש, אחר ששבליך רב כל כך?! ענה הנער בן התשע: "לא רציתי לצער את אבא, האם לא די בכך שאני סובלן לא רציתי שום לאבָא יכאב!"...

פעם ישבו כולם לסעודה מצוחה, ורבי רפאל ברוך הסב עםם אבל לא טעם דבר. לשאלתם, השיב שהוא שרוי בתענית. על מה ולמה?

סיפור, שהיה נוכח בבית הדין כאשר אביו הדין פסק את פסק דיןנו - ואז החל המفسיד להתווכח עמו, והשתמש בלשון חריפה ובמלחים בוטות. הבן לא יכול היה להחשות, ומהח על כבוד אביו - ועל כבוד התורה ובית הדין. אבל לאחר מכון הביע אביו באוזניו את מורת רוחו על דבריו: לב האיש היה מורען, ופרק את מרירותו.

"משמעתי שציירתי את אבא - בתום לבו וכדי להגן על כבודו! - קיבלתי על עצמי להטעות כדי לכפר על החטא!"

ברבות הימים, כשהגיע אביו לשיבה, מילא רבי רפאל ברוך את מקומו כדין. הוא קיבל משכורת ממשלתית מכובדת, אך מפני כבודו של אביו, היה מוסר לו את כל משכורתו, כדי הרבה מaltoו! וזאת, למורתו שהיה אז בעל משפחתי: האב חילק את הכסף בין כל בני המשפחה, ונתן לרבי רפאל ברוך סכום מסוים למחיתו.

כאשר נפטר האב והמשכורת יכולה נשארה שלו - הctrער רבי רפאל ברוך על המוצאה שנשמטה מידיו! (מעיין השבע ג שנה)

יומם בן עוזיהו - כל זמן שהיה אביו מצורע והוא היה שופט את העם, לא נטל עליו כתר מלכות בחיה אביו, וכל דיניהם שהיה דין היה אומרם בשם אביו ע' סוכה ד' מה ובריש"ז)

◊ אילו הייתה לי אמא...

אל ביתו של הצדיק הקדוש רבי ישראל אביחצירה - ה"בבא סאלי" זיע"א, הגיעו אם ובנה. הבן - כל הופעתו אומרת מרданות נערומים, נראה שהובא לכואן למורת רוחו, והאם - ניכר עליה כי שבעת מורותיהם היא. כשהגיעו תורם להיכנס אל הרוב, הגישה האם פתק, ובו היא מבקשת: בני איינו סר למשמעתי, מתחצף ומתרמד. יאצלל עליו הרוב ברכה שיתחזק במצבם כיבוד הוריהם.

קרה הרב את הפטק, והשתררה דממה. הבן כמו מהכח להיחלץ במהירות האפשרית מן המעדן המביך. יאמר הרב את תוכחתו וישחרר אותו החוצה...

אך לא, הרב אינו פונה בתוכחה. רק אנחה כאובה פורצת מגרונו, ופניו מביעות עצב רב. "אח...", לוחש הרב, "אליו היתה לי אמא..." דמעות זולגות מעיניו של הצדיק, והוא ממשיק: "אליו היתה לי אם - על כפים היהתי נשוא אותה, ורוקד מרוב שמחה!..."

בכיו הטהור של הצדיק הרעד את הלבבות. גם ליבו הקשוח והעיקש של הנער הפוחז - התרכך ונמס. הרהורי תשובה וחרטה ניכרו על פניו. ואז פנה אליו הצדיק בחיבה ואמר לו: "בוא נאبني, שב לימני, ואספר לך סיפור".

ישב הנער לידיו, והצדיק סיפר:

בחיותנו צעירים, היה אבינו רבי מסעוד אביחצירה צ"ל, חולה עד מאד, וסבל ממכאובים קשים. אחיו - רבי דוד, ה' יקום דמו, ואני - התאמצנו כמיטיב יכולתנו לسعוד את אבינו החולה, לטפל לו ולספק לו את צרכיו. מתוך כאביו, היה אבינו גונה נניחות של כאב, והדבר צירע אותו מאד. באחת הפעמים, כאשר רבו האנחות והגניחות, שאלו אחיו רבי דוד: "אבא, למה אתה גונח כל כך?!"...

ענה אבינו ואמר: "עד לרגע זה היה לי יהלים זוהר ונוצץ, ועשיו הוועם זוהרו של הילום! כוונתו הייתה כМОבן לACHI הצדיק והיקר, שעתה נכשל באמירה שאינה הולמת את מעלהו.

כאשר שמע אחיו מילים אלו מפיו של אבינו, נחרד ונבהל. הוא החליט לגוזר על עצמו גלות, ובמשך שנה שלימה הסתר באחד מבתי הכנסת שבעיר, ישב ולמד שם בבדידות, כאלו היה מוחרים חליל. בעבר שנה, שם פעמו אל מושל העיר, שהיה אהוב ומעריך מאד את אבינו. הלה קיבלו במארן פנים, ושאל אותו למבקשו. סיפר אחיו למושל העיר את אשר קרה, וביקש ממנו כי יואיל לפנות אל אביו בבקשת סיליחה בשמו, ולבירר אם הוא סולח לו על אותה אמירה פסולה שיצאה מפיו לפני שנה!

המושל הנדחים נעה לבקשו, והלך לרצות את האב. ענה אבינו ואמר: "אכן, ידעת כי יהלים זוהר הוא, ולא הוועם זוהרו. לך אמור לו שאין בלביבי עליו".

כשהשמע אחיו את הדברים, מיהר מיד אל ביתנו. כשהגיע לפתח הבית כרע על ברכייו, וכך התקדם בכרעה עד למקום מושבו של האב. שם התחנן ברכיה: "אבי, אני סלח לך. כתוב בעיניך עשה בי, מוכן אני למסור נפשי על מצחה רצונך!"

כך סיים ה"בבא סאלי" ז"ע את סיפורו, וכל הנוכחים השותמכו לשמע הסיפור המורעיש בשם זה עתה מ"כלי ראשון". עתה פנה הרוב אל הנער, הניח ידיו על ראשו ואמר בחום אבاه: "אם תבטיח להטיב את דרך ולהקפיד בקבוד אמרך, אברך בכל הטבות והברכות! עלייך להיות מאושר על כך שזכית, שיש באפשרות לקיים מצוה כה קרה, קיינה אפוא בשלמות ובשמחה!"

ומהדרו של הרב יצא נער אחר לחלוتين. (מעיו השבוע ג' שנה)

השומע לדברי אביו אפליו בדבר הרשות, מקיים מצות עשה, כאלו קיימים מצות סוכה ולולב. אשריו ואשררי חלקו, מי שיש לו אב ואם שיכול להרוויח כל כך חבילות חבילות של מצות! (הליכות מוסר עמוד תפ)

◊ בחוט השערה

המקובל רבן חזקיהו יצחק זצ"ל [בנו של הרש"ש הקדוש] – מגדולי מקובלי ירושלים היה, כל ימי עבד את בוראו בקדושה עילאית. והנה, לפני פטירתו, קרא לתלמידיו ובפניו בקשה: ברצוני, כי בעת קבורתו, לא יורידו אותו אל הקבר, אלא יזרקו אותו לתוךו בביוזון! הزادעו התלמידים ונחרדו עד למאוד, על מה ולמה מבקש מהם רבם בקשה שכזו?! ענה להם: "פעם אחת ירדתי לפני התיבה בשליח צבורה, נגד רצונו של אבי, וגרמתי לו בכך עוגמת נפש, ומניין אז אני מוצא מרוגע לנפשי. השחררתי פנוי בתענית וบทשובה, אולם חושש אני שמא עדין לא תיקנתני לגמורי את חטא. מוקוה אני כי על ידי שתCKERוני בביוזון, יתכפר לי אותו זלזול שלזלותי בכבוד אבי" סיים הרב את צוואתו, ולאחר מכן החזיר את נשמעות הטהורה לבוראה.

נבוכו התלמידים, ולא ידעו מה לעשות עתה, כיצד יוכל לולץ בקבורתו של ربם הקדשי דנו בדבר, והחליטו כי לא יעשו כזאת, ואף אם חטא הרבה דק מן הדק, בודאי כבר שב בתשובה שלימה והתכפר לו חטאו.

ערכו התלמידים לרבים הלוויה מכובדת, כשהם מוכבילים את מיטתו אל מנוחתו במרומי הר הזיתים. והנה, בדיק עלפני הקבורה, הגינו לפטע ברינויים ערביים מכפר סילואן, כדי לשודד ולפרע פרעות. באימה ופחד, מיהרו התלמידים לנוס על נפשם ולהימלט מיד הברינויים, כשהם מותרים את מיטתו של הרב בסמוך לקבר. לעגו השודדים ליהודים הבורחים, וניגשו אל המיטה העוזבה. ברגל גסה ודרדרות... הישר לבור הקבורה!

כך קioms רצונו האחידן של הצדיק הקדוש, לכפר על עוננו האחד והיחיד, שפוגם פגימה דקה מן הדקה בכבוד אבי! (מעיו השבוע ג' שנה)

◊ השודד והפטון

מעשה ברבנו חיים בן עטר, ה"אור החיים" הקדוש זצ"ל, שהפליג בספינה. בהיותם בלב הים, קמה רוח סערה והטבעה את האונייה על כל נוסעה. שלח ה' לרבנו הצללה, וזמן לו קרש מקרים האונייה. נאחז בו הצדיק, והיטלטל עמו זמן רב, עד שפלט אותו הים אל היבשה. באפיקת כוחות שכב הרב על הקרקע והבית סביבו, והוא נחרד לגלות כי נמצא הוא במקומות שםם, ארץ ציה וצלמות, שורצת חיות רעות. כיוון שנטה המשש לשקו, אзор הרב את כוחותיו ומיהר לעלות על אחד העצים, למצוא מסתור מפני חיות רעות. בפיו תפילה ותחנונים לפני בורא עולם שיציל אותו מן המצב המסוכן שלו נקלע. כשהגיע הבוקר, ראה לפטע עשן מיתמר ועולה בקרבת מקום, משמע שמיתגוררים שם בני אדם! שמח והודה לה', ושם פעמו אל המקום. בהגיעו, והנה לפניו בית מוקף גדר. התקרב, ניגש – ואין איש בבית. נכנס, וראה לפניו אוכל מוכן. אחוי בולמוס, שכן זה כמו ימים לא בא אוכל לפיו. אכל ושבע, מצא מטה מוצעת ושקע בשינה.

לעת ערב שבו דיירי הבית – חברות שודדים, שהיו רוצחים עובי דרכיהם ובוזים את רכושם. הם התפללו למצויא את דלת הבית פתואה. הביטו, והנה אף אכלו ממأكلיהם! זעמו: "מי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו ליבו לעשות כן, לנוהג אוזן בביתם!" חיפשו ומצאו את הרב, יישן על מיטתם. חרה אפס ובקשו להרוג את הרב בשנתו. אמר להם מנהיגם: "עזבו אותו ברגע, הוא בידינו הוא. נאכל ונשתחה, ואחר כך נחרץ את דנו".

אכלו ושתו, והקיימו אותו משנתו. עמד הרב לפני השודדים האימנתנים, ונפלה עליו

אימה. אמרו לו: "מי הרשה לך לבוא לביתנו ולעשות בו כרצונך?" ענה ואמר: אל נא תכעסי, אнос היתי מפני הרעב", וסח להם את כל קורותוי. אולם השודדים האצרים לא התרחק לבבם, ודנו אותו למוות. אמר מנהיגם: "רצוני לשוחח עמו לפני הוצאהנו להורג". יצא עמו החוצה ושאל: "דבי, האם תכינויי?" תמהה הרב: "מי כאן יקרא לו בשם 'רביב'?" התבונן בו ולא הכריו. אמר השודד: אני תלמידך, פלוני בן פלוני, שלמדתי אצלך לפניהם רباتות". ענה הרב: "אין פלא שלא הכרתני אתה, שכן אז הייתה צער לא זקן, וכעסיו השתנו פנדק. אבל אמר נא לי, איך נפלת לך, ממשים לארץ, לשפל המדרגה?!"

אמר לו: "הכל התחל מרייב שהיה לי עם אבי ואמי, וקצתתי קצף גדול וחטאתי להם חטא גדולה. ניתקתי עמס קשר, והלבתי מധי אל דחי. עבירה גוררת עבירה, עד שהחפתי למניג של רוצחים". אכן נשבר קולו של התלמיד-השודד, והוא קרא: "ידידי מלאות בדים! וכעסיו, בראותי אותך נזכרתי בעבר, בעמי ובאלוקי. אוי, אנה אני בא!! אוי לי ואבוי לנפשי, כיצד ירדת אל התהום!! אנא, רב, מתחנן אני אליך, תורה לי דרך תשובה. מוכן אני לקבל על עצמי כל אשר תאמר לי, ובלבד שתבטיח לי, שלאחר שاكتים הכל, יתכפרו לי עוונותיי, ואזכה לחיה בעולם הבא!"

אמר הרב: התשובה שלך קשה היא מאוד. אולם אם תעשה אותה - אני ערבות לך שתזכה לחחי עולם הבא. ראשית לכל, כמובן: סור מרען! סור מיד מושודדים הרשעים הללו. שוב בכל לבך לחחי תורה ומצוות, תשמור שבותות וימים טובים ותרבה מצות ומעשים טובים. לאחר מכן, תחפש מאורת נחשים. כשהטראה נחש פתן שזה עתה בкус מביצתו, תקחחו ותכלאו אותו בקופסה סגורה, ועתה צrisk אתה "לאמן" את הפtan. קח עימך את הקופסה לכל מקום, ובכל יום תאכיל את הנחש בוקר וערב - במשך שבע שנים תמיותו! לאחר שבע שנים, תפתח את הקופסה, ותניח לפtan לצאת החוצה".

אבל הפtan יחרגنى, רביב", נבעת השודד.

"אכן", השיב הרב, "ויהיה זה לך לכפרת עזון ופשע. התודדורותך התחלתה במרד הוריך, אשר גידלך באהבה ובמסירות אין קץ. סעדו אותך בחולין, האכilioך והלבישוך, ואתה בעשות בהם וגמרת בהם רעה תחת טובה, כמו הפtan הזה שתזון אותו שבע שנים ולא יכיר לך טובה. יהא עונשך וכפרתך מידה נגד מידה".

ענה השודד ו אמר באומץ וגבורה, שיכולה להיות רק ביהדות: "מקבל אני עלי" הוא אף הוסיף ואמר: "אין ספק, כי מני השמים סובבו כל זאת, שתטעבע ספרינט ביס ותגיע אליו למקומות כה שומם. בודאי כל הצער והיסורים שנגרמו לך - לא בגלך, כי צדיק גמור אתה, אלא הכל סובבך ה' בעבורך, כדי להבהיר לך לעורר את ליבך לשוב בתשובה, ולהציג את נפשי מרדת שחחת!".

מיד פנו שניהם, כשהשודד לשעבר מודיע את הרב להגיאו למקום ישוב. נשק את ידי הרב, ונפרד ממנו לשלים. נדף השודד למקום רחוק, ושב לדת אבותוי. לאחר מכן עשה כל אשר אמר לו הרב - גידל פtan בנו יומו, האכilio והשקהו שבע שנים, ולבסוף הוציאו מכלאו והניא לו להזכירו.

בא לרבני חיים בן עטר בחלומו ואמר לו: "תנוה דעתך, על אשר עשית כל אשר ציויתני, ומכח זה זכיית למחילת עוונות ובאתי למנוחה שאננה בנו עדן ואזכה לחיה העולם הבא!" מעיין השבע ג שנוי

◊ הלווה לבכורות ברפת

אשה צדקנית התגוררה בעירה באירופה. 16 שנים לא נפקדה בפרי בטון. ביום מן הימים, נסעה אל העיר הגדולה וינה לדרוש ברופאים, אולי יוכל לסייע לה במילוי משאלת הלב הגדולה של העמדות הדורות הבאים. אבל מרובה הצער, חיוו הרופאים את דעתם, שאין לה כל סיכוי לילדת, והאשה חזרה לעירה בשברון לב עצום. בהגעה לביתה, חיפשה פורקן לעצמה, וחשה צורך לבכורות ולובכות... אולם אביה, שהיה אדם גדול וצדיק, היה גר במסמיכות לבitem, והיא חששה שבכיה יגיעה לאזני, והדבר יצער אותו. אך מה עשו, והדמעות - אין מתחשבות בכך, וכמעט פורצחות ללא מעזר. הנה היא רואה לפניה את רפת הפרות השוכנת בסמוך לבitem. ללא היסוס היא פונה אל הרפת, למורות ריח הczanna שמללא אותה, ושם היא נותנת פורקן לבכיה. לפטע עבר שם אביה הגדל, והנה הוא שומע קול בכி, והקהל נשמע לו מוכך... עמד והזין לקולות, ואחר כך המשיך בדרכו.

לעת ערבית, כאשר נכנסה אליו הבית, אמר לה: "בטוחני שבשניים שמעו את תפילהך זהכה. בעת חייה את يولדת בנו" לモתר לציין שכד היה, ולשנה הבאה נולד לה בנו שהפך למאור גдол בתורה! עלינו לשבח ה רנא

◊ טרחה תמורת טרחה

להלן סיפורו מחזק ומאלף, שופר לאחרונה מפי בעל המעשה - סיפור של התמסרות מיוחדת לקיום מצות כיבוד הורים, ושל השגחה פרטית נפלאה. (מתוך הספר המפורסם לבי אס"ד חלק א')

ידועה אמרת העולם אשר "אבא אחד יכול לגדל עשרה בניים, ואילו עשרה בניים אינם מסוגלים 'לגדל' אבא אחד". מי שלא טעם את הטעם הלא קל של "צער גידול הורים" אשר לעת זקנה אין להם את הכוחות והМОחות 'לגדל' את עצםם - לא בין זאת לעולם. מלבד הקשי הכספי של בן לראות את אביו במצב הדורש טיפול, יש בכך אינסוף של קשיים נלוויים, אשר צריך הרבה דעת ותבונה ושפע של יראת שמים טהורה כדי לעמוד בזאת בכבוד ובעו"ז.

כאשר התאלמו אבא ז"ל, אחר פטירת אמו ע"ה, חשו שההתמוטט עליו עולמו באחת; מלבד היינו חולני וחולש בלאו הכוי, נסתה עליו בדידות פתאומית, אשר קשה היה לו לשאתה. אבא ז"ל היה אדם נכבד, איסטטניס ועדין דעת, אשר הרגל כל יומו להופעה מכובדת. ככליף חוץ לא הראה מואמה, אך אני, כבן זקונים, חשתי איך שנפשו הולכת מתעכמת עליו.

בריאותו של אבא החלה להתנורף, בשלב ראשון היה בני הבהיר מגיע ללו עמו בלילה. את הארוחות סייפה לו משפחתי, מושם שאנו היינו גרים בקרבת מקום אליו, יחסית לשאר בניו. בחולוף מספר חודשים לא יכול היתי שלא להבהיר כי מצבו של אבא דורש טיפול יותר צמוד וקרוב, וכי לא ניתן עוד להסביר את אבא הישש במגוריו הבודדות שלו.

עדין התמהמהתי, כדרך בני אים אשר אינם עושים היום, ממשו שניתן לעשותו אחר.

אלא שקרה מה שקרה, ואבא מעוד בביתו ונפל הארץ. כשעתיים יושב היה על הארץ מבלי יכולת לקום,ומי יודע מה היה סוף הספר, לו לא שמעה שכנה את קריאותיו

הנואשות. היה זה עבורי די והותר. התחלתי לשוחח עמו על כך שיש לחשב על מעבר לבית אחד הילדים.

מלכתחילה היה אבא קצר רוח מכל עצם הדיבור על העניין, טענו שאינו רוצה להזכיר על בניו, ומוטב לו להיות בביתו שלו, בו מתגורר לעללה מוחשיים שנה. קשה לאדם ליותר באחת על הפרטויות שהורגלו לה כה רבות.

הבהירתי לו כי קיבל חדר פרטי ונוכחותו לא תפריע לאיש. אדרבה, המגורים עמו בצוותא ייחסו לנו לבוד ויקר. כל זמן שהוא גיר לבדו, אין לנו מנוחה והננו מוטרדים בכל עת לשולמו. בדיעד הסכים לסקם את השיחה בהבטחה שיחשוב על העניין.

למהורת אמר לי שהחליט לעורך ניסיון של חודשיים מגורים מחוץ לבית, כדי לראות 'איך זה נראה'. אף אם אבי זכה, בלי עין הרע, לתשעה ילדים נוספים חוץ ממנה, יהיה זה טבעי שאציע את דירתי, אחר שאני הוא זה שהעליתי את העניין. מלבד זאת שכאמור הייתה דירתי בקרבת מקום אליו. במובן מסוים קרוב היתי לנפשו יותר מאשר אחיו ואחיווי - לבני זוגנים. חשתי שאת מה אני יכול להעניק לו - לא יוכל לקבל בשום מקום אחר. ביתי גדול ומרוחה ברוך ה', יש לי אפשרות להעניק לו חדר משלי. עמדנו אז בשלתי חדש אדר. סיכמנו שיגיע אליו לחג הפסח, ומאז ישאר למשך חודשיים.

בצאתי מביתו, אחר הדברים האלה, ידעתי כי נטלתי על עצמי עלול לא קל של מצות כבוד אב. בעמקי ליבי לא היה לי ספק קל בכך, שתקופת ניסיון זו לא תסתתיים לאחר חודשיים, כי אם תתארך על פני שנים רבות, עד מאה ועשרים. אמת זו ברורה הייתה לי ברגע הראשון, אך עם זאת עדיין שכונעתה את עצמי שמדובר כאן על תקופת ניסיון בלבד שבעזרת ה' נוכל לעמוד בכך.

התפלلت לה' יתברך, שרעיעתי תהיה עמי בדעה אחת. ידעתי שבהסכמה תלוי הכל. במובן מסוים, הקושי שלה הוא גדול משלי - הן מחמת הטרחה הכרוכה בעניין, והן מחמת שאין זה אביה כי אם חמיה, וההבדל גדול.

זימנו לי הקב"ה שעת כושר, בה העלית את העניין בפניה. בניגוד לתחזיתי שאצטרך לפתח עתה במסע שכנוועים, עצומה הייתה הפתעתה הגדולה לראותה מסכימה עמי בכל לב, כי אכן זחו הצד הנבון ביותר המוטל עליינו: "קולנו נגיע בעזרת ה' לגל הזה, וכולנו נרצה לא להיות מושלכים לעת זקנה", אמרה. "זימנו הקב"ה מצוה גדולה זו לפתחנו, ועלינו לאמצה בלב ונפש". את החסד שעשתה עמי בתגובהה זאת, לא אשכח לעולם. חשתי כי אבן נגולה מעלنبي. מעבר לכך - הרגשתי עידוד וכוחות מחודשים.

ישבנו עם הילדים בסעודת שבת, במהלכה גילינו להם בקהל נרגש, כי עומדים אנו לזכות במצבה גדולה אשר כולנו נהיה שותפים לה. סיפורתי להם על הכבוד הנדול שחילק רב טרופון לאמו היישנה, הרחבותי בפניהם את הדיבור על סגולת מצוה כבירה זו של כבוד אב. דברנו על קשייו של אדם מבוגר הרגיל לחיים של שקטו, וכי יש לכבודו ולהראות לו בכל הזדמנויות כי שמחים אנו בקרבתו.

ידי לא התלהבו יתר על המידה. הגדולים שבhem לא שוו במיניהם על כך שייאלצו לפניות את החדר הצדדי בבית עבור סבא - קשריהם עם אבי לא היו הדוקים, אבא

היה אדם סגור ומופנים בטבעו. הרגשתי בכך שאינם מתלהבים, והדבר CAB לא מאדן. רק בתמי הקיימה להתלהב, והוא היתה הסוכירה שהמתיקה לי את אותה אכזבה. כה קראה בתמיות: "אבא, כשאתה תהיה זקן וחולה, אחורי שאמא... - אקרה לך לבוא לגור אצלلي בבית..."

כאמור, נפתחו החודשיים הללו בימי חג הפסח. במשך החג הגיעו כל בני המשפחה לבקר. בהזדמנויות אלו שוחחתי שוב עם כל אחד מאחי ואחותי, שנכנסו לרען זה - אבא נשאר אצל לתקופה. חלק מהאהחים הביעו הערכה עמוקה ליבם, הגדל אחד הגיסים לומר כי יהיה מוכן להשתתף בכל נטול כספי שהיה כרוץ בעניין.

עד מה מר היה לי לשמעו את אחד מבני המשפחה שטוען, כי לדעתו העניין אינו כה נחוץ, להיפך - "אדם מבוגר חש טוב יותר בהיותו בסביבתו שלו". בכלל לא הייתה דעתו נוכח לכך שהחלמתי על דעת עצמי להבהיר את אבא, מבלתי לשטף בתהטלבותיו את שאר האחים. כל מילה מדבריו הכתה על ליבי באגרופים. נשכתי שפטים ולא אמרתי את שפוך ליבי בתוכי: "איך איןך מתבונש לדבר אליו כך? הרי אני הוא זה שעשווה כאן את מלאת כולם, היכן ההערכה שלך?"

בקיצור - כל אחד הגיב בדרכו שלו, אחד עוד יותר, الآخر הסתפק באמירה כי מסכים הוא וכי מבחינתו אין בעיה... הצד השווה שבכלום שאיש לא הציע את ביתו שלו לאחר אותן חודשיים... הבנתי מרוב התשובות משפט אחד: "כל הכבוד שנשלת עלי עצמד עול זה, עלה והצלחה עמו".

'אסרו חג פסח' היה יום המגוררים הראשון של אבא בבית, אחרימי החג. בברוקרים זה אני קם ומוצא את עצמי מאוכזב עד לשד נשמתי מהימצאותו של אבא בבית. גרמה לכך תגובתם הצוננת של שאר אחיו, גם תגובת ילדי היתה קרירה מזדי לטעמי. חשתי כי עושים עולם, בכך שאני כופה עליהם את המגוררים עם אב.

פתאום כבר לא הייתי שלם בלבבי על הצד הזה. ייסרתי את עצמי על מה ולמה הייתה פיזי החלטה, הרי יכול היה להודיע את עניינו חולשתו של אבא לכל בני המשפחה ולהיות כמו כולם, על מה נטلت עטרה לראשו, הרובצת עלי בכל כובדה מעטה, לאורך תקופה שאת סופה איןני יודע...

היצר הרע הטביל את מוחי וליבי באגם של מריורות לאורך כל היום. ישבתי בעבודה כשליבי בל עמי, צר היה לי שכך נראה היום הראשון עם אבא. בשובי מהעבודה שהה אבי בבית הכנסת הסמוך, גם הילדים לא היו בבית, הייתה זו הזדמנות עברוי לשטוף את רעיתי, בכל אשר העיק על ליבי משך אותו היום. פרקתי משא ליבי מותך CAB ותסכול עצמי שלא הייתי רגיל אליו מעוד. אך שוב היה זה שנסלחה ממורים לעודדני:

"עצת היצר היא זו", אמרה. "אם קבלנו על עצמנו משחו - הבה נעשה זאת בשמחה. לרוגע לא חשבנו שזה יהיה קל. כור, כי לא עשינו זאת כדי לקבל הערכה ממישיהו, את טובת אביך ביקשנו, והוא זו שזכה לעמוד נגד ענינו".

תמהתי בלבבי על تعصومות הנפש הללו הנbowות בה - שכח היה זוקק להם. נזכרתי בידוע לי זה מכבר, אשר בילדותה היה אביה מטפל במיסירות רבה באביו, שהתגורר בביתו במשך שנים. שיערתתי כי חינוך זה השתרש במוחה, והוא שגורם לה לאייגנות

דעתה בנידון. "אני שמחה שדווקא אנחנו זכינו לבצע פעולה חינוכית זו, שאין גודלה ממנה לתועלת ילדינו", אמרה.

חשתי כי שב אני לעצמי את אט, וכי מוחי מתפרק מהערפל שלפת אותן רגעים נשמע קולו של אבא פותח את הדלת. יצאתי לעברו בפנים מאירות ובהקלת גודלה. קידמתי אותו בכבוד ובשמחת פנויים, נהניתי לראות כי הוא שבע רצון. סיפר לי על כך שהזמין אותו להשתלב בשיעור 'דף היומי' בבית הכנסת, וכי שמה לגנות כמה מקרים המתפללים אף הם בבית הכנסת זהה. אבא סעד את לבו בארות עבר עם הילדים, האוירה הייתה נעימה מאוד. - "...חכמת נשים בנתה ביתה!"

הארכתי בתיאור יום זה במחיצתו של אבא, כי הוא רק היה מודגם לאשר ארע בהמשך: מordanות ועליות של תחושות כליה המשיכו לפודנו מזמן מידי פעמיים. לעומת זאת היה זוקוק היתי לחיזוק, בפרט אחר שנתקלתי במאנה שנראתה לי חוסר הערכה מצד משפחתי. והוא גם הרבה רגעים ששטענתי מרעייתני כי איננה מסוגלת עוד להמשיך. סייע לנו הקב"ה ברחמי לשאוב עידוד בכל עת ממעיינותיו המבורכים, ולהמשיך את תקופת הניסיון של החודשיים על פני שבע שנים!!

אבא מאד אהב את بيتي החמים ואת היחס הנעים שקיבל בו. לאחר חודשיים לא קשה היה לשכנעו להמשיך לעת ההישאר בביתי. השינוי הזה הזריף עליו מין רענות מוחודשת, גרים לו לקרן אור בחולשות הזקנה שסבל מהן. מישתוי בעיליל את הקלה שאני גורם לו. עם הזמן - ואציוון כי תבונתה של רعيית גרמה לכך - השתלב אבא בחיי הבית להפליא, עד כי היה חלק מהחמים שלנו. אבא עדין העסיק את עצמו בכל מיני עניינים, את סדר יומו ניהל בעצמו, ועל אף קשיים פה ושם, נקלט יפה באווירת הבית והילדים. כך התנהלו העניינים במשך שנה, עד חג הפסח של השנה הבאה.

ماז ואילך הלכה בריאותו של אבא והידרדרה. זה לא קרה ביום אחד, אך מחשך כאן ותלונות על כאבים שם, כשמייד פעם אני נבוֹך לראותו מטופש מואד - כל אלה הביאו אותנו לעלות על רמת הסוכר הגבוהה שבדמותו, מלבד מרעינו בישין אחרים שסבל מהם. ביקרינו אצל הרופא הלו ותכו, אלה גרמו לי חיסורים בני שעوت ממוקם עובדתי.

בשלבים ראשונים עוד היתי נער באחד מאחי או אחיותי, אשר התנדבו לבוא לקחטו לרופא. אך הבחנתי כי אבי מעדי שאני הוא זה שיצטרף אליו. טען כי אני מבין יותר ברפואתו, יוכל יותר לעקוב אחר מנתן התרופות וכו'. השתקلت לכבד את רצונו זה, ראייתי עד מה מפוחד הוא מהעתיד לבוא עלי. גיליתי שאני המשענת שלו - כתינוק שנשען על אמו הייתה נפשו של אבא נשענת עלי. לא אמר לי זאת, אך לא היתי טיפש מכדי לא להבין את זה.

כשהיה הדבר אפשרי, היתי עוזב הכל למשך שעה, ומתלווה אליו. לפניו נסיעות כליה הייתה רעייתי לוחשת לי הדרכה, כגון: "תראה לו שאתה נהנה לנסוע איתו". אכן במלצת הנסיעות וההמתנה לרופאים, עת היה אבא מזכיר לי כמה וכמה פעמים: "הרי אתה מפסיק עבודה...", היתי מרגיעו שМОוכן אני להפסיק עוד ועוד ובלבד לשוחות במחיצתו וליהנות מאמרי פיו. או אז היו עניינו קורנות, שה ל' מאמרותיו על פרשת השבע ומהגינו על החיים. דברים שכבר שמעתיים ממנו עשרות פעמים, וששתי עימים בחדר ההמתנה אל הרופא - Cainilo שמעתיים בפעם הראשונה.

עם הזמן החל אבא הולך ונחלש, מבליל שתהיה לכך סיבה ברורה מלבד הזקנה שזכה בה. קשה היה לו מאוד לבעצם הרבה ודברים מינימאליים, לעויתים אייבד אף את השליטה על עצמו, ברוב חולשתו. كانوا עמדנו בין הפטיש לסדן: בין הטיפול בו החביב להיעשות אף בפני הילדים - ככל שהענין אינו נעים, לבין השמירה על כבודו וההגנה העקבית על ההערכה אליו, בראש המשפה.

הכוаб מכל היה שאבא הבינו היטב בכל, שהימצאו בו בית מתחילה להקשאות עליו, היה זה נורא לראותו מה חסר אוניות מול עצמו. כאשר היה קורה משחו מצדו - היה מחוויר מבושה. הייתה אומר לו: "אבא, לא נורא, לא קרה כלום", ניסיתי לעודדו ולהעלות חיק על מבע פניו האומלל - אך אבא לא מצא מילים בפיו, רק שתק או עשה עצמו לפטע ננדם.

"דבר אחד אני מבקש", התחנן לפני לא אחת, "רק לא מושב זקנים, רק לא 'בית אבות'". ואני הייתה מבטיח לו נאמנה כי לא יותר עליו לעולם..."

שעות קשות החלו לפקד את מעוני, קשות לכולנו, ולעויתים היה זה עובר את סף היכולות: "אבא", התפרק בני בפני, אחר שנאלצנו פעמיים לקרוא לרופא באמצעות סעודת השבת, "אני לא רוצה שבסא יהיה כאן". הוא רק אמר בקול את מה שஅחוי ואחיתוי חשבו. הסברנו לילדים שמדובר זה לא קל, אך זהו רצון ה' יתרחק. מה שהחוסיף על הקושי, שאבא בסגור נפשו לא היה טיפוס היכול להיפתח לפני ילדיו ולהודאות להם. לעויתים היה הראש נרא כי להיפך, איןנו מרווח ולא טוב לו. עובדה זו הקשתה עליינו מאוד, לא ידענו אם טוב לו אם לא. הייתה נושך את שפתי, שומע בהכנע ומשתדל לדפדף אל דף חדש. ילדי למדו ממנה כיצד עושים כך, פעם אחר פעם, שנה אחר שנה.

מאידך - היו גם רגעים יפים. לא אשכח אשר פעמיים בערב שבת, אחר שרחצתי את אבא והלבשתיו לבבורי שבת, השבתיו בראש השולחן עם כל המכשירים הנלוויים - ה' ירחם - ופתחתי לפניו חומש. הגשתי לו כוס תה וועגה ואת ליבי מילאה שמחה של מצוחה. אמרתני לו, כי אני כה שמה ומואשור שברוך ה' הוא כאן איתנו, איך זכות היא עברוננו.

ואז, ברגעים אלה, הרים אבי אצבע רוטטות לעבר בני הבוחר, בקהל רועד אמר לו: "ראה בחור'ל, כמה מתנהגים". להתרגשותי אז, לא היה גבול. הייתה דקה זו, פיצוי נחדדר עברו שעונות אחרות, כאשר אבא לא היה צלול, ודימה לחשוב על יום רביעי כי שבת הוא, והחל גוער בבתי שהפעילה טיפ. או כאשר אחר רחצה - שוב נשף המرك ונשמט עליו ועל המפה, והוא עליינו שוב להחליף הכל, כשפיו של אבא מלא טרונית. ויש אשר מתרגץ היה על אחד הילדים, נזוף בו בקהל וזועם על משובצת נעריו מתווך צעקות ונפנופי אצבעות. לא ידעתני ברגעים אלה למי משלו שנותנו יותר קשה עכשו - לאבי, לי, או לבני הננזף. לדוב, לאחר מעשה כזה, יצא הייתה עם בני או בת הנויפות אל המרפא, מפיסס את דעתם ויורד עמו לקוצר רוחו של סבא, מבהיר להם עד כמה קשים חיו, כמה קשה ומר לו.

לפעמים אחר סעודת שבת, הייתה אחת המשפחות של אחי או אחיתוי מגיעה לאבא. הכל היה כה טוב ונעים, איש מהם לא שיער ולא הרהר על כך שבמהלך הסעודה החלפתו שלוש פעמים את המפה, וכי ילדי לא הצליחו להחדיר באוזני מילה אחת

מהמסופר להם בכתה - עקב זאת שABA המוטשות לא חדל לדבר ולדבר... לעתים כה רציתי שבעת הימצאותם של בני המשפחהacial, יקרה הדבר שוב: שיראו, שיעירכו, שמשחו יציע להוציא את אבא אל ביתו לשבוע ימים, כדי שנוכל להתאזרר מעת...

אני יודע שאת קלון מידעי מודיע עני בזאת, אך בכוונתי להראות בכך את הטעם המר שצץ מיידי פעם על הנשמה, ושמאווד הכאב עליינו. הלווא אחי ואחיה עבצם אמרורים היו להיות שותפים לעול זהה בדיקם ... אומר בה מלא, ציפיתי למילה טובה, רציתי שרעיתני תשמע ממישחו מחמאה על כך שABA מוחזק בבייתי כמלך, רבבי.

עוד דקה נעימה זוכרה לי. מאז שABA הגיע אליו אילינו, נהגה רעיתני מיידי ליל שבת להביה אליו את כל ילדי למגדור ועד עולל, שנייה ידו עליהם ויברך כל אחד ואחת מהם, תוד שhai מבקשת ממנה שיעיתיר כי יגדלו הילדים לשם ולתפארת. לעת אחת השבתות, אשר אבא היה חולש ולא היה בכוחו לבוא עימנו לבית הכנסת - הייתה רוחו מאד מודכדת. בהגיע הילדים לקבלת הברכה, כה התعدد מהכבד הזה, מתוד חולשתו החלו נוצחות דמעות בעיניו והוא קרא בקול: "אני מברך אתכם, שם ינחו לפיכם - כפי שהיינכם נוהגים לפני!"

משפטים אלו לא נשמרו מפיו כמובן, כה שמחתי לשומעם, כה מרוצה הייתה כי ילדי שמעו אותו כך. ברגעים אלו הייתה המאושר באדם, חשתי שזכיתי במצבה כבירה שלא הייתה מחליפה بعد כל הון. כשהחיה רואה את אבא יושב על כסאו הנהה, רחיז נקי ונינוח, ומאזין בהנאה לקללות 'קול חזק', בשםינו פעם גומע מהתה וטועם מהעה המיחודה חסרת הסוכר שהכינו במיוחד בעבורו - הייתה עומד בצד ומהרה: "היכן היה זוכה לכל זה, לו היה נמצא בין עשרות ישישים במוסד סייעודי כלשהו".

יודע אני שיש מצבים שהישיש נמצא במצב פשוט כבר לא יתכן להחזקו עוד בבית. עוד יודע אני שיש בתים אשר הענין איננו מתאפשר מסיבות אחרות התלוויות בבית - ואנו עליהם כל תלונה ודריםה. אך תודתי נתונה להקב"ה, על שבמקרה שלנו, זכינו שהדבר התאפשר, ממשי הבדיקות הללו.

באחד הרוגים היפטים הללו, כמה בלב החלטה עזה, כי מסלך אני כל טרונית מליבי על בני משפחתי! אדרבה - שמח אני בכך שמצוה זו נזדמנה דווקא לידי, ומעתה לא אוטר אליה! שוחחת עלי כע רעיתני, והצחרתني בפניה כי מעתה אין עוד דבריים של תמייה.

נטلتี้ אז עט ודף ורשמתי לעצמי בכוחות נפש מחודשים, כי "МОוחל אני בלב שלם על העבר, ומתחרט על כל טרונית שעלה עלי פי ולבבי, ומעתה הריני שׁ ושםם לקיים את מצות ה' שצינו על כבוד אב!" טמנתי פתקה זו בכיס פנקסי. [אגב: שמורה היא עmedi עד היום כאוצר היא לי].

ניסו אותי משימים תקופה קצרה לאחר מכן, אם אכן אני "שׁ ושם". היה זה כאשר ברוך ה' התארסה בתי בכורתי, ואמור הינו לערו'ן 'וורט' [תנאים] ולשנות 'לחיכים' בביתי. שבעים ושבע פעמים הפטתי בדעתני, שמא עלי לערו'ן את השמחה מחוץ לביתי, אלא שידעתי היטב כי אבא יבין בדיק מדויע לא חוגתי את הורט בבית. רק מחמת זאת, הכל נחוג בבית. בעיצומה של השמחה, באחד הרוגים המכudiינים, נכנס אבא לחדר, והתעקש ממשום מה... לבחון את החתנו! ... ונס את אביו! פשוט לא הרפה מהם.

חשתית שדמי מזכיר את מוחי מבושה. הلقתי למטרת תקעתי ראשי בפריז'דר, והתחננתי לריבוני שיעשה למען לבדוק המשפחה, ושיקיט את אבא הנרגש. לרגע פניתי למגירה להביא את פנקס הטלפונים שלו, באוטו רגע נתקלו ידי בפטק מקופל שהיה מונח שם, בו כתבתי אך לפני שבועיים: "... ומעתה הריני שיש ושם לקיים את מצות ה' שצוני על כבוד אב". הפטק הזה הלגג עלי באותו רגע, כאמור - עכשו בא נראה אותו שיש ושם..."

ازורתי כוחות, חזרתי אל הסלון, וליטפתי את כתפו של אבא, תוך שאני אומר בקול למחותני ולבנו חתני הנובך: "הידעתם איך זכות יש לכם שאבא שיחיה יושב איתנו כאן אני זוכה ליאת יום יום, ואני לי עונג גדול מכך, אשRICTם שאתם זוכים לכך עתה". מוגתי לחיים וביקשתי מאבא שישפר מעט על המשפחה. אם לא די היה, נשטעה כוסית ה'לחיכים' באותו רגע מידייו הרועודות על המפה החגיגית... המשכתי לשוחח בשמחה על יחסיו של אבא, בכוחות לא לי כאילו לא קרה כלום. תוך כדי כך, ניקיתי את הטעון ניקוי, אך מתוך שלווה. בליבי בערה סערה, אך שמרתי על דממה חיונית. [לימים שמעה בת שתחיה מבعلا העיר, אשר הבהיר השגול אביו בשעת ה'ירוט', הרשים את אביו עד עמקי נשטמו, ולא יכול היה להירגע מכך תקופה ארוכה].

ברגע מביך זה, נכנס אחיו לאחל מזל טוב, הסמיק למראה הבלתי נעים, והבחן על מראה פני כי אני על סף דמעות. לمهرת טלפן אליו האח הזה, והודיע לי חד משמעית כי מעוניין הוא לחת את אבא לבתו לתקופה של שבועיים. תתפלאו לשמווע, אך סירבתني לשמעו על כך! ידעתי שטוב עבר אבא להישאר בבית, אחר שהורגל אליו. אם עמדתי בהזע עד עתה, יסייע לי ה' יתרך בהמשך.

דומה שהארכתי די בתיאורים, אך אין זה אלא שמצ קל מאותו אוקיינוס של קשיים, אשר ציטוטי ממנו מעט שבמעט, ואת רובו אי אפשר להعبر. דילתי רק שביבי קושי מפה ומשם, כדי לתת איזו תמונה. מайдך, בקשת עט זאת להعبر אודות השמחה שהיתה מנת חלקנו בקיום המצווה, מפעם לפעם, ואשר היא שהחזיקה אותנו ברגעים לא קלים.

את רובם של השנתים האחרונים לחיו, עשה אבא בבתי חולים ובמוסדות שיקום, במשך שניםים אלו עשתי עמו ימים שלימים בהמתנה מורות עצבים לציציאתו מניתות, ומשהיה עמו בלילהות. בין לבן עוד היה שב לבתי, שככלו שבר כליל ומואוד מוטשטש. היו אלו שניםים קשות מאוד מבחינת הטרחה הגדולה שם דרשו מאיינו, כמעט בכל לילה היה אבא קורא לי פעמיים או שלוש לבוא לסייע לי, כבר הרגلتني לכך. במשך הימים הייתה לי עבודה הרבה הרבה לוי, עבודה המפרקת את הגוף והנפש גם יחד. בית עם ילדים היה לי אז, עמדתי בין חתונה לחתונה, משרד עסקים גודל עמד תחת ניהולו - אך עבד הייתי לאדוני אביו בעבודה קשה תמידית.

אדם מבוגר במידה מסוימת כמוחו כתינוק רך: קר לו גם כשלך לא קר, מרבה הוא לחוש ולפחד גם מדברים שבעצם אתה אין מפחד, קשה לו לשולט על עצמו בהרבה דברים כעולל רך, ומואוד קשה לו לבטא את עצמו. אלא שהזקן שוניה מהתינוק בשני דברים, אשר בעטויים קשה לו יותר מהתינוק: הראשון - שמבין הוא את הכל, אף כאשר נראה שאינו מבין מואמה, וזה קורע את הלב להזדהות עם מה שהוא מרגיש. השני - שבעוד שתתינוק יש את התמיכה של הורייו לידי, המוכנים ברוב האבותם אליו לכל טרחה עבورو, אזון אין את זה. מלבד כל העמל הפיזי עם אבא, היה עמל גם במישור הנפשי, לכבד אותו, להראות לו כי לא פגה הערכתי כלפיו כלל, לבקש ממנו

'טובות' כהנה וכחנה, למען יחוש עצמו בעל ערך.

היו רגעים שחשבתי כי אולי הגענו להיעזר בבית אבות, או בעוזר שבוא לסייע לנו - אך תמיד אמרתי לעצמי "אם הגענו עדכאן, הבה נמשיך את המצויה". מה עוד שאחרי יכולות הכל, אבא ידע את המתחולל סביבו, וידעתי עד כמה נרתע הוא מהדברים הללו.

"בָּנוּ יִכְבֹּד אָבָּן וְעַבְדֵּד אֲדֻנֵּיו, וְאִם אָבָּן אֵין אֵיהֶ בְּבוֹדֵי... (מלACHI א' 8).
לلمך שאפילו רירו של אביו יורד לו על זקנו, ישמע לו מיד.
(תנ"א דבר אליהו רבה פרשה כה)

מה אומר לכט? על תמידי הוא זה, יום כיפור כתשעה באב, פסח כסוכות, ברגעו לחץ וברגעו נחת - תמיד תמיד לאחיזו ראש, אם הכל נעשה, אם נלקחו התרופות, אם מרגיש עצמו היטב. כמעט לא השתתפתו בשמוחות בתקופה ההיא, לפני כל פגישה או שמוחה שערכת בביטחון, היו לי אין קץ שיקולים, רבץ עלי על קבוע, שעד לאחר שסר ממנה, לא ידעתי עד כמה כבד היה...

לאחר פטירתו של אבא ז', חשתי כי נחתם פרק חשוב בחיי. במבט לאחר יכול להיות להזdotות לה' יתברך על שזכה אותו - דודקה אותו - במצוות יקרה זו.

וכאן ברצוני בספר על הארה מיוחדת, שהAIR ה' את ענייני לראות, בתקופה של אחר מכון. הארה שלימודה אותו פרק מיוחד באמונה, ובהשגתנו הנפלאה של הבורא יתברך בעולם.

בערך, ל' חדשים לאחר פטירתו של אבא ע'ה, מצאתי את עצמי יושב באסיפת הורים מול המחנק של בני, מלמד ותיק מסור ומומחה, המספר לי ברוך ה' על התקודמותו בלימודים, ותווך כדי כך מפתיעני כשהוא מספר לי על תופעה היפראקטיבית מסוימת הפוקדת את בני ומספרעה לו, וכי יש פלוני בירושלים המומחה ליעץ בנושא זה.

איןני מבין גדוֹל בנושאים אלו, שאלתי והתייעצתי ואכן כך הורו לי. מצאתי את הזמן הפנוי והגעתי לקבלת הייעוץ. עבורי מתרווה על ספסלי החמתנה, בעת שיחתו של הפדגוג עם בני, החלפה במוחה מחשבה: 'לו היה אבא חי, היכן היה לי את הזמן הפנוי זהה לשבת כאן?! מה הייתה עשויה, לו הייתה מודעת לבעה זו של בני, בעוד אבא נתנו לטיפולioni'!

בזהzmanות קרובה מצאתי את עצמי מהרחר במחשבה זו פעמי נוספת:

היה זה כאשר נסעתי עם בתי למכוון רפואי מסוים, לשם טיפול שניינים סבוך. בעודי מהכח בחוץ במהלך הטיפול, התבקשתי למלא טופס מטופם המרפאה, ולציין בו מתי הפעם הקודמת בו טופל מישחו מהמשפחה במרפאה זו. לא הצלחתי להזכיר, במעורפל זכרתי איךשהו כי הייתה במרפאה זו לפניו שנים רבות כמה פעמים עם ילדי, אשר בחלקם הינס נשואים כבר - אך מעבר לכך לא זכרתי מואה.

בஹשי את הטופס, העלתה הפקידה על הצג את מועד ביקורי האחرون, שהיה לפני... כשבע שנים! "מענין", מערה לי הפקידה תוך כדי כך. "עד לפני כשבע שנים היו

ביקוריכם כאן תכופים מאד. הבן עשה כאן פלטה ליפויו של שניים, הבת עברה כאן כמו טיפולי שורש, זוגתך עברה כאן עקירת שון כתף, עוד ילד עבר בדיקות. במילך שבע השנים האחרונות אינני רואה כאן אף ביקור אחד!"

בדברי נבואה נשמעו לי דבריה. וכי אזכור מה התחולל בשניים של ילי בשבוע השניachs ה先后נות! הרי בהן שהיית עם אבא בכל עת, היכן היה לי כספ זומו לכתירים ופלוטו וכל היתר!!

בפעם השלישית היה זה בשנה שעברה, תוך שנתיים לפטירתו של אבא, כאשר לצורך שידוך אחד מילדי - היה עלי לטוס לחוץ לארץ ליוםים עם נשות ביתי. טרודתי בעסק עבדתי גברו מאד בתקופה האחרון, מלבד כמה וכמה טרודות בית שהרימו ראש אחר פטירתו של אבא. כמעט והודעתני שנכון לעכשיו, אין לי את היומיים הדורשים לטישה זו. ברגע האחרון ממש, מהרגע להרגע, החלטתי כי קמים ונושעים - מיים חמישי עד למוצאי שבת.

על מושב המטווס, כך בין שמיים לאארץ, לפתה את מוחי אותה מחשבה: "לו היה אבא חי כיום, היכן היה לי את הזמן לטישה?" נזכרתי בבני הגודול שנישא אף הוא לבת חוץ'ל בחיו של אבא, אשר כל ההליכים מהתחל ועד כליה התנהלו רק בארץ הקודש, מבלי שימושו ייעז להזעב את הארץ ולקיים לנסוע לחוץ'ל. אבי הכללה החלטיט שיבוא הוא עצמו לארץ הקודש לגמור את השידוך, מבלי שיעללה מישחו על דעתו כלל שמא אני הוא זה ש策יך לעשות את הנסעה. עד מה מעניין שעכשו שונאים הם פנוי הדברים!

מחשבה למחשبة שם אני לב לכך שבעצם, לו היה אבא חי, בכלל לא היה לי את הפנאי לכל טרודות הפרנסת המעסיקים אותו ביום מובוקר עד ערב. הרי היום יושב אני בעבודה כבר ב-8:30 בבוקר, בה בשעה שעדר פטירתו של אבא, לא הייתי עוזב את הבית עד 10 לפחות, כאשר היה עלי לחכות שיתעורר, לנוקתו, להאכלו, להניחו לו טיפולין, ולסייע לו להתפלל, להובילו למעעדו קשיים סמוך, ולודוא שהכל בסדר.

כיום אינני מוצא את עצמי מרובה טרדה, פשוטו כמשמעו. על נישואי הילדים והמיומו הדרוש לכך, משעביד את כל יכול מלבלי تحت ליה פוגה כמעט, ראשי ורובי בפרויקטים חדשים, אשר אני מנהלם, אין לי פנאי כמעט לחשוב על עצמו. היכן היו כל אלה שבע השנים האחרונות? רק עתה שמתה לב, שבקיפין, המשרד שלי לא נטל על עצמו פרויקטים שידרשו ממני כוחות יתר, עקב זאת שידעת כי אני מוגבל, וכי עלי לטפל באבא ללא הפרעה. הייתה זו ידיעה תת הכרתית, שגרמה לי להיות פחות טרוד בעבודה יותר פניו לעבודת כיבוד אב.

מרגע זה ואילך החלטתי לתת את הדעת לכך, שהרבה דברים המעסיקים אותו כיום, החל מענייני הבית וחינוך הילדים, המשך באין ספור סיורים עסקים לעובודתי, וכליה בכל טרחות נישואי הילדים - פשוט לא היו קיימים כלל בתקופה האחרון; יכול היותי למלא כאן עמודים נספחים של אין סוף טרחות שהנים מנת חלקיק כיום, אשר במהלך שבע השנים פשוט נבלעו כלא היו. ולא שלא הייתה שליח לפרנס משפחה בשבע השנים הללו, ולא שלא חיתנתי ילדים בתקופה זו, ולא שלא ניהلت משרד לאורך כל תקופה זו - אך כל אלה, על אף קיומם, לא הביבדו עלי במשך שנים של טיפול באבא. כאילו עמד מישחו לצידי, וניהל עבורי את כל העניינים התלויים בי,

כדי שאיה פנו לטפל באבי נוכחות מז לראות בעליל, והוספה מז לראות זאת בכל עת, כי עם הטרחה שהיתה כרוכה באבי, שהביא עלי הקב"ה – נטול ממני הרבה טרחות אחרות. היתה הטרחה הנדולה עם אבא, תמורה טרחות אחרות בכל העניינים, אשר עם פטירתו – שבו להטריחני המחשבה הזה לא מרפה ממי, בכל צעד ושלל אני ממשש את הפלא הגודל, היאך הרבה עניינים סודרו מבלי שאtan עליהם את הדעת.

רק לאחרונה נודע לי, כי גם אחד מבני הייתר גדולים, סבל מבעיה דומה של קשיי למידה וחוסר קשב במשך שנים. אף שמשתתף היתי בקביעות באסיפות הורים, מעולם לא שמעתי על כך, וברוך ה' הבעה הסתדרה מלאיה מבלי שאטרח ואשלט עליה, עקב תשומת ליביו של מלמד אשר התאים את עצמו לתסיסותبني. לא ידעת מואמה על כך, הקב"ה לא רצה שאדע ואטרח עברו זאת, נטל ממני טרחה זו עקב טרחה אחרת שהייתי עסוק בה. הוא יתריך הסדר את העניין על הצד הטוב ביותר ...

מספר אני כל זאת, למעןם של כל אותם אנשים ומשפחות, המתמודדים עם טרחה תמיידית בכל מיני עניינים, ברוחניות ובגשמיות. ויש מהם הנושאים את אותו 'משיא מצהה' שנשאתי אני. עבורם סיירתי את הכל, ולמגען הופנה קריאת העידוד: ידעו אלה, שככל טרחה – **תמורה טרחה**, טרחה זו מוירידה מהם טרחות אחרות. אין להם מושג מה היה עם זמנים וממונם, לולו זימנה בידיים הרשגה טרחה זו המעסיקה אותם. ידעו המטפלים בחורים, שעלהיהם להזות לה' יתריך על כך שהטרחה שזומנה לידיים, הינה טרחה של מצוה. ומלבד השכר שמורידה היא טרחות אחרות, וממנה מעוגמת הנפש שנגורע עליהם לעבר – הרי מתו שכרכה בעולם זה ידוע, "למעןiarיכו ימיך", והקרו קיימת לעולם הבא!

מה שקבע הכתוב שכר הכיבוד אריכות ימים, רביע סעדיה גאון ז"ל נתן טעם בזה, כי מפני שלפעמים עתידיים שייחיו האבות עם הבנים זמן ארוך, והאבות הם למשיא כבד על הבנים והכוכב יכבד עליהם, וכך קבע עליהם שכר המצווה הזה "למעןiarיכו ימיך", ככלומר עלייך לכבדם ותchia עימם, ואם אולי תצטער על חייהם, דע שעיל חזק אתה מצטער. (רבינו בחיי פרשת יתרו)

◇ מה קרה לבлон הגז?

הנה לנו סיפורו נוספת, שהגיעה כתגובה לסיפור הקודם. מספר מפי בעל המעשה:

אף אני זכיתי בזכות כבירה של הטיפול באב ייש. אבי ז"ל היה במצב דומה למටואר בסיפור. אף אני בן זקנים, ואני הוא זה שטיפלתי באבא תשע שנים תמיימות. בשנים המוקדמות, היה לאבא מאוד קשה עם המעבר מביתו אל ביתני, ומה שברפרט הקשה עליו היו השבתות. אבא רגיל היה לסייעתו, ל'טיש' [שוויחו חסידי של הרבי בליל שבת עם חסידין] בו היה משתתף שנים רבות סמוך לביתו, משום כך קשה היה לו המעבר הזה. החלטנו אז כי במשך השבוע אבא ישאה אצלנו, ושבותות נבואה כולנו לביתו.

"נבוֹא כוֹלנוֹ" פירושו של דבר, לארגן ביום שישי לחוץ שבעה ימים רוחצים, לארון של מאכלוי השבת יהיה ארוויים, לצאת בינוינו ובזקינו אל הרכב חצי שעה לפני שבת, ולהתפלל לה' כל הדרך שלא ישפך כלום שם בתא המטען... מיד בבובנו לדירותו של אבא להעמיד את הסירם על הפלטה, ועוד טרומות כהנה וככהנה. ביזענו עד מה הדבר נוגע לאבא – החלטנו לעשות זאת, בסיעיטה דשמיא.

אבא היה יוצא ביום שישי לביקור עם מוניות לעבר ביתו, מכין עבורנו את הבית, פורס סדינים ומוציא את המיטות, עורך שלוחו וקונה את החלות - כך קיבל אותנו בסבר פנים יפות בבונו לפני שבת. מלבד התועלת שנגרמה לאבא בעצם שהותו בביתו בשבת, כפולה וכמכפלת הייתה התועלת הנפשית שהיתה לו בהרגשה ש'זהו זה' שמאrho אתוננו. גם העול בריא היה עבورو מאד, היה עליו להchein ולסדר ולקנות. השבותות הללו העמידו על רגליו מבחינת הביטחון העצמי שלו, ועל כך נתונה תודעה לריבוני שנתיו לי שלל ותבונתו לנוכח כך.

באחד מערבי שבותות אלו יצאנו שוב ל'מבצע' הזה, להלביש את הילדים לשבת, לסיים את הכל, ולזודא כי לא שכחנו כל פריט, וכי ללחנו את כל מאכלי השבת. שוב התקפלנו כולם אל תוך המכונית ויצאו בדרך, כשהפעם משאים אנו מהחרינו בית 'מבולני' ויצאים לבתו של סבא.

בהגינוי, קיבל סבא את פנינו כהרגלו תמיד. השולחן היה ערוך, המיטות היו מוצעות, כל ילד כבר ידע את פינטו הקבועה בבית סבא. זוגתי פנתה עם אחת הקדרות לעבר הגז, מנסה להציג את הגז ... והז לא נדלק. 'התעופת' למטה כדי להחליף את הבלון, נדהמתי לגלות כי אין זו גם בסבלון השני. "זה לא יכול להיות", אמרתי לעצמי, "הרי רק לאחרונה הזמןנו בלונו חדש, וכי מישחו השתמש כאן כשABA לא היה בביטו!!"

המרק קופוא, הכל קר, שבת מתקרבת, וזה אין. שכן ישיש אחד התגורר ליד אבא, ניסינו להיעזר בו, אלא שכנראה נרדם, לא פתח את הדלת. חישוב מהיר העלה פתרון אחד, שבים הביטה - ומיד. הסברתי לאבי כי אנו 'תקועים', וכי אין ברירה אחרת אלא לשוב הביטה במיהירות. אבא התאכזב קשות, אני שבעתיים, הילדים השמיעו 'אור' אරוך וממושך שביטה את קוץ הרוח של כולם. רעיתי הייתה על סף התמוטטות - אחר כל הטרחה בעקבירה מהבית לרייך ולהבל. מה עוד שהבית הפוך על פניו, ואני מוכן כל לקרה שבת.

לא הייתה ברירה, רצנו כל עוד נשמתנו באפנו אל הרכב, דחפנו את הביגוד ועשינו 'טשולני' אחד גדול של מזוודות פטוחות עם חלות ווגים, כך שעטנו במיהירות. בדרך, ליד בית הכנסת, ירד אבא מהריב. הגענו הביטה קרוב מאוד לכנית השבת.

הפלתי שרולים כנער, הכנסתי את כל הבית לקלחת עשייה מהירה - לסדר את הבית לשבת. כשהיחסים בעבו על האש בבית, כבר היה כל המוקצה מונח בעירמה אחת גדולה בפנים מסויימת בבית: טיפ על טלפון, על צבעי ילדים, על מסרגות, על קלוטות, על עטים, על חילילים. מישחו הפליא לעשות שמצא את המפה בבלון הזה, ערכנו שלוחן במיהירות, ורק כשנסמעו הצעוף השני נזכרנו שעדין לא הכננו את הנרות...

רעיתי הצליחה לשלו' את עצמה אייכשו ממהomat המטבח של הרגעים האחרונים, עבר הדלקת הנרות. לפני שנכנסה לנו קמעא ממה שעבר עליה בשעה الآخرונה, אמרה לי את המילים הבאות עם דמעות בעיניהם: "איני מסוגלת יותר עם השבותות האלה, גמרנו עם זה".

שיהיה כך. וכי אתיישב עתה לדzon בדבר? עדיין לא הייתה במקווה כהרגלי, עם ישראל כבר אוחז באמצע מנהה. עזבתי את הבית ונשمتai לרווחה. זה לא היה קל, לא קל היה לשמור על קור רוח במהלך הלחץ, לשמור על כבוד סבא ועל כבוד ההורים, על

כבד הילדים ועל הכבוד העצמי. זה זה, סימני לעצמי, כך היה צריך להיות.

וננה למחמתם בבורנו של שבת, התעוררנו כולנו לשמעית חבטה חזקה. רצנו כל עוד נשפטנו בנו אל חדר הילדים לשמע הצקה שעלה משם, נזהמנו לגנות כי בנו התינוק השובב, שטיפס על מקום גבוה - נפל על הארץ וספג מכיה אדריה בראשו.

דקה ארוכה עוד ישב על הארץ וילל, פחדנו להזיז אותו שמא אירע לו משהוו. והנה, אחרי שתי דקות, החל לחיך בשעשוע לмерאה כל המשפחה הניצבת מולו, קם על רגלו, והחל רץ אל עבר אימו מהרגלו תמיד. בקיצור, חוות מניפות במקומות המכיה, היו ידיו ורגלו פעילות כתמיד. בעוד צחקו מתגלגל בבית לאורך כל השבת, נתונים היינו בחזרה לשולמו ובטקווה כי הכל בסדר.

במוצאי שבת שוחחתי עם רופא שהציע לי לערו' לו 'צילום גולגולת', לוודא שהכל תקין. את הצילום עשינו עוד באותו ערב. אחר יומיים קיבלנו את תוצאות הצילום, שברוך השם הכל בסדר. "סביר להניח שהיא כאן צועז פנימי כלשהו, אשר היה עלול להיות מסוכן מאוד ורב השלכות", אמר לי הרופא ברצינות, "עפילה שכזו איננה משaira תינוק בגילו נקי מחבלה בדרך כלל, פשוט היה לכם נס". בעוד ליבי פועם מדברים, המשיך הרופא להצליף דבריו: "עלולים היהים לבנות איתנו בבית החולים ימים ולילות, האלקיים אווהב אתכם, מנע מכם את כל זה".

שבתי הביתה. הייתה צריכה להיות טיפש בצדיא לא להבין, שהטרicho אותנו ממשימים ביום שישי, ובכך מנעו ממנה טרחת דאגה זו עם בני חס ושלום. היה על מוחי להיות עיוור בצדיא שלא להקליל את קורות היוםונים ולראות ש"כל טרחה - תמותה טרחה". טרחת כיבוד אב נתלה ממני את הטרחה עם בני שיחיה.

כששמעה רעיתי מכל הקורה, אחז אותה הלם: "שמע", אמרה, "אנו ממשיכים עם השבותות הללו הלאה והלאה, לא נותר על שבת אחת". לאור זאת נסעתו במשך השבוע אל בית אבי, להזמין בלוני אז ולברר איך התרוקן הבלון בצורה כה מוזרה.

קוראים יקרים, שמעו היטב. בהגעי לבתו של אבא, ניגשתי ישר אל הכיריים, הדלקתי את הגז, ו... הלהבות החחולות מפוזזות יפה. שיערתי שאלו הם שיירוי בלון שלפתע עלו, ירדתי במהירות לעבר הבלוניים, ואני בודק ורואה כי הבלון החדש שהזמננו לא מכבר מלא וכבד! לא האמנתי לאשר אני רואה, סגורתיו ופתחתיו שבע פעמים, עד כי המום הימי לגולות שהבלון פשוט מלא מחדש כנראה שברגע הלחץ לפני שבת לא הבחןתי בכך, נראה היה לי כי הוא קל ומורוקן לנמרי.

אטמו את עיני ממשימים בשעה ההיא, הטרicho אותנו בטרחת מצוה, ופטרוני בכך מטרחה אחרת. ננעתי ואמרתי "הלה" השלם, על אותה טרחה שהיתה מנת חלקי. ומאז ועד עולם, מלא פי הודייה לה' יתברך על כל טרחה וטרדה הפוקדות אותנו בעל כורחי, לאשר אני יודע מה היה מנת חלקו לולי לך. ונפלאותיו לבני אדם ח"א

"כל פסיעה שאדם פושע עבר הזולט –
חוסך בכך אלף פסייעות עבר עצמוני!"
(הרבי הקדוש רבי שלמה מווועהיל זצ"ל)

«**יחסי הורים וילדים**»

תקופת הינקות והילדות – לשם מה?

שמעו שאלה: ודאי בקרתם לא פעם ברפת, אולי אף עקבתם מקרוב: עגל קטו נולד – תוך כמה זמן הוא כבר מצליח ללבכת? כבר באותו יום, תוך שער דקות עד חצי ساعה! תוך תקופה קצרה הוא כבר נעשה בגור לכל דבר – חי נושא את עצמו. ובגיל שנתיים הפרה כבר מלילה...

ומה קורה אצל בני האדם? תינוק שנולד הינו חסר אונים לחלווטיו! איינו מכיר ואיינו יודע דבר, חסר תקשורת עם הסביבה, אין לו אפילו שליטה על גוףו ואבריו, ובודאי שאין לו כל התמצאות מינימאלית במורח. לאט לאט, בתהליך ארוך וائيי, הוא לומד לתקשר וליחיך, להרים את הראש ולסובב, לעקוב אחר חפצים, להניע את הידיים וכוכ' וכו'. רק בגיל שנה לערך הוא מסוגל ללבכת! תקופה הינקות – כה ארכוכה היא, ותקופת הילדות שלאחריה – עוד יותר. תקופה כה ארוכות של תלות ומוגבלות – פיזית ורגשית, ולאחר מכן – תקופה הנערות, המכונה בפי כל "גיל הטיפש עשרה" – על כל התהפכותיו וסערותיו, המעידים על כך שהאדם עדרין לא רכש בגרות ובשלות די הצורך.

שנתיים ארוכות ארוכות, עד שהאדם יהיה "בן אדם". מודיעו דוקא האדם, נזר הבריאה, שחיו עלי אדמות כה יקרים וחשיבותם הם – מודיעו דוקא הוא צרייך "להתבזבז" תקופה כה ארוכה על תהליך של גידילה!

שאלה יפה, שאלה גדולה! חשבתם עליה פעמי?

התשובה מפתיעה. אכן פעם זה לא היה כך. באלפיים השניים הראשונות של העולם לא הייתה קיימת אצל בני אדם תקופה כה ארוכה של גידילה. ועיי' בראשית רבה לד' ומתי חל השינוי? היה זה בשנת 2048 לבריאות העולם, כאשר בביטם של אברהם אבינו ושרה אמנו – נולד יצחק, התינוק הראשון.

אמר רבי לוי: "לא נדנה עירסה תחילת – אלא בビתו של אברהם אבינו" (ברר"ג נג' ו)

[עוד מובא במדרש שכאשר עשה אברהם ממשה בהיגמל יצחק, הגיע אף עוג. אמרו לו הנוכחים: הלווא אתה תמיד היית אומר כי אברהם כמו "פרדה עקרה", ולא יכול להוליד! הסתכל עוג על יצחק הקטן, אשר היה שונה מכל התינוקות שנולדו עד כה, בכך שנולד כה קטן, לגיל ואמר: "מה זה... אין זה יכול: באצבעי אני יכול להוירגוי" אמר לו הקב"ה: "רטש, כך אמרתך! עוד תחיה ותראה אלפיים ורבבות יוצאים ממנה, ובידם של צאצאיו אתה עתיד ליפול!" וברם רבה אן]

הסיבה לכך היא, שככל תקופה הינקות והנערות – דרושה היא לאדם לצורך עיצוב האישיות, לצורך חינוכו. אצל הבבמה לא קיים כלל המושג "חינוך", היא נשארת כל חייה בטבעה הפראיים והבראשיים. ואילו האדם צרייך להתחנן לאמונה וביתוחן בה, למוסר, למידות טوبות, לערכים. כל אלו יוטבעו באדם בצורה הטובה ביותר, דוקא כשהוא סופג זאת, את את מההורים תוך כדי גידילתו, כשהוא תלוי בהוריו.

יצחק – היה התינוק הראשון בעולם שעליו להעbir את שושלת האמונה של עם ישראל. הוא זה שמשיך את דרכו של אברהם אבינו, ודרךו תעבור האמונה והדבקות בה' ובתורתו – מדור לדור. ולשם כך – זוקק הוא לנוק זאת מהוריו את אטו, וכך יוטבעו הדברים בנפשו.

וכך כותב הרב שמחה קסלר זצ"ל: עד יצחק לא הייתה "הינוקות" בעולם. הינוקות היהת דרושא בשבייל יצחק, כדי להפוך אותו לכלי קיבול הקולט את מוסר אביו. שם שאברהס היה האב היהודי הראשון, כד יצחק היה הילד היהודי הראשון. כדי לחנדילד יהודי יש צורך להרגלו ל"ישראל אביך וינגד", לשם כד עליו להיות תלוי בהוריו כמה שנים. כאשר יראה הילד שלכל דבר קטוע וגדול הוא זוקק לאימו, הוא גם יוכל ממנה את הדרכתה בברכות, בתפילה ובקיים המצוות. "הינוקות נוצרה ככל הינוך".

נמצאו לנו מדים, כי תקופה זו, שבה הילדים תלויים בהוריהם, יש לה תפקיד חשוב לאין שיעור. אין היא סתם תהליכי גדרה, שיש רק 'להעביר' אותו - כמו שייתר בקהלות, ובכמה שפות תקלות ומשברים, העיקר להגע בשлом אל "המושך המוגמר". אלא על ההורים לתת את הדעת על התהיליך העיקרי והחשוב של תקופה זו, שהוא חינוך ועיצוב אישיותו של הילד.

הורה יקר! שיט לב – איש לפניו!

הנה לנו פירשו הנפלא של השפטני כהן: "איש אמו ואביו תיראו" – התיבה "איש" נראית לכארה כמיורתו! אלא רמזו יש כאן, פניה המכוננת דזוקא אל האב והאם: הורים יקרים, נתנו לכם נשמה יקרה, בן או בת, אל תתייחסו אליהם כאל תינוקות בעלמא. דעו כי התשנים עוברות חולפות, ותוך זמן קצר יגדל והוא לאיש! זה מיטיל על ההורים אחירות – ואף מורה! הורים יקרים, תיראו, תשחו, שימו לבו: "איש – אימו ואביו, תיראו!". אל تستכלו לטוח הקצר, אל תראו לנגד עיניכם רק זאטוט קטן, אלא הסתכלו עליו בעל – 'עוד מעט איש'. ומתוך נקודות מבט זו אמרו לעצמכם: מהו יכולם לעשות עכשו כדי שהיא איש טוב יותר? האם השרשנו בו את מורשת היהדות? האם חינכנו אותו לשמרות המצוות כראוי? (מובא בمعיו השבע ויקרא שם)

להלן נביא כמה נקודות חשובות, אשר יכולים בסימטא דש邏יא, להיות להורים לעזר ולהכוונה במשמעותו היקרה העומדת בפניהם – משימת חינוך הילדים. (קטעים רבים מבוססים על החוברת הנפלאה "יסודות החינוך" – הרב זמיר כהן שליט"א)

החינוך = הענקה

רבים סבורים כי החינוך בעיקרו מהו זה דרישת ותביעה מן הילד. לאמתו של דבר, החינוך לתורה ולמצוות, כל יכול צריך להיות מbasס על רצון להענק ילד ולהנחותו אותו בדרך הישראלית, לטוב לו. גם הדרישות, הגבילות וההנחיות – כולן מבוססים על רצונו טהור ואמיתי לכוון את הילד לזכות חיים אמיתיים, וכפי העולה מדבריו של החכם מכל האלים בספר משלו, הפונה בפניהם אהבתה של אב המדריך את בנו ללכת בדרך ה'.

↳ "בְּנֵי תָּרַחַת אֶל תִּשְׁכֹּז, וּמִצְרַיִם יָצַר לְבָה, כִּי אָרָה יְמִים וְשִׁנּוּת זָוִיִּים וְשָׁלֹום יוֹסִיף כָּה" (ג, א-ב)

↳ "שְׁבַע בְּנֵי וּקְדוּם אֲפָרִי, וַיַּרְבּוּ כַּף שִׁנּוּת זָוִיִּים" (ה, א)

↳ "בְּנֵי, לְדִבְרֵי גָּקְשִׁיבָה, לְאַמְرֵי גַּט אָגָּה, אֶל יְכִילוּ בְּעֵינֶיה, שְׁבָרָם בְּתוֹךְ לְבָה,"
כִּי זָוִיִּים גַּם קִמְצָאִים, וְלֹכֶל בְּשָׂרוֹ מְרֻפָּא" (ג, כ-ככ)

↳ "כִּי בֵּן הָיִתִי לְאָבִי, רַךְ וַיּוֹיד לְפָנֵי אֲפָיִ, וַיַּרְגֵּז וַיַּאֲבַר לֵל, יַתְּבֹּךְ דָּבָר לְבָה, שְׁבָר מִצְוָתִי וְזָוִיה" (ה, ב-ג)

↳ "בְּנֵי, שְׁבָר אֲפָרִי, וּמִצְוָתִי תָּצִפּוּ אֶתְתָּה, שְׁבָר מִצְוָתִי וְזָוִיה, וַתָּרַחַת כְּאַיִשָּׁן עִזִּיךְ" (ה, א-ב)

↳ "וְעַתָּה בָּנִים שְׁבָעוּ לֵל, וְאֲשֶׁרִי דָּרְכִּי יִשְׁבְּרוּ... כִּי מִצְאֵי מִצְאָה זָוִיִּים, וַיַּפְקֵד רְצֹן בָּה" (ה, כב)

בפסקוקים אלו ועוד רבים אחרים, בולטים שני מאפיינים עיקריים: האחד – פניה של אהבה עצומה של אב לבנו. והשני – מסר חזק של: **שאייפתי וקריאתי לך היא לזכות בחיים.**

זהו טبعו של האב – שהוא מגדל את בנו ברוחניות ובגשמיות, מספק לו את צרכיו, ודואג תמיד לשלוותו והתפתחותו. ולכן, פניהו של האב אל בנו הינה **פניה שאין תכילתיה לדרוש ולתבעו, אלא להעניק ולהגן.**

פניה של אוחב, משפיע ונוטן, ותוך כדי כך גם מנוחה ומכoon להצלחת הילד וטובתו, פועלת בנפש הילד, משפיעה עליו ובונה אותו. לעומת זאת, פניה שהיא בבחינת דריש ותובע, מטריד ומעניש, תיצור מערכת יחסים אשר תנתן את התוצאה ההפוכה. הילד יראה את עצמו כמו שיאין לו דואג, שהרי תחשונו היא שככל פניות החורים אליו אינם אלא מערכת מטרידה של דרישות ותביעות, שמטרתן טובת ההורה ומילוי רצונו. לא פלא שבמקרים אלה, הנפוצים למehrבה הצער, פונה הילד לבנות את חייו בכוחות עצמו ובעזרת חבריו.

יש לציין שעולמו של הילד סגור הוא בפני זרים, ואיןו כחומר ביד כל יוצר. הוא מבחין בדקדוקות ושומר מחדרת זרים לחיו. משים כך, מי שמנסה לפנותו הילד ולקדמות, עליו לקבל מהילה "ברטיסס כניסה" לעולמו הפנימי. ברטיסס זה מושג אך ורק בפני אדם הבא לתת ולהעניק. בפניו יפתח הילד את כל השערים, שהרי הוא חסר דריש דברים וצריך עזירה בכל עניין. הוא מhapus מנהיג שיבנה עבורו מערכת חיים איתה ויעניק לו ביטחון, עידוד ועזרה. הוא שואף לקנות ידע בנושאים רבים, רוצה לשמעו סיפוררים שירჩיבו את אופקיו, ומעוניין ללמידה ניסיון חיים.

הוראה המשלים וboneה, תורם ונוטן, הרי הוא בן בית בעולמו הנפשי של הילד, וכל דבריו חודרים אל ליבו.

מהי הצלחה בחינוך?

יש הנוטים לחשב כי הצלחה בחינוך היא – **צייתנות מלאה מצד הילד, נכונות לבצע כל הוראה. מחשבה זו אינה נכון,** מפני שצייתנות היא אכן כלי חשוב בחינוך, אך אינה המטרה. **צייתנות אשר הושגה באמצעות לחץ וונושם,** אינה מוגדרת בחינוך כלל וכלל, שהרי אין כאן הבנה והזדהות של הילד עם הערכים אותם אנו מנסים להקנות לו. **בל נטפל באמצע כזה,** שכאשר הילד אינו נמצא בטוח ראייה של הוריו ומחנכיו, הוא מתנגד הפעך לחלוינו ממה שניסו להchnerו. התורה מגדירה את הצלחה בחינוך במשפט קצר וברור:

"זונך לנער על פִּי דָּרְכוֹ, גַּם כִּי יָקֵן לֹא יִסּוּר מִפְּנָה." (משלוי כב ז)

המדד להצלחה בחינוך הוא, כיצד הילד מתנהג בזמן שהוא נמצא נמצא עם הוריו ומחנכיו. **חינוך אמיתי** הוא, כאשר הילד מזדהה עם הערכים שאوتם הקניינו לו, מסכים עימיהם ומפניהם אותם. במצב כזה הוא אכן לא יסור מזו הדריך, בכל מצב, בכל מקום ובכל גיל – עדי זקנה וגם שיבה.

ואולם כיצד מגעים למצב כזה? זאת נלמד מתחילה הפסוק: **"חֲנַךְ לְנֶעֶר עַל פִּי דָּרְפוֹ,"** ועל כך בנקודת הbhא.

על פי דרכו!

רבים תמהו על דברי הפסוק, חנוך לנער על פि דרכו, וכי על פי הדרך הבלתי מסודרת וחרשת הניסיון של הנער יש לחנכו? והרי יש לחנכו על פי דרכם הבורווה והמנוסה של ההורים והמחנכים!

אולם, נתאר לעצמנו שני ילדים באותה משפחחה אשר באחד ניכרים סימנים של מידת הקמצנות, ואילו בשני ניכרים דוקא סימני מידת הפיזוניות. הראשון, נוטל רק לעצמו, מאחסן כל דבר שמקבל ואני מוכן לשתח' עמו אף אחד, ואילו אחיו מחלק מיד לאחרים את כל מה שמקבל, ואני חושב אף פעם על העתיד. ברור לכל, שבמשפחחה זו לא יהיה נכון לשוחח עם שני הילדים באותו מידת חישיבות הנתינה לאחדרים, כשם שלא יהיה נכון לדבר עימם בדבר החיסרון שבבזבזנות ובפזרונות. אומנם שני הילדים צריכים לשמעו באופן כללי על החסרונות שבשתי המידות הקיצונית הנ"ל, אך כמובן שיש להדגיש מאוד בשיחה עם כל ילד ולהזק אצלו את הצד החלש שלו.

זאת ועוד, יש ילד רגש וудין, שדי ברמז המביע אכזבה וחוסר שביעות רצון מצד הורה, כדי שמיד ישתדל לתקן את טעותו. יש ילד חזק להערכה מפורשת ופרטנית. רמז לאחריו לא יעוז. ואילו נזיפה לראשו, תזיק ותפגע בנפשו העדינה.

ומעתה דברי הפסוק מאיירים: "חנוך לנער על פि דרכו", התבוננו והכר את דרכו של כל ילד בפני עצמו, וחנכו בהתאם לטבעו ואופיו.

וכאן נשים לב לנΚודחה נספת, עמוקה וחשובה. אמרו חז"ל (שבת קנו ע"א): מי שנולד במל מאים - יהיה שופך דמים. כיצד? או רופא המקיים דם, או מויהל, או שוחט, או רוצח.

האם חז"ל התבוננו בדברים אלו רק לגלות עתידות ולצפות את עתידו של נולד זה?

מברא הגאון מווילנא צ"ל (גבאו רמשלי כב י), כי יש כאן יסוד גדול והדרך נפלאה בחינוך. ילד הנולד עם אופי של שופך דמים (וזאת ניתן לראות כבר בגיל הילוד). יש ילד המזעزع מכל טיפת דם, ויש האוהב לפצעו בעלי חיים וכדומה), לא נוכל לשנות את אופיו, וכדברי חז"ל: **"יהיה שופך דמים".** אך נוכל בהחלט לכובן את אופיו לאפיקים חיוביים, כגון גומל חסד באמצעות הקזות דם לחולים, מקיים מצות שחיטה ומספק בכך לאחרים בשר למأكل. מקיים מצות מילה, ומכניס בכך את אחיו היהודים בבריתו של אברהם אבינו. ואם לא נשכיל לכובן את אופיו מבעוד מועד לכיוון חיובי, הרי הוא עתיד חלילה להיות שופך דמים באפיק השלילי - רוצח.

כלומר מטרת החינוך אינה לשנות את האופי של הילד, והוא הדין את של עצמוני וכדיי מWOOD לחיות מודעים לכך) גם כאשר האופי נראה שלילי. ניסיון זהה לא יצלה והוא עלול רק לשבור את نفس הילד. תפקיד החינוך הוא לכובן כל אופי מכל סוג שהוא לאפיק חיובי. [משמעותם כך הקפידו חז"ל להשתמש בצמד המילים "מידות טובות" או "מידות רעות", ולא במילים אחרות כמו 'אופי טוב' או 'אופי רע', מושג של כל תוכנה ואופי ניתן לכובן לאפיק חיובי, שבו היא תהיה רצiosa וטובה. השאלת באיזו מידה, דהיינו באיזו כמות משתמשים בה, והיכן. ובאמת שכשישתמשו בה במידה רואיה ונכונה, ככלומר במידה טובה, הרי התוצאה תהיה חיובית].

ולדוגמא: **ילד קמן** – אפשר לתכנן יחד עמו תוכנית חיסכון, לשם קניית מוצר מסוים וכדומה, ולהראותו כמה תועלת אכן אפשר להפיק ממידת החסכנות, אך יחד עם זאת

לכונו להקציב חלקיים מօספו לצרכיו העכשוויים. יותר מכך, לו נשכילה, ניתן לחנוך ילד זה לצדקה וחסד, וזוקא באמצעות מידת זו. הא כיצד? כפי המסופר על אב ובנו שההלך יחד, ובידם שקיית עם שלושה ככרות לחם. בדרך ראו עני רעב, וננתנו לו כייר אחד. שאל האב את בניו: כמה ככרות לחם יש לנו עכשווי השיבו הבן: שניים. אמר לו האב: לא כן, בני יקרתי. הסכת ושמע. שני ככרות הלחם שבידינו, מהר מאד יכלו ואינם, אך כרך לחם תשאר לנו לנצח נצחין, זוהי הכר הלחם שננתנו לעני. זכות זו תעמוד לנו תמיד, כתוב: "צדקתו עומדת לעד". כך ניתנו להחדר בילד ורק מתוך הזוחות שלנו עם הדברים, כמובן, שזודקה מה שהוא נתנו לאחרים - נשאר לעד. ולדוגמא אם יש בידיו שקיית ממותקים - הלווא כל הממותקים במוקדם או מאוחר יגמרו, אבל אם הוא יתנו לאחיו הקטן סוכריה כדי לשמהו, הרי מצואה זו קיימת לעד. וכן כשהוא אוכל בשבת לשם מצות עונגה שבת, שוב זכה והרווחה מצואה. כך נקבע הילד את טבעו הרוכשני - **להיות רכשני במצוות ובמעשים טובים.** [וכפי שראינו שיש מחמי ישראל שהו רישומים את הסכומים שננתנו לצדקה, ורואים זאת בספרו כספם האמייתי].

דוגמא נוספת: ילדה שיש לה נטייה חזקה לגאנדרנות ולהשקייע ביופי ובמראה חיצוני. תוכנה זו, אם היא קיצונית ולא מוסתת, יכולה להיות למבחן, לעשות את הטפל העיקרי, להעריץ חיצונית מרשימה ולא לשים לב לפנים, להיסחף אחר כל אופנה, וכדומה. ואולם, אם ההורים ינסו לדכא את הנטייה זו, להבע מורת רוח מכל התעניינות בנושא - הדבר יגרום למרדנות ולתגובה נגד. לאמתו של דבר, אין צורך כלל לדכא נטייה זו, אלא רק לכונה **לכיוון ולמיגן הנכוון.** ולכן, טוב תעשה האם שתראה לבתה כי היא מכירה בכך ש"יש לה טעם טוב", תתן לה משימות חיוביות בכיוון זה, כגון לקנות פרחים יפים לכבוד שבת, ואף תתייעץ עמה בקניית ביגוד, תוך שהיא משבחת את טעמה המוצלחת. אך ייחד עם זאת, תשכיל האם להחדר בתה את הדרכה הנכוונה. לא להסתכל רק על חיצונית, כי יש חיצונית מרשימה המסתירה תחתיה אישיות רדודה [וכמובן שלמה המלך ע"ה: "יום זהב באח חיר - אלה יפה וסתת טעם"], ויש חיצונית פשיטה המסתירה תחתיה אישיות נפלה ויקרה, לכן אין לבחון אדם על פי חיצוניתו. כמו כן, בבחירה בגד, יש לשים לב לכך שחייה כמובן נאה ובטוב טעם, אך צנוע ולא ראותני. אם אכן הדרכה זו תיעשה ייחד עם ההכרה וההבנה לחוש האסתטי הרגינש של בתה, ולא מתוך התעלומות ודיכוי, הדברים יפעלו את פועלתם, ובסיועם דשמאית, תגדל הילדה להיות צנעה ויראת שמים, ותפנה את נטייתה לאפיקים חיוביים ונכונים.

"חנוך לנער על פי דרכו!" - לא "פקודות מגביה", לא דרישות קבועות מראש ובלתי מתחשבות, לא "חינוך שבולוני" על פי תפיס אחיד ונוקשה, אלא על פי דרכו של הילד, מתוך התחשבות באופיו הייחודי, מתוך הבנה והכרה בעולמו הפנימי, מתוך שימת לב לדרך הייחודית. לא מה שטוב לילד זה, טוב גם לילד אחר; לא מה שאפשר וכדי לדרוש מזו, ניתן לדרוש אף מהחיו. רק כך יפנים הילד את הדברים, יסכים וייזהה עימיהם, ויאמץ אותם בחום אל ליבו - "גם כי יזקן לא יסור ממנה".

ה挨זון הבריא לנפש בריאה

הרקע ההכרחי לחינוך הוא - נפש בריאה. ילד בריא בנפשו הוא ילד שאינו סובל מפחדים מופרדים, לחצים נפשיים, עצבות קבועה, תדמית עצמית לקויה וכדומה. ומайдן, מבין הוא היטב שאין ראוי וגם אין צורך למשול ושלוט באחרים ולהציגם.

ילד בריא בנפשו ניתן בעזרת ה' לבנות על ידי שילוב שתי דרכיהם הנראות לכארה

כסוגיות זו את זו, אך לאמתו של דבר הן משלימות זו את זו, וכפוי שברור לכל המתבוננו כראוי בדברים. והן: 1. חום ותשומת לב, אהבה וכבוד.

2. גדרים וגבולות ברורים.

ילדי הגדל לאו חום ותשומת לב, גם אם איןו סובל מביזיזנות והשפלה, הרי הוא חש בזעם ומואים מעצם נוכחות העולם הנגדל לפני עצמו הקטן. חסר הוא תחושת הגנה, בטחון ויציבות.

מайдך, גם ילד שמקבל חום ואהבה, אך גדל בתחושה שהכל מותר ללא גבולות, חש מפוחד ומואים מהנחתת אנשי העולם כלפיו, שהרי תחושתו היא שאין גבולות בעולם, איש הישר בעיניו יעשה, ואם כן כמה מפחיד לחיות בעולם זהה. גם אביו ואימו אינם מהווים בעוברו הגנה מספקת, שהלא אין להם שליטה אפילו עליו, ואיך הם יגנו עליו?! כל זאת מלבד התנהוגות העצמית המזיקה ומציקה לסייעתו, וחוזרת כבומרנג - עליו.

אולם ילד הגדל בחום ותשומת לב, המשולבים בהכרה ברורה שיש גבולות וגדרים שאין לעוברים, גדל בעזרת ה' בריא בנפשו.

חום ואהבה – הורים רבים טועות כי בירבוי רכישת הטוב והיקר עברו הילד, מקבל הוא חום ואהבה. האמת היא, כי מנוקודת מבטו של הילד, כל אשר נרכש עבורי, מגע לו מהורייו מצד הטבע, ואין זו הוכחה עבورو כלל, כי הוא אהוב ורצוי להוריו. הרוכחה הניצחת ליד כי הוא אכן אהוב ורצוי, היא אך ורק בהנחה המכילה אהבה ודאגה לטובתו, תשומת לב כנה לדיבוריו, שאלותיו, חוותותיו, יצירותיו וכו'. שבח ויעידוד על מעשו הטובי והשתדלווי, ורוחשת כבוד לרצונותיו. אין הכרונה בזו למלאות את כל משאלוויותיו, אולם מайдך אין להתייחס לבקשוטו, אפילו הבלתי מתאימים, בזעזול ובלגלו. ברוב המקדים הגיעו הבריאות היא לשומו בכבוד ראש וברצינות, ובמידה ואין הדברים נראים לביצוע, לסדר ולהסביר את סיבת הסירוב עד כמה שיכלו יכול להסביר. [אומנם יש להציג שההסבר יבוא לא כחולשה והתרפסות של החורה בפני הילד, אלא כהסביר ענייני התאנך לצורך הבנת הילד את הנושא לצורך החינוך לטוב ולמעיל – דבר הבא לידי ביטוי בטון הדיבור ובניסוח הדברים, ובהתעניינות מוויכוח ומשא ומתן מיגע עם הילד.]

זאלול והשפלה, לעג ובעזין, בין במילים, ובין בתנועות ובבעישים, הרי הם פגיעה חמורה בנפשו של הילד. על הילד לדעת, כי יקר ונכבד ואהוב הוא מאוד להוריו, אך יחד עם זאת, אין בכלל להרשותו לצאת מן הגבולות המותרים והנכונים.

הצבת גדרים וגבולות – ילד צריך לדעת: לא כל מה שמתחשק עושים, לא כל מה שרוצים רוכשים, לא כל מה שנקלט באוזן מדברים, ובמה שטוב ורואוי להיעשות – לא מתעלמים.

ומכיוון שהילד איןו יכול להבחן מעצמו בנדירים וגבולות הרואים, גם איןו מסוגל מצד חולשת כוחותיו הנפשיים לישם לבדו את אשר ראוי או אינו ראוי לעשות, על ההורים להציב את הגבולות והגדרים ולעמדו על יישום.

וכך כותב רבינו רשפון רפאל הירש ז"ל בלשונו הנפלאה (יסודות החינוך עמוד נ'): אל תתןليلך להשיג דבר על ידי תוקפנות עקשנית, לאחר שהדבר לא ניתן לו ממשום שאיןו מתאים לגילו או עלול להזיקו. אל תתן לו מתוך אהבת עצמן, כדי שלא להפריע את

מנוחתך, מה שלא הייתה נתנו לו מותך אהבתך אליו. עם זאת, עליך לנוהג זהירות ולחשוך ככל האפשר בסירובים ובמטען פקודות. לעולם אל תגוזר עלייך דבר מיותר וחסר חשיבות. וכן אל תסרב לבקשם בלתי מזיקה וחסרת חשיבות. עליך להזהר מאד במליה "לא". אל תרשא דבר שאחר כך יהיה לעיל לאויסרו, ועל תאstor דבר שאחר כך יהיה עליך להתירו.

יש הורים, שדווקא משום היוטם מבקשים את טובת ילדיהם, אינם מציינים בפניהם גדרים וגבולות, כגון שינוי בזמון, ריבוי אכילת ממתוקים, סיידור חפצים שפזרו על ידם וכדומה. הורים אלו נוהגים כך מותך הנחה, שילד שמותר לו יותר, גדול מאושר יותר. ולא היא: עשיר מופלג אשר איןנו רואה אתגר ברכישת וילונות חדשים לחלונות ביתו - הנאותו מרכישתם פגומה ואינה מתקרבת כלל להנאתו ואושרו של המתפרנס מיגיע כפיו, אשר סוף הגינו הגיעו הסכונויות לסקום המאפשר לממש את חלומו: רכישת וילונות חדשים לחלונות הבית. לצד אשר יודע כי כל משאלותו יתמלאו, וכל ממתוק וכל משחק שהוא חף בו, הוא ישיג ויקבל, ניזוק בכספיים! ראשית - חסר הוא את הציפייה מהוות תנאי הכרחי לאושר ולסייע. שנית - הוא מצפה שהרגלו זה ימשך כל ימי חייו, וכשיגדל ולא יקבל כלל אשר יחפו, יהיה בתסכול, במרירות ובכעס.

ובמאמר מוסג'ה: נפלא הדבר שילד הגדל על פי החינוך התורני, מתרגל משרר נעריו לגדרים ולגבולות בכל תחומי: אכילה אין לאוכל חלבី אחר אכילת בשרי, יש לבדוק שרוטת המוצרים שקוננים וכו', לבוש ציצית, שעטני, צניעות), דיבור ושמיעת ולשון הרע, רכילות, שקר וחונפה), תעסוקה (איסור מלאכה בשבות וימים טובים) ואפלו רגשות (איסור נקמה, לא תנסה את אחיך בלבבך, ואהבת לרעך ממוך).

לעומת זאת, החינוך הלא יהורי, והלא תורני, מרגיל ומוחנך את הילד מבלי מישים, עוד משחר יולדות, לנצל את העולם הזה עד תום. כאשר מצוי רק המשטרת היא הסנה לבוגר. מס הגבולות שכן מנוסים לחנק אותם, יסודם בשושך זה. אם תגונב ותיתפס, ונמצאת מפשید מהנאות העולם ומצתיער. תכה כדי שלא תוכה והוא? וגם המשיכלים ייותר, המבינים שאין לאגניו ואין להחכות, אך רק כדי תיאסר ולא תזכה, אלא מפני שכן ואינו תחבה מונוקת לנו, סודות אותן ישור הוא. חברה שאין לה גבולות, מזיקה להבריה, והרי הם מפשדים מהנאות העולם ומצתיערים). ואשר אין חינוך לריסון התאות והסיפוקים, אלא רק כאשר הדבר מביא להפסד גשמי, הרי זה כבמהה ממש. וזהי הסיבה העיקרית לדכוז הפנימי והעצבות הנפשיות הנפוצות כל כך בקרב צעירים חניכי וובורי בתיה הספר שאיננס שומרת תורה ומצוות כראוי, וחסר יכולות להתמודד עם קשיים בחיים. אנשים שהורגלו והונך להתייחס להנטנות החומרית כלל תכליות החיים, ייאבד מיד את שמחת החיים כאשר יחסרו לו מילוי התאווה, הכסף, והנאות העולם.

אולם בדרך התורה והקדושה, ההורים והמורים משמשים ודוגמא חיים בעלי תכליות רוחנית נצחית, ולעמידה בגדרים וגבולות, גם כאשר אין רווח או הפסד גשמי בצדדים, אלא רק מפני שאלו הן מציאות התורה וועלכי היהדות. הם יוותרו על שלגון קר ביום קץ חם, רק משום שאין לו הקשה. הם יעצרו את שטר הדיבור באמצעות משפט, כדי שלא להיכשל בלשון הרע, ואף ישאייל חף לשכנ, אף על פי שהוא לא עשה כן כשתבקש, משום שתורתה אוסרת להתנקם. אשר ההורם שהשיכלו והציחו להבחין את ילדיהם בעבודה רבת שנים - להכרה ברורה כי הטוב האמתי נערץ בחיים הנכונים על פי הגדרים והגבולות אשר לימדנו הבורא יתברך להיות בנסיבות - לטוב לנו!

• האם להעניש?

רבים מרגנישים נובכים ותויהים מול שאלה זו: האם להעניש או לא? שיטות החינוך הליברליות הרווחות כיום, הביאו רבים למסקנה גורפת כי יש לפסל את הענישה מכל וכל, ולעולם אין להיות תקיפים ולהשתמש בכך ביחסים עם הילדים, לא במעשים, ואף לא בדיורים, גם כאשר הילד מגזים שוב ושוב בהתנהגותו השילרית. לעומת זאת, יש הטוענים: "לא מוכת הילד לא יתחנן", ולכן נוקטים בדרך הענישה כשיטה קבועה בחינוך.

תורת ישראל מלמדת, שallow וallow טוענים הם, הורה המכחה או מעניש את ילדו על כל מחדל שעושה, מלבד שעם הזמן מאבד את כח ההתרעה שבעונש, הרי הוא גם אינו מהןך את בנו, אלא רק גורם לו לפחד, לבצע פעולות מסוימות כאשר הוא נמצא בסביבת הוריו. אולם כאשר יהיה לבדו, יעשה הכל העולה על רוחו, ואף יקצין בהתנהגותו השלילית, בדומה לkapiz מותח שהשתחרר, שככל שמתוחו אותו יותר, כך ישחרר למרחק רב יותר.

בתלמוד מבואר שאסור לאדם להטיל אימה יתרה בתוך ביתו,قولמר: בדרך של תקיפות יתרה, גם אם כוונתו להביא את בניו להנאה נכונה, הרי הוא מושג את ההיפך הגמור. ולעומת זאת, בכמה מקומות מבואר בדברי חז"ל, שלווים אין מנוס מהענשת הילד, כשהוא מפזר בהתנהגות שלילית.

במודרש מובא משל נפלא, המAIR את עינינו בהדרכה נכונה מהו מקומה של הענישה: משל מלך שנשא אשה, מלכה חדשה, ולאחר חגיון הנישואין עמד להכניטה בפעם הראשונה לארכמו המלוכה. המלך, אשר עדין לא בטח בריעיתו החדש, בחר להכניטה אל הארכמו דרך אולס שעלה כתליו תלויים שוטים ושאר כלים המשמשים לענישה. נבהלה המלכה החדשה ופחדה, בחושבה שהמלך נוהג להכות את אשטו על כל משגה שתעשה. מיד הרגיעה המלך ואמר לה: "הלו - לעבדים ולשפות שימרו בי. אבל את לאכול ולשתות ולשMOVE". וואה וקדרא רבה טו ג

משל זה ממחיש בצורה נפלאה כיצד יש להתייחס לענישה.

הקשר האמתי והקבוע של המלך עם רعيיתו החדש, הוא קשר של ידידות, שמהה וקרבה, "לאכול ולשתות ולשMOVE". אך יחד עם זאת, ידע המלך שהמלכה עתידה לעמוד בפני פיתויים לא קלימים, וניסיונות של קושרי קשר המנסים מידי פעם להדיח את המלך. וכך לספק לה יותר כוחות נשיים לעמוד מול ניסיונות אלו, דאג המלך לכך שהיא תהיה מודעת לאמצעי הענישה שבארכו דרך אולס הענישה. ואדרבה, מסר זה יתרום לנאמנותה ולרציפות היחס הטוב והבריא שלה עם המלך.

כו הדבר ביחסינו עם הילד - הענישה אינה וגם אסור שתהייה שיטה קבועה בחינוך. הילד צריך לדעת, שהיחס הקבוע והאמיתי שלו עם הוריו הוא יחס של קירבה, ידידות ואהבת אמות. אך עם זאת علينا לדאוג לכך שייהי מודע לאפשרות ענישה, אשר יוכל שישתמשו בה כאמצעי אחרון במצב של חוסר ברירה. רק כך אין הילד ניזוק מהתוצאות החרסניות של שיטת הענישה הקבועה, ויחד עם זאת קל לו יותר להתגבר על יצרים טביים המתעוררים בקרבו ומוסכים אותו בהתנהגות שלילית.

והנה במשל, כאשר נבהלה המלכה למראה השוטים, מיד הבahir המלך את הדברים והרגיעה לחולטיון במילימ חמota. הוא גם דאג להעביר את מסר האזהרה כמופנה לאחררים לגמרי - "הלו לעבדים ולשפות", כלומר עלייך אני סומך לחולטיון. וגם את זאת יש ללמד: יש לפתח תדמית עצמית חיובית של הילד בעיני עצמו, ומושום כך לעולם לא נאמר לילד שלך דבר שאיןו שלו: "אתה גנב!", או לילד שלא דבר אמת "אתה שקרן!", מילימ אלו גורמות לילדים תדמית עצמית שלילית, ובשילוב מסוים הוא עלול להזדהות איתן לעולם, "זה אני, זה הוא". הערה וביקורת מסווג זה צרכיות להיאמר כאשר הן משולבות בתדמית חיובית: "ילד טוב כמויך היזיר תמיד בכך וכך" וכiao ייאמרו דברים חיוביים על הילד, ורק דברים נכונים שהוא באמת טוב בהם), לא מתאים לו שיקח דבר שאינו שלו או שיאמר דבר שאינו דבר אמת וכו'.

๑๖. כיצד מענישים?

מה קורה כאשר אין מנוס וחיבטים להעניש? האם נפרצים אז כל הגדרים והכל מותר? תורה ה' מלמדת אותנו, שגם קיים הכרה להעניש, עדיין אין להעניש אלא על פי התנאים הבאים:

תנאי ראשון – הענישה מתוך אהבה: "וַיַּדְעֵת עִם לְבָבֶךָ, כִּי פָאֵשׁ יִסְרָאֵל אֶת בְּנָוֹ, ה' אֱלֹהֵיךְ מִיסְרָאֵךְ" (דברים ח. ח). הכתוב נקט כדוגמא להענישה שיש עמה אהבה – את הענשת האב לבנו. זהו התנאי הראשון והבסיסי להענשה. אבל אשר כuso הוא המנחה אותו בעת הכתאת בנו, ולא התבוננה הבאה מאהבה ודאגה לחינוך הבן, אסור לו להכות באותו שעה! וכדברי הגר"א (אבן שלמה פ"ז אות ז): "כשמכה את בנו, לא יכה מכת אויב דרךicus, רק כוונת ההכאה תהיה להציגו מן העתיר, ולא ייעול עוד את דרכיו. וכשרואה הרבה חמתו עליו, לא יכה אותו כלל בעת ההיא".

הכאה הבאה שלא מתוך אהבה, עלולה להיות **מכת אויב**, וכך על פי שהוא אביו. שחררי הכהה צו בא בעוצמה לא מבוקרת ושלא ביחס הנכון לגודל חטא הילד, דבר שהוא עולול לכשעצמו. ומה גם שאופן כזה הרבה מידות רעות יכולות להתעורר, כגון נקמה – לצער את המצער, וכבוד – להראותו חזק ממנו, וגאויה ואכזריות. והגראע מכל הוא שהילד מרגיש וקלט בחישוגים הרגשים של דעתו, כי אין הכהה זו מתוך אהבה, אלא להיפך, ומסקיק מתוך כך שהוריו שונאים אותו. ככל שהדבר חוזר על עצמו, כן מתחזקת הרגשותו, וממילא כל דבר טוב שמלאדים אותו, מותקbel אצלו ככפיה וככרעה, עד שמצוּה הוא בפנימיו ליום יזדקק עוד להורי, או אז יוכל להתרחק מהם, ולבעוט בכל הערכים שלימודו, חיללה.

תנאי שני – אין מענישים אלא אם כן ברור להורה שהילד ידע בשעת מעשה שהוא נהוג שלא כראוי והזיד בזה. אבל אם אין ידע שמעשה זה אסור, אין להענישו בשום פנים ואופן. ובאמת מצוי הדבר, שהורים חושבים כי בנים צריכים להבין מאליו כי אסור לעשותות כך וכך, בעוד שהבן באמת ובתמים לא ידע זאת. מה שאלץ הורים הוא מושכל ראשון, אלץ הילד יתכו שזו מושג חדש. [ולודוגומא:ILD מסיים לאוכל ומלק בהנאה את הצלחות... הורי עולמים לגוער ולזוזו בו על חסר דרך ארצ, בעוד שהוא עשה זאת לתומו ולהנתהו. ללא הסבר נאות מצד ההורם, שום דבר אינו מובן מאליו. וכיוצא בזה דוגמאות רבות].

בעיני הילד נראה שהוא קיבל עונש ללא סיבה, סתום כך. לנראה שהורי לא מספיקו אהובים אותו... ובמובן שהדבר מקום אותו ביותר, וגורם לנזק למקום תועלת.

תנאי שלישי – גיל הילד. יש להתאים את העונש לגילו של הילד, ולא לתת לו עונש הפוגע בכבודו, והגורים לו להתריס נגד אביו. [נאב המכחה את בנו גדול, העולל להתריס גדו, עיבר על איסור מהתורה "לפני עיר לא תתו מכשול", מבואר בשער ההלכה בהרחבה].

תנאי רביעי – העונש צריך להיות מתון ושקול, ולא עונש מודאי קשה. מMOVן שלפעמים צריך עונש מעט כבד משקל, כדי להפיק את תועלת ההורעה, אך יש לשקל ולבחון זאת היטב, ולא לתת עונש חמוץ וקשה מודאי, שהלווא מטרת העונש אינה לניקום חס ושלום, אלא לשם תועלת ותיקון לעתיד. [ועיו עוז הדרכה בעניין הענישה בשער ההלכה, בעניין הנחתת ההורם עם בנייהם].

๑๗. המקל והגזר

כהמשׂ לעניין הענישה, מוסיף הרב וולבה צ"ל יסוד נפלא: מצאנו בנביא שאמר זכריה

יא: "זָקַח לִי שְׁנֵי מְקֹלֹת, לְאַחֲד קָרָאתִי נָעַם, וּלְאַחֲד קָרָאתִי חֶבְלִים..." הרי שיש גם "מקל נעם", וגם לזה מכובן שלמה המליך באומרו (משלי יג כד) "חוֹשֵׁךׁ שְׁבָטוֹ - שׂוֹנָא בָּנוֹ", גם במקל נעם יכול האדם לסייע את בנו, ועוד ביותר הצלחה מאשר במקל חובליס! ומהו מקל נעם בחינוך? נקוט כלל זה בידך: עידוד משפייע יותר מעונש, ציוו לשבח או פרס פועל יותר מאיוםים ועונשים. ע"ב.

נוסף ונאמר מעתה: "חוֹסֵךׁ עִירּוֹד וְפַרְגּוֹנִים - שׂוֹנָא בָּנוֹ". עירוד, פרגון ושבחים, המלוויים מיד עפעם אף בפרשיות ותרמיצים שונים, יש בהם כח דחיפה חזק עברו הילד, ופעמים רבות שיכולים הם אף להחליף את הצורך בעונש!

מסופר בתלמוד (תענית כד ע"א), על מלמד ילדים שדווקא תפילתו היא שנענתה בעת עצירת נשימות. ותלו חז"ל את סיבת הדבר בהנהגתו המיוחדת עם הילדים, וככפי שהuid הוי על עצמו: "יש לי ברכיה קטנה של דגים, וכל ילד המאבד את השקו ואני רוצה למלמד, אני מפתח ומשחיד אותו בהם, ומסדרם לפניו, ומפיזס אותו במילימ של חיבה והסביר על תועלת הלימוד, עד שבא מרצוינו ולומד".

כמובן שגםograms בזיה, יש לשים לב להתאים את דרך העידוד ואת סוג הפרשיות לגיל ולרמותם של הילד, באופןו שאכן ימשכו את לבו. וכלשונו הזחוב של הרמב"ס ז"ל, נער קטנו - הביאוו אל המלמד ללימוד תורה, וזהו הטוב הגדול בעברוי, אלא שהוא למייעוט שנייו [גלו החער] וחולשת שכלו, איןנו מבין מעלה אותו הטוב. לפיכך בהכרח יצטרך המלמד, שהוא יותר שלם ממנו, שיירזו אותו על הלימוד בדברים שהם אהובים אצלו, ויאמר לו: קרא ואתנו לך אגוזים או תאנים, למד ואתנו לך מעט דבר. וכשיגדל ויחזק שכלו, יוכל בעיניו דבר זה, יירזו אותו ויעורר תאוותו בדבר אחר החמוד לו, ויאמר לו מלמדו: קרא ואתנו לך מנעלים יפים או בגדים חמודים. ובזה ישתדל לקרווא. וכאשר יהיה יותר שלם בשכלו, יתבזזה בעיניו זה הדבר גם כן, ישים נפשו למה שהוא גדול מזה, ויאמר לו: למועד פרשה זו או פרק זה, ואתנו לך דינר אחד או שני דינרים. וכשיהיה דעתו גדול, ונקלה בעיניו זה השיעור, יידע שזה דבר נקל, יתאווה למשחו שהוא נכבד מזה, ויאמר לו רבו: למועד כדי שתהיה ראש ודין, ויכבדך בני אדם ויקומו מפניך, כגון פלוני ולוני!".

הרי לנו שאין ללמידה ולהטיל מטלות מיותר הנחתת הוראות וכפיה, אלא אדרבה עלינו להתמיד במציאות דרכיהם, כיצד לחבר ולהאהיב על הילד את התורה והמצוות, ולעודדו לבצע את הנדרש מתוך שמחה ושילמות פנימית. וכך יגדל בערתת ה' ליד בריא בנפשו, מפותח בשכלו, ושלם בלימודיו.

ג. גיל החינוך

אמרו חז"ל (סוכה מב ע"א): קטן היודע לנגע - חייב בלובב. יודע לשומר תפilio - אביו לוקח לו תפilio. יודע לדבר - אביו מלמדו 'תורה ציווה לנו...' ו'שמע ישראל...'!

מדובר בי' של משלבי התפתחותו, ולהתאים את הנושא החינוכי ליכולתו ובשלותו באותו גיל. הילד שמנסים לחנכו לנושא שעדיין אינו בשל לו, לא רק שההשקעה יורדת לטמיון, אלא שהוא גם מזיקה ומשינה את ההיפך הגמור ממטרתה, שכן בעקבות כשלונו הנוכחי מאבד הילד את האמון ביכולתו להתמודד עם העניין. ובעקבות הלחץ שחש באותה תקופה כקשה היה לו להתמודד, הוא גם מפתח סלידה ודוחה עמויקה מאותו נושא. מצד שני, ברור גם שאין לאחר בשום אופן את הגיל הנכון והמתאים.

הנה למשל, פעוט בן שנתיים ומעלה בדרך כלל כבר מגלה רצון להתלבש לבד. כਮובן שהדבר עדין אינו בר ביצוע, אך יש כאן נקודת הת Dönחה טובה להתחילה בהקניתו הרגל חשוב זה. לכן אפשר וכדי בהחלטת לחתם לו להתחילה להתנסות בלבישת פריטי לבוש מסוימים לבדו, ועם הזמן לפि בשלותו להוסיף עוד ועוד, עד להטיל על הפעוט להתלבש עתה נשים לב: לו נחליט "לקפוץ על העגלה" מהר מידי, ולהטיל על הפעוט להתלבש לבדו כשחדרב עדים עליי, הרי שהדבר יהיה לו למענסה כבודה, והוא יפתח דחיה וסילידה מן הנושא [אם אם דבר יעשה על ידי פרסים ומכעים וכדומה], יתכן מאוד גם שהוא לא יצליח במשימה, ולהבא כבר ייאבד כל עניין ורצון לנסתות. ומנגד – לו נתעלם משאיpto של הילד לעצימות בנושא זה, ונמשיך להלבשו בעצמו, הרי שעם הזמן יפוג הרצונו שלו לעצימות, ויהיה קשה מאוד להתחילה להריגל אותו להתלבש לבדו כשהוא כבר גדול. ומה שחייב יותר, שבניתים הוא גם פיתח תלות יתר באמנו, ויתכן מאוד שהדבר אף הוריד את דימויו העצמי ובתוונו. אבל כשהקניתו הרגל הנכו נעשית בזמן הנכו, הרי הדברים נקלטים ונפסגים בצורה טבעית ונעימה, הילד מרגיש ויודע שהוא גדול ומוסוג, מתחזק בו דימוי עצמי חיובי, ותחוות עצמאות ברירה.

כון הדבר בכל הקניה של הרגל טוב, ובחינוך לתורה ולמצוות. וכך כותב הרב וולבה צ"ל: "ענינו של החינוך הוא **הכניתה הנכו נקודת ההתחילה**. כאשר הילד מגיב למצב מסויים, צרכים לזרוע בו מה שהוא מוכן לקלוט באותו זמן. כשהתקופה הזאת עוברת ללא הזירעה המתאימה – נעשה מאוחר מידי".

מכאן עולה דרישת ברורה כלפי החורים: עליהם לשים לב לתקיפות שהילד עובר, ולהתאים את הדרישות ליכולתו של הילד בכל תקופה. אם מפריזים בדרישות כשהילד לא יכול לעמוד בהן, כשהילד עדים אינו מספיק מבוגר כדי להבין מה רוצים ממנו, יצא מזה קלקל גדול בחינוך. זירעה כזו לא יכולה להיקלט. הילד אינו יכול להתפתח על ידי דבר שהוא אינו מבין. הילד צריך להתקדם בשלבים, ולבור בהדרגה את התקופות השונות של הילדות.

גביא מספר דוגמאות מצויות לחוסר התאמה בין יכולת הילד, לבין הדרישות שדורשים ממנו: אחד הדברים הנפוצים – אהמות מתפארות שהן הצלחו לחנד את התינוקות לגמilia מהרטבה בגיל מוקדם. ככל ש"הצליחו" בגיל מוקדם יותר – כך תגדל הנאה שלחן. מקובל היום, ואני מקבל את הדעה הזאת, שגם מכריחים יلد מוקדם מידי להיות נקי – זה מזיך להתפתחות שלו. יבוא זמן שהילד בעצם ירצה להיות נקי, ואז הנושא מפתחה בצורה הרבה יותר הרמוני.

דוגמא נוספת: פעמים רבות לא מתייחסים ולא מחשיבים מספיק את עניין המשחק של הילד. משחק זה דבר רציני מאד אצל הילד. רבינו ישראל סלנטר צ"ל אומר: כאשר ילד משחק בקשר בתוך אמבטייה ואומר שזו אוניביה, אם לוקחים ממנו את הקרש הזה, הרי זה ממש כמו שהוא מטיביעים ספינה אצל אדם מבוגר. אדם שמספריע הילד במשחק שלו – גוזל משחו מן הילד.

ישנם דברים שהם כעיו דברים מוסכמים, ידועים ומקובלים. דרך משל: בסעודת שבת דורשים מהילדים לשבת ליד השולחן במשך כל הסעודה, אף שהסעודה נמשכת שעה – שעה וחצי, ויותר. הילד צער זה קשה! ילד שאינו יכול לשבת בשקט כל כך הרבה זמן, הוא מוכרת להסתובב. אם מכריחים אותו לשבת במשך כל הסעודה, הרי שכופים עליו לעשות דבר שהוא הרבה מעלה מכוחותיו. הכוונה היא בעצם טובה, רוצים לבנות, אבל הילד אינו יכול להיבנות עם דרישות מעל ליכולתו. זירעה ובניו בחינוך עמי-טו-טו!

סקרנותו של ילד

אחת התכונות הבולטות אצל הילד, ולמעשה כבר מהתו תינוק בערישה - היא הסקרנות. היא אשר מנעה את העולל הרך להרים ולסבב את ראשו, להושיט את ידו לחפצים, להתבונן ולהכיר את העולם הסובב אותו. כאשר הוא גדול, מרבה הילד לשאול את הוריו שאלות שונות: لماذا ומדוע, איך וכי, متى והיכן... ובקשר נביא קטע מהספר הנפלא "אוהל יעקב ולאה" (עמ' 35):

"יש לענות לשאלות הילד, לקרב הדברים אל דעתו, ולא לדחות אותו באמירה 'לכשתגדל - תבין'. הסקרנות של הילד - היא ניצני בקשת החכמה של המבוגר. ילד הגדל בעולם תמורה ובלתי מובן, אור שכלו בבה, וחכמה נעשית מיוורתה בעולמו. לא נתפלה אם אחר כך הוא לא יתעניין בלימוד.

פיתוח כוחות השכל מתחילה מהילדות ממש. יש לתת הסבר פשוט לילד על הנעשה עמו, לידעו אותו בנסיבות שהוא שותף להם, ולא להוביל אותו בעולם סתום ונעלם, ומקרים בלתי מובנים.

כמו כן, ילד מרגיש השתתפות רגשית עמוקה בנסיבות השמחה או חילתה הצער - שבמשפחה, והוא מבקש להבין את תוכנם. אם לא ניתן לילד הרגשת שותפות על ידי הסבר ושיחה, הוא נפגע קשות, ונוצר ריחוק מסוכן בין מחנכיו".

מצד שני, יש לשים לב כמובן לגבולות הנכונים. ישנס מושגים שאינם מתאימים לכל גיל, וילד בודאי לא צריך לדעת הכל. אלא שיש לתת לו הסבר המניח את דעתו. כמו כן, אין לשטר את הילד בעיות שאינו לפי מידתו, ועלולות להטיל על שכמו בכיקול עול כבד, כגון ילד קטן השומע מהוריו שיש קשיים בפרנסת, עלול להיות מוטרד מאוד, ולדאוג מה יהיה עם ארוחות הבוקר מחר, והאם יוכל הוריו לנקות לו מעיל לחורף... לכן השיחה עם הילד צריכה להיות מותאמת למידתו, בחכמה ובתבונה.

הגנה בסיסית

שמעו סיפורו: אדון תחכמוני הוא אב מסור, ובഗע ימות החורי הקרים, התאמץ כל יכולתו להגן על ילדיו מפני הקור, ולחמם את הבית, כדי להעניק לילדיו בית חמימים ונעים. בראש ובראשונה הוא רכש והתקין בדירותם מרובים מזון מפוץ שיפץ חום נעים בכל חדרי הבית. לאחר מכן, אף קנה שטיחים רכים וחומיים לכיסות בהם את הרצפה הקיריה. זאת כמובן מלבד ביגוד חמימים וטוב לילדים, וشمיכות פוך משוחחות ומהכנות עברו שנת הלילה. אך למרבה הפלא, לא תאمينו: הילדים ישבו בבית רועדים ומכווצים מ庫ורי היודעים אתם מודיע ובקן, בביתו של אדון תחכמוני ישנים חלונות רחבים, ולא עליה על דעתו כלל שיש להתקין בהם שימושות... וכן הכה הקור בвитם מבלי להתחשב כלל במאציו המרובים של אדון תחכמוני לחים את ביתו...

מיهو אדון תחכמוני? זהו אדם בעל לב יהודי חם, שרוצה בכל מאדו להעניק לילדיו חינוך יהודי טוב, שייהיו מחוברים למסורת, שייהיו אוהבים את התורה. מה הוא לא עושה לשם כך? לוקח אותם לבית הכנסת, מקודש על היין בשבת, חוגג את ליל הסדר, מעניק להם חוויות יהודיות, מקנה להם ידיעות, לוקח אותם לקבל ברכה מרוב, ועוד ועוד. אך אין הוא מתחשב ברוחות הכפור הנוראות החודרות אליהם מן הרחוב, מנו התקשורות החקלאות, מנו החברה המיתרנית.

כדי להינצלן מן הרוחות הלווי, בראש ובראשונה צריך האדם ליצור הגנה ומסגרת מותאמת. לצד שהולך ללמידה בבית ספר לא תורני, או שמחשף לתקשות קולוקלאט - היאך יגדל להיות "יהודי טוב"?!¹ מודע "יגביל"² את עצמו בתרי"ג מצוות עשה ולא תעשה!³ מאיון תקלוט נשמותו את מתייקות התורה וערבותה!!

הנה כבר פסק הרמב"ס (הכלות דעתך פרק ו הלכה א): **"דרך בריתתו של אדם להיות נושא בדעותיו ובמעשייו אחר רעה וחבריו, נוהג כמנוג אנשי מדינתו. לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד, כדי שילמד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים החולכמים בחשך כדי שלא ילמד ממעשיהם. הוא שלמה אמר (משל ג' ס): "חולך את חכמים - יחכם, ורעה כסילים - ירווע", וכן אמר (זהבאים א א): "אשר האיש אשר לא הולך בעצת רשעים, ובדרך חטאים לא עמד, ובמושב ליצים לא ישב...".**

לצערנו, עינינו הרוות את פשיטת الرجل הנוראה במוסדות החינוך הכללי. כל מי שעוניים לו לראות, ואינו עוצם אותו, יודע וראה את המצב הנורא השורר שם מבחינה ערכית ומוסרית [ואין כאן המקום להרחיב על מינוי התופעות המחרידות הנפוצות שם, ומפני קדושת הדף, ונוטיר זאת לסתטיטיות ולעתינות, היודעים בספר טוב יותר על הננתונים המזעירים הפוקדים שם]. לנו, הורים הדורשים את טובת ילדיהם באمت, אין הם מתוחשים בתגובה השכנים וחדודים - "מה יגידו...?", ואין הם רואים לנגד עיניהם רק את הנוחות האישית שלהם - "קרוב לבית", אלא מתאמצים הם לתור ולהפש אחר מוסדות חינוך הרואים לשם זה, ורק בידיהם יפקידו את ילדיהם היקרים.

וכמו כן, הורים צריכים להיות מודעים להרס הנורא, לנפש ולנסמה, הטמון במכשורי התקשרות למיניהם, ולהגן על ילדיהם אף מפנים. היום כבר יודעים המדקרים והסתטיטיות למיניהם, להציגו בוגדים על הנזקים החמורים הנגרמים כתוצאה מן הצפיה במכשוריים אלו, ומהם: אלימות, הרס המשפחה, ירידיה ברמת החשיבה וההשכלה, קשיים חברתיים, ועוד. [וראה נתונים ועובדות נוספות בחוורת "ימי החנוכה בהלכה ובאגודה"] זאת מלבד איסורי התורה החמורים, והנזק הרוחני העצום של ירידיה ביראת שמי, חסור ריסון היצרים עוד. ולכו השומר נפשו ונפש ידיו - ירחוב וירחיק מהם.

אל תאמר מחר, פן יהיה מאוחר!

סיפר רבינו בן ציון שלום ה"י: פעם אחת הייתה יורד במדרגות בית הכנסת בסיום שיעורי של מרנו הראשון לציוו רבנו עובדיה יוסף שליט"א, והיתה השעה מאוחרת מאוד בלילה. באמצע המדרגות ניגש אל הרב היהודי מגודל שיער, נישק את ידיו, ואמר לרבי: אני מבקש מכובדו שיכתוב לי כמה מילים לאשתי, שאסור להחזיק מכשיר טליזיא בבית, כי יש בינוינו ויקוח חריף בנושא. אמר לו הרב: אני אבוא לביתכם, ואשפיע עליה שאסור להחזיק טליזיא בבית, כי זה כל' טמא מקלקל ומשחית את נפש הילדיים ואת כל בני הבית. אמר האיש: לא נעים לי שכבוד הרב יטרח ויובא אליו, אולי יכתוב לי פתק אחד ודי בזאת. אמר הרב: בלי פתק, אני אבוא לדבר עמה, ובעזרת ה' אשפיע עליה: שמח האיש ואמר: אם כן אכין את אשתי לפחות לביקורו של כבוד הרב. יקבע לי הרב שעיה, אימתי נוח לי אמר הרב: אסור להמתין עד מחר. עכשו ומיד. היכן אתה גרי השיב האיש: בשכונת רמות. "בא ניסע עכשו יחד בזריזות", פסק הרב. נסענו לרמות עם כבוד הרב בשעה מאוחרת בלילה. הבעל התקשר לאשתו בבית ואמר לה, יש לנו הפתעה, כבוד הרב הראשון לציוו מגען עוד מעט לביתנו, כבוד גדול הוא לנו, הרב מביא ברכה אל בيتנו האשיה שמחה והכינה את הבית,

הנicha כיבוד על השולחן. כשהגענו לביטם, ישב הרב ליד השולחן יחד עם הבعل והאשה והנהג ואני. כבוד הרב התחיל לדבר על ליבת דברי מוסר, עד כמה המכשיר המתוועב הזה אוכל כל חלקה טוביה מעם ישראל, רחמנא ליכלון. לכן תחומי על בניין ובנותייד! – הרב דיבר בדמעות. האשה התרגשה והחללה גם היא להזיל דעתות מעיניה, ובהתרגשות אמרה: אם כבוד הרב טרחה ובא אל ביתנו, ובשעה כזו מאוחרת, סיימו שהדבר חמור ביותר, בעזרת ה' מחר אני מוציאה את המכשיר הטמא הזה מהבית. אמר הרב: לא מחר אלא עכשו, שהרי אמרו רבותינו מכילתא בא פרשה ט"ז "מצוחה הבאה לידי אל תחמייצה". אני רוצה לראותם במו עיני שאתם מוציאים את המכשיר הטמא ושוברים אותו.

משמעות ומספר רבינו ציוו: אני והבעל יחד הורדנו את המכשיר הטמא ממקום שלישית. בדרך במדרגות קיבל המכשיר מכח בקיר, אמר אחד לשני, זיהו איך אתה יורדי והרב היה יורד איתנו, שומע וצוחק, אמר: והלווא הולכים לשבור אותו, ומה בכך אם יקבל עוד מכח, והרי כתוב 'הכה תהה'... צרך לברך" ברכך שעקר עבודה זורה מהבית הזה". הורידוו למיטה לפח האשפה, ושברו אותו לריסים, והיתה שמחה גודלה, כמעט שركדו. והבעל והאשה היו שמחים כפל כפלים, שכבוד הרב הופיע בדירות, והביא להם ברכה והצלחה. בסיום אמרו הבעל והאשה לרב: אנחנו מודים לכבוד הגדל שעשה לנו הרב, ונפרדו בשמחה ובטוב לבב, והרב שוב בירך אותנו ברכות לבבות וחמות. ואז פנה הרב לשומעו ואמר להם: רואים אתם איך אפשר להציג נפש היהודי, ככה בנסיבות ובנסיבות. עוגג שבת פרשת נח ה'תש"ע

• תפילה!

כך יעשה כל אדם מירב השטדלותו להדריך אתبنيו ובנותיו בדרך התורה ואהבת ה', שזהו אחד התפקידים החשובים ביותר של היהודי, להעביר את שרשת התורה והאמונה מדור לדור, כמו שנאמר באברהם י"ח ט": "בַּיְדֵיכֶם לְמַעַן אֲשֶׁר יָצַה אֶת בְּנֵי וְאֶת בִּתְוֹ אֶתְרֵי, וְשָׁמְרוּ דָּرְךָ ה' לְעֹשֹׂת צְדָקָה וּמִשְׁפָט".

ירבה להעתיר בתפילה לפני יוושב מרים, שיאיר את עינויו ויכוונו את דרכו, כיצד להדריך אתبنيו ובנותיו כראוי, כיצד לנוהג עימם במצוינים שונים, כיצד להחדיר בלבבם אהבת תורה ויראת שמים אמיתית, שצרכיך לזו הרבה מאוד סיעיטה דשمية ושיממת לב כראוי. וכן יעתר בעדרם שיתוון להם ה' חוסן וכח לעמוד בפני פיתויים ומפלשות, המצויים היום כה רבות, לצערנו הרב. ותדבק נפשם בדרך התורה, בה ידקו וממנה לא יסورو כלימי חיים, לטוב להם כל הימים.

וכך אומר השל"ה הקדוש: "תמיד תהיה תפילה שגורה בפי אב ואם להתפלל על זרעים, שייהיו לומדי תורה, וצדיקים ובעלי מידות טובות. ויכוונו על זה מאד בברכות התורה כשאומר: "זוניהה אנחנו וצאנינו" וכו'. וכן בברכת אהבת עולם - "אביינו אב הרחמן המרחם רחם נא עליינו ותנו בליבנו...". יחשוב תמיד על זרעו וזרע זרעו עד עולם. וכן כשאומר "ילא ניגע לדין ולא נلد לבלהה". בכל המקומות האלו, יעשה תפילת קבוע בכל לבבו ובכל נפשו". שער האותיות דרך ארץ

❖ שער ההלכה ❖

❖ מצות כבוד אב ואמ ❖

כבר את אביך ואת אמך כאשר צוחה ה' אללהיה, לבעין יאריכון בפייה, ולכמען ייטב לך, על האדמנה אשר ה' אללהיה נתן לך" (דברים ה טז). "איש אפוי ואביו תיראו, ואת שבתתני תשמרו, אני ה' אללהיכם" ויקריא יט טז. "ומכה אביו ואמו מות ימות" שמוטות כא טו, "ובקכלל אביו ואמו מות ימות ושם יזו. אරור מוקלה [מזל] אביו ואמו" (דברים זז טז).

מן התורה

משמעותם אלו למדנו על חמשה ציווים שמצווה כל יהודי כלפי אביו ואמו: א. לבבדם. ב. לירא מהם. ג. שלא להכותם. ד. שלא לקללם. ה. שלא לזלزل בהם, [ואפילו ברמייה בקריצת עין, ואפילו לבב בלבד]. ולהלן יתרורו הלכתייהן אחת לאחרת לעזרת השם.

מצוה גדולה

כתב הרמב"ם הלכות ממרים פ"ז ה"א: "ゾהר האדם מאד בכבוד אביו ובכבוד אמו ובמוראים, שמצוות עשה גדולה היא, עד כדי כך שהשוו אותם הקב"ה לכבודו ומוראו, שיכנס שצינוו לבבדו ולירא ממנה יתברך, וכך צינוו לבבדים ולירא מהם".

גיל קיומ המצווה

כל אדם חייב בכבוד הורייו, בין קטן בין גדול, בין בחור בין בעל אשה ובנים, ואפילו ז��ן מופלג מאד בשנים, הריחו חייב בכבוד אביו ואמו, ולא כאוותם החשובים שמצוות זו היא רק לילדיים הקטנים ולרווקים. (zie, תקתו)

שם ה'

הן אמרת שמצוות כבוד אב ואמ היא מצוה שכילת, שהשכל מכיריה ומחייב לקיים, שהרי הורי הביאו לנו בעולם, גידלוינו וטרחו עבורי, וכל מחסورو היה עליהם, ואם לא יכבדם, הריחו כפוי טוביה, שאינו לך מידה גורעה ממנה. אולם, ישתדל לבבדים מפני ציוויי השם יתברך שצינוו על כן, שנאמר: "כיבד את אביך ואת אמך, כאשר צוך ה' אללהיך". (מדרש תלפיות. פב)

"ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טוביה, שזו מידת רעה ומאosa בתכילת"

כתב בספר החינוך (מצויה לא): "משרשי מצוה זו, שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טוביה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טוביה, שזו מידת רעה ומאosa בתכילת לפני אליהם ואנשיהם. ושיתן אל לבו כי האב והאם הם סיבת היומו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיכל, כי הם הביאוינו לעולם, גם יגעו בו כמו יגיעות בקטנותו. וכשיקבע זאת המידה בנפשו יעלה ממנה

להכיר טובת האל ברוך הוא, שהוא סיבתו וסיבת כל אבותיו עד אדם הראשון, והחוציאו לאיר העולם וסייעו כל ימיו, והעמידו על מותכו ושלימות אברוי, וננתנו בו נפש יודעת ומשכלת, שאלווי הנפש שחננו האל יהיה כסוס כفرد אין הבוי, ויעזרך במחשבתו כמה וכמה ראוי לו להזהר בעבודתו ברוך הוא. ע"כ.

חשיבות לימוד ההלכה

כשם שחוובה על כל אחד ואחד מישראל ללימוד את ההלכות המצויות, כהלוות ברכות, שבת, שמירת הלשון ועוד, כך חובה ללימוד ולשנן את הלוות כיבוד אב ואם ומוראים, שמצויה זו היא תמידית בכל זמן, וחמורה היא עד מאד, ואם לא ילמד את הלוותה, יוכל להיכשל בדברים רבים מחוסר ידיעה. (פ"א)

אמרו חז"ל ואבות פרק ב משנה ח: "אין בור ריא חטא", דהיינו אדם שלא למד הלוות, הרי הוא בחנית בור בהלכה, וממילא אי אפשר שישיה ירא חטא, שהרי איןו יודע מהו החטא, ואני יודע ממה להיזהר. ועל אחת כמה וכמה במצות כבוד אב ואם, שכותבת התלמוד ירושלמי (מסכת פאה פ"א ה"א) שמצויה זו היא "מצויה חמורה שבחמורות", דהיינו קשה שבקשורת.

הבחורים היקרים המ솔אים בפי, העוסקים בתורה בישיבות הקדשות, כאשר יוצאים הם לימי חופשת "בין הזמנים", עליהם להקפיד ללימוד ולשנן את הלוות כבוד אב ואם, ולהיות בקיאים בהם בטرس שובט הביתה, לבל יכשלו חס ושלום בהנחות כהלה מחמת חוסר ידיעה. (חוון איש. פ"א)

מצוות חינוך

כל מצוות התורה, כו' מצויה על ההורים לתקן את ילדיהם כבר בעודם קטנים למצות כבוד אב ואם, ואין בזה חשש גאויה או רדייפת כבוד חס ושלום, כי אדרבה זו מצוות התורה, שהילדים ינהגו בכבוד והדר מרובים מאוד כלפי הוריהם. ולבد מזה, גם יתרגלו להתנהג כלפי כל אדם בכבוד ובדרך ארץ. (המאירי)
תקתו

שוויון זכויות

בכל הדינים שיתבאו להן בכבוד ההורם ובמורים, אין הבדל בין האב לאם, שאת שניות חייבים לכבוד, ומשניהם חיבים לירא בשווה. ולפיכך הקדימה התורה בכבוד את האב לאם, [שנאמר]: **פְּבָד אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אֱמֹךָ]** ובמוראה את האם לאב, [שנאמר]: **אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירְאֵו**, למדך שניהם שוים בין לכבוד בין למוראה.
(ומב"ס הלכות ממורים פ"ז ה"ב)

הכל מתואם

רבי אומר: גלווי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שבן מכבד את אמו יותר מאשר אביו, מפני שמשדרתו בדברים, לפיכך הקדמים הקדוש ברוך הוא מכבד אב לכבוד אם, [שנאמר]: **פְּבָד אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אֱמֹךָ**[]. וגולוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שהבן מתירא מאביו יותר מאשר מאמו, מפני שלמדו תורה, לפיכך הקדמים הקדוש ברוך הוא מוראה האם למוראה האב, [שנאמר]: **אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירְאֵו**[]. קידושין ל סע"ב)

בכל הדינים שיתבאו להלו, אין הבדל בין הבן לבת, שניהם חייבים בכבוד ההורם ובמוראות בשווה. [וזין אשה נשואה, יתבואר להלו]. (קיא, תקע)

מי קודם

אף על פי שכבוד האב והאם שווה, מכל מקום אם נצטווה הבן גם מאביו וגם מאמו, כגון שאמר לו אביו, הבא לי כוס קפה, ואמו אמרה לו, הבא לי עוגה, יקדים לעשות את ציווי אביו, ולאחר מכן יעשה את ציווי אמו, לאחר שום אמו חייבת בכבוד אביו שהוא בעלה. (שלחו עורך יהוה דעה סימן רם סעיף יד)

אם ההורם גrownים, ונצטווה הבן גם מאביו וגם מאמו, מאחר וכבוד שניהם שווה, ואין אמו חייבת עתה בכבוד אביו, רשאי להקדים לאיזה מהם שירצת. (סיכום רם סעיף יד)

עד כמה יכבד?

אין גבול למצות כבוד אב ואם, ולכן הרבה ככל שביכולתו לכבד את הוריו. ויזכה לאריכות ימים ושנים טובים בעולם הזה ובעולם הבא, ויצליח בכל ענייניו, ילדיו יכבדו אותו וייראו ממנו גם לעת זקנותו, ועוד הטובות מאות ה' יתברך. (צפ)

אהבת ההורים

מצהה על כל אדם לנטווע בלבו חזק מאוד את אהבת הוריו, ואהבתם אהבה עזה, כי מלבד שהחציוינו בתורה לאחוב כל יהודי כנפשנו ומאודנו, שנאמר: "ואהבת לרעך כמוך", מכל מקום באביו ואמו יש להזhor בזה בתר שאת, מאחר והשווותה התורה את כבודם לכבוד הקב"ה. וזהר, חי אדם. קא. ועיין שלחו עורך המדיות, הבריות שער ההלכה סימן א)

האהבה העצומה בין בבא מאיר לאביו בבא סאלוי זע"א

גודל ההערכה והאהבה שהיה בין הגאון הגדול והקדוש רבי מאיר אביחזירה זע"א לאביו הגאון הגדול והקדוש רבי ישראלי אביחזירה זע"א, אי אפשר לתארן כל וכל, אך נעתק מעט מרישומי זכרונותיו של בנו האדמו"ר רבי דוד חי אביחזירה שליט"א, וזה לשונו:

"מי שלא ראה את המפגש ביניהם, לא יכול לתאר את המחזיה המרטיט והממעיד. אחד נופל על השני בחיבור, בנשיקות בראש, בכתף וביד - בהתבטלות מוחלטת, בחרנית תלמיד בפני רבו, שאינו שיך לעצמו... פניו לפני מטה בדהילו ורחימו, ביראה, ברתת, בזע, בחללה, בהתרגשות..."

וכה סיפר אחד מהאובי החרבאים של בבא סאלוי זע"א: שעה שרבענו בבא מאיר היה מגיע לבית אביו בנתיבות, כשrkח חזה את מפטון הבית, היה רבנו כורע אפים ארצה. מדרת הבית ועד לשפה שאביו בבא סאלוי היה יושב עליה, היה רבנו מסמיך לכל פסיעה, קודה עמויקה. ומשהגע אליו, היה מנשק את אביו בעשרות נשיקות, על גב ידו ועל מצח ראשו, על כתפו ועל שולי גלימתו... רק לאחר מכן היה מותיישב, ועיניו מושפלות ארצתה. ("אבייר יעקב" 576)

בזריזות ושמחה

כשambilקשים ההורים מבנים בקשה מסוימת, הכבוד הוא שיעשה את מבקשים מיד בלבד עיכוב כלל. ויעשה את בקשותם בשמחה גדולה, בערנות וברזירות רבה, ולא יהיו עליו לטורה ולמשא חס ושלום, זכות זו תעמוד לו בעולם זהה ובבא. (זהר. קא) חידושים.

נפתלי איליה שלוחה

במדרש (במדבר ר' ר' יא): אמר רבי יודן, מפני מה זכה דוווקא נשייא שבט נפתלי להקריב קרבנותיו בחנוכת המזבח כנגד האבות והאמותוי לפि שנפתלי היה זהיר בכבוד אבותיו, וכייד את יעקב אביו יותר מראוי, שהיה אביו שלוחו לכל מקום שירצת, והיה ארץ במשלחתו, ומצא קורת רוח ממנה, והוא אמריו נעימים עליו.

כתב רבנו האר"י ז"ל (שער המצוות דף א): "דע כי העשרה מצוה, אין מספיק לו במתה שעירה אותה. שהרי מצינו בדברי חז"ל (מסכת קידושין לט' ע"ב) שאמרו, כל העשרה מצוה אחת מטבחים לו ומאריכים לו ימי. וכיוצא בהז אמרו, כל המקיים מצוה פלונית, יש לו שכר לכך וכך. והנה אנחנו ראיינו כמה וכמה מצאות שעושים בני אדם ואיננס מתקיימים דברי רבותינו חס ושלום בעניין גודל שכרכם אפילו בעולם הזה. אך דע כי השורש שהכל נשען עליו הוא, שבעשיית המצוה אל יחשוב שהיא עליו ממש, וממהר להסתיר מעליו, אלא יחשב כאילו בעשותו אותה המצוה, ירוח אלף אלפיים דינרי זהב, ויהיה שמחה בעשותו אותה המצוה, בשמחה שאילו לה קא, מלבד מנפש ובחשך גודל, כאילו ממש בפועל נתונים לו אלף אלפיים דינרי זהב, אם יעשה אותה המצוה וכו'. וכפי גודל שמחתו באמת ובטוב לבב הפנימי, כן יזכה לAKER אור עליון, ואם יתמיד בהז, אין ספק שישרה עליו רוח הקודש, וענין זה נהוג בזמנים כל המצוות כולן, ובעת שעוסק בתורה, שייהיה בחשך גודל נמרץ בהתלהבות עצום, כאילו עומד לפני המלך ומשרת לפניו בחשך גודל למצוא חן עליינו, לקבל ממנו מעלה יתרה וגדולה. עכ"ל.

כבוד מכל הלב

כייד את הוריו מתוך הוקרה והערכתה רבה, כמו שמכבד לאדם חשוב ונכבד ומפורסים מאד. ואפיילו אם לא ניכרות בהם מעלות טובות כל כך, עם כל זה יסתכל על שאר מעלוותיהם הטובות, שאין לך אדם שאין בו מעלה טובה, וילמד עליהם זכות, ובזה יקל לו לכבדם בכבוד והדר. (חידושים. מבקשי תורה ר' ר' רב. קא)

עבדה מעשית

ודאי שאין זה קל כל כך להגיע לדרגות אלו בכבוד ההורים, אולם עליינו להשתדל לעבד על עצמנו היטב היטב, מאחר וזהו רצונו של בורא עולם נתנו התורה, ובעזרתו יתרך נזכה להגיע גם לזה.

אל תפפס

"הנה טبع האדם כשמבקשים ממנו לעשות איזו פעולה שיש בה טרחה - לשליך מעליו את הטורה ולדוחתו אצל אחרים, ומוציא שכאשר האמא מצואה לבנה לעשות

דבר מה בצריכי הבית, הבן מתרעם ומתלוון: "תמיד את מצווה אותה, אף פעם אין את מצווה לאخي לעשות שום דבר, הוא תמיד פטור, רק אני ורק אני, הכל עלי ועל צוואר". מה נורא וחמור האיסור בהתנהגות זו, אילו היה מבון מה שלפנוי, היה זריז ונשרך לקיים מצות כיבוד האם בשמחה רבה, שזכה למצווה גודלה וחביבה כזו. כי מלבד מתן שכחה של אריכות ימים, הרי קיום מצווה זו כהאלתה משווה הווד והדר, כבוד ותפארת לעושיה, איש חמודות יקר רוח ונעים המידות". (הגאון רבי אברהם יעקוב זצ"ל, מבקשי תורה ר')

הורים קפדנים

כתב הגאון רבי חיים פלאגי: "הנה שמעתי כמו אנשים ריקים ופוחזים, שאינם מקיימים מצות כיבוד אב ואם, בטענה כזובת, שזאת המצווה נאמרה רק כלפי אב ואם שהם נוחים ומראים חיבה לבנייהם, ולא לגבי אב ואם שהם קפדנים, ומגניםעים עצם בכל דבר, וועשים מריבה עם בנייהם, ומכבידים עליהם. וכל דבריהם הבל וריק, שאילו כן, לא הייתה התורה צריכה להזהיר על כיבוד אב ואם, כי מאחר שהם הביאו לעולם וגידלוו, האכילוו, השקוו והלבשוו, עד כי גדול ונעשה כי הנושא את עצמו, כבר היה חייב לכבדם, כי אפילו אם היו אנשיים זרים, היה חייב להחזיק להם טוביה ולכבדם כל ימי חייו, משום הכרת הטוב אשר גמלו לו ביום נעוריו. וכבר אמרו חז"ל ומשנת רבי אליעזר פרשה ז: "כל הכהר בטובתו של חברו, כאילו כופר בטובתו של מוקם". ועל ברוח שהוצרכה התורה להשמעינו שאפיו אב ואם קשוחים וקפדניים, וקשישים במידותיהם וזר מעשיהם, אף על פי כן צריך לכבדם ולירא מהם יראת כבוד, וכל שכן שלא להתריס נגדם ולצערים". עכ"ד. (וח"ע קנא)

אשרי אדם שלוקח את הדברים לתשומת לבו, ונזהר בכבוד ומוראה הוריו, ואם חס ושלום נכשל בעבר בכבודם או ציירם וכיוצא בהז, יבקש מחילה ויפיפיסם, ויקבל על עצמו להיזהר להבא שלא יכשל, וירבה בלימוד הלכות כיבוד אב ואם, ובמקומות שבعلוי תשובה עומדים, אין כדי קיים גנוראים יכולם לעמוד, ויזכה לאրיכות ימים ושנים טובים, בעולם הזה ובעולם הבא. וכבר כתוב הרמב"ם הלכת שבת פרק ב הלכה ג: "שאין משפטו התורה נקמה בעולם חס ושלום, אלא רחמים וחסד ושלום בעולם".

כתב בספר אור לציון (וכמה ומוסר רטז): "אין הקב"ה מנסה את האדם אלא כפי כוחותיו, ולכן אף שבדרך כלל הבחורים הם קצרי רוח וחסרי סבלנות, עד שמתחרתים וילדיהם מביאים אותם לידי סבלנות, אבל ידעו שאין ספק שם לא היה ביכולתם לעמود במצבים בהם הם נמצאים, לא היו מגיעים לידי כך". ע"ב.

גם אם הילדים לא הצליחו לעמود בניסיון ודיברו או התנהגו עם הוריהם שלא כהוגן, לא יקפידו ההורים עליהם, וכל שכן שלא יקללום מכעסטם, שעל ידי הקללה יכול להגיד נזק להם ولבנייהם חס ושלום. וראה להלן (עמ' 181) בדברי הרמב"ם בחומרת העוו והעיש של המקלה.

אמרו חז"ל ובבא קמא כג ע"א: "לעולם אל תהי קללת הדיות קלה בעיניך". על כן, ירגיל את פיו לדבר אך ורק דברים טובים, יהיה ברכות שגורות בפי, וכמו שאמר שלמה המלך (משל כי ט):

טוב עין הוא יברך, ודרשו חז"ל סוטה לח ע"ב אל תקרא יברך אלא יברך, שמי שהוא טוב עין, תמיד הוא מברך את האחים ושם בשמחותם. ומעשה באשה שבאה לפניו רב גדול, וסיפרה כי בתה ילדה בן לפניה כשנה, ומماז אין להם נחת מרוב חולאים שיש לו. והנה עתה בתה שוב בחירון, והרופאים אמרו לה שכפי הנראה גם הילד הזה יהיה כמו הראשון. והוא תולח שקרה כן לבתיהם, בಗל שפעם בהיותם בתה רופוקה, הכוונה אותה מאוות, וקיללה אותה שהיא לה צער כל החיים שללה. ועתה היא באה לבקש תיקון על דברה. ע"ב. ה' יצילנו.

אם התנהגות ההורים בלתי נסבלת, וחושש הבן שיחטא, מוטב לו שלא יגור עם הוריו, וילך למקום אחר, כדי שלא יכשל חילתה. וטوب שיתיעץ עם חכם. (ב' ח)

הורים שלא גידלו את בנים

אפילו ההורים שלא גידלו את בנים כלל, ומסרווהו למשפחה אחרת לאימוץ עוד בהיותו תינוק, בכל זאת כשירגדל הבן ויכיר את הוריו, חייב לכבדם ולירא מהם, ככל דיני כבוד ומורה אב ואם שיבאוaro להלן.

כמו כן, בן שנולד לאחר שאמו התגרשה מאביו, ומעולם לא היה לבן קשר עם אביו, אף על פי כן, כשירגדל ויכיר את אביו, חייב לכבדו ולירא ממנו ככל איש ישראל, אף שלא טרח האב בגידולו כלל. (תקדו)

כבוד ההורים מאמצים

בן מאומץ, אינו חייב לכבד את הוריו המאמצים ולירא מהם, כוזן כבוד ומורה שכיותיה התורה בכל אב ואם. אולם אין ספק שצרכיך לנحوם בהם מנהגי כבוד, משום הכרת הטוב שגידלוו וטרחו עליו רבות. (תקכו)

לא להכביר

אסור להורים להכביר עולם על בנייהם ולדקוד עמיהם בכבודם, כדי שלא יקשה עליהם ויכשלו שלא לשםם חס ושלום. (סימן רם סעיף יט)

כי טוב סחרה מסחר בסוף

אין לך סחרה טובה יותר, רוחנית יותר, ומשמעות יותר. מהסחרה שעושים עם בורא עולם על ידי קיוס התורה והמצוות. ואכן, היו גודלי עולם שציוו את בנייהם בדברים מסוימים באופן קבוע, כדי שירבו זכויותיהם במצבות כבוד אב ואם, ויזכו לכל הבטחות שבתורה על קיום מצואה זו. וטוב שמקץ לימד כל אדם ויצווה כן לבני, אך בדברים קלים ונוחים שלא יכבד עליהם, ויקימו את המצויה בשמהה ובחשך רב. למשל, ישנה אפשרות שההורים יבקשו מבנים לאכול כמה שקדמים בכל יום, כדי שיתחזק כוחו יותר לעסוק התורה. ואף להורים יש שכר גדול על זה, לאחר מזכים את בנים לקיים את המצויה בתזרות גבואה יותר, וכבר אמרו חז"ל ובבא בתרא ט ע"א: "גדול הפעשה [המצויה את אחרים לעשות] יותר מן העושה". עיין מבקשי תורה ורפא

אהבת הילדים

על ההורים להשתדל בכל שביבותם להריעיף אהבה חזקה על ילדיהם, שbezva גםikel יותר לילדיהם לכבדם ולהשיב להם אהבה מנגד. ולא יbezvo את ילדיהם כלל,

כפי אין ספק שימושים אלו מרחיקים אותם, ויכולים לגרום להם בגיל מאוחר יותר לעזוב את הבית, ואף את דרך התורה והמצוות, חלילה. וכש שאסור לביש את חבו, כך אסור לביש את בניו. ובאופן שרואה האב לנכון להוכיה את בנו על מעשה שעשה שלא כהוגן, ישתדל להוכיחו בczנעה ולא יביסו ברבים. כבר אמרו חז"ל (אבות פ"ג מ"א): המלבין פניו חברו ברבים, אף על פי שיש בידיו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם הבא. ה' יצילנו. ו'פלא יועץ אהבת הבנים'

מותר לאבא לחבק ולנשק את בתו, וכן מותר לאם לחבק ולנשק את בנה, וכן ראוי לעשות, בפרט בדור הזה, שams לא ירעיפו ההורים אהבה וחיבה לילדיהם כהוגן, יחפשו הילדים אהבה ברוחוב חיללה. (שלחו עורך העזר סיומו כא"ז)

הכבוד הגדול והיקר ביותר

ח"ל ודרשו על הפסוק: "ואהבת את ה' אלקיך", שההא שם שמיים מתאהב על ידך, שהיא אדם לומד תורה, וממשו ומתנו בנותה עם הבריות, ואז מה הבריות אומרות עלייו: אשרי אבי שלמדו תורה, אשרי يولduto שגידלה אותו לתורה, אשרי רבו שלמדו תורה. ראו פלוני שלמד תורה, כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשייו, ועליו הכתוב אומר ישעיהו מס': "ויאמר לי עבדי אתה, ישראל אשר בך אטפאר". אבל מי שלומד ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דברו בנותה עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו, אויל לפלוני שלמד תורה, אויל לאבי שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה, כמה מקוללים מעשייו וכמה מכוערים דרכיו" ע"ב. ואין לך בזיוון גדול מזה, שכאשר הבן לא הולך בדרך טובה, הרי שהוריו ישאו חרפה עליו, ומביעים בבועה שאין גדולה ממנה. וימא פ"ע. זהר הקדוש. ה"ע קnb. קעד)

ನשיית ידי ההורים וברכתם

בכל הזדמנויות שהיא, יש עניין לנשק את ידי ההורים ולקבל את ברכתם. וטוב שירגנוו ההורים את בניהם בזו, בלבד ממה שמקיימים מצות כיבוד אב ואמ, זוכים גם בנשיקה זו לדברים גדולים ומעלה גדלות.

חשיבות יתרה ישנה בנשיקת ידי ההורים בשבת קודש. ועל דרך הסוד, מעלה גדולה יותר יש בנישוק ידי האם, כמבעור בדברי רבנו האר"י ז"ל, והוא עצמו היה נהוג ללקת לנשק ידי אמו הרבענית שרה ע"ה, בכל ערב שבת. וככתב מרן החיד"א שיכוין בזו לקיים מצות כיבוד אב ואמ. והגאון רבי חיים פלאגי כתוב, שבברכה זו מבטלים ההורים את הקפדותם על ילדיהם שעולוה להזיק להם, אם הקפידו עליהם במשך השבוע. וגם הרב יעב"ץ כתב, המנהג לברך את הילדים בליל שבת, שאז חל השפע וראוי להמשיכו על הילדים, כיון שאין בគומם להמשיך את השפע במעשייהם מחמת קטעונם, אבל על ידי הגדל יורד השפע ונאחז בקטנים ביותר, כיון שעדיין לא טעו טעם חטא. ומכל מקום גם הבנים הגדולים יקבלו ברכה מאבותיהם. ע"כ. (חוורת "חשבת בהלכה ובאגודה". תלם, תלה)

המתין ברגע כדי לנשק את ידי אמו

הגאון רבי ישועה בסיס זצ"ל, הרבה של תוניס, נהג לסור לבית אמו בכלليل שבת,

בשבו מבית הכנסת, ולנסק ידיה לברכה.

ליל שבת אחד, בשלהי חדש טבת, יצא הרב מבית הכנסת אל רוחות האזען ומטרות העוז. גנו על ראשו במנצפתו, ומיהר את צעדיו. בהגינו אל הבית הטה איזונו, ולא שמע את התוכינה הרגילה של עריכת השולחן וסידורו. אמר לנפשו: יתכן שאמי נחחה מעט, נרדמה מעמל יומנה. ואם כן, יתכן שפתיחת הדלת תעיר אותה. עמד בחצר, והגשימים ממשיכים לרדת בזעף, ורוחות עזות מנשבות. וכך עמד, עד ששמע את אמו מסתובבת בבית, ואז נכנס בדחיפתו ורחימתו, כולם נוטף מים, לנשך את ידה. ומעין השבעה ג שנה)

טוב ונכון שכאשר יוצאים מבית הכנסת, ינסק הבן את ידי ההורם. וכך בשבת שմברכים הציבור זה את זה לאחר התפילה בברכת 'שבת שלום', לא ילחץ יד לביו כמו שלוחץ לחברו, אלא ינסק את ידו. וימתין שאביו יסיים את התפילה [עלינו לשבח], שאז יוכל גם לברכו.

כתב רשי' ומסכת עבודה זורה ז' ע"ב: "דרך בני אדםCSI מבית הכנסת, מיד הוא נושא לאביו ולאמו ולגדול ממן בו פס ידו, משום כבוד". ע"כ. וכך אם יש רב תלמיד חכם בבית הכנסת, טוב ונכון לנשך את ידו לאחר התפילה. וענין זה יש בו מעלה גדולה מאוד, כmobא בזוהר הקדוש ובראשית פג ע"ב: "אתו [בא] רבי אלעזר ורביABA וכולו חבריאא' כל החבורה של החכמים", ונשכו יDOI [ידי] דרבוי שמעון בר יוחאי". וכותב מרן החיד"א, שבעת פטירתו של הר"י מגיאש נכנס אצלו הרמב"ס שהיה כבן שבע שנים ונישק את ידו. ואמרדו הרמב"ס ואביו רבי מיגיאן שלא זכה הרמב"ס למה שזכה אלא באותה נשיקה שנייה שנשיך את ידיו, וברכו והאצל עליו מהכמתו. ובאר מרן החיד"א, שהוא קבוע בלב הרמב"ס ואביו רבי מימון, שברכת הר"י מגיאש עשתה פירות, וכיון להאצל עליו מהכמתו. וכבר אמרו במדרש, שכל הטובה והמלכה שיש לזרען של עשי, מפני שהחביב כל כך את ברכת אביו יצחק, וצעק צעקה גדולה ומרה באומרו 'ברכני גם אני אבי'. ובספר פתח הדבר בתב, לא יפה עושים אותן הבאים לנשך ידי הרב בעוד שהוא אומר 'עלינו לשבח', שהרי אין הרב יכול לברכו בשעה שמרחשות שפטותיו בתפילה. והגש שבנשיקת היד של הגודלים בטוראה, ישיג בה תועלות גדולות, לפי הקדושה הרבה שיש בהם, שמחדים בכל יום הלוות וכותבים בימיון, ושמאל גם מסיע ימיון, ויש בaczvot them קדושות התורה, מכל מקום עדיף יותר לנשך את ידיהם בעת שיכולים לברך, וכי לנשך את יד ימיון בלבד. וכמובואר בחוברת השבת בהלכה ובאגודה. (תלא, תלה)

אםא מגיעה?

האולם היה מלא מפה לפה. ההמוןים שבאו להשתתף בשמחה חיכו למצא פio של רבינו שלום שבדרכו זצ"ל, המגיד הירושלמי המפורסם, פה מפיק מרגליות. הרב פתח בדבוריו ופיו החל להפליג באמרות שפר, כشعරות אנשים גומאים בצמא את דבריו. ואז, פתחם באמצע הדברים, פסק רבינו שלום משפט דיבו - אםא מגיעה! הוא עב את כולם ורץ... אםא מגיעה! בחזרת קודש ניגש אל אמו, התכווף ונטל את שתי כפות ידיה ונשך להן... הלווא אםא מגיעה! ("קהל חולצב" עמוד 79)

לדאוג לכל צרכט

אייזחו כיבוד? מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, מכnis ומוツיא, ועושה את כל הדברים הצריכים להורייו. והיינו, שאם הוריו חלשים ותש כוחם, ואינם יכולים לאכול, להתלבש או ללבת וכוחות עצם, חייב הבן לבוא אליהם בכל יום, להאכילם, להלביהם ולעשוו כל צרכט. ואם איינו יכול לבוא אליהם, עליו

למנות שליח שיבוא אליהם בכל יום, וידאג לכל צרכם, כניקיון הבית, קנית מזכרים, חימום בחורף, וכיווץ בהםם. (��ע)

חופש להיטיב להוריו

ישתדל הבן לעשות כמעט יכולתו, לישב את דעתם של הוריו, שייהיו שמחים, שלווים, שקטים ושאננים. וישמה את לבם ויעשה את רצונם, וככל היוצא מפיהם יעשה. ומידה נגד מידה לא בטלה, שאף הוא יזכה לבנים הגונים שישמחוו בחכמתם ובתורתם. וטוב שיחפש לעשות להם דברים שינעמו ויערבו להם. וכל בן יעשה כפי שמכיר את הוריו ואת רגשותיהם, ותנו לחכם ויחכם עוד.

(ה"ע קב. מב"ת שכ)

למשל: אם יודע שהוריו אוהבים לאכול מאכל מסוימים, ישתדל מיד עפם להביאו להם ולש machmim. וכמו שאמרו במדרש בראשית רבה בע' אות ב' על הפסוק: "זילך ראיובן בימי קוצר חפיכים וימצא דיזאים בשדה זיבא אתם אל לאה אמרו", להודיע עד היכן היתה כבודה של אמו עליו, שלא טענו עד שהבאים אל אמו. וכתב בספר שבט מוסר: אין ספק שכונתו הייתה, לעשות לה נחת וקורות רוח, ובזה הראה לה את גודל אהבתו אליה, וזריותו בקיום המצוה. (ורדים. מבקשי תורה ושרה)

cosa tava לאבא

כבוד אב ואמ של הרב צבי קובלסקי זצ"ל, היה מופלא. כאשר ידע שאביו עומד לעלות לירושלים להשתתף בהילולא של הרבי מסוכטשוב, ושם לא היהcosa tava כדי שאביו מORGEL לשותות, היה מתAKER למכרו בירושלים, שיכין עבור אביו טרמוס עם תה, שכאשר יגיע תמיין לוcosa tava מהబילה... וכבוד הורים המונדק נא

מטבעות לאמא

מאז שהתארגן בمعונו של החזון איש מנין מיוחד לתפילה בקביעות, הייתה אמו הרבנית באה כל בוקר להתפלל עם הציבור בחדר הסמוך, והיה החזון איש טורה מידי יום לשאת אליה במזו ידיו את הסטנדר שתנייה עליו את סיורה. וכן היה דואג להמציא לאמו מטבעות אחודות שייהיה מזומן בידה לששלל לעניינים ולקופה של צדקה... ופאר הדור חלק ב עמוד מ. כיבוד הורים כן

בן חכם ישמח אב

בן הידוע לכתוב חידושים תורה, ואביו נהנה ושמח בזה, ישתדל לכתוב לאביו מאשר התחדש לו, ויקיים בזה מצות עשה מן התורה. וישתדל ליפות כל היותר את הכתב, כדי שיתגענו הוריו על רוב שלמותו. (קהל אריה) ועיין במכתבי הגאון רבינו עקיבא איגר שכותב לבנו: "מה זה בני שאיתה מטעצץ במצוות כיבוד אב ואם לכתוב זאת שורות, שאסור לבן להעzieb לאב ואמ ולצערים". ע"כ. (תח)

ותשועה ברוב יועץ

מן הרاوي להתייעץ עם ההורים מיידי פעם כפי הצורך. וישתדל גם שיברכו הצלחה, שמלבד זאת שאפשר שברכתם תחול, יש כאן גם מעלה שמתכבדים

ומתיקרים בזה שבנם מתייעץ עםם, וראיה מצהה זו שתגנו עליו שיצליה. (רש"י בראשית לד כה. מטה אפרים, יפה לב. כבוד הורים פז)

הכנסת אורחים

כאשר ההורים באים לבקר בביתם, מצהה הרבה לקבלם בסבר פנים יפות ושמחה. ויצווה גם לבני ביתו שיניהו עם הוריו בכבוד והדר כראוי. (ולא) ואף אם הגיעו בהפתעה, והשעה לא נוחה לו כל כך, לא נראה להם שאינו מוכחה מביקורם עתה, אלא ישתדלם לקבלם במאור פנים. ואם ממהר מאד לצאת ואין הדבר סובל דיחוי, יבקש סליחה מהוריו, ויתנצל שמכרכה לצאת, ויצווה לבני ביתו לכבדם כראוי, ותבוא עליו ברכת טוב.

אמרו חכמים ואבות פ"א מט"ז: והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות, וכן אמרו שם פ"ג מי"ב והוי מקבל את כל האדם בשמחה. وكل וחומר כלפי הוריו שחביב בכבודם.

להAIR פנים

כל מה שימושל הבן בכבוד הוריו, העיקר שיעשה בשמחה ובמאור פנים. אבל אם חס ושלום מראה להם פנים זעפות, אף אם יאכילים בכל יום מאכלים משובחים כתרגולים מפוסטמים, ברבורים ושלו ודגים, לא רק שאינו מקיים מצהה, אלא עונש יענש על זה, חס ושלום. (סימן רם סעיף ד. רלא)

חבל על המאמצים

אמר אבימאי: "יש מאכילד את אביו פסיוני ונטרד מן העולם, ויש מטחינו ברחויים ונוחל חי העולם הבא", כיצד?

מעשה באחד שהיה מאכילד את אביו פסיוני [עו"ף שלו חשוב ושמו] בכל יום. פעם אחת אמר לו אביו, מאין לך כל אלה? אמר לו: "סבא [זקן] מה איכפת לך, טחון ואכילה, לעוס ואכול". הרי שבן זה יענש על כיבודו לאביו ויטרד מן העולם, כי מדובר עמו בבביזון, ומראה לו צרות עין על סעודתו. ומайдך, מעשה באחד שהיה טוחן ברחויים, והוא לו אבא זקן, ושלח המלך לאביו שיבוא לעבודת המלך [כל אחד היה צריך לעבודה איזו תקופה בעבודות שמטעם המלכות, כגון תשלים מס]. אמר הבן לאביו: אבא, טחון אתה ברחויים, ואני אלך תחתיך לעבודת המלך שאין לה קבבה, וכן הסTEM יבזו אותך שם וילענו לך, ויכו אותך, לכך עדיף שתישאר אתה כאן ותטחן ברחויים, ובזה תנצל מדבר קשה יותר. מעשה זה מצהה את הבן לחיה העולם הבא. כיון שמכבדו לדברים טובים, ומדובר פיויסים על לבו, עד שיתרצה אביו לטחון ברחויים. והגם שטמיט עליו מלאכה קשה, מכל מקום כיון שמדובר עמו בלשון רכה, ומראה לו את צורך השעה, שאינם יכולים להתרנס אלא ביגעה זו, ומבחן האב שכונתו לטובה, נוחל הבן חי העולם הבא. ולמדו ירושלמי. קידושין דף לא סע"א ורש"י שם)

ביקור אצל ההורים

בכל מצות כבוד, שיבקר הבן את הוריו בביתם, אף שאינם זקנים שישרתם אותם. ובכל פעם שמקיר אוצלם, מקיים מצהה מן התורה, לאחר ונחנים הם בזה. ואם יכול לבקרים בכל יום, תבוא עליו ברכת טוב. (תטז)

החזון איש ביקר את אמו בכל יום

כאשר אמו של הגאון החזון איש צ"ל, התגוררה בסוף ימיה בבני ברק, היה הולך הרוב בכל יום בדרך עפר וחול אל ביתה, כדי לכבדה ולשוחח עמה. ופעמים שוגם היה מתעכב אצלה זמן ארוך. (תטז)

אם קשה להוריםшибקו אצלם בכל יום, פשוט שלא יברכו. (תטז)

אם הבן עוסק בתורה וטרוד בלימודו, ישתדל לבקר את הוריו בביתם מיידי פעם, וממאיידך יקפיד יותר לדבר עם בטפלפון. (תטז)

לא יחל דברו

בן שאומר להוריו שיבוא לבקרים, יקפיד לומר 'בלי נדר', ככל דבר מצוה שאם אדם אומר شيءשה, אף שלא הזכיר לשון 'נדר', הריחו נחשב כ'נדרי מצחה' וחייב לקיימו. ובמקרה שלא אמר הבן 'בלי נדר', אם אמר לו ابوו שאינו חייב לבוא אליו, רשאי שלא לבוא, ואין צורך להתיר את הנדר. (תכז)

להשאר בקשר

בן נשוי עליו להיות בקשר טלפוני עם הוריו, וידע כי בכל פעם שמתקשר מקיים מצווה מהתורה, כי הנהה היא להורים שבנים שואל בשלומם. ולא כאשר המתקשרים רק כשישנה להם אפשרות איזה בקשה וצריך מהורייהם. (תזג, תטז)

בחור ישיבה או חיל שחויזר לבתו אחת לשבעים או יותר, יקפיד להיות בקשר טלפוני עם הוריו. ויזכור שבכל פעם שמתקשר, מקיים מצווה מן התורה. (תטז)

אין קביעה מסוימת למספר הפעמים שיש לבן להתקשרות להוריו, והכל לפי העניין. ואולם הורים החפצים שבנים יתקשר אליהם בכל יום, בודאי למצווה תהשש לו.

ואמנם, הורים אלו המצווים לבנים שיתקשרו בכל יום, עליהם לשקל היטב כפי דעתו של בן, האם בקשרתם נוחה עליו או חיללה מכובידה, כי פעמים שادرבה, תדריות הדיבור עם הוריו גורמת לו הסתייגות מסוימת, והדבר מכוביד עליי, זוגברט אם הוא עסוק בעניינים רבים ובצרכי אשתו ובנו וכו', ועל אחת כמה וכמה אם זכה לעסוק בתורה, שגדולה מכך תלמוד תורה יותר מכובדור אב ואם], ובמקומות שימושה הבאה לפניו להתקשרות להוריו שגידלוו והביאו עד הלום, ולדבר עמהם בנחת ושלווה, נגרם הדבר להיפך, וחיללה נחפה הדיבור עמהם לטירדה, באופן שאין לו חזק להתקשרות כלל. והלא חז"ל הזיריו לבן נgross למצוב שחיללה הבנים יחדלו מלהשווע לך הורים מלחמת שירגשו כובד וועל עליהם, וכמבואר בשלהו ערך וסימן רם סי"ט]: אסור לאב להזכיר עולו על בניו ולדקדק בכבודו עמהם, שלא יבאים לידי מכשול. וככתוב הפליא יוציא: לפי דעתינו ומידותינו של בן, יתנגן עמו ابوו באופן שלא יחטא. ולפעמים יבטל רצונו מפני רצונו, וזה כל גדויל לרוץ לזכות את נפשו ואת נפש בניו. וכיוצא בזה כתוב הגאון החיד"א: "ראוי להחשייב את בניו הגדולים כאילו הם אחיו, ובזה ישבו הוא ובניו בנחת ושלווה".

בטח באחד ואל תפחד

בן שנسع למקומות מסוימים, וידעו שהוריו מתעניינים לשולמו, יתקשר אליהם. ויודיעם שברוך השם הגיע למקוםו. ושכרו אותו ופיעולתו לפניו. וחסידים, יעלו חסידים. מבকשי תורה רפא. (תג)

ואולם, יש להבהיר כי על ההורים להשתדל שלא לפתח חששות, פחדים ודאגות ללא שום סיבה וענין, באופן שנלחצים ודוחגים מכל נסעה של בנים למקום שהוא וכיוצא בזה, ומבלבד זאת מלחיצים גם את בנים ואת כל הסובבים אותם, וגורמים להרגשה לא נעימה.

כתב בספר מסילת ישרים (פרק ט): דע כי יש יראה ויישר אראה, יש יראה ראהו ויישר אראה שוטה, יש בטחון ויש הוללות. כי הנה האדון ברוך הוא עשה את האדם בעל כל נכוון וסבירה נכוונה לשינוי עצמו על דרך טוב וישמר מן הדברים המזיקים,ומי שלא יונח עצמו בדרך החכמה ויפקיר עצמו לסכנות, הנה אין זה בטחון, אלא הוללות, והרי הוא חוטא. ועל כן, השמירה מנו הסכנה, היא היראה הרואה המכוסה על הנגנת החכמה והשכל. אך היראה השוטה היא, שהייה האדם רוצה להושיך שמיראות על שmirות יראה, ועשה לשמורת המשמרתו. והכל להבחן בין שתי היראות, הוא מה שאמרו חז"ל (פסחים ח) "היכא דשכח הייזק", והיינו במקום שההייך מצוי ונודע, יש להשמר. אך במקומות שאין החיק נודע, אין לירא. ואין לו לחכם אלא מה שעיניו רואות. הוא שנאמר ומשלי כב ג: "ערום ראה ונסתך", הא אינו מדבר אלא בנסתר מני הרעה אשר רואה, אך לא ממה שיזוכל להיות שיחיה אפשרי שיבוא. ע"כ. ועיין באරחות צדיקים (שער הדאגה) מה שכתב בגנות הדאגה: הדאגה היא מידת רעה ברוב ענייניה. ואמר החכם: אני מוצא סימן דאגה באנשי נפשות העליונות. ולא נמצאת הדאגה באנשים הבוטחים בשם ומאמינים בו. הדאגה והיגון הם מצלמים הלב, והם חוליו הגוף. ע"ש.

↔ כבוד אב ואם בדיבור ↔

איך מדברים עם אבא ואמא?

השיחה עם האב והאם צריך להיות בנוחת, בלשונו רכה, בכבוד ואדנות, ובڪול נמוך כմדבר אל מלך, ולא בעזות והגבהת קול. כמו שר, שף על פי שהוא רגיל עם המלך רבות, ואחובו של מלך הוא, בכל זאת לא יעיז לדבר עם המלך שלא כהונן, אלא מקפיד תמיד לדבר עם המלך בנוחת ובגינוגי כבוד, כן צריך הבן לנחות עם הוריו, ולא מחמת ההרגל ידבר עמו שלא בכבוד, חלילה. (רلد)

איך מדברים על יד אבא ואמא?

גם כאשר הבן מדבר עם אחרים בפני הוריו, ידבר עימיהם בנוחת ורוגע ולא בקורלי קולות, כי גם זה מכבוד הוריו שלא להגבה קולו על ידם. (חרדים. רلد)

עזר בוגדו

על ההורים לתת דעתם שלא לגרום לבנייהם לדבר עם שלא כהונן, חלילה. על כן, ישימו לב למשל, שלא להתקשר בשעה שרגיל לצאת מביתו או לחזור לביתו, וכיוצא בזה. אך גם אם קרה והתקשרו בזמן זהה, אין ספק שיידבר עימם בכבוד והדר. ובהזדמנות, יאמר להם בעדינות, שישתדלו להתקשר בשעות אחרות.

לשון נוכח

הכוון לדבר עם ההורים בלשון נוכח [כמו: 'אתה אמרת', 'את אמרת', 'אתם אמרתם'], ולא בלשון נסתר [אבא אמר, 'אמא אמרה', 'ההורים אמרו']. כי כאשר מדבר בלשונו נוכח, מביע את קירובתו להוריו, וכן שראינו אצל יעקבabenיו שדיבר עם יצחק אבייו בלשון נוכח: "קֹומֶשׁ נָא שְׁבָה וְאַכְלָה מִצְדִּי", ואילו עשו הרשע דבר עם אבייו בלשון נסתר: "יִקּוּם אָבִי וַיַּאֲכֵל מִצְדִּי בָּנוֹ". ובראשית הרבה פר' טה. רבינו נתן אדרלה. רלא]

על הפסוק ובראשית זו כב): "הקל קול יעקב, והידים ידי עשו", כותב רשי': קול יעקב, שמדובר בלשון תחונונים "קום נא", אבל עשו בלשון קינטור דבר "יקום אבי". ע"כ. ויש להבהיר, למה לא משנה יעקב את טעמו ונעימת דיבורו לשעה קלה, כדי להידמות לעשו ולומר גם הוא "יקום אבי", הלווא בשם השטווה את חלket ידיו וצווארו, כן ישנה את דיבורו לרגע כתוי ואמרו גודלו המוסר: מכאן אנו למדים, שלכל דבר חיצוני היה יעקב מסוגל, להתחפש ולשנות את פרצופו היהודי להידמות לעשו. אולם לעקסם את מוצא פיו ולדברו כאיש נס ללא עדינות ולא בדרך כבוד, ולוא לרגע, לכך לא היה מסוגל כלל! ("זהירות בכבוד חבריכם" עמוד נב)

לשון יחיד

כאשר מדובר עם אביו בלבד או עם אמו בלבד, לא ידבר בלשון רבים, כמו שיש רגילים כאשר מדברים עם רב או עם אדם נכבד, ואומרים לו: 'אתם אמרתם' או 'מה שלומכם?' וכיוצא בזה. עירוך השלחן. רלו)

בשיעור ברבים

אם האב מוסר שיעור תורה ברבים, ובנו רוצה לשאלו שאלה בשיעור, לא ידבר עמו בלשון נוכח בפני הציבור, ולכן לא יאמר לאביו 'אתה אמרת', אלא 'אבא אמר' או 'רב אמר', וכיוצא בזה. (רלו)

וכן למור

בכל פעע כאשר אחד מברך את חברו, טוב שלאחר הברכה יאמר המתברך: "וכן למור", זהינו שאוთה ברכה שברכת אותה, תחול גם عليك (מגילה כי ע"ב). וגם כאשר אביו מברכו, רשאי לומר 'וכן למור', ואין צורך לדקדק לומר דוקא 'וכן למור' אבוי, כי לשון 'מור', הוא תואר כבוד, ואין זה חש צלול חס ושלום. (רלו)

עשה לכבוד אבא

בן הרוצה לבקש טובה או הנחה במיסים וכיוצא בזה, יודיע שם יבקש שעישו זאת לכבוד אביו, יملאו את בקשתו לכבוד אביו, עליו לבקש שעישו לכבוד אביו. וכן שיעודו שנס אם לא יזכיר את אביו, ימלאו את בקשות, בכל זאת לא יאמר 'עשה בשביבלי', אלא 'עשה בשביב אבא', כדי לתלות את הכבוד באביו. ומכל מקום, אם אין מזכיר בלשונו 'עשה בשביבלי', אלא מבקש בסתם, מכיוון שאינו מזכיר שעישו בשביבלי, מן הדין אינו חייב לומר 'עשה לכבוד אבוי', אולם טוב שנס בזה יזכיר את אביו, לאחר וסוף סוף אביו מתכבד בזה. (רלו)

אם הבן יודיע שבמקומות זה אין חיבור ביחסים טובים כל כך עם אביו, לא יאמר להם 'עשה בשביב אבא', שמא יזלו בו, חס ושלום. (רט) והוא הדין אם במקומות מגוריו הבן, אין מכירים את האב כלל.

להרבות את כבודם

בכל הזדמנויות שיש לבן ליקיר ולגדל את אביו ואמו, ישתדל לעשות כן, למשל: אם הבן נמצא עם חבריו, וצריך לлечט למצות הוריו, יאמר לחבריו: הרשו לנו לי לлечט, כי ממהר אני לעשות את ציווי הורי היקרים, ולא יאמר סתם שהוא ממהר לлечט. וכן בכל דבר ודבר, יחשף היאך ליקיר את אביו ואמו, ולהרבות את כבודם ככל היותר, ואשריו בעולם הזה וטוב לו בעולם הבא. עיין רמב"ס הלכות ממרים פ"ז ה"ה, כבוד הורים ל', ה"ע קנבו

דיבור לפני האב

אם נשאלו האב והבן באיזה עניין, אין לבן לענות לפני [קודם] אביו, אלא אם כן נתנו לו אביו רשות. וכךamo שאמרו חז"ל (אבות פרק ה משנה ז): שבעה דברים בחכם, וחילופיהם בגולם, ואחד מהם, חכם לא מדבר לפני מי שגדל ממנו בחכמה ובמנון, וכל שכן לפני אביו שחביב בלבבו מן התורה]. ורבנו עובדיה מברטנורא, Tosafot יומ טוב, תפארת ישראל וועוד. רמא)

ומכל מקום אם הבן מרגיש שבידיבו של אביו על הנושא שעשallowו, יגרם בזיהו או בושה לאביו, מצוה שיענה לפני אביו. וכךamo כן, אם יודע הבן שתשובתו של אביו תגרום לחילול השם, יענה לפני אביו, ותבוא עליו ברכה. (מבקשי תורה קג)

זכותו גדולה מכח הוורי

אף אם הבן היטיב הרבה להוריו, בדברים שאינו חייב בהם מן הדין, לא ירגיש התנשאות עליהם חס ושלום, אלא אדרבה יתנו להם הרגשה טובה ונוחה שהם הנותנים והוא המקביל, כי זו האמת, שהרי יותר מהטובות שעשו להם, הם היטיבו לו בזה שהביאו לו לעולם וגדלו בו. גם עתה במשווי הטובים - הם מיטיבים לו, שהרי בלבבם עצמם, זוכה להטובות גדולות ועוצומות מהקב"ה בעולם זה ובעולם הבא. ואשרי המשכיל להבין זאת.

אל תבואני רגל גואה

בן שיש לו משרה במשרד מסוים שנעוזרים בו אנשים רבים, וכן הנחות במיסים וארנונה וכיוצא בזה, והוריו צריכים את עזרתו, יש לבן לעשות כל שביכולתו לחתם עליהם טובה, בזכותם גדולה באהו לידי לעזר להם. וכל שি�נסה אפשרות שיביא הוא אליו אליהם את המסמכים, והם יחתמו, יעשה כן, ולא יתריחם לבוא אליו. וכל שכן, שפתחת עזרתו להם, לא ירגיש עליונות עליהם, אלא ידבר עמהם בכבוד וענווה, ויביע את שמחתו על הזכות הגדולה שנפלה בחלקו לעזר להם.

וכאן המקום לעורר על זאת, כי לצערנו הרבה ינסם שאף על פי שמטבעם הם טובים ונוחים לבריות, מכל מקום כאשר קובל איזו משרה, ואנשים זוקפים לעזרתם, מರשים הם לעצם לדבר הכל העולה על רוחם בתתנשאות והתרבבות, ואינם שמים על לב את צער הבאים אליהם ולהתייחס אליהם בכבוד. וכבר אמרו חז"ל: והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות, ובשמה, ואפילו גוי. (תוספות יבמות ס"א ע"א) ועל אחת כמה וכמה כשייחודי בא לקבל עוזרת, שיש להתייחס אליו בכבוד, ולחראות לו שמבינים אותו ומשתתפים עמו ועווזרים לו ככל היוטר. ואל לנו לשכח כי בORA עולם ישתחוו "משפיג גאים עדי ארץ, מגביה שלדים עד מרים", וברגע אחד יוכל להפוך את הגלגול, והיושב במשרד ימתין בתור כמו כולם. על כן, עצה טובה לכל בעלי המשרות, שידמו בעצם אילו היו הם ממותינים בתור בשביל בקשתם, היאך הי רוצים שתיתיחסו אליהם בסבלנות ובחיקוי ולא בקשיחות, וככה יתיחסו גם לבאים אליהם. וכךamo שאמרו חז"ל (שבת לא ע"א) "מהו שניוי עלייך, אל תעשה לחברך". ואמרו שם קנא ע"ב: "כל המרחם על הבריות, מרוחמים עלייך מון השמים".

אל תמכור ביוקר...

"ויצא משה לקראת חתנו וישתחוו" (שמות יח ז) – אין ראוי לאדם מפני עולתו במעלה הגדולה והמשלה, שיקוצר מלנהוג כבוד באנשים אשר היה להם חוק עלייו בזה קודם

גדולתו וממשלתו. ולזה תמצא כי משה רבנו, עם עלותו בתכליות הממלכה והמלךשה, לא קיצר מפניהם זה בכבודו חותנו, אלא נגח בו מהכבד בתכליות מה שאפשר, שהרי יצא לקרנתו, והשתחווה לו ונש��ו, ושאל לו אם שלום לו, אם הוא בבריאותו ואיך עניינו, כמו שהיה עשו קודם לעלתו לזאת המעללה הנפלאה, ולא נמנע בדברו עמו, מפני מעלו ומשלו. (ולב"ג שמות יח)

شيخה מזויה

בן המשתף באסיפה חשובה, ורואה על צג הטלפון שהוריו מתקשרים אליו, הנכוון שיענה להם, אך יתנצל בלשון רכה ועדינה שאינו יכול לשוחח עמו עתה, ומיד כשיתפנה יחוור אליהם. וכמו כן, בן העסוק במשרדו עם אחד הקליינטים, והוריו התקשרו, ואיןו יכול לשוחח עמהם, יענה להם ויתנצל שאינו יכול לדבר, ויחזר אליהם כשיתפנה.

עובדים יחד

בן שעבד עם אביו בחנות וכיוצא, צריך להזהר הרבה מאוד בדיבורו, שלא יטעה מלחמת הרגל לדבר שלא בכבוד, חס ושלום. וכך כו, יזהר שלא ידבר עם אביו בלשון ציווי, כגון: תביה, תעשה. וכן, לא ישמש בו לשיחיותו, ואפילו לאחר בקשת מהילה, כיון שדרך חיצופות היא למנות את האב שלו. אולם אם האב מרצונו מציע לעשות זאת, רשאי להשתמש בו. [וכמובן בהרחבה, להלן בפרק "渴別ת שרות מההורם".] (תצ)

אונאת דברים

אסור לצער או לגנוב דעתו של אדם ואפילו גוי. וכבר אמרו חז"ל (ובבא מציעא נה ע"ב): "גдолה אונאת דברים [לשון דברו], יותר מאונאת ממון". וכל שכן שיש להזהר בזה באביו ואמו, שלא להקניתם בדיבורו. (שלחו עורך חושן משפט סימנו רכח)

אין לבן לדוחק את אביו שיתן לו כסף, אלא מה שיתן לו יקבל באהבה ובסבר פנים יפות. והדוחק באביו, פעמים שיכל להכשל בכמה איסורים מן התורה, כמו: 'לא תהמוד', 'לא תתאווה'. ואם גורם צער להוריו, עובר גם על 'כיבוד מורה אב ואם', 'וזאתה לרעך כמוך', ועוד. ובפרט יש להזהר בזה כאשר הבן עומד להתחנן, ופעמים שמפצר בהוריו יותר מדי, ומצערם. (מהר"ס מינץ, שבת הלוי, להורות נתנו. ב עט)

מפני השלום

אם עשה הבן דבר מפני שציותה עליו אמו, ושאל אותו אביו למה עשית כן, וידוע הבן שגם יאמר לאביו שאמו ציותה עליו לעשותה כן, יкус עלייה, לא יאמר את האמת שאמו ציותה עליו, אלא ישנה מן האמת, מפני השלום. (וב רב)

מבשר טוב

אם ראה הבן את הוריו שמדובר בצער ודאגה, מצוה הרבה לדבר על ליבם דברי ריצוי ופיקוס, כדי להרגיעם ולש machom וליישב דעתם. וכל שכן שיש להזהר שלא

לספר להם דברים המציגים אותם חס ושלום, אלא אם כן יש צורך שיעדו מהדבר, וכגון שאחד מילדיו לא חש טוב, ורוצה הבן שייעוץ לו במה לרפאותו, אז מותר להודיעם. אולם אם אין ההורים יודעים ליעץ, אין בספר להם, מחמתו כן שرك מצערם ללא שום תועלת. (רלט)

וכتب מרן החיד"א ובודת הקודש צפורה שמייר אותן קעא: "אם ידעת בשורה טובה, מהר תספר לחברך, וחיתה נפשו בגללה, כי המבשר טוב משיב את הרוח. ומайдך, הזהר מלبشر בשורה רעה. ואם ידעת שמוועה רעה, לא ישמע על פייך, כי אתה גורם נזק גדול, שהשומע יתעצב וימעת בעבודת השם, והעווון תלוי לך". ע"כ. ועיין בגר"א שבאר לשונו המשנית ונברית פ"ט מב), על 'בשורות' טובות אמר הטוב והמטיב, ועל 'שמועות' רעות אמר ברוך דין האמת, שכיוון שראעת אין מספרים לאדם עד שיישמעו לו, لكن אמר טובות מזו לברש לאדם, וכן אמר בשורות.

מווציא דיבה

אבל שהוא ז肯, ונפטר לו אחד מקרוביו, אין להודיעו כלל. וכך אם האב נמצא במושב זקנים או שהוא גור בעיר אחרת, ואני אמר לך לא יודיע לו, ואדרבה על המודיע נאמר (משלוי ייח): "וַיָּמֹצֵא דְבָה - הוּא כִּסְיל". (וב שעיה)

ומעשה שהיה עם האדמו"ר מחב"ד זצ"ל שאחיו נפטר בארה"ה, והוא שלח האדמו"ר לאמו מכתבים בשם אחיו, במשך שלוש עשרה עד שנפטרה, כדי שלא יודע לה שבנה נפטר. (וב שעיה)

אם יש חשש שיודיע הדבר לאבא, ויכעס על שלא הודיע לו, רשאים להודיעו. ובכל מקרה יש לדון לנופו, כי פעמים שדי להודיעו רק לאחר שלושים יום, כדי שלא יצטרך לשבת שבעתימי אבלות ממש, ואז די שישב כשבה אחת בלבד. ובשעיה ועיין עוד במקרה האבלות בהלכה ובגדוד.

מעשה שהיה בישיבת חברון בירושלים עיר הקודש, באחד מן הימים התקבל מברך מחוץ לארץ במשרד הישיבה, המודיע על פטירת אביו של המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל. ראש הישיבה רבינו יצחק אל סרנא פתח את המכtab שкус בהרהוריהם, ולאחר כך הטעין את המכtab באמתותיו, והתעלם מיליל. המשגיח רבי מאיר לא ידע דבר, והמשיך בעבודת הקודש שלו בהרבצת תורה ומוסר לתלמידים. לאחר שלושים יום, הראה ראש הישיבה את המכtab לרבי מאיר. ורבי מאיר ישב באבלות כשבה בלבד כדי שמוועה רוחקה. ומוחמת הקפדו של ראש הישיבה שלא יהיה מווציא דיבה, הרווחה הישיבה שבע של חיזוק בתורה ומוסדר. (וב שעיה)

שוב מעשה בהיות מרן הראשון לציוו רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל גור במצרים לפני כ-50 שנה, באחד הימים קיבל מברך מארכ' ישראל ובו כתוב שאחיה של הרבנית מרגלית ע"ה, מר אביגדור פטאל נפטר במלחמות השחרור [טבח התש"ט]. ומרן החביא את המברך ולא נגילה לה במשך זמן רב, עד שנודע לה באקרים כאשר חזרו לארץ ישראל. והטעם בזה: ראשית, כי "מווציא דיבה הוא כיסיל", ולמה יצער אותה. שניית, בכך ימשיך מרן בתורתו ובשיעוריו לתלמידיו ישבתו וקהל עדתו, ובזה בוודאי יהיה עליוי נשמה גדול מאוד לנפטר. (וב שעיה)

ישלח דברו וירפאים

אם חלה ההורה בחולי מסוכן, שעל פי רוב אין תרופה למכתו, ה' יצילנו, אין לבן להודיעו, מאחר ויגרם לו צער גדול. ואפילו אם אומר שמוחל על צערו, אין להודיעו, כי אין צערו של האב מחול.

אף שאר בני אדם לא נכוו שיודיעו על מצבו, שמא ישבר לבו ויתiyaש מהרcharmis וירע מזלו, חיללה. ואדרבה, מצוה הרבה להAIR לו פנים ולשםה את לבבו בדברים המשמחים אותו. וישתדל לברר לו בשורות טובות ומשמעות, כמו שאמר שלמה המלך בחכמתו ומשליח טו ט: "מִאָוֶר עַיִנִים יְשַׁפֵּח לֵב, שְׁמוּעָה טוֹבָה תַּדְשֹׁן עַצְם". وكل וחומר שאין לברר לו שום בשורה רעה שתגרים לו צער.

יש לדעת, כי כאשר שם החולה מבתו בה' שירפאהו ומתפלל על זה, יוכל לבטל את הגזירה וחיו חייה, כי אפילו רב חזה מונחת על צווארו של אדם, אל ימנעו עצמו מן הרחמים וברכות י ע"א, ואדרבה תפילה החולה על עצמו מקובלת יותר מתפילה אחרים. ואם התפלל ולא נענה, יחוור ויתפלל, שנאמר ותהלים כז יד: "קָנָה אֶל הָחֹזֶק וַיַּאֲמַץ לִבּוֹ, וְקֹוֹה אֶל הַקּוֹוֹת וַיַּחֲזַר וַיַּתְפַּלֵּל", עתה היא שעת רצון, שנאמר וקוות ונרכות לב ע"ב, כי שמא מתחלת לא היתה שעת רצון, וכשהייתה שעת רצון, ונרכות ישעה מט ח: "כִּי אָמַר הָבָעַת רָצְוֹן עֲגַתִּיךְ, וּבָיוּם יְשֻׁועָה עַזְרַתִּיךְ". וככתוב המאירי, לעולם יהיה לבו של אדם בטוח שהתפילה שנעשה תתקנה, מבטלת הגזירה; ולכן אמרו חז"ל ובaba בתרא קטו ע"א: כל מי שיש לו חולה בתוך ביתו, יילך אצל חכם שיבקש עליו רחמים, שכיוון שהחכם עוסק בתורה תמיד, ובתורתינו יהגה יומם ולילה, תפילתו מקובלת יותר ומשמעותה במורה. וכמו שאמרו ונבאו מצועה פה ע"א, תלמיד חכם המלמד תורה לרבים, אףיו הקב"ה גוזר גזירה, מבטלה בשביבו, שנאמר ו/orמי טו טו: "אִם תֹּצִיא יָקָר מָזוֹלָל, בְּפִי תְּהִיא". וככתוב הרמן"א שילך אצל חכם שבעירור" שיתפלל עליו. ובאר בשוו"ת שבת הלוי, כי החכם שבעירו יש לו דין רבו, והרב עם תלמידיו יש לו שיעיות לנשماتם, ומסוגול הוא להעביר את רעו הגזירה. וככתוב הנמקוי יוסף שכון המנוח בצרפת שכל מי שיש לו חולה, מבקש מאות הרב התופס ישיבה לברכו. וככתוב הגאון רבי חיים פלאג'י בספרו "רפואה וחווים" בשם הגאון רבי יהושע אברהム שהרי ריגל לומר לכל מי שהחיה לו חולה בתוך ביתו: لما תשקלו כסוף לרופאים, לכו אצל חכם ירא שמים, והוא יתפלל בעדו, ונתנו צדקה לרופאים, ותראו את מעשה ה' כי נורא הווא, רופא חינם ונאמנו. וככתוב הגאון רבי חיים מולוויזי: "מעשה באדוניינו רבידי דוד הלויב בעל הטורי זהב, שאשה אחת צעקה אליו: "אהה אדוני, הנהبني הילד חלה וכפצע בינו ובין המות, ואל הותורה של אדוני אני צועקת, כי הקדוש ברוך הוא והותורה הם אחד", ויאמר לה רב: "הלא זאת אעשה לך, דברי הותורה שאני עוסק בה בעט עם תלמידי, אני גונתת במתנה לבןך אולי בזונות זה יחייה, כמו שנאמר ודברים לב מio: "שִׁימֹו לְבָבָכֶם ... לְשִׁמְרֹר לְעֹשֹׂת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת ... פִּי הוּא חִיקָם וּבְזַבְּרָה הַזָּהָר פָּאַרְיכִי יְמִינִים", וכן היה וחתה". ברוך חי לעד וקיים לנצח, ברוך פרורה ומצליל. וככתוב רבנו בחיה: כח התפילה גדול אפילו לשנות את הטבע ולהינצל מון הסכנה, כי לא יפלא מה דבר, כי הוא רופא חינם ורחמו ונאמנו. ע"ב.

מה גם שימושים בכל יום, שהרופאים טועים בהשעותם, או כshediyin המוחלה בראשיתה ויכול להתגבר עליה ויהיה. וענינו הרואות כמה וכמה בני אדם שחלו במחללה מסווגת, ובחסדי השם יתברך שהוא רופא רחמן ונאמן, התרפא על ידי טיפולים שונים ותרופות מסוימות. כמו שאמרו חז"ל ופסכת עבודה רהה ונ"א: בשעה ששוגרים את היסורים על האדים, משביעים אותם: שלא תלכו אלא ביום פלוני, ולא תצאו אלא ביום פלוני, ובשעה פלוני, ועל ידי פלוני, ועל ידי סם פלוני, שנאמר ודברים כח נט: "[חִילִים רַעִים וְאַמְנוּנִים]", רעים - בשליחותם [شمיטרים את הגוף], ונאמנים - בשבועות [לצאת בזמנו שנקבע להם].

והנה במחללה הידועה אי אפשר תמיד להסתיר הדבר מן החולה, שהרי פעמים שיש צורך לקבל טיפול על ידי הקרכות וכיימוטרפיה לרופאתו, והחוללה צריך לשטר פעללה עם הרופאים, ואי אפשר לטפל בו מבלי להודיעו על מחלתו, שכן ההכרה לא יגונה להודיעו, כיון שהכל נעשה לטובתו; אך כל שאפשר שלא לגלות לו על המחללה אשר תקופה אותה, אל יגלו לו. וחוז"ע אבלות א כי ע"ז

בכל יש לדעת, כי אין טוב לספר ולפרנס על חוללה שנמצא במצב מסוכן, כדי שלא ירע מזלו, ובعزيزת השם יתרפא. ומכל מקום אם הכאב חוללי, מותר לפרשם הדבר לרבים כדי שיתפללו עליו.

בספר ויצבור יוסף כתוב: מעשה באחד שחלה במחלה הידועה, ואמר לו האדמו"ר רבינו אלעזר אביחצירה זצ"ל שאם ישמיד את הצילומים, ויבקש מהרופא המטפל בו שלא יגלה דבר זה לאף אדם, יתרפא בעוררת השם, וכך עשה והתרפא. אך לפעמים אחדין היה חש בכאבים, אמר לו הרב, כיון שהרופא יודע מזה, לנו פעמים יש לו כאבים, אבל כשיםות הרופא, יפסיק גם הכאבים. וכך היה, שלאחר שמת הרופא, לא הרגיש כאבים כלל. והטעם בזה, כי לא תמיד עושים בשם נס גלי, ולכן כאשר השמיד את המסמכים, ובטעמה תברך, התרפא, שאז כבר הנס אין גלי לעין כל. ובספר שומר אמונים כתוב, שאם נדמו לאדם איזה מוחשיים, לא יספרם לשום אדם. וזהי ס galah שיתבטל החולי מalto. ובספר שומר אמוניים כתוב בשם אמו שיקבלה מאבotta, שאם נדמו לאדם איזה מוחשיים, לא יספרם לשום אדם. וזהי ס galah שיתבטל החולי מalto. ותקה, תקו

מעשה באדם שחלה במחלה קשה ונזקק לנינוח דוחף בחו"ל. כאשר בא לבקש ברכה מהגאון רבי אלעזר מנחים ש"ץ זצ"ל, שאל אותו האם לספר להוריו על דבר המחלה, דבר שבודאי יגרום להם לדאגה וצער. דעתו של הרב הייתה נחרצת: "עליך לספר להורייך את האמת! אולי יכול אתה להמ夷יט ממה בחומרת המצב, אך עליך לספר על המחלה ועל סכנות החיים הכרוכה בה. חשב מאידך לספר להם, כדי שיתפלו عليك ויעתירו בעורך. בפועל אמנים אינם יכולים לסייע לך במאומה, אולם עליך לדעת, כי לתפילה של אבא ולדמעה של אמא יש כוח גדול ורב בשמיים: על התפילות האלו אסור לך לוטר בשום פנים ואופן!" ("אורחות הבית" עמוד רוי)

בזכות מה חזר לחיות?

אמרו חז"ל: שלשה הקדוש ברוך הוא אהובם: מי שאינו כועס,ומי שאינו משתכר,ומי שאינו מעמיד על מודתו. ומעשה ברב הונא שחלה ונפטר לאותו עולם [מוות קליין], כיון שחזר לחיות, אמרו לו תלמידיו, רבנו במה פטרך באותו עולם? אמר להם: בניי, אשריו מי שאינו עומד על מודתו. העובדה [לשונו האמונה], באו כתות של מלאכי השרת ולימדו עלי זכות, ולא קבלו מהם. עד שבא מלאך אחד ואמר להם: "על מי אתם מלמדים זכות, שמא על זה שמעולם לא עמד על מודתו?" מיד פטרוני ממיתה לחיים. (אוצר המדרשים. השווה מסכת ראש השנה י"ז ע"א)

דיבור אחר ברכת 'המפיל'

בן שקרא קריאת שמע על המטה וברך ברכת "המפיל", ואביו מדבר עמו, يعني לאביו מפני מצות כיבוד אב ואמ. כי מה שנזהרים שלא לדבר אחר ברכת המפיל, אין זה מן הדין כלל אלא חומרה. וכמובא בחוורת סדר חיים בהלכה ובגדה. וב' קל'

• קבלת שירות מההורים •

בקשת שירות

אין לבן לבקש מההוריו שיעשו עבורו איזשהו שירות, או כל שליחות שהיא אפילו של מצוה, אף לאחר בקשה מחייב המכובדים, כיון שדרך חכיפות היא להטיל על ההורים משימה כלשהי או למנותם שליחים לדברים מסוימים. אולם אם ההורים מרצונים מציעים לעשות זאת, או כשיודיע הבן בברור שהוריו שמחים ורוצים לעשות זאת עבורו, רשאי יהיה להשתמש בהם. (תза)

הכנת מأكل

בן הבא אל בית הורי, אין לו לומר לאמו "תכיני לי לאכול", ואפילו לאחר

בקשת מהילה, לאחר ודיבورو בלשון ציווי. ואולם אם אמרו שואלת אותו, איזה תבשיל אכן לד? מותר לבן לענות, תבשיל מסוים שהוא חף, מארח והיא מציעה להchein לו. וכך נורא, רשאי לומר לאמו שהוא רעב, או לשאול את אמו, האם יש משחו לאכול, או שיאמר לה אני אשמה לאכול, והוא מעצמה מכינה לו לאכול. ואולם בכל אופן יבקש ממנה מהילה, ויתנצל על שטורת עבورو. (תצה)

הגשת סלטים

כשיישבים לאכול יחד, אין לבן לבקש מאביו להגיש לו איזשהו סלט וכיוצא, אולם רשאי להביע את רצונו על סלט מסוים, ואביו מרצונו מקרבו אליו. (תצה)

תיקונים ושיפוצים

בא שבקי בתיקוני כלים מסוימים, אין לבן לומר לאביו "תתකן לי כלי זה". אולם רשאי לומר לאביו, "התקלקל לי כלי זה", ואם ירצה האב, יציע לתקנו.

שומר טף

אם רוצה הבן שאמו תשמור על ילדיו, רשאי לספר לאמו שהוא נוסע עם אשתו למקום מסוים, והאם מבינה ומרצינה מציעה לשומר על נסיכה. וכן רשאי לומר לה בלשון שאלת: "האם ברצונך לשומר לי על הילדיים?". (תצה)

שליחויות

בן שליח חף לתיקון בחנות מסוימת, יודע שאביו מגיע למקומות החנות, אין לבן לבקש מאביו שיביא לו את החף ממש, אולם רשאי לומר לאביו, שלחתני חף לתיקון בחנות זו, והאב מבין, ומרצינו מציע להביא את החף. (תצה, תצה)

שליח מצואה

אף לצורכי מצואה, אין לבןlemnות את אביו שליח, וכגון: שיקנה לו אתרוג לאربعת המינים או מצות שמורותليل הסדר, וכיוצא בזיה. (תצה)

וכאמור, אם ההורים מרצונם מציעים את עצם לקיים רצון בנם, או כשיידוע בברור שההורים שמחים לעשות זאת עבור בנם, רשאי להשתמש בהם. (תצה)

רצונו זהו כבודזו

כתב בספר חסידים (סימן תקסב): אם רואה הבן שאביו יותר שמח שייאמר לו בנו תעשה זאת, וכגון שהבן הולך ייחידי בלילה והאב מצטרע על זה, והאב שמח שייאמר לו הבן תלך עמי, אז יאמר הבן לאביו: "אם תחפוץ - תלך עמי", וכל כיוצא בזיה. ובלבד שלא יאמר לאביו בפני אנשים זרים, שלא יאמרו הבן משעבד את אביו. אבל אם רוצה האב שבנו יאמר לו כן בפני אחרים, רצון אביו יעשה.

עובדות האם לבניה

אף דברים שהרגילות היא שהאם עושה לילדיה, וכגון לתפור להם בגדי שנקרע

או כפתר שנפל וכיוצא, לא יאמר לאמו בלשון ציוי: 'תתפרி לי את הבגד', אלא יאמר לה שנקרע לו הבגד, ואם היא מרצונה תופרת לו את הבגד, הרוי זה מותר. וכן רשאי לומר לה בלשון שאלה: 'האם רצונך לתפור לי את הבגד?', שום בזה נחשב שהיא עשויה מרצונה, ולא שהבן אמר לה לעשותה. (הגרא"עABA שאל והגרא"ע אלישיב זצ"ל. תצה)

ניקוי השלחן

אםא העוסקת בניקוי השלחן לאחר הסעודה או בניקיון הבית, הנכוון שייציע הבן את עזרתו, ומצוותו רבה עד מאד, אולי אם האמא אומרת שזו הנחתה שלה, וזה רצונה להגיש ולסדר לבני ביתה, יניחו לה. ובפרט אם בזמן זהה בנה יושב ואומר דברי תורה על השלחן, או שר שיריו קודש בשלחן שבת וכיוצא.

קיבלה מאכל מאביו

בן שאביו מגיש לו מרכינו מאכל או משקה, רשאי לקבל מידו, לאחר בקשה מהילה על שטרח עברו. אולי אם אביו אברך היושב וועסיק בתורה, לא יקח ממנו, כדי שיראה הבן לאביו שקשה בעיניו מאוד על שאביו שזכה לעסוק בתורה תורה בשביבלו. אך אם בכל זאת מפצר האב בבנו שיקת, יבקש הבן מהילה, ויאמר לו דברי פיסוס ושבח על טרחתיו בשביבלו, ורשאי יהיה לקחת ממנו. (ה"ע קמה)

העברת המאכל לנכד

אבא שיש לו מאכל חשוב, ומאהבתו לבנו לא אכל הוא את המאכל אלא נתנו לבנו, ועתה רוצה הבן לחת את המאכל לבנו - הנכד, לא נכוון לעשותות כי, אלא יאכל הוא בעצמו דוקא ולא יתנו לאחר.

בגמרה (סוטה מט ע"א) מסופר על רב הונא שמצא תמורה משובחת מאד שמנינה וטובה, ואף ריח טוב היה נודף ממנו, לckerה ועטפה בבגדיו. כשהבא בנו רבה, אמר לו, אבא, מריח אני ריח תמורה משובחת. הנה רב הונא מבנו ואמר לו: בני, טהרה יש לך, ולבען הצלחת להריח כל כך אף שהתמורה עטופה ומוכסת, קח לך את התמורה. פתאות נכנס בנו של רבה, לקח רבה את התמורה וננתנה לבנו, אמר לו אביו רב הונא: בני, שמחת את אבי בטחרתך, אך מצד שני הקricht את שיני, דהינו שהחראיתני שהאבתך לבנד יותר ממנה, שלקחת ממנה ונתת לו. ומסימית הגמרא, זה מה שאומרים העולם, הרחמים של האבא - על הבן, והרחמים של הבן - על הבנים שלו, ולא על אביו.

כיבוד אב ואם בממוני ↗

הכיבוד מכსפס של ההורים

מה שבארנו לעיל שהבן חייב להאכיל, להש��ות ולהלביש את הוריו, הכל הוא מכספס של ההורים, רק שהבן צריך לטרוח בגופו למען הוריו. וסימן רם סעיף ח(ה)

הורים עניים

אם אין להורים כסף כדי צרכם, ולבן יש, חייב הבן לתת להם מכספסו, ככל

אדם הוצריך לתת צדקה לעניינים כפי עושרו. ואדרבה הוריו קודמים לשאר עניינים.
(סימן רמי ס"א, סימון רמט ס"א, סימון רנא ס"ג)

ברכות רבות מובטחות לאדם עבור נתינותו לעניינים, כתוב בנביא ישעה ונח ח - יב): "אֹז יִקְבַּע
בשחר אורך, וארכתך מחרה תצמיח... אֹז תָּקַרְאָ וְה' יִעֲנֶה, תְּשֻׁעָה וְיִאמֵּר
וְאַפְלַתך כָּחָרִים. וַיְתַחַדֵּה ה' תְּמִימִי, וְהַשְׁבָּע בְּצָחִצּוֹת נְפֵשָׁה, וְעַצְמַתִּיךְ יְחִילָא, וְהִיִּתְכַּגֵּן רֹוח
וְכְבוֹדְךָ מִים אֲשֶׁר לֹא יִכְזְבּוּ קִמְקִי. וּבָנו מִפְנֵד קְרֻבּוֹת עָלָם, מִוְסָדִי
דָּוָר וְדוֹר תְּקֻומָם, וְקָרָא לְךָ גָּדֶר פָּרָא, מִשְׁבָּב גְּתִיבּוֹת לְשָׁבֶת". כתוב מrown השלחן עריך סימון רמי): לעולם אין אדם נעשה עני
מן הצדקה, ולא דבר רע ולא היוק מתגלל על ידה. וכל המורחים על העניינים, הקב"ה מורחים
עליו. הצדקה דוחה את הגזירות הקשות, וברגע תצליל ממות, והיא מעשרה. וכותב הרמא: ייתנו
האדם על לבו שהוא מבקש כל שעה פרנסתו מהקב"ה, וכמו שהוא מבקש שהקב"ה ישמע
שועתונו, כך הוא ישמעו שועות עניינים. גם ייתנו אל לבו כי הוא לגיל החזר בעולם, וסוף האדם
шибואו הוא או בנו או בנו לידי מודה זו, וכל המורחים על אחרים, מරחמים עלייו מון השמיים.

אם יש לבן כסף כדי לקנות מזון בריווח, לחם ובשר, ולהוריו אין כלום, הנכו
שיצמצם במאכליו, כדי שיוכל לתת נס להוריו לאכול. ועריך השלחן. כבוד הוריהם כה

אם יש כמה בנים, ויד כלום משגת לעוזר להורייהם, כל אחד ואחד נותן כפי
מכמונו. אך אם חלק מהבניים עשירים וחלק עניים, החובה מוטלת רק על הבנים
העשירים לפרנס את הורייהם, ואין הבנים העניים צריכים להשתחן כלל. סימון רם
ס"ה. רה, רט)

כספי צדקה

כשהבניים עשירים ויש באפשרותם לפרנס את הורייהם מכיספם הפרטוי, אסור
לهم לפרנסם מכיספי צדקה, כיון שבזionario הוא להורים להתרנס מכיספי צדקה,
כל שינוי אפשרות שיתפרנסו מממון פרטוי בתורת מתנה. ואף אם ההורים אינם
יודעים שמנפרנסים אותם מכיספי צדקה, בכל זאת לא יפרנסו אותם אלא
מכיספם הפרטוי. (רי)

מעשר כספים – חייב כל אדם להפריש מהכנסותיו לצדקה. והנותנו מעשר כספים,
זההינו 10% מכל הרווחים, זהה מידה ביןונית בצדקה, אך מצוה מן המובהר לתת
חו מש [20% מכל הרווחים]. ומכל מקום הנוטן הצדקה פחota מעשר, הרי זו עין רעה,
כמובואר בשלחן עריך הלכות צדקה. (סימון רמט ס"א)

הנוהג לתת מעשר כספים או חומש, לא יפרנס את הוריו מכיסף זה, שבזionario הוא
להוריו שבנים מפרנסם מכיספי צדקה וכן". אלומם אם אין אפשרותו לפרנסם
מכיסף אחר, רשאי לפרנסם מכיספי מעשר. ואם בשעה שהחילה לתת את המעשר
או החומש, אמר שנוהג כן 'בליל נדר', ולעת עתה מצבו הכללי קצת קשה, רשאי
לפרנס את הוריו לכתילה מעשרות אלו. (שיית יהוה דעתה ח"א סימון פז. הגר"ש אלישיב צ"ל. ריב)

נס הבנים עניינים

אם אין אפשרות לבן לפרנס את הוריו העניים, מן הדין איןו חייב לחזר על
הפתחים ולאISON צדקה מהציבור עבור פרנסת הוריו. וכן איןו חייב ללוות
מאחרים, כדי לפרנסם. והטעם בזה, מאחר ולא עדיף לבדוק ההורים מכובד המקומות ברוח

הוא, שהרי אמרה תורה "כבד את ה' מהונך", דהיינו דוקא כדי שיש לך מההו שלך', אבל אם אין לך, אין לך צורך לחזור על הפתחים כדי לחתת צדקה. סימן רם ס"ה, ולבבוש שם)

ועל כל פנים, מון הנימוס נכו מאוד שיעשה הכל, ואפלו לחזר על הפתחים ולמען הורי, וישלם ה' פועלו, ותהי משוכרטתו שלימה מעם ה', שבזה שדוואג לכל מהסורים, מונע מהם בזיוון נורא, שלא יצטרכו הם לחזור על הפתחים ולהתבזות, חיללה. (סימן רם ס"ה. קצב)

ברוך ה', כוים יש בהרבה מקומות, מפעלי חסד ותמייה לנזקקים, וכך כאשר אין באפשרותו של הבן לפנים את הוריו, יפנה למפעלי החסד שיתמכו בהורי, ויעשה הכל באופן שלא יתבזשו. ועל כן, יתאמץ להיות הוא השילוח הטוב לחתת ממפעל החסד ולחתת להוריו בצורה יפה ומכובדת, ולא יצטרכו הם ללקת ולהושיט יד בעני בפתח. (על' מבקשי תורה קנה)

מוכן لكפוץ לגהינט...

רבי יעקב הלפרין התנייתם מהוריו בעודו רך כבן שש, ולפייך לא זכה לקיים מצות כיבוד הורים, והთאותה מאוד לזכות במצבות יקרה זו. פעם אחת פגש ברב מתל אביב שהתאנו בפניו על רוע מצבוי הוריו הגינו זה עתה מפולין בחוסר כל, ואין בידו לפננסם, וכואב הוא על כך מאד. ביקש ממוני רבי יעקב, שיעשה חשבונו, כמה עולה כלכלת הוריו בכל חדש, והצע שהוא ישלם לו את הסכום מיידי חדשו, בתנאי שהוא יקבל את שכר המצויה...

הרב התהבחט אם לקבל את הכספי, שאכן אפשר לו לתמוך בהוריו ולפרנסם. הוא פנה אל החזון איש בשאלת: האם מותר לו לוותר על שכר המצויה? אמר לו החזון איש: "מה השאלת שטאפסיד את שכר המצויה? שביל הורים צריך להיות מוכן אפילו لكפוץ לגהינט!" וחיד' ואמר לאוטו רב: אל דאגה, להקדוש ברוך הוא יש מספיק שכר, גם בשביבך וגם בשביב רבי יעקב... (מעשה איש חלק ב קפא)

ביטול עבודה

בן שהתבקש מהוריו לעשות שירות נחוץ עבורם, ושרות זה מוכחה לבוא על חשבונו בעבודתו, פעמים שהבן יהיה חייב בשירות זה, ופעמים שלא. ולהלן תבאו רדיוני אלו בקצרה באוטיות קטנות, אך מלחמת שיש בזה פרטיהם שונים וכל מקרה לגופו, כדי בכל שאלה מעשית להתייעץ עם מורה הוראה.

אבא המבקש מבנו שייתבטל מעבודתו כדי לשרתו, כגון: לסדר לו סיורים וכדומה, ויש חשש שיפטרו את הבן מה العبودה, איןו חייב לשרת את אביו, אך ישביר לאביו בצורה יפה, שאינו יכול לקיים מבקשו מחשש שיפטרו מה العبودה, ולא יהיה לו במה להתפרק להבא, שהמציאות מוכחת היום, שקשה מאוד למצוא עבודה, ולצערנו ישנים רבים מובטלים. (ורו)

ואולם מי שרגיל בעבודות מזדמנויות, שלא שיקד אצלו פיטוריין, דינו כך: אם יש לו פרנסת שלושים يوم, חייב לשרת את אביו. אך אם אין לו פרנסת שלושים يوم [ולפחות יש לו ליהמן]. תלוי הדבר, אם משער שתהיה לו עבודה מיידי يوم ביום כדי רווח לצורך אותו יום, חייב לשרת את אביו היום. אך אם הוא מסופק אם לאחר מהיה לו עבודה, איןו חייב לשרת את אביו, ורק למשיך לעבוד עד כדי רווח מזונות של שלושים يوم הבאים. (ועיו ראשון לציון רם ס"ה. רדו)

יש לשאול, מדוע צריך הבן לשרת את אביו, אף שמתבטל מעובdotו ונחסר מכספו, והלווא בגיןו לעיל שהוצאות הכיבוד הם מכספו של האב ולא משל בני? ויש לומר, כי שונה שרota הבן לאביו בגופו, שאינו מוציא ממונו בפועל מכיסיו, אלא רק נגורם לו הפסד מפאת שבטל מעובdotו, והרי זה דומה למשל למצות פטילון שהייביב כל אדם להניה, אף אם על ידי כך יתבטל מעובdotו וחסר מכספו, ויצטרך לחזר על הפתחים לצורך מזונו. אלא שאמ' כן, מדובר אם אין לו מזונות לצורך היום, הריחו פטור מלשרות את אביו, הלווא בתפילין גם אם אין לו מזונות לצורך היום, חייב להניחם, אף שיצטרך אחר כך לחזור על הפתחים? התשובה להיא כי מאחר ומצאננו קצת מצות כבוקור חולמים, וניחום אבלים, שאין צורך להתבטל מעובdotו בשביל לקיימים, ולחויר אחר כך על הפתחים למזונו, גם בכבוד הורים לא חיבוhero עד כדי כך, אבל אם יש לו מזונות לצורך היום, חייבוהו. וקיווושו לב ע"א הלובש סימנו רם ס"ה. עיין הגרא"ח בו עטר בספרו ראשון לציון שם. ועינוי תשובה והנחות חלק ב סימן תמד

טלפון לעובודה

בן שהוא עובד עצמאי, והוריו צריכים לשוחח עמו בעניין מסוים דוקא בשעות העבודה, ראשאים להתקשר אליו בשעות אלו, ועל הבן לשוחח עםם אף שמתבטל ממלאכתו וmpsיד כספ. ואמנם אם השיחה איננה דחופה, לא נכון שיתקשו אליו הוריו בשעות אלו. ואם בכל זאת התקשרו, רשאי לבקש את סליחתם, שיידבר עםם מאוחר יותר. [דין זה דומה למה שפסק מרן סימנו רם ס"ה] שצורך הבן להתבטל ממלאכתו כדי לשרת את הוריו, והינו דוקא שיש צורך בדבר].

בן שהוא שכיר, והוריו צריכים לשוחח עמו בעניין מסוים, אין רשותם להתקשר אליו בשעות העבודה, מאחר והוא גוזל את המעשיק, שבinternities איןו עובד, [באופן שהדבר בטלפון מבטלו מעובdotו]. ומכל מקום אם התקשרו ההורים, יענה להם, ויבקש מהם לחזור אליהם בגמר העבודה, [מאחר ובדרך כלל, אין המעשיק מקפיד על שיחה קצרה ממש]. ואולם אם מבין הבן שישחה זו דחיפה מאוד, וצריך דוקא עתה לשוחח עםם, ישים לב כמה זמן הוא מדבר, ווידיע למעסיק, כדי שלא יגזהו, חס ושלום. [וा�ך על פי שברוך כלל מעדייף המעשיק שייעבדו כולם ברצף, מכל מקום מסתבר מאוד שישכים כאשר ישנה נחיצות מסוימת, ולכן לא יהיה זה גזל].

דירה לשכירות

אם יש לבן דירה פנוייה, ורוצה להשכירה או למכירה, ואביו גם כן מחפש דירה, מן הדין אינו חייב להשכירה או למכירה דוקא לאביו, אך טוב שיקדים את אביו. אולם אם חשש שאביו לא ישלם לו, או שחשש לרמות שהיא, לא ימכירה ולא ישכירה לאביו כלל. (ויט)

אם אין כסף לאבा לשכירות דירה, צריך הבן לדאוג לאביו מדין 'צדקה', שיהיה לו מקום הנון לדור, וכמבוואר לעיל שנוטן לו כפי עושרו. (ויט)

דמי הנסיועות

אבא שմבקש מבנוшибוא אליו לבתו לשרתתו, והבן גור רחוק מהאבא, באופן שאינו יכול לכלת רגלי אל אביו, ומוכרח לנסוע אליו ברכבת, מעיקר הדין ראשיאי הבן לבקש את הוצאות הנсиוע מהאבא. אולם הבן יכול לכלת רגלי, ולצורך נוחיותו רוצה לבוא ברכבת, אין האבא חייב לשלם לו את דמי הנсиוע. וכן כן, אם יש אפשרות להגעה באוטובוס, והבן רוצה להגיע במוניות, אין האבא חייב לתת לו את דמי המונית, וכי שיתנו לו את דמי האוטובוס בלבד. (ויט)

דמי שיחות הטלפון

הורים המבקשים מבנים שיתקשר אליהם בתקירות גבוהה, מעיקר הדין רשאי הבן לבקש מהוריו שישלמו לו את הוצאות שיחות הטלפון, כיוון שכבוד הורים מכספסם של ההורים.

ועל כל פנים, פשוט שלא ראוי לבקש את דמי הנסיעה ודמי שיחות הטלפון מההורים, אלא אם כן מצבו הכלכלי של הבן קשה, ובפרט אם הוריו גאים בחוץ הארץ, והשיחות אליהם יקרות מודאי. וזאת. ועינן בני זכרו עמוד שלא)

כילי [קמצן] או עצלן

אב שהוא כילי במונונו, או שיש באפשרותו להתקבל למקום העבודה הרואין לו, אך מתעלן ואין רצחה לעובוד, אין הבן חייב לפנסנו. ומכל מקום ממידת חסידות, טוב שגם באופנים אלו יפרנס הבן את אביו. (ר'ח)

לא תגנוב

בן שלקח כסף מהוריו בלי רשות, חייב להחזיר להם, ואיןו יכול לפטור את עצמו בטענה שמן הסתם הם מוחלים לו, אלא אם כן אמרו לו בምפורש שהם מוחלים לו על גניבתו. (אגרות משה. ב. קפא)

אם כשגנב הבן, היה קטן פחות מגיל בר מצוה, מן הדין פטור מלשלם אפילו לאחר שיגדל. וממידת חסידות, טוב שיתן סכום כסף לצדקה לכפרתו.

דין זה אינו דוקא בקטן שנגנב מהורי, אלא אף אם גנב מאהרים או שהזיק ממנו של אחרים, פטור מלשלם. ואפילו לצאת ידי שמים, איןו חייב להחזיר. ועל כן לא נכון עושים אותם אנשים, שכאשר ילד קטן פחת מגיל 3 ז' החזק לרוכשים, טובעים מבויו לשלם, ואביו מחייב חוסר ידיעה משלם עבור הנזק. ויש לדעת שזה גזל גמור, וחיבטים להסביר לו את הכספי, אלא אם כן מודיעים לאב שמן הדין הוא פטור מלשלם, אך בכל זאת רוצה לשלם כדי לתקן את בנו בדרך הירוש והטוב. (הרמב"ם, טור ושולחן ערוך ועוד. שות' יביע אומר חלק ח ח"מ סימן ג. ב. קפב)

הזרת הלואת של האב

אב שלולה כסף מחברו, ונפטר האב טרם שהסתפיק לשלם את חובו, כל שהבניהם יודעים בברור שאביהם לווה, והשאר להם ירושה, חייבים הם לפrouע את החוב למיליה מהירשה. ואין הבדל בין אם ההלוואה הייתה כתובה בשטר או שהיתה על פה. אולם, אם לא השאיר האב ירושה לבניו, אין חייבים הבנים לפrouע את חוב אביהם מכספסם הפרטני. (שלחו עורך חוות משפט סימן קו ס"א. קכא)

[בדרכ' אגב, יש לדעת, כי כל הלואת שודם מיליה לחברו, חייב לכתב את הלואאה בשטר, או שייהיו עדים שיראו את ההלוואה. והמליה לחברו בללא שטר ובלא עדים, עבר על לא תעשה מן התורה, שנאמר: "ולפנינו עיר לא תתן מכשול", שפעמים הלואה שוכח שלה, ואם אין אפשרות למיליה להוכיח שהלוואה לא, אין יכול לתבעו, נמצא שהלוואה גוזלו. ויש להודיעו זאת ברבים, כי לצערנו, שנם שלא נזהרים בזה מחייב חוסר ידיעה. ומסכת בבא מציעא עה ע"ב. ח"מ סימן ע ס"א. יביע"א ח"ז ח"מ ס"א]

הטעם שאין חובה על הבנים לפרו את חוב אביהם מכיספם הפרטוי, הינו מכיוון שמצוות כיבוד אב ואמ המוטלת על הבנים היא מכיספי האב ולא מכיספי הבנים, ומכל מקום מאחר ומובה בספרים כמה חומרת הדבר שאדם לא משלם את חובותיו, ומעקב אותו מלהיכנס לנו עדן, ופעמים שאף חוזר בגלגול בעורו זה, על כן ראוי ונכון מאד שהבניים יתאמכו לשלם את חוב אביהם מצד המוסר והaicפותiot כלפי אביהם, ושכרם כפול ומוכפל אצל בורא עולם.

אמרו חז"ל (מסכת אבות פ"ב מ"ט): איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנו האדם... רבינו שמעון אומר הלואה ואני משלם, אחד הלואה מן האדם כלואה מן המקום ברוך הוא, שנאמר (תהלים לו כא): "ללה רשות ולא ישלם, וצדיק חונו וננות".

בהגיאו לנו עדן, חסם את כניסה מלאך חבלה, כי יש עוזן גול בידו

מעשה נורא שספר רבי אליהו לפיו, בשם רבינו ישראל סלנטר בשם הגאון רבי חיים מוואלויז'ין צ"ל: בחור אחד מצינו מישיבת עץ חיים בוואלויז'ין, חלה, ונזקק לטיפול רפואי. ביקש הגאון רבי חיים ראש הישיבה מבוחר אחד מהישיבה, ללוות את החולה לבית החולים. לעת ערבית הגיאו לאיזו עיררה ולנו שם במלון, בדורק נקב בעל המלוון דמי הלינה, החבר אשר ליווה את החולה שלים את דמי הלינה, אך החולה לא היה בכיסו לשלים, בעל המלוון הצהיר כי הואאמין לו שילם אחר כך בהיותו בן ישיבה, ומשם המשיכו בדרכם לבית החולים החולה זכר מהחוב ונתן את הכספי ביד חברו, וביקשו כי בחזרתו לישיבה ישלם לבעל המלוון. החבר הבטיח שכן יעשה, ונפרד מזו החולה באיחורי רפואיה שלימה. אך בחזרתו שכח לתת את הכספי לבעל המלוון, ונסע לישיבה. בינותים גבר חוליו של החולה, ולאחר מכן קוצר נפטר. בהישמע דבר הבשורה המעציבת לחבירו בישיבה, בכו עלייו והספיקו כראוי.

איזה ימים לאחר מכן, היה הגאון רבי חיים עוזר במסדרונות הישיבה, ונדרהム לראות עין את הבוחר שנפטר צועד לקראתו! רבי חיים התעשת, ניגש אליו, ושאל אותו מה נשמע בדיין למלחה? השיב לו הנפטר, כי בשם חלו לעורך זיכויו בתורה ובמצוות, מול חובותיו אשר נתמךקו בירושו בעת חוליו לפני שנפטר, ונפסק דין להוליכו לנו עדן. אך בהגיאו לשם התקציב מלאך חבלה אחד, וחסם את כניסה בפנוי, ואמר שיש עוזן גול בידו, מפני שלא שילם את חובו של דמי הלינה לבעל המלוון, ואף על פי שאיננו אשם בכך, שהרי הוא מסר את החוב לחברו ועשה שליח לפניו החוב, מכל מקום כיון שבבעל המלוון לא קיבל את החוב, והוא לא משלם עליו, لكن אי אפשר להכניסו לנו עדן. ומכיון שבית דין של מעלה ראו שאיננו אשם בכך, באופן יוצא מו הכלל נתנו לו רשות להיפגש עם רבו ולבקש ממנו לדorder את עני החוב בהקדם.

רבי חיים בשומעו את הדברים, הבטיחו לדorder את העני בהקדם, ולפתע נעלם הבוחר, חלף הלך ואיננו. רבי חיים קרא מיד את החבר שליווה את הנפטר, והלה אישר כי אכן קיבל את דמי הלינה מאת הנפטר, על מנת לפרו את חובו, אך שכח למוסרים לבעל המלוון, והבע צערו על כך. רבי חיים ציווה עליו לנושא מיד אל המלוון ולפרוע חובו של הנפטר, וכן עשה החבר ופרע את חובו לבעל המלוון, ובכך הגיע הבוחר למנוחתו בגנזי מרים. מכאן מוסר השכל, לכל החרד לדבר ה', להסדיר כל חובותיו בטרם ילק ואיננו. ענף עץ אבות עמוד קכח)

הופיע הלואה בחלום, ואמר שאין לו מנוחה בעולם הבא, כי לא פרע את חובו

סיפור הגאון המנוח רבי יעקב מוצפי צ"ל: בוגדאד היו שני חבירים טובים, שעזרו זה לזה בכל הזרמנות. פעם קנה אחד מהם דירה, ונזקק להלואה בסכום גדול. ב策ר לו סיפר לחברו על כך, וחברו הלואה לו את כל הסכום, מרצונו הטוב. כעבור זמן מה, כשהגיעה זמנה עליית יהודיה בוגדאד לארץ ישראל, ממשלת בוגדאד החרימה את הדירה, ושני החברים עלו לארץ ישראל, וכעבור שניםים נפטר הלואה.

כעבור מספר חודשים מפטירת הלואה, הופיע הלה בחלום אצל רבי יעקב מוצפי, ומספר לו על דבר ההלואה אשר לוה מ לחבריו, ואמר שבஹיות שלא פרע את חובו אין לו מנוחה בעולם האמת, ולכן התהנו לפני הרב שיזמין אליו את המלווה פלוני, ויסביר לו שלא הייתה לו אפשרות לפרוע את חובו, ויבקש ממנו למוחל לו את החוב במחלוקת גמורה. למחמת היום, הזמן בו רבי יעקב את המלווה, שאל אותו, האם היה לך חבר ששמו פלוני השיב, כן, זכרונו לברכה. שאלו, האם הלות לו סכום כך וכך לדירה שקנה בוגדאד? השיב המלווה, כן שכן. אמר לו הרב, בין זה וכחrob אבוד הוא, מאחר שהלואה נפטר, בבקשת מך אמרור אחריו בפה מלא: הריני מוחל במחלוקת גמורה את החוב שהוא חייב לי, ולא יענש בסיבתי. המלווה אמר אחריו ככל הדברים האלה, והלך בדרךו לשלים. בלילה הופיע שוב בחלום הלואה הנפטר בשמהה, ואמר לרבי, תנוח דעתך שהנתת את דעתך. (ענף עץ אבות עמוד כהה)

הלוואה בריבית

אב שעבר אישור ולזה כסף בריבית [בליל היתר עסקה] ונפטר, אף אם השair ירושה, לא יפרעו הבנים את הריבית למלה בשום פנים ואופן.

אב שעבר אישור והלוואה כסף לאחר ריבית, ובגה האב מהלוואה את הריבית וממת, אין הבניםחייבים להחזיר את הריבית למלה. שדוקוא המלווה שנגה את הריבית, חייבתו התורה להחזיר, אבל בניו לא חייבים, שנאמר "אל תקח מאיו נשך ותרבית", למלה הזיהירה התורה שלא לקחת ריבית אבל לא לבניו שירשווה. נבאה קמא קיב ע"א] ואמנם, אם גבה האב מהלוואה חף בתורת ריבית, ולאחר מכן התחרט על שהלוואה בריבית ועשה תשובה, ולא הספיק להחזיר את החף עד שמות, אם ניכר שחף זה שידך למלה, כיוון שהיה בעדרתו להחזרו לבניו, הרי זה נחשב כאלו לא הורישו לבניו, וחיברים להחזירו למלה, מפני כבוד אביהם, למנוע ממנו בזין, כאשר יראו אחרים שבנוי משתמשים באיסור ריבית שעשה אביהם. אבל אם לא עשה אביהם תשובה, ולא היה בעדרתו להחזירו לבניו, נמצא שבנוי ירשו את החף והרינו ממנוגם שלחים ממש, וכןו שהטורה לא חייבותם להחזירו כנ"ל, אינס חייבים לכבד את אביהם במונוגם ולהפסיד כספם, כיוון שלhalbכה כבוד אב מכספר של האב. (בטי יוסף סימן רמ, ושלחו עורך סימן קסא ס"ו)

↔ מצות קימה מפני ההורדים ↔

החיוב לעמוד

कשהבא או האמא נכנסים לבית, חייב הבן לעמוד לכבודם. [ולאו דוקא בבית, וכਮבוואר להלן.] (רננ, תקעא)

כמה פעמים ביום?

חייב אדם לעמוד מפני אביו ואמו בכל פעם שנכנסים, ואפילו מאה פעמים ביום. ויש מבני אשכנז הנוהגים להקל ולעמוד רק פעמיים ביום. (רטה. ה"ע צה, קדו)

אוחב מצוות – לא ישבע מצוות

בן שעומד וודע שהורייו מתקרבים להיכנס לרשותו, טוב שישב כדי לחייב את עצמו במצוות לעמוד כשהורייו יכנסו. (שז)

"ויראת מלאהיך"

בן שישב וראה שהורייו מתקרבים להיכנס לרשותו, אסור לו לעצום את עיניו, כדי שבתגובהם אליו לא יראה אותם ולא יצטרך לעמוד. והעשה כן, עבירה היא בידו, ועל כך נאמר: "ויראת מלאהיך אני ה'", שזה דבר המסור לבבו של האדם, ולבד מברוא עולם ישתחב שמו שבוחן לבות וכליות, אין מי שיכל לדעת אם באמת לא ראה אותם או שעשה את עצמו כאלו לא ראה. (שז)

מצוות ניכרת

בן שקס לכבוד הורייו, ויש לו צורך לлечט לאיושו מקום, הנכוון שקדום לכך ישב, ולאחר כך ילק לעניינו, כדי שהייה ניכר שנעמד לכבוד הורייו, ולא מפאת הצורך לлечט לאיושו מקום. (שז)

לא להטריח

אין ראוי להורים להטריח את בניהם ולעbor לפניהם בכונה, כדי שייעמדו להם. ולכן אם יכולים ההורים לעbor בדרך אחרת שלא יצטרכו לעמוד להם, יעשו כן. וסגולת היא להם לאריכות ימים ושנים. (רעו)

קריאת שמע וברכות

גם אם הבן קורא קריאת שמע ונכנס אביו, חייב לעמוד לכבודו. והוא הדין אם נכנס האב בשעה שבנו מברך ברכת המזון או שאר ברכות. (ה"ע ח'ב נט. רפה)

עובד בתורה

בן היושב ועובד בתורה, והורייו נכנסו לחדר, חייב לעמוד לכבודם, אך לא יפסיק מלימודו, אלא יעמוד וימשיך ללימודו. ואולם אם הורייו נכנסים ויוצאים הרבה, והקימה בכל פעם פרעה לו בלימודו, יבקש מהם מהילה שלא לעמוד. (רפו)

מאייזה מרחק?

כל שראה את הורייו אפילו בריחוק גדול כמעט עיניו, צריך לעמוד מפניהם. ולכן בן היושב באולם גדול מאד, וראה את אביו שנכנס מרחוק, חייב לעמוד לכבודו, אף שאביו אינו רואה אותו. ולא ישב עד שיתכסה מעיניו ולא יראהו.

והגמ שבריחוק כזה גדול, לא ניכר כל כך שהבן עומד מפני אביו, ואם כן אין זו קימה שיש בה הידור, [כי הידור לקום הוא דוקא שניכרת הקימה שהיא לבבו של אותו אדם, ולכן מטעם זה פטרה התורה לעמוד מפני זו או חכם, כשהוא בריחוק ממנו יותר מרבע אמות], מכל מקום מאחר והקימה מפני ההורים, איןנה ממצות כיוב, אלא ממצות מורה, ובמצות מורה אין דין של קימה שיש בה הידור, ודומה הדבר למילך שנכנס שוכלם עומדים מפני אף מרחק גדול, מפני יראת הבוד שלם אליו, הגם שאינו רואה אותם, וכן גם בהרים נדרש לעמוד מפנים אפילו מרחק גדול. (רנג. ה"ע צה)

עיר

בן עיר היושב בחדרו, כשהשומע שהוריו נכנסים לחדר, חייב לעמוד. וכבוד הוריהם סדי

גם אם האב עיר ואינו רואה שקמים לפניו, או שהאב חלה במחלה השכחה
ואינו מכיר את בנו, חייב הבן לעמוד לו מלוא קומתו, משעה שרואהו שנכנס.
(תקע, תקעג)

צורת העמידה

החייב לעמוד הוא מלוא קומתו, דהיינו שיימוד על רגליו ממש, ולא כאוטם
ה קופצים מעט ממקומם. (רנג)

כש עומד הבן, לכתילה לא יסмоּק את עצמו על הקיר או על משחוי אחר, אלא
יעמוד בלי סמיכה כלל. ואולם מן הדין רשאי לסמוּק את עצמו קצר, באופו
שם יונטלו אותו הדבר, הוא לא יפול. (רשב)

לשמור ולקיים...

הגאון רבינו צדקה חוץין זצ"ל, תלמידו של גאון עוזנו הבן איש חי זצ"ל, בשנת תרפ"ז
עליה לארץ הקודש והשתקע בירושלים, בה הקים את בית הכנסת "شمיש צדקה"
המנוטס לתפארה עד ימינו ברחוב חני בירושלים. גאון גדול היה, וכל לימודו על
מנת עסקות ולקיים. פעמיים אחד בחברותא עם אחד מהשובי האברכים בירושלים,
שהיה צער ממנו בנסיבותיו נשנה. כשהלמדו הלכות כיבוד אב ואם, שאל הרב את
ה아버지, האם מkapיד הוא לקום מלוא קומתו בפני אמו כשנכנסת, כפי ש邏輯ית
ההילכה. השיב האבך שהוא קם מעט, אך לא מלוא קומתו.

בו ברגע סגר רבינו צדקה את הספר שלפנוי, ואמר: "סימנו ללימוד היום - לא יתכו
ללימוד ולא לקיים" כתשובה ותודעוני שאתת אמון קם לפני אמך מלוא קומתו -
יתחדש לימודנו". וכך היה, למחמת בא האבך ובישר לרבו שאtron תיקון את המעוות
וקם הוא מפני אמו מלוא קומתו, ורבינו צדקה חידש את הלימוד עמו. (מעיין השבוע ברכז)

עד متى צריך לעמוד?

עמוד הבן, עד שישבו אביו ואמו, או עד שתיתנו לו רשות לשבת. (רנג)

אם נשאר האב עומדת

אם נכנס האב ואינו חף לשבת, אלא נשאר עומדת במקום מסוים כדי לעסוק
באיזה עניין, רשאי הבן לשבת, שכן שעמד האב שם, הרי זה מקומו. אך אם
עומד האב מעט כדי לנוח, ובเดעתו להמשיך ללכת, לא ישב הבן עד שישב האב.
(רנג)

הולכים ובאים

אם הבן ישב במטבח לאכול, והאמא נמצאת במטבח ובמטבת, ומפתחת כך
איןיה עומדת במקום אחד, אלא הולכת מפינה לפינה, נותנת את הסיר על הАЗ,
הולכת לשיש לחותוך ירקות, הולכת לאורו להביא תבלינים, וכיוצא בזה, נראה

שאין הבן חייב להשאר עומד בכל הזמן הזה, שכיוון שעסוקה היא בבישול, כל החדר נחשב כמקום, וכך לא ישבה או עמידה במקום אחד. אולם הנכוון הוא שיבקש מאמנו שתתמחל לו בכל כיוצא בזה שלא יעמוד. ובפרט שהוא רצון האם, שבנה ישב לאוכל במקוםו, ולא עמיד כל רגע באמצע האוכל, בכלל שהיא הולכת מפניה לפניה. ועיין בדברי הר"ד"ל על פרקי דברי אליעזר פרק ב הגה ה. ועיין עוד בערך השלחן, בצל החכמת הגראז"א ועוד, בעניין המקלים לישב בעת הריקודים בשמחות תורה, על אף שהספר אינו על התיבה, כיון שלכל שטח הריקוד נחassoc מקומו של הספר, כמוoba בחזו"ע סוכות תשסז

אבא שליח ציבור

בן שאביו עולה לתיבה להיות שליח ציבור, צריך הבן לעמוד ברגע שאביו קם מכסאו עד שmagiy לתייה. ובגמר התפילה כשחזר אביו למקוםו, עמיד שוב עד שישב אביו. אך איןנו צריך לעמוד כל זמן שאביו עומד בתיבה, מאחר ועתה קבוע שם האב את מקוםו. (רשז)

אבא עולה לتورה

כאשר האבא עולה לעלייה בספר התורה, צריך הבן לעמוד לכבודו, וישאר הבן עומד בכל זמן הקריאה, עד שיחזור אביו לשבת.

אף על פי שהתבאר לעיל, שכאשר האבא עומד במקום מסוים, הרי זה מקוםו וראשי הבן לשבת, אם כן לאחר ובמשך זמן הקריאה עומד האב על יד ספר התורה, הרי זה מקוםו, ומה צריך הבן לעמוד כל זמן הקריאה? תשובה: מן הדין היה די שהבן עומד בהליכת האב לתיבה ובחזרתו, אך לאחר ופשט המנהג לעמוד לכבודו כל זמן הקריאה, חייב הבן לעמוד, שאם ישנה מנהג ולא יעמוד, נראה כمزולז בכבוד אביו. (וחח"א, מהר"ח פלאגי, חד לאפלים ועוד. רשה)

אם בוגמר העלייה לתורה, נשאר האב לעמוד בתיבה, כדי להמתין לעולה אחוריו עד סיום קריאתו, אין צריך הבן לעמוד בזמן הזה, ובגמר העלייה של אביו, רשאי לשבת. אולם, כאשר אביו חוזר למקוםו לשבת, עומד הבן שוב עד שישב אביו.

אבא העולה לעליית 'מפטיר', די שיעמוד הבן בשעת הקריאה בתורה, ואין צריך לעמוד גם בשעת קריאת ההפטרה והברכות שלآخر מכון. (רשה)

מנハג ישראל קדושים שבסיום עליית התורה של האב, ניגש הבן ומונשך ידו, והאב מברכו. והטעםanza, כי בשעה שעולה אדם לתורה, מקבל הארחה של שפע קדושה וטהרה, ונעשה ראוי לברך את אחרים. ולכן כשאומרים הציבור לעולה "חזק וברוך", ישיב להם גם הוא בברכה: "כלכם ברוכים", שאז הוא שעת רצון, והברכה מתתקבלת יותר. (ה"ע קсад)

בן עולה לتورה

בן שישים עלייתו לתורה, יגש אל אביו ויונשך ידו ואביו יברכו, שגם זה בכלל מצות כבוד. (בן איש חי פרשת ויקרא אות יא. רשה)

ישקני מנשיקות פיהו

על כל אדם להזהר שלא לנשך את פניו אביו, בנו וחברו בבית הכנסת, כדי לקבוע בלבינו שאין אהבה כאהבתנו למקום ברוך הוא. ואבא שנחג לנשך את

פני בניו לאחר התפילה בשבת או בסיום העלייה לTORAH, ישתדל לעשות כן ביציאתו מבית הכנסת בחוץ. וכן כתבו כמה מרבני מרכזם לבטל מנהג הנשיקות בפניהם בבית הכנסת, ומהם רבי יצחק חזון ויוחה דעת ח"ג סיון ח), ורבי יהושע מאמאן צ"ל (ועמך יהושע ח"ג סיון יח, ח"ז סיון כא). ולשומעים יنعم, ועליהם תבוא ברכת טוב. ורש. השבת בהלה ובאגודה)

ירבו שמחות בישראל

כשמנצאים בשמחה משפחתיות, והאב מסתובב בין המסובים ומוזג להם יי', או כי שמו של האב לבנו, יעמוד הבן, ולא ישאר יושב בעת שאביו מוזג לו. ומה שאין הבן צריך לעמוד לאביו קודם לכך, כאשר מסתובב הוא בין המסובים, מאחר וזהו רצונו של האב, שכן המזומנים ישבו בסעודה איש על מקומו, ולא יעמוד בנו ויפרע למלוך הסעודה. (דש)

מזל טוב

אף על פי שאמרו חז"ל (פרק דרבנן אליעזר ט). ילקוט שופטים ע' שחthon שבשבועת ימי המשנה דומה למלך, בכל זאת חייב החתן לעמוד מפני אביו ואמו. (טטו)

והטעם בזה, כי אפילו במלך ממש כתוב הרמב"ם והלכות מלכים פרק ב הילכה ח): מצווה על המלך לכבד את לומדי התורה, וכשיכנסו לפניו סנהדרין וחכמי ישראל יעמוד לפנייהם ווישיבם בצדיו, וכן היה יהושפט מלך יהודה עשו כשרואה תלמיד חכם, עומדים מכסאו מונשקו וקורא לו רבינו ומרוי. במה דברים אמרוים בזמן שהיה המלך בביתו בלבד והוא ועבדיו, יעשה זה וכיוצא בו בINU, אבל בפרהסיא בפני העם לא יעשה, ולא יעמוד מפני אדם וכו'. ע"ב. ודוקא מלך ממש, לא יעשה כן בפרהסיא, וכמו שכותב הרמב"ם (שם הלכה א) כבוד גדול נהוגים במלך, ומשימים לו אימה ויראה בלב כל אדם, שנאמר "שים תשימים עלייך", שתהא אימתו عليك. ע"ב. אבל בחתן שלא שידק טעם זה, הריחו חייב לעמוד מפני אביו ואמו בין בביתו ובין לפניו אחרים.

אבל

אבל היושב שבעה, ונכנס אביו, איינו חייב לעמוד לו, כי בעת כזאת שטרוד בצערו, מן הסתם אביו מוחל על כבודו. ובכל זאת, אם רצה לעמוד, רשאי. (חו"ע אבלות ג עד)

אבל שעמד מפני אביו, לא יאמר לו אביו "שב", אלא יאמר לו "תנווח" או "אל תנתרח" וכיוצא בזה. (שם)

כתב מרדן הלוחן ערוץ וסיימו שעו ס"ב): הבא לכבד את חברו ולקיים מפניו, אומר לו: שב. אלא אם כן הוא אבל או חולה, שמשמע: שב באבלות שלך, שב בחוילי שלך. ע"כ. והיינו שלא ישמעו כאן אומר לו שישב בעוד אבלות חס ושלום, וכפottaח פה לשטון, لكن יאמר לו בלשון אחרת, "תנווח" וכיוצא בזה. ולצערני, רבים לא יודעים הלכה זו וטוענים בה.

תשעה באב

בן היושב בתשעה באב על הארץ ונכנס אביו, חייב לעמוד לכבודו. מפני שבאבלות ישנה, לא טרודים כל כך. (שי)

מחילה מההוררים

הורים שמחלו על כבודם, כבודם מחול ואיןו חייב לעמוד מפנים, אך יהדר

לקיים מעט. ובכל זאת אם עומד ממש לכבודם, מקיים מצوها. ואולם אם נמצאים שם אנשים שאיןם יודעים מהו רוחו מחלו לו, הריחו חייב לקום מפניהם. (קכז, ער, רע)

אם ההורים מתנדדים שבנם יעמוד להם, לא יעמדו להם, שרצו נ של אדם זהו בכבודו. ואולם יש להסביר להם בנחת, שזו מצואה שהחטויינו עליה בתורה לכבודם, ווחבל שיפסידו את בנים מצואה כה חשובה, גם כי שכחה רב מאד, ואוכל מפירותיה בעולם הזה, והקרו קיימת לו לעולם הבא. (ערד)

אין ראוי לבן לבקש מחילה מהוריו שימחלו לו שלא מקום להם, אלא רקCSI כישיש לו הכרה, כגון שישב בחדרו וכותב דברי תורה, והוריו נכנסים מיד פעם, וקשה עליו להפסיק כל פעם מלימודו, וכן כל יציאה בזה וכדלהן. (ערד)

פיג'מה

בן השוכב במטתו לישון ונכנסו הוריו, אף שהוא לבוש בגדי לילה [פיג'מה], צריך לעמוד מפניהם. ואם קשה לו לעמוד, רשאי לבקש רשות שלא לעמוד. (דש)

ביטול תורה

בן תלמיד חכם המוסר שיעור, ואביו הוא הגבאי של בית הכנסת, ונכנס ויוצא כמה פעמים בתחום השיעור, טוב שימחל האב לבנו שלא יעמדו לו בשיעור, כדי שלא להפריע את רצף השיעור. (ערה)

בן תלמיד חכם המוסר שיעור, ואביו נכנס לשיעור ובנו קם לכבודו, ועקב כך גם אחרים קמים לכבודו, ונגרם לאב מזה אי נעימות, טוב שימחל האב לבנו שלא יעמדו לו בשיעור. [והטוב ביותר שיבוא האב מתחילה השיעור ולא אחר. וכן ביקש מרן הראשון לציוו רבנו עובדיה יוסף זצ"ל מאביו רבי יעקב עובדיה זצ"ל] ואולם אם על ידי שהבן לא יעמדו, לימדו ממוני אחרים לזלزل בהוריהם שלא לעמוד לכבודם, יעמדו הבן לאביו. (שז)

בן תלמיד חכם

אפילו אם הבן תלמיד חכם והבא פשוט מאד, חייב הבן לעמוד לו, ולא יקל בכבודו כלל. ואדרבה, מן הראי שבן תלמיד חכם יכבד את הוריו יותר. (שז)

בן תלמיד חכם שביקשו אביו לפני רבים שיעשה לו מלאכה שהיא, אם הבן לעצמו לא היה עושה מלאכה זו, כי אינה לפיו כבודו, איןנו חייב לעשותה לאביו. אך אם לעצמו היה עושה, חייב לעשותה לאביו. ומכל מקום במצוותה, חייב הבן לעשות לאביו כל אשר יבקש, אף אם המלאכה אינה לפיו כבודו. (שז)

בן תלמיד חכם שזכה לחבר ספר לזכות הרבה, מצואה עליו לשבח ולהוקיר טובה להוריו, על שהינכוו בדרך התורה, והגיע עד הילם לחבר ספר. ואפילו אם לא השכilio לחנכו בדרך התורה, יראה את הערכתו להם, כי סוף סוף כל מה שהגיע נזקף לזכותם, ויבחרם להם את הזכות הגדולה שנפללה בחלוקם.

בפני רבו מובהק

היוושב בפני רבו המובהק [שלמוד ממנו רוב ההלכה למעשה], ונכנס אביו, איןו רשאי לעמוד מפניו, שנראה כمزולז ברבו, אלא אם כן יודע שהם רבו חולק כמובן לאביו, כגון שאביו מפורסם בחסידות וגומל חסדים טובים לעמו ישראל, או שיעודו שרבו אינו מקפיד עליו אם יkosט לאביו. ובכל אופן אם יושב הבן רחוק מהרב, ולא ניכר שהוא קם לאביו, יkosט מפניו. (רכב)

דין זה נלמד בוגمرا (קידושין לג ע"ב) מהאמורא רב יהודה שכasher היה יושב בשיעור לפני רבו שמואל, והוא נכנס אביו רב יחזקאל, היה עומד מלפניו. ובמקרה הגמורא שלא היה חש שרבו שמואל יקפיד, מאחר ואביו רב יחזקאל היה ידוע כבעל מעשים גדול, שאפילו מר שמואל היה קם לבבוזו. ומוסיפה הנגמרא שפעמים היה בא רב יחזקאל מארחי שמואל, ורב יהודה בנו לא היה רוצה לעמוד מפניו, מאחר ורבו לא רואה למי הוא עומד, אך שמואל אמר לו שיעמוד, ולא יחוש על כבודו.

בן היוושב בפני גולי הדור, ונכנס אביו, דיןו כבן היוושב לפני רבו המובהק. (רכב)

אבא שהוא תלמיד של בנו

אם הבן לימד תורה את אביו ונעשה האב תלמידו, צרכיים שניהם לעמוד זה מפני זה. ואולם, ראוי שהבן ימחל לאביו על כבודו שלא עמוד לו, ואז די שהבא יחדר מעט לבנו, מפני כבודו שהוא רבוי, אבל הבן יעמוד לאביו. סימן רם סעיף ז. ה"ע צ. שיט)

במקרה זה שהבן הוא רבוי של אביו, אין הבן חייב לשמש את אביו ככל בן. וגם האב, לא חייב לשמש את בנו, כדי תלמיד שמשמש את רבוי. ואולם, רשאי הבן להחול על כבודו ולשמש את אביו, על אף שהוא רבוי. (סימן רם סעיף ז, וברמ"א שם. שיט)

مكان החיוב לעמוד

בית הכנסת

חייב הבן לעמוד לכבוד אביו, אפילו כשנכנס לבית הכנסת.

אף על פי שלכאורה לא היה מון הרואין לעמוד בבית הכנסת לכבוד האבא, שהרי "אין חולקים כבוד לתלמיד במקומות הרבה", דהיינו, בית הכנסת שהוא מקום הרשות השכינה, כביכול הוא מקומו של הקב"ה, ולא ראוי לכבד במקום זה את האבא שהוא נחשב כתלמיד של הקב"ה? בכל זאת למדונו חז"ל שادرבה זהו כבודו, חפצו ורצו של הקב"ה, שנשמעו בקהלו לקאים את מצותיו שצינו לכבד את האב, אף בביתו. וכשההרב בעצמו חולק כבוד לתלמידו, אז אחרים רשאים לחלוק כבוד לתלמיד בפני הרב. (מסכת בבא בתרא קיט ע"ב. רפה)

בית המרחץ

בן היוושב בבריכה, ואביו נכנס, יעמוד לו מלא קומתו. (דש)

בן היוושב במרחץ [מקווה], ופתאום נכנס אביו, יעמוד הבן מלא קומתו. וצריך הבן להזדרז ולצאת מהר מהמקווה, מאחר אסור לאב ובנו לרוחץ יחד, וכמבואר להלן.

והגמ' שאין זה הידור לעמוד כך [בל' בגדים] בפני האב, [ולכן מטעם זה פטרה התורה לעמו מפני זוקן או חכם במרחץ], מכל מקום מצות קימה מפני ההורים, אינה מצות כיבוד, אלא היא מצות מורה, וממצות מורה ישנה בכל מצב. וטורין ابن רוקח, המקנה, הלק"ט, יד אליהו גיגלר, חידושי הר"ם, הגיר"ז הלוי ועוד. קע, דש, תא, תקעג. ה"ע צו)

מספרה

בן היושב במספרה ומסתperf, ונכנס אביו, אין רשי ל לעמוד לכבודו, מפני שمبטל את הספר מללאתו וمفיסידו. אך אם קיבל רשות מהספר לעמוד, יעמדו]. ואולם, אם אין הספר מספרו באותו רגע שנכנס אביו, וכגון שהפסיק רגע להביא איזשהו חפץ, יעמדו לכבוד אביו. ואם מתבייש לעמוד כך, יבקש רשות מאביו שלא לעמוד. (שה)

עובדה

אם הבן שכיר, ואביו נכנס למקום העבודה, אם בעמידתו הוא מותבTEL ממלאכת המעסיק, לא יעמדו מפני אביו, שהרי הוא גוזלו. אולם, אם אין מותבTEL ממלאכתו, או שיודיע שהמעסיק לא מקפיד על כך, חייב לעמוד. (כבד הורים עא)

אם הבן עצמאי ואביו נכנס למקום העבודה, הריהו חייב לעמוד לכבוד אביו, אף אם תגרום לו הקימה חסרונו כייס [הפסד כספ'] בעת שבTEL ממלאכתו.

והגמ' שבמקרה זה שיש חסרונו כייס, פטרה התורה לעמוד מפני זוקן או חכם, מכל מקום כבר בארנו שדין קימה בפני ההורים, אינה מצות כיבוד, אלא היא בכלל מצות מורה השיעיכת גם אם יש חסרונו כייס. (כבד הורים עא)

פקיד בנק

בן שהוא פקיד בבנק, ורואה את אביו שממתין בתור, אין לו היתר להקדימו לפני שאר הציבור המתעניינים, שהרי הוא גוזל את זמנם של המתעניינים בתור.

כאשר מגיע התור של אביו, יעמדו הבן מכסאו, שאין זה כבוד שאביו עומד והוא יושב. אולם אם בעמידתו הוא כמעט מללאכתו, אסור לו לעמוד שהרי גוזל הוא ממלאכת המעסיק. עיין מסכת שבאות ל ע"ב. כבוד הורים עא)

שתי רשויות

כאשר נמצאים הבן והאב באותה רשות [מתחסן], חייב הבן לקום לאביו גם כשאין זה ניכר שקס לכבודו. ואולם כשהם נמצאים באותה רשות, חייב לקום רק כאשר ניכר שקס לכבודו. למשל:

* היה הבן יושב באולם שמחות, ונכנס אביו, אף שלא ניכר שעומד לכבודו מלחמת המרחק הרב שביניהם, או שאפילו לא ראה אותו עדיין, ורק שמע שנסכנס, חייב לעמוד, כיון שהם באותה רשות. * היה הבן יושב בחדרו ושמע את קול צעדי אביו הנכנס לבית, אך לא ראה אותו, אין צרייך לעמוד. שהרי הם בשתי רשויות ולא ניכר שטעם לכבודו. * היה הבן יושב בחצר ביתו ועברו הוריו ברחוב

בສמוך אליו, צריך לעמוד לכבודם, שהרי ניכר שעומד לכבודם. * היה הבן יושב בחדרו ורואה את אביו עובר על פתח החדר, חייב לעמוד לו. * היה הבן יושב בחדרו, ונכנס אביו לחדרו, אף שאינו רואה אותו, יעמוד, כיון שהם ברשות אחת. (רכז, רצוי, שי)

בגמרא וקידושין לא ע"ב) מסופר על רב יוסף שכשחיה שומע את קול צעדי אמו מבחוץ, היה קם ואומר "אני קם מפני השכנית שבאה". ואם כן לכארה נראה לצריך לעמוד גם קודם שרואה את הוריו אף שאינם באותה רשות ולא ניכר שעומד לכבודם? תרצו הפסוקים שמה שהקדושים רב יוסף לעמוד, זה מחמת חסידותו אך לא מון הדין. ועוד מכיוון שרוב יוסף היה סגי נהור [יעיר], נמצא אפוא שלא היה יכול לדעת על ביתם אמו לרשותו, אלא בשמיית קול צעדייה, וכן כשהיא שומע את צעדייה, היה מיד קם. וברכי יוסף, פה לבב, נחת צבי, שבת הלוי ועוד. שי)

מכונית, אופניים, כסא גלגלים – אב הנושא ברכב, והבן יושב על הפסל ברחוב, כל שניכר שהבן עומד לכבוד אביו, צריך לעמוד. כמו כן, אם האב רוכב על אופניים או יושב על כסא גלגלים, חייב הבן לעמוד מפניו, כיון שניכר שעומד מפניו. ואף על פי שבכל האופנים האלו האבא יושב, מכל מקום למדונו חז"ל (קידושין לג ע"ב) שהרוכב, דינו כמחלך, ולכן צריך לעמוד מפניו. (רכז)

אוטובוס – בן היושב באוטובוס, ורואה את הוריו הולכים ברחוב, אינו צריך לעמוד מפנים, שהרי אין ניכר כלל שעומד לכבודם.

בן היושב באוטובוס, ואביו או אמו עלי לאוטובוס, חייב לעמוד מפנים עד שישבו. ופשוט שם אין להם מקום לשבת, חייב לחתם אותם את מקומם. (רניט, רט)

תיבת בית הכנסת שיש לה מהচאות ונחשבת רשות בפני עצמה, [כדיון כל דבר שיש לו מהচאות גבותות עשרה טפחים [80 ס"מ], ורחב ארבעה טפחים [32 ס"מ] שהוא רשות לעצמו]. והבן יושב בספסל שבתיבה, ואביו עובר למטה מהתיבה, יעמוד לאביו, מפני שניכר שעומד לכבודו. (רכז)

עזרה נשים – בת היושבת בעזרת הנשים שבבית הכנסת, ורואה את אביה נכנס לבית הכנסת, אינה צריכה לעמוד מפניו, כיון שעזרת הנשים היא ברשות אחרת, ולא ניכר שעומדת מפניו. (רכז)

๙. **כבוד הורים בקיום מצוות**

הדלקת נרות שבת

אםא [מבנות ספרד] המתארחת אצל בתה בשבת, ושתייהן מודיליות נרות שבת במקומות שאוכללים, כיון שבמקרה זה, רק אחת יכולה לברך [כambilאר בהרתויה בחברת השבת בהלכה ובאגדה], אין הבית צריכה לכבד את אמהה שתברך היא על הדלקה, מאחר ועיקר המצווה היא על הבית שהיא עקרת הבית, והאם רק אורחת, שכן תברך הבית, והאם תשמע את הברכה ותצא ידי חותמה, וכל אחת תدلיק את נרותה. ואמנם אם רוצה דוקא לכבד את אמהה, רשאית. (רכז)

אם הבת מדיליקה במקומות שאוכלים, והאם מדיליקה בחדר אחר [באופן שקבלה חדר מיוחד לשינה], כל אחת מברכת ומדיליקה את נרותיה בפני עצמה.

דין זה הוא רק לבנות ספרד שקבלו הוראות מרן שלחו ערדך, שפסק שאין שתי נשים מברכות בחדר אחד על הדלקת הנרות, אבל בנות אשכנז מנהגן שמברכות שתי נשים בחדר אחד, ואמ כן גם האם תברך, וגם הבת. (שו"ע או"ח סימן רסג סע' ג, ח, ובמשנ"ב שם)

קידוש

אבא המתארח בבית בנו בשבת, מן הראי שיכבד הבן את אביו לקדש על היין, ויצאו כולם ידי חובה. אך אם האב אינו מברך כהונן, וכגון שמנגנום בלשונו או שבולע אוטוית, יקדש הבן בעצמו. מכל מקום, אם יש רגילות לכבד את האבא לקדש, ואם לא יכבדו עתה, יש חשש שהאב יפגע, יאמר במצועה קודם לכך לבני הבית, שיאמרו את נוסחת הקידוש מילה במילה בלחש, ויכוננו על החוסם שביד המקדש, ובגמר הקידוש לא יענו 'אמן', ויטעמו מעט מהיון. (שנה)

אם האב אינו בקי בהלכה לכובן להוציא ידי חובה את השומעים, יאמר הבן לאביו בначת קודם הקידוש, שיכובן להוציא ידי חובה את השומעים, ויבחר לו שכאשר הוא אומר את הקידוש ומכוון להוציא ידי חובה, והשומעים גם כן מכונים יצאת ידי חובה, נחשב כאילו השומעים אמרו בעצמם את הקידוש מילה במילה.

בעיטת הפת

אבא המתארח בבית בנו בשבת, אף על פי שאמרו חז"ל [ברכות מו ע"א] "בעל הבית, בוצע על הפת", כדי שיבצע בעין יפה, ויחלк למסובים פרוסה גדולה], מכל מקום אם רוצחה, רשאי לכבד את אביו שיברך ויבצע על הלחים. [מאחר והיום לא מקפידים לחלק פרוסה גודלה מהתחלת הטսודה לכל הטսודה, אלא נוהנים מעט מלחמתם, ולאחר מכן כל הרוצה לקחת עוד, לוקח]. ולחת חמודות, עט"א, מג"א, אליה רביה, סולט בלולה, הגרא, משנ"ב, בף החינוך וועוד. (שנה)

על פי הקבלה, לאחר שבעל הבית בצע על הלחים לעצמו, צריך לבצע מיד לרעיותו ולא לאחר, אפילו שהאחר הוא אורה מכובד. אולם אם הרוי מתארחים אצלו, הנכוו שנית להרוי ולאשתו יחד. [ובכך נהג הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך צ"ל, שכאשר חומו היה מתגוררת בביתו, היה נותן לה ולאשתו בתת אחחת מhalbם]. (שנתו) ויש נהגים לבצע פרוסה לאשה ולהניחה על ידו, ולאחר מכן בוצע לאביו ואמו ונוטן להם, ואחר כך נותן לאשה את הפרוסה שבעצם לה בתחילת.

נטילת ידים

כשעומדים בני הבית ליטול את ידיהם לטעודה, יכבדו את האב והאם ליטול ראשונים, ולאחר מכן יטלו שאר בני הבית. אמן אם האב מעדייף ליטול אחרון, מחשש הפסיק בין הנטילה לברכת המוציא, או שהאם לא נוח לה בעת ליטול, מפאת שעסוקה בהגשת המאכלים לטעודה, יטלו הילדים תחילת. (שנה)

לקחת ראשון

כשיושבים בסעודה או כשמגשים פירות ומגדנות בפני המסובים, יכבדו את ההורים לחתת קודם, ורק לאחר מכן יקחו בני הבית. ואולם אם האם לא נוח לה שימתינו לה, מאחר ועוסקה היא בחלוקת המאכלים לבני ביתה, רשאים לחתת קודם אמס. (שנו)

כתב מרן השליחן ערוץ סימנו קע סי"ב: שנים שיזובים על השלחן לאכול, הגدول פשוט ידו תחילת. והשולח ידו בפני מי שగדול ממנו, הרי זה גיגרנו. ע"ב.

ליקנס ראשון

בכל פעם שעומדים ההורים והבן בפתח, צריך הבן לכבד את הוריו שיכנסו קודם. והוא הדין, כאשר האב והבן עומדים בפתח בית הכנסת, ואם יכנס האב קודם, יפסיד הבן את העובדה שהוא מtower עשרה הראשונים בבית הכנסת, בכל זאת יכבד את אביו ליקנס ראשון. (אורח חיים סימן צ סעיף יד. אורח לציון ח"ב רצא. שם)

לישב ראשון

אב ובני הנוסעים ברכבת יחד, יכבד הבן את אביו לישב בכסא הקדמי, אלא אם כן נוח לאבא יותר לישב בספסל האחורי. אולם אם יש לבן עניין לישב בכסא הקדמי, וכגון שידוע את הדרך ורוצה להדריך את הנהג, יבקש רשות מאביו.

ברית מילה

אב ובני היודעים למול, ובסיומו טוב נולד נclid, אין צורך שכבד הבן את אביו - הסבא למול, מאחר והמצויה מוטלת על הבן עצמו, וכל גדול בידינו "מצויה בו יותר מבשלוחו". (שם)

כיסוי הדם

בן שחת חיה או עוף, אין צורך שכבד את אביו לכיסות את הדם בעפר, מאחר ומצויה זו מוטלת על השוחט עצמו, ו"מצויה בו יותר מבשלוחו". (סימן מה סעיף ח. שם)

קביעת מזוזה

בן הנכנס לדירה חדשה, אין צורך שכבד את אביו בקביעת המזוזות, אלא יברך ויקבע בעצמו, ש"מצויה בו יותר מבשלוחו". (שם)

וכמו קו, אין לכבד בקביעת המזוזות לכמה בני אדם, והיינו שמצויה אחת יברך בעל הבית ויקבע, ומצויה אחרת יכבד את האב או אדם אחר מכובד, מאחר והוא גורם לברכה שאינה צריכה, שהרי כאשר אדם אחד קבוע את כל המזוזות, מברך ברכה אחת, אך עתה יctraco לבך כל אחד ואחד. ואולם רשאים לעמוד האב והבן כשהכל אחד מצואה בידו על ידفتح אחר, ויכבדו את האבא לברך בקול רם, ויזעיא את בנו ידי חובה, ובוגמר הברכה יקבעו מיד כל אחד את המזוזה בפתח אחר. ובאופן זה יכולים לכבד עוד אנשים במספר מזוזות הבית. אך כאמור, הנכון יותר שהבן שהוא בעל הבית, יקבע את כל המזוזות, שהרי "מצויה בו יותר מבשלוחו". (שובע שמחות ח"א שנט, שם)

עזרה לאב בקיום מצוות

אם האב זקן או חולה באופן שאינו יכול לילך לטרוחה בעצמו בקניית המצוות, כאשר ארבעת המינים, מצוות ליל הסדר וכדומה, מצויה על הבן לטרוח עבור אביו ולקנותם לו, אך לא נכוו שישלם הבן מכספו הפרטני, אלא מכספו של האב, מאחר ולא ראו לקיים את המצוות בחיננס. מבואר בזוהר הקדוש ותחלת פרשת תורומה: "וישלם אדם שכר המצוות מושלים בכל מה שייקשו ממנו, בין רב בין מעט, ולא יעשה המצווה בשום אופן בחיננס. כי העשו בחיננס, הסטרא אחרא יונקת ממצוותו ושורחה עליו ומטעמתה אותו, אך הקונה מכספו, ומשלים שכר המצווה מושלים, ומתאמץ בחפץ לב למצווה, והולך בדרך הירוש, זוכה שהשכינה שורה בו, ומקדשת אותו, ומכוניע את הסטרא אחרא, ומעביר ממנו מודות רעות,icus גואה, תאונות אסורות, קנאה, שנאה ועוד". (חידושים. מבוא בהרחבה בחוברת "חג הסוכות בהלכה ובאגודה")

ואולם, בן שאביו ברוך ה' בריא, אף על פי שרוצה לעברו למצאות, לא יוכל לעשות כן, מאחר ומפסיד את אביו ממעלות גדולות שזכה בעצם ההכנה והטרחה למצווה, וכמו שאמרו חז"ל, שהטרחה על המצאות בעצמו, זוכה לבנים צדיקים תלמידי חכמים, אריכות ימים, פרנסה טוביה, ותועלת גדולה לנפשו וגופו, וניצול עם כל אנשי ביתו מכל צרה, ומכל גזירה רעה. [ורק אם אביו מבקש שיקנה עבורו, יקנה לו]. ובכל אופן, אם אין האב בקי בפרטி המצווה, ילך עמו הבן ויידרך אותו, ויזכו יחד לכל המעלוות הנ"ל.

תחרות במצוות

אב ובניו שבאו יחד לקנות ארבעת המינים, והמוכר מציע בפניהם שני אתרוגים טובים, אך האחד מהודר יותר מהשני, ושניהם חפצים לקנות את מהודר יותר, ראשאי הבן להוסיף מעות למוכר על מחיר האתרוג מהודר כדי לקנותו לעצמו, ואין בזה זלזול בכבוד אביו חס ושלום, מאחר ועל כל אדם מوطל לקיים בעצמו את המצווה בהידור יותר. ועיין שער תשובת ס"ס תרנה, לב חיים פלאגי, חז"ע סוכות רסג. טסה. ועיין בחוברת "חג הסוכות בהלכה ובאגודה")

עליה מכבdet

אב שקנה עליה מסויימת בספר תורה, רשאי הבן לקנות עלית שיישי או שירת הים ועשרת הדברות וכיוצא, אף שהוא עליה מכבdetות יותר. אולם במקום שלא מוכרים את העליות אלא מכבדים את הצייר לעלות, אף אם הזמינו את הבן וקרוו בשם, לא עליה לעליה מכבdetת יותר, אלא אם כן קיבל רשות מאביו. (הרՃב"ז. טסוג)

מנาง הגאון רבי חיים אלעזר ממונקאטש בעל 'מנחת אלעזר' היה לעלות 'חתן תורה', ואביו הגאון רבי צבי הירש בעל 'דרכי תשובה', היה עולה 'חתן בראשית'. (חז"ע סוכות תעה)

צינון בסוכה

אם האב מצטער שבנו יישן בסוכה, מלחמת שחושש שיצטנו הבן, הריחו פטור מלישון בסוכה. והטעם זהה, כיון שהتورה ציינה 'בסוכות תשבו', ודרכו חז"ל: 'תשבו עני

תודרו', דהיינו כדרך שאדם דר בביתו כדרך ידור בסוכת. והרי גם בבית, אם אביו היה אומר לו שלא יישן במקום מסוים מחשש שייצטנו, היה שומע לו. וש"ת התעוררות תשובה. בקד")

מכירת חמץ לגוי

אם ההורים אינם שומרי תורה ומצוות, ואיינס מוכרים את החמץ לגוי קודם הפסח, רשיי הבן למכור להם, כדי להציגם ממכוול של אסור חמץ שעבר עליו הפסחה. אך טוב שידוע להם קודם לכן, שמקורם להם את החמץ כדי שיימנו אותו שליח. ואולם אף אם לא הודיע להם, רשאי למכור להם את החמץ, כי "זוכים לאדם שלא מדעתו". וכמובואר בחוברת "חג הפסח בהלכה ובאגדה". (ב' לט)

כיבוד בסנדקאות וקריאת שם

ליشب סנדק

המנาง אצל רוב העולמים, שכאשר נולד הבן הראשון, מכבים את הסבא אבי הבעל שהוא ישב סנדק, וכשנולד הבן השני, מכבים את אבי האשה. ובמקומות שנחנו כן, אין הבן רשאי להקדים את אבי אשתו ליشب סנדק בבן הראשון, והעשה כן נגד רצון אביו, הרי הוא עובר איסור שמזיל בכבוד אביו.

ומכל מקום אם יש לו איזו סיבה שרוצה להקדים את אבי אשתו, וכןו שהו תלמיד חכם גדול ומפורסם, ורוצה לכבדו לכבוד התורה, רשאי לרצות את אביו שימחל על כבודו. ואם מחל, רשאי להקדים את אבי אשתו. ויב"א ח"ה סיון כא. ב' ס"ג

سبא שאינו שומר תורה ומצוות – ורוצה ליشب סנדק לנכדו, הנכוו והראוי לשכנעו
בצורה יפה וудינה שעדיין שישב סנדק אדם גדול בתורה, כדי שהשפיעתו תחול על הבן לטובה וייה תלמיד חכם, ואת הסבא יכבד בכבוד אחר. אמנם אם יש חשש של מחולקות, יניחו אותו שייהיה סנדק. וטוב להעמיד על ידו אדם אחר ראוי, שיפסק את רגלי התינוק לכוא ולכאן, כדי שיוכל המוחל למול היטוב, כי זה עיקר הסנדקאות לעזרה למוחל, והסבא יאהז את התינוק רק למעלה בגדיו מעל לרגליו. ויתאמם כן מראש עם המוחל שהוא יאמיר לעשות זאת, והכל על מקומו יבוא בשלום. (ב' סח)

קריאת שם

כאשר נולד הבן הראשון, המנהג אצל בני ספרד לקרוא את שמו כשם הסבא אבי הבעל, וכשנולד הבן השני קוראים את שמו כשם אבי האשה. ומכל מקום אם אבי האשה נפטר, המנהג לקרוא את הבן הראשון כשמו, והבן השני כשם אבי הבעל. (יב"א ח"ה כא. ה"ע קנד)

וכן עשה הרמב"ז, כפי שמספר רבנו שלמה בן רבי שמעון בר צמח שהיה מצאצאיו וש"ת הרב"ש סיון רצא): בתו של רבנו יונה מגירונדי, הייתה נשואה לרבי שלמה בן של הרמב"ז. וכשנפטר רבנו יונה, הייתה בתו מעוברת, וכשילדתה בן זכר, והיה לו לקרותו 'משה' כשם אביו, אמר להם הרמב"ז, אף על פי שצרכך לקרותו על שמי, אני רוצה שיקרא 'יונה' על שם זקנו אבי אמוני, משום "זורה המשש ובא המשש", עד שלא כבטה שימושו של זה, ורוחה שימושו של זה. וכן היה, ויצא הבן הזה אדם גדול, והיה רב ונגדל בישראל. ע"ב.

תקרא לבןך יצחק... וכשיתחיל לzechok, פרצופו יסתדר

מנהל תלמוד תורה באחת הערים בצפון, הזמין שיפוצניק שישפץ לו את התלמיד תורה לקרואת זמו הליימודים החדש, חדש אלול. השיפוצניק איש צפוני, אינטלקנט מואוד, ולצערנו לא שומר תורה ומצוות.

באחד הימים, תוך כדי השיפוצים נאנח המנהל. ולשאלת השיפוצניק, מודיע אתה נאנח? ענה המנהל כי חסרים לו עדין כמה חזרי ליום לשנה הבאה, והדבר מציך לו מאוד, ואין הוא יודע מה לעשות. לשמע הדברים, אמר לו השיפוצניק, למה לא תפנה לרבי עובדיה יוסף, והוא בטח יפתר לך את הבעיה.

המנהל לא תהייחס כל כך לדברים, אך בהישנות הדבר כמו פעמים, שהוא נאנח, והשיפוצניק חוזר לו על אותה תשובה, פנה אליו המנהל בשאלת, תאמר לי מה לך לרבי עובדיה יוסף, מהיכן בכלל אתה מכיר אותו?

אמר לו השיפוצניק, תשמע היטב: אני בעבר הייתי שומר ראש של הרב. ופעם בחודש אלול הייתי בטישה במסוק מעכו לצפת יחד עם הרב, והמשמש בקדוש ר' צבי הכהן, ואליהו ישি. והנה באמצע הטישה, הרוב קיבל התקף לב. המשוק נחת, ואני עשיתו לרבי החיה, וכעבורי כמה דקות הרוב חזר לקדמותו. הרוב שאל מי הצל את חייו אמרו לו, השומר ראש. הרוב קרא לי ואמר, מהיוס אתה כמו הבן שלי, כל דבר שאתה צריך תפנה אליו. ובאמת שפעים אני עולה לרבות לקבל עצה וברכה. אבל הסיפור לא הסתיים, תקשיב היטב:

אשתי ילדה בן ראשון, ולא ספרתי לרבות כלום. לאחר תקופה קצרה, הפרצוף שלו התעוות, הלכתו לרופאים גדולים ומפורטים, ולא עלה בידם לעשות מאומה. לא ידעת מה לעשות. يوم אחד אמרו לי החברים, יש לך קשר עם הרוב עובדיה, לך אליו ובקש ממנו ברכה. וכך עשיתו עלייתו לביתו של הרב, וספרתי לו הכל, ובקשתי ברכה. הרב הקשיב, וכך אמר לי:

"אפשרו שאתה לא אוהב את השם 'יצחק', תקרא לבןך יצחק, יצחק זה מילשון זחוק, וכשבעזרת ה' הוא יתחיל לzechok, פרצופו יסתדר".

ואני עומד ומשתבה, מי אמר לרבי שאני לא אוהבת את השם 'יצחק'. כי באמתך היה, שבני נולד, אשתי רצתה שנקרה לו 'יצחק', כשהשו של חממי שנפטר. אך אני טוענתי: "איןני רוצה לראות תמיד את המצבה של חממי מול העיניים". והרב ראה זאת, ואמר לי שקרה לו 'יצחק' למרות שאני לא אוהבת את השם הזה, ובעזרת ה' תבואה הישועה. ברור שעשיתי כפי מה שהרב אמר, ובני הבRIA ברוך ה'. עכשו אתה מבין למה אני אומר לך, לך לרבות ותראה את הישועה!! ("אוֹר יִצְחָק" פרשת כי תצא ה'תש"ט)

בכל אופן, אם אבי הבעל מוחל על כבוזו, ומסכים שיקראו את הבן הראשון בשם אבי האשה, וכגון שאבי האשה הוא תלמיד חכם גדול, כבוזו מוחל, ויכולים להקדים את אבי האשה. ובי"א ח"ה סימן כא

מנוג בבני אשכנז לקרוא את הבן הראשון בשם אבי האשה, ואת הבן השני בשם אבי הבעל. והטעם בזה, מפני שבזמןם עברו, היו רגילים שאבי האשה מותחיב לzion את חתנו ובטו כמה שנים לאחר החתונה, וכככרת הטוב שגורים אצלנו וניזונים ממנו, היו מכבדים אותו בקריאת שם הראשון, מאחר ונמצאים אצלם כל הזמן.

יש הנוהגים שאינם קוראים שם הسبה בחיה חיותם כלל, ורק לאחר פטירתם קוראים בשם. ואם בני משפחתו של בעל נהגו כן, אך בני משפחתה של האשה לא נהגו בזוה, רשאים לקרוא את הבן הראשון בשם אביה האשה. (יב"א שם)

שני שמות – אם קוראים לתינוק שני שמות, יש להקדים את שם הسبा לשם השני. (ב פא)

יש להקפיד שלא לקרוא לתינוק על שם אדם שנפטר בקיצור ימים. על כן, אם הسبा נפטר בקיצור ימים, הנכוון לקרוא לתינוק בשני שמות, ואת שם הسبा יקרווא בשם השני. (ב צד)

שם שאין מצוי – אם שם הسبा הוא שם לוועזי, שהיום אין רגילות לקרוא בו, או שאין רגילות לקרוא בשם, ויש חשש שכאשר יגדל הילד יתבישי בשם זה, לא יקראו אותו כו, משום מצות "ואהבת לרעך כמוך", שלמדו חז"ל: מהו שנוי עלייך אל תעשה לחברך. וכן הורה החזון איש, שאף שיש בקריאת שם משום מצות כבוד אב, מכל מקום כל שיש לחוש שהבן יצטרע כשיגדל, ימנעו מלקרוא לו כו. (ב צ)

שם של רשות – אם שמו של הسبा כשם אדם רשות, כגון: נמרוד, דואג, וכיוצא, לא יקרואו בשם כלל, שנאמר ושליל ז: "שים רשותם יركב". ויבחר לשבת בצורהיפה ונעימה שלא נכoon לקרוא בשם של אדם רשות, הויאל ושמו של האדם משפיע עליו, ושואב חיותו על ידי אותיות שמו. וימא לה ע"ב, פג ע"ב. רבנו האר"י ז"ל. ב פב)

ומספר בגמרה וימא לה ע"ב: מעשה בתינוק שקראווה "דואג", ומת אביו כשהוא קטן והניחו לאמו. ומהבתהו אותו, בכל יום היה שוקלת אותה, ונונתנת זהב בבית המקדש כתוספת משקלו. וכשבררו האוביים בחורבן בית המקדש, שחתה אותו אמי, ואכללה את ברשו. וכל זה קרה לו, בגין שקראווה בשם של אדם רשות "דואג האודומי", שאין לו חלק בעולם הבא.

סבא שאינו שומר תורה ומצוות – אך שמו כשמות הצדיקים, כגון: אברהם, יצחק, יעקב, וכיוצא בהם, אין שום חשש לקרוא לבן בשם, אך יתכוון שקורא על שם כל הצדיקים בשם. (ב פב)

גדול השלום – אם ישנים חילוקי דעתות בין בעל לאשה, בקריאת שם לתינוק, או בכבוד הסנדקאות, הנכוון לשאול חכם, ויקבלו עליהם לעשות ככל אשר יורה להם. וביתר יותר שלא לבוא לידי מחלוקת, והכל על מקומו יבוא בשלום. (ב ע)

๙๗ תלמוד תורה וכבוד אב ואמ

התורה למעלה מכל

גדולה מצות תלמוד תורה, יותר מצות כבוד אב ואמ. (סימן רם סי"ג)

בגמרה ומגילה טו ע"ב) למדדו זאת מייעקב אבינו שלא ראה את אביו יצחק 36 שנה שלמד תורה בבית מדרשם של שם וuber, ועוד 22 שנה שהתעכבר אצל לבן הארכמי, ולא חזר מיד לאחר שנשא את רחל ולאה. וכגンド זה נעש שמלכת ממנו בנו יוסף 22 שנה, אבל לננד אותם 14 שנה שעסיק בתורה, לא נגען, מכאן ש"גדול תלמוד תורה – יותר מכבוד אב ואמ".

שאלת: בן שחשקה נפשו בתורה מאד, ורוצה ללמוד ולהתמיד למעלה מהנורמה הרגילה אצל בני גילו, אך הוריו חוששים לבריאותם, ולעומתם הבן טועו שהוא מכיר ויודע את כוחתו, וכיול הוא לעמוד בזזה ולהתميد כאוות נפשו. האם חייב הבן לשמעו להוריו או לא?

תשובה: על הבן להבהיר להוריו בנוגע את חשיבותו ומעלה עסוק התורה בהתמדה, שרק על ידי כך יוכל להתעלות יותר ויותר, ואני חייב לשמעו להוריו. ואדרבה ישתדלו הוריו לדאוג לו שיוכל דברים בראים ומחזקים הערבים לחיכו, כדי שיתחזק גוףו לעובdot השם. ומכל מקום טוב שיתיעץ הבן עם תלמיד חכם אהוב תורה ולומדיה שמכירו היטב.

ובאמת שהורים אלו צריכים לרכוד ולשmeno כל היום, שנפש בנים חפצה כל כך בעסוק התורה, ובפרט בדור הזה שהרחוב סוחף אחורי את הנערים בכל מיני פיתויים שונים, שבודאי עליהם לעוזד את בנים ולעשות כמעט יכולתם שבנים ישב כאוות נפשו ויתמיד בתורה יותר ויותר, כי רבים מגדולי ישראל צמחו וגדלו רק בזכות מסירות נפשם למען התורה, לימודה בתמדה ובחקש רב ועצום, והיא היא שעמדה להם לגודל ולפרוח לדרכות ופסגות גבורות. כמו שאמר שלמה המלך (משלי כז יט): "במִים הַפְּנִים לִפְנִים - בָּן לְבָן אָדָם לְאָדָם", ודרשו חז"ל (יובמות קי ע"א) פסוק זה על התורה, שלפי פנים ולב שהאדם נתנו לתורה, כך זוכה נגד זה ללמידה ולזכור את לימודו. שאם יגעת בתורה - תמצא, ואם לא יגעת - לא תמצא. (רש"י)

כמה נעשים גдолיו ישראל

הצדיק רבי סלמן מוצפי צ"ל משחר נעוריו ראו בו ברכה, וכי לגודלות נוצר, בהיותו שוקד על לימודו. בהיותו כבן תשע שנים נפטר רבו של ישראל גאון עוזנו רבנו יוסף חיים צ"ל בעל הבן איש חי, והוא הלך להלוויותו, והיה בוכה אחר מיתתו של הצדיק. כשהורד הארון לקבר, קיבל על עצמו להתמיד יותר בלימוד התורה, וכי נהג מיהים ולהלאה בפרישות וחסידות, על מנת למלא את החלל שנוצר בהסתלקותו של מנהיג הגולה, שהיה מפורסם בחסידותו וקדושתו. מאותו יום נעשה הנער סלמאן כמעין המתגבר, הנהגתו חלה להיות קיצונית, ונעשה מופרש ומובدل מן העולם.

הוריו שהיו מודעים להתנהגותו הקיצונית, חסו עליו וניסו למתן את דרכו, אך ללא הועיל. הוא גמר בדעתו כי עליו למקום בכל לילה בחצות, כמנהג אבי. אך בפני עמודה שאלה, היאך יתעורר בחצות? הוא מצא עצה ותחבולה, וכך חבל סביב ידי, ואת הקצה השני קשור לבריח הדלת, וכאשר היה קם אבי בחצות ומושך את הדלת, היה מתעורר גם הוא. אך לאחר זמן אביו הרגש בחבל זה ומנעו מכך. אך אין דבר העומד בפני הרצונו, והוא ביקש מחבריו להעירו בחצות, וכך היה, בצתת אבי מנו הבית, היה קם והולך עם חברו ללמידה בבית המדרש תלמוד ומוסר. (עי)

הנichi לו – כך גדים

שעות רבות היה משנן הילד הרך רבי מאיר אביחצירה את לימודיו שלמד עם רבו הצדיק רבי יחיא דהאן ז"ע"א בן בתו של רבנו יעקב אביחצירה ז"ע"א, שעונות רבות

עד כלות הכוחות ממש - כוחותיו של ילד. ובעוד ששאר התלמידים בניו גילו הסתפקו בידיעת החומר על בוריו, השקיעו לבנו עוד ועוד, כשהוא מחקים ומרחיב את אפיקיו להבין דבר מותו דבר, הרבה מעבר למה שניתן לצפות מינער בן גילו.

כשוכנסו אחדים מבני המשפחה לאביו הבבא סאלוי זע"א, וביקשו להסביר את תשומת לבו לעובדה שבנו מונע מפיו מזון ומשקה ומרבה להתענות בהיותו שקווע בלימודו, הרבה מעבר לכוחותיו של נער בן גילו. ענה להם הרב: "אין לכם מה לדאוג... לא יאונה לו כל רע, שכן הוא ניזון ממזון רוחני!!".

באחד הימים, ראתה אמו הצדקת פריחה ע"ה, כי החשיך היום ובנה לא שב הביתה מבית המדרש. כשיצאה לחפשו, ראתה את בנה שעוזו שקווע בתלמוד. המשמש שקעה מכבר ונר קטן שמצא באחד הארוןות, שימוש אותו בעיונו העמוק. חשבה להפסיקו ולהביאו הביתה, למנוחתليلת ולאגירת כוחות ליום המחר, אך בקשה קודם להיעזר עם בעל הדגול בבא סאלוי. להפתעתה אמר לה הרב: "הניחי לו - כד גדים".

לימים והוא בחור העומד על דתו, נהג רבינו מאיר בעצמו מה שאמרו חז"ל וימתא ע"א, שתלמידי חכמים דומים לנשים [תשושים] ועושים גבורה כאנשים. ארע, שהתעמק בסוגיא מרכיבת משך יומיים תמיימים. מזון ומשקה לא באו אל פיו, והוא אינו מש מספrio ואינו מרפה מעיונו. ביקש אביו להפסיקו, אך הפעם הייתה זו אמו שעצרה בעדו, ואמרה: "הניח לו - כד גדים".

וכשניהם גם יחד עמודים על המשמר לבלי יציק עצמו, תוך שם מרחיבים את הגבולות עוד ועוד, הלק הנער מאיר וגדל והairo!

כי עם הורים שכallow, ועם דרך חינוך שכוז, באמת גדים. ("אביר יעקב" עמוד 412)

הוא עתידי לצתת גدول בישראל

בשנת התרכ"ד באחד הערבים התחוללה בירושלים הפגזה קשה מאובייניו העربים ימיה שמס, ובגינו המצב הקשה שררה בכל שכונות ירושלים עלטה מוחלתת. הנער הצעיר בן ה-13, עלה כבר בשעות היום לבית המדרש "בית יעקב" שמעל הבית הכנסת המרכזי בשכונת בית ישראל, שם איווה למושב לו לעסוק בתורה, ובידו האחת מחזיק נר להairo לו את החשכה. מספר בחורים צעירים שעברו ברחוב, ראו את אוור הנר הדולק בבית המדרש למעלה, וחשש עליה שמא ניצלו גנבים את החשיכה וכוכנוו למקום. וימחרו להזעיק את רב השכונה הגאון רבינו אהרון פולנסקי צ"ל הנודע בשם הגאון מטפליק. הרב עלה חיש לבית המדרש לראות את אשר מתתרחש שם, והנה לעיניו נגלו מראות אלוקים, הוא ראה את הנער רכוון על ספריו, וכדי שלא יבהל, נגע בו ברוץ בכתפו ואמר לו, שעת סכנה היא עתה מחשש הפגזות מהאויבים ולא עת ללימוד. ולקחו הרב יד ביד לבית הورو. באותו זמן שהנער נעלם, חיפשוו אביו ואחיו והתווצצו בכל רחובות השכונה למצאו מחהש לשולם. וכאשר נראה הרב פולנסקי עם הנער, כעס עליו אביו וביקשו להוכיחו על פניו בעת כזו. אך מיד עצרו הרב פולנסקי ואמר לו, אני נני נוטנו לך אוטו אלא אם תבטח לי כן. לא תכה אותו, לא תיגע בו יד, ולא תקעס עליו, כי הוא עתידי לצתת גدول בישראל. וכן במסירות נפש עילאיות כזאת, זיכינו ברוץ ה' לממן מלכא מאור ישראל הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל. ("מלך בייפוי" עמוד 29)

"אין דבר העומד בפניו הרצון"

בבביהות הנער רבי עובדיה כבן 14, חשקה נפשו בתורה גם בלילות כבאים. הוא רצה לישב ולהתמיד בלימודו עד לשעות הקטנות של הלילה, אך הוריו לא הסכימו ליאת מחשש שמא יזק הדבר לביריאותו. מה עשה הנער שרצונו היה עז לתורה? התארגו בערב לשינה כשאר אחיו, שככ' במיטה כמו כולם, ומשראה שהכל נמים את שנותם, לבש את בגדי על הפיגמיה, ויצא את הבית בחשאי כאשר גלוי מוליכות אותו אל בית המדרש הסמוך לביתם "באר שבע" שבשכונת בית ישראל. את המפתח קיבל מיד הגבאי מבעוד יום, פתח את בית המדרש, הדליק את האור, וישב ללימוד בחשך גדול כאוות נפשו במשך שלוש שעות. בסיום את לימודו, חזר אל ביתו בשמחה וגיל, נס את שנותו כשאר אחיו, ועם כולם כאילו לא ארע דבר.

abhängig המנוח רבי אברהם ז"ל הבחן מספר לילות בענשה, והתלבט האם להודיע זאת להוריו, כי סוף סוף נעשה כאן דבר בחשאי נגד רצונם. ומה גם שהדבר עלול אולי להשיק לביריאותו של אחיו. אך ממשימים דאגו לשנות את מחשבתו, ואכן במחשבה שנייה נמלך בדעתו, והחליט שלא להודיע על כך להוריו, כי הלווא אחיו הולך למקום טוב ולמטרה טוביה ברוח ה', ולא למוקומות לא טובים חס ושלום, ואדרבה כך יכול הוא לעלות ולהתעלות בתורה, ולמה לו להפריעו... ("מלך ביפוי" עמוד 35)

הפסק באמצעות הלימוד

בן העוסק בתורה, ובאיו או אמו ציווהו לעשות עבורות דבר מה, אם אפשר שדבר זה יעשה על ידי אחרים, לא יפסיק הבן מלימודו, ואחרים יעשווו, אך אם אי אפשר שאחרים יעשווו, וגם אין אפשרות שהבן יעשה זאת בגמר לימודו, יפסיק הבן מלימודו, ויעשה את המצווה, ובסיום המצווה יחוור מיד ללימודו. עיין סימנו סי"ח, יב"א ח"ד י"ד סימנו יט אות ב, ה"ע ש"א

אין ספק שעל ההורם להשתדל להימנע ככל היתר מלהפסיק את בניהם מלימודם, שהרי אין לך מעלה טובה מכך שזוכים ההורם שבניהם עוסקים בתורה. וכבר אמרו חז"ל וירושלמי פאה פ"א ח"א: "כל מצוותיה של תורה, אין שות לדבר אחד של תורה". ובאר הגרא"א דהינו למליה אחת של תורה. אלא שascal זאת כיוון שמתורת הלימוד היא בשביל לקיים, לכך אף על פי שלימוד התורה גדול יותר מהמצוות, יקיים את המצווה ויחזר מיד ללימודו, אם אין מי שיעשה את המצווה. (וב קנב)

בני אם חכם לבך – ישמח לבני גם אני!

הימים היו ימי צר ומצוקה, בירושלים שררה עניות גדולה, וכל אב משפחה נלחם להביא טרפ' לבתו. גם רבינו יעקב עובדיה ז"ל טרח רבות על המלחיה ועל הכלכליה. באחד הימים שככבה העבודה על כתפיו, בחנותו שבשכונת בית ישראל, חשב לעצמו: ה'נו הפרנסת קשה, ובני הגדל כבר בו 9 שנים, ויכול הוא לעוזר לי ולשאת עמי קצת בנטול הפרנסה. הוא קרא את הילדה ששיחקה בשכונות בחצר, וביקש ממנה לכרי לביתי, ותקראי לבני הגדל עובדיה ישב, ולמולו גمرا פתוחה והוא הוגה בה הילדה לביתם, ראתה את הילד עובדיה ישב, ולמולו גمرا פתוחה והוא הוגה בה בחשך רב. היא קיימה את שליחותה, פנתה אליו ואמרה לו, אבליך מבקש שתבוא

לעזר לו בוחנות. ענה לה הילד: "אםרי לאבי, כי עתה אני לומד". כשמעו זאת אביו, הבין ללבו כי רצונו עז לגдол בתורה בעמל ויניעה הרבה כבר מילדותו, ולקיים בעצמו "כי הם חיננו" כפשוטו, ושם בו והניחו לנפשו.

בזהדנותה אחרית שהדוחק גבר יותר והמשפחה גדלה, לא יכול היה אביו לעמוד בעומס קשיי הפרנסת והמצוקה הכלכליות בנוסף לנשיאות הארגזים הכבדים, ועל אף שבנו הגדל היה עוזה חיל בלימודיו בקורס בכמה שעות יוסף, ומאור תורה החל מתונצץ בין כתלי הישיבה, והוצרך אביו לעזרה בבנו בקורס בכמה שעות מהיום, הוא הפרנסת קשה מנשוא. כשהבחין ראש הישיבה הגאון רבנו עזרא עטיה צ"ל שהבחור עובדיה נעדר כמה ימים מהישיבה,לקח עמו את ראש המקובלנים הגאון רבינו אפרים הכהן צ"ל ויחדיו באו לבקש את היחסים ולהחזירו להoir בישיבה. עמד ראש ישיבה בתוקף, כי לא יתכן שהבן יעבד במחיה נשנית כל עוד שהוא צריך להיות למחיה רוחנית לדורות הבאים. אם חסר עובדים אני מוכן להחליף אותו - אמר ראש הישיבה - הביטול תורה שלו חמוץ מהביטול תורה שלי... בשימוש האב דברים אלו, שמח בלבבו, ונתרצה להעביר מעל כתפי בנו על דרך הארץ, כדי שיוכל לשאת על של תורה. ("מלך ביפיו" עמוד 27)

להתארח בשבת

בן שהוריו מבקשים ממנו שיתארח אצלם בשבת, מצוה על הבן לлечת אליהם ולכבדם. אולם אם ההורים מבקשים מהבן שיבוא אליהם בתידירות גבואה, והדבר קשה עליו, ובפרט כשידוע שבבתו או בישיבתו הוא לומד בהתמדה, אבל בבית הוריו אין אפשרות ללמוד כו, יבחר להוריו את חסיבות עסוק התורה ויפיסם שימחלו לו שלא יבוא אליהם. אך אם דוקא רוצחים הוריו שיבוא אליהם, עשה שאלת חכם. עיין מבקשי תורה רעט. ו"א שאם מבקש האב דברים מסוימים שאין רגילות בהם, איו חייב. כבוד הורים פ"ז

בן המזוכה את הרבים במקום מגוריו מידי שבת, והוריו מבקשים ממנו שיתארח אצלם בשבת, ישתדל למצוא מלא מקום, וילך לכבד את הוריו. אך אם אין מוצא מלא מקום מתאים, יפיס את הוריו, ושתදל לבקרים בימי החול. ואם רוצחים ההורם שיבוא אליהם דוקא בשבת, עשה שאלת חכם.

החותם סופר מזכה את הרבים

הרבות הצדקת מורת ריאזל, אמרו של הגאון החותם סופר זיע"א, התגוררה בעיר פרנקפורט, בעודנה נאה מכהן פאר ברבנות פרשבורג. לעת ז Kunothah שיגרה הרובנית שליח מיוחד אל הנה, שיבוא לבקרה בפרנקפורט. בנה החותם סופר התלבט מאד - מחד גיסא חוץ היה לקיים מצות כבוד אם, אך מאידך לא רצאה שבנסיעתו הארוכה יגרם ביטול תורה לרבים. אולם לא רצתה להורות הלכה לעצמו, לכן הילך להימלך בדייני בית הדין הגדל שבפרשבורג. דיני העיר פסקו לו, שתלמיד תורה של רבים עדיף. לפיכך כלל החותם סופר את רגשותיו ואת געוגעיו לאמו, ונשאר להרביז תורה לתלמידיו שבפרשבורג. ואולם כדי לפיסס את דעתה של אמו, שלח החותם סופר את רבי בר פרנק, אשר התענין במצבה ובשלומה, ומסר לה פרישת שלום מבנה, ובישיבה, שמנעו ממנו מלבוא ולכבדה. ואכן אמרו נתפיסה, ומהלה לו. (כבד הורים)

ירבו שמחות בישראל

הורים המבקשים מבנים שיבוא לשמחה משפחתיות, והבן יושב ועובד בתורה, מן הדין אינם חייבו לשמעו להם, [כיוון שהז ציווי שאין להם הנאה ישירה ממנה, וכמבואר להלן]. והנכון שיבahir להם את החשיבות בעסוק התורה, שאין לך מעלה גודלה ממנה, שתלמוד תורה כנגד כלום. ובודאי שמי שרוצה לזכות לכתורה של תורה, ולהיות תלמיד חכם אמיתי, עליו לשкол בפלס אימני להפסק מלימודו ולרכת לשבחות, ואיימי לא. והעיקר שיזהר שלא לגורום שום מחולקת חילתה. (ו)

כתב בשו"ת מהרש"ג, הגם שמצויה רבה ללכת לסעודה מצויה, אבל אם יש שם מני ב淵די, אין לך מצווה רבה מליישב ולעסוק בתורה ולידע הדינים וההלכות שצינו הקב"ה בכל פרטיהם. וכשלמודתי תורה אצל מורי ורבי הганון הצדיק המהרב"ס שיק, ולעת חתונתי הלכת להיפרד ממנה ולקבב ברכתו, אמר לו מר זקנינו שהיה מבעלי הבתים החשובים שבעיר חוסט, שיאמר לי שלא אלך לכל השעות והשבחות. ואז אמר לי מורי ותרגם מלשונו אשכנזי "אם יושבים ולומדים, אף פעם לא מתחריטים!" ומazel הרבה פעמים נזכרתי בדבריו הקדושים, וראיתי על פי הניסיון שהם דברים אמיתיים ונכונים, שכמעט בכל השעות והשבות יש הוללות. ועל כל פנים לתלמיד חכם שיכל לבור להלכה, פשוט וברור בליל ספק שטוב לו לישב בביתו לבור הלכה, שזה גדול יותר מכל השבות של זמן זהה, אלא אם כן במקום נחוץ מאד. ע"כ. ודברי פי חכם חן, ושפטים ישק, מшиб דברים נכחים. וכל שיש להניח שנמצא מני ב淵די, יכול להשתמט מלכלכת, כיון שתורתנו אומנותו. (שו"ת יביע אומר חלק ד יורה דעתו סימנו יט)

"אין אדם לומד אלא במקום שלו חפש"

שאלת: בן שרצחה ללכת לעיר אחרת ללימוד תורה, מפני שם יראה סימן ברכה בלילה שבו, ואביו מוחה בו שאם יילך לאוותה עיר יגרום לו צער גדול, כי תמיד יdag לו, האם רשאי הבן שלא לצית לאביו?

תשובות: כתב בספר תרומות הדשן (סימנו מא), מכיוון שגדול תלמוד תורה יותר מכבוד אב ואם, אינם צריך לשמעו לאביו, ואפילו אם יכול הבן ללימוד תורה בישיבה שבעירו, הרי שנינו עירובין מ"ב שלא מכל חכם, אדם זוכה ללימוד. ואין אדם לומד אלא במקום שלו חפש ועובד זהה יט ע"א. ואף על פי שאביו מצטרע על כך, אין לו לחוש לזה, שגם מורה אב ואם נדחה מפני מצות תלמוד תורה. עכ"ד. וכן פסק מרן בשלחן ערוץ (סימנו רמ סעיף כה). ובספר חמודי דנייאל כתוב, אפילו אם הבן משתמש אם יצליה בלילה יותר במקומות אחר או לא, בכל זאת מותר לו לצאת ללימוד בניגוד לדרישת הוריו. ומכל מקום נכון שישפיע על הוריו על ידי רבנים חשובים ותלמידי חכמים, כדי להודיעם גודל מצות תלמוד תורה וחשיבותה, כך שיעשה הדבר גם ברצונם. ומכל מקום יקפיד להתקשר אל הוריו לעיתים קרובות ולשםו לבבם. (שו"ת יהוח דעת ח"ה סימנו נו)

"תלמוד תורה כנגד כלום"

שאלת: בן שחשקה נפשו להשקייע את כל זמנו לעסוק התורה, כדי שיהיה תלמיד חכם אמיתי ומורה הוראות בישראל, אך הוריו מתנגדים לכך בטענה שחפצים הם שبنם לימד מכך, כדי שכאשר יתחנן, יעבדו בשעות היום לפראנסטו, ובערב יקבע עיתים לתורה, האם רשאי הבן שלא לשמעו להורייו?

תשובה: מצوها וחובבה על הבן ללימוד תורה כאוות נפשו, אף שדבר זה הוא בגיןוד לדרישת הוריו, מאחר שגדולה מוצאות תלמוד תורה יותר מכבוד אב ואם. מכל מקום, ישתדל לעשות כן על ידי השפעה של רבנים חשובים על הוריו ולפיסים בדברים, כדי שהדבר יעשה גם ברצונם, ולהודיעם גודל מוצאות תלמוד תורה וחשיבותה, והאמת והשלום האבו. וש"ת יהוה דעת ח"ה סימנו נו

המקורות בקצרה לתשובה

ראשית עליינו לדעת כי אין מעלה גודלה יותר מעסיק התורה, שמצוות תלמוד תורה עולה על כל המצוות, כמו שאמרו ונאה פ"א מ"א "תלמוד תורה כנגד כלום". ובאמת כי הרבה המקראות והמדרשים בשבח העוסקים בתורה, וכמארך דוד המלך עליו השלום בתהילים: "כִּי אָמַת בְּתוֹרַת ה' חֲפֵץ וּבְתוֹרַתְנוּ יָגֹה יוֹמָם וְלִילָה... וְכֵל אֲשֶׁר יִשְׂעָה יִצְלָחָה..." ובגמרא מסכת ברכות ו' ע"א אמרו על הפסוק: "אוֹהָב ה' שָׁעֵר צִוְּוֹת מֶשְׁכָנּוֹת יְעַקְּבָה", אוֹהָב ה' שעיר המצוויניות בהלכה, יותר מבני נסיות ובתי מדרשות. ואמר עולא מיום שחרב בית המקדש, אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע עמות של הלכה בלבד. ובתנחותמא פרשת נח אמרו: "ברת הקב"ה ברית עם ישראל שלא תשכח תורה שבعل פה מפה ומפי זרע עד סוף כל הדורות. ולפיכך קבע הקב"ה ישיבות לישראל **שייהו הוגם בתורה יומם ולילה**, ונושאים ונותנים במליחותה של תורה עד שמעמידים דבר על בוריו והלכה לאמתה, ומביאים ראייה מן המקרא ומון המשנה וכן התלמוד, כדי שלא יכשלו ישראל בדרכי תורה. ע"ב.

נמצא כי החפש לעשות את רצון ה' יתברך באמת ובתמים, אין לו דרך אחרת, כי אם להיות שקווע כל יכול בעסק התורה והלכה יומם ולילה. וזהו באמת מה שכל אחד ואחד מתנו מבקש כל בוקר בתפילה, בברכת האבות עולם, "וּתְנוּ בְּלִבְנֵינוּ בְּנֵי הַבְּנִין לְהַשְׁכֵל, לְשֻׁמּוּן, לְלִמּוּד, וְלִלְמָד, לְשֻׁמָּר, וְלִעְשֹׂת, וְלִקְיָם אֶת כָּל דְּבָרִים תְּלִמּוֹד תְּוֹרַתְךָ בְּאֶחָבה", והאר עיניינו בתורתך...", וכן בתפלת ערבית, "בְּשַׁכְּבָנוּ וּבְקָמָנוּ, נִשְׁחַת בְּחִזְקִיךְ, וְנוּעַלְוּ בְּדִבְרֵי תְּלִמּוֹד תְּוֹרַתְךָ מְצֻוּתִיךְ וְחוּקוּתִיךְ לְעוֹלָם וְעַד. כִּי הִסְחִינוּ וְאָוֹרֵךְ יְמִינוּ וּבָהָם נְהָגָה יוֹמָם וְלִילָה...". ואינו ספק כי נוסח זה תוקן עבור כל אחד ואחד מישראל, ולא רק על אנשים מסוימים. מכאן נבינו היטב כמה לוקים אנו בחסר, בגודל חשיבות ומעלה עסוק התורה.

ואל תאמר שאפשר להיות תלמיד חכם אמיתי, גם בשילוב של תורה ועובדיה יחד, שכבר כתבת הגאון רבי משה פיינשטיין בש"ת אגרות משה וכרך ו י"ד סי' פא, פב, כי הלומדים תורה עם מקצוע, צריכים לבזבז רוב זמנו בלימודי חול שונים, ואין להם סיכויים סבירים שייגעו לכל תלמידי חכמים שיכולים להבין ולהוראות להלכה ולמעשה, ש策יך זהה כל כוחות הנפש להבין ולהשכיל דרכי הלימוד בבקיאות בש"ס ובפוסקים, וביעו מעמיק ובסבירה ישירה. וכבר אמר החכם: מימי לא נזהני אלא בעל מלאכה אחת. ולכן בנידון שלנו שהבן שחקה נפשו בתורה, ואידיר חפצו להתעלות במעלות התורה וביראת ה' טהורה, ומשאות נפשו להגען לכל מורה הוראות בישראל ולדונו דין אמת לאמתו, ולזכות את הרבים, להגדיל תורה ולהאדירה, אשר אין לך מידה טובה ממנה, אין ספק שמצויה הרבה לעודדו ולהזק את ידיו, אף בגיןוד לרצון הוריו.

ואם ישיאך לבדוק לשאל, והרי מונה מפורשת במסכת אבות, "יִפְהָה תְּלִמּוֹד תְּוֹרָה עַם וְדָרָךְ אֶרְאָן" [זההינו פרנסה], ועוד כיצא בזה? דע לך, כי הנה בגמרא קידושין פב ע"ב שנינו, "רַבִּי שְׁמֻעוֹן בָּן אֱלֹעֵר אָוֹמֶר: מִיָּמִי לֹא רָאִיתִי צְבִי קִיִּיז [מכור תנאים בישות], וְאַרְתִּיהָ סְבִל, וְשׁוּעָל חָנוּן, וְהַסְּתָפְרָסִים שְׁלָא בְּצָעָר, וְהַסְּנָרָא אֶלָּא לְשָׁמְנִי, וְאַנְיִ נְבָרָא תִּלְשְׁמַשׁ אֶת קָנוּן, וְמָה אֶלָּא נְבָרָא אֶלָּא לְשָׁמְנִי, מִתְפְּרָנִסִים שְׁלָא בְּצָעָר, אַנְיִ שְׁנָרָא תִּלְשְׁמַשׁ אֶת קָנוּן, אַנְיִ דַּי שְׁאַתְפָּרְנָס שְׁלָא בְּצָעָר, אַלָּא שְׁהָרְיוּתִי אֶת מַעַשִּׁי, וְקִיפְחִתִּי אֶת פְּרָנְסִתִּי, שְׁנָאָמֵר "עֲוֹנוֹתֵיכֶם הָטוּ אֶלָּה וְחַטָּאתֵיכֶם מִנְעוּ הַטּוּב מְכָס". רַבִּי נְהָרָא אָוֹמֶר: מִנְיָה אַנְיִ כָּל אֲוֹנוֹת שְׁבָעוֹלִים וְאַנְיִ מַלְמֵד אֶת בְּנֵי אֶלָּא תְּוֹרָה". ע"כ. נמצינו למדים כי הן אמת כי מוטל על האדם לעבד כדי מחייתנו, אך זה רק מחלוקת שהרעד את מעשייו וkipot את פרנסתו, כי אם היה זוכה, היה יכול לעסוק בתורה בלבד, והקב"ה היה מזמין לו כל צרכו, וכربבי נהורי.

ואמנם, בדורות הקודמים, היו חכמים שעבדו כדי מחייתם כרבינו יוחנן הסנדלהר, רבי יצחק נפחא, רבי שמעון הפקולוי [ומוכר צמר גפן], הל הזקן ורבי עקיבא [חוטבי עצים], רבי אבין [גנאר], ועוד ועוד, מכל מקום כל זה בזמן שלא היה מושג אדם למד תורה ויקבל משכורת, ולכן היו מוכרכחים לעבדו כדי מחייתם, אבל בימינו ישינה אפרשות לעסוק בתורה ולהתפרנס, בודאי שאין לך מעלה טובה מאדם שיושב ועובד בתורה, ועשה נחת רוח לבורא עולם.

וכבר כתב הרמב"ם לפי"ג ממשיטה ויובל ה"ב "ולמה לא זכה שבט לוי בנחלת הארץ ישראל וב比亚ת עם כל שבטי ישראל? מפני שהובדל לעבד את ה' לשפטו, ולהורות לרבים דרכיו היהודים ומשפטיו הצדיקים, שנאמר: יעור משפטיך ליעקב ותורתך לישראל. לפיכך הובדלו מדריכי העולם, לא עורכים מלחמה בשאר ישראל, ולא זוכים לעצם בכח גופם, אלא הם חיל ה' יתברך. ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש אשר נדבה וחו וביבנו מدعو, להבדל לעמוד לפני ה' ולשפטו, לדעת את ה' ולהבין ולהורות בתורת ה', והלך ישר כמו שעשה הוא, ופרק מעל צווארו על החשבונות הרבהים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדושים, והוא ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולם עולמיים, ויזכה בעולם הזה בדבר שישפה לו פרנסתו, כמו שיזכה להנינים הללוים. וכן אמר דוד המלך, ה' מנת חלקי וכוסוי, אתה תומיך גורלי". עד כאן. ראה כמה דבריו נוכחים למבין וישרים למוצאי דעתך, למי שמחפש לקבל את האמת.

ומה שרצונו ההורם שבנים יקבעו עיתים לتورה בערב לאחר שעות העבודה, ונניח שהבן יעשה כן, על אף שרבים כאשר טעמו את טעם הכסף, שכחו מלקבוע עיתים לتورה, מכל מקום כבר משלו בזה משל אדם שהצעו לפני שמי אפשרות לקחת מօוצר המלך, או שכך מלא זהב, או שכך מלא כסף וגם שkeit קטנה של זהב, היתכן שיבחר בהצעה השנייה, ויחדלה מההצעה של השק המלא זהב, הלווא לטיפש יחשבי! והנמשל: הלווא על התורה נאמר ותלים ט' יא: "הַגְּמָדִים מִזְבֵּחַ וּמִפְּזֵרֶב", ונאמר משלי ג' יד, טו: "כִּי טוֹב סְחֻרָה מִשְׁכָּר בְּסִיר", "קָרְהָה הִיא מִפְּנִינִים" ועוד ועוד. ואם אדם מאמין באמת שהתורה כה יקרה, אם כן בכל יום שהוא עוסק בתורה הוא מרוויה שקים מלאים של זהב וופז ופנינים, ולמה לו לעבור כל היום ולהרוויה רק כסף, ובערב ירווחה שkeit קטנה של זהב, כי בא לשיעור תורה. ועל כל פנים, גם על מי שעבד, אמרו חז"ל (אבת פ' א מט"י, פ"ד מ"ז): עשה תורהך קבע ומלאכתך ערαι, והו ממעט בעסק, ועובד בתורה. ועל כרחנו שעייר עסקו של האדם, צריך להיות בתורה, ויבטה בה, וזה ה' מבטו.

מי זה שמחפש לעוזר להשם יתברך!!

מעשה בבחור מישיבת כפר חסידים, שהגיע לגיל הנישואין, ובא לפני המשגינה רבי אליהו לופיאן צ"ל וביקש שורוצה לצאת ללימוד מקצוע קודש - כתיבת סת"ס. מדובר שאל הרב. ענה הבחור: אני מקווה בעזורת ה' להתארס בקרוב, וכדי שייהיה לי מקצוע לחיות בכבוד. חקר המשגינה: וכי אמר שתתארס בקרוב, אולי תשאר רוק ותוכל ללימוד בily טרחה. נבהל הבחור: מה פתאות, מה' אשה לאיש", ההזוווג כבר נגמר ממשימים. אמר הרב, טוב, אך מי אמר שהמשפחה תנגדל ויהיו לך ילדים, אולי תשארו זוג ויספיק לך בחרוווהה משכורת הכלול. נרעש הבחור ושאל: מדוע המשגינה מנבא שחוויות, ה' יעוזר ויהיו לי בניים, למה להשוו אחרה. והווסף, אני מבקש שהרב לא יפתח פה לשטן, שלא יהיה חס ושלום כשגנה היוצאת מפני השליטה. אכן מיהר המשגינה להסבירים עמו ולהרגניעו, ושאל: אך מי אמר שהמקצוע יהיה מבוקש, הלווא הרבה מובטלים יש? שוב התפללא הבחור למה לחשוב כך, ה' יעוזר ותהייה לי כתיבהיפה, ויהיו לי הרבה קלינייטים. חיק המשגינה ואמר: ישמעו אונזיך מה שפיך מדבר, על הכל אתה אומר: ה' יעוזר, ה' יעוזר שתתהייה לי אשה, ה' יעוזר שיהיו לי ילדים, ה' יעוזר שתתהייה לי כתיבהיפה ויבאוו קלינייטים, איןך נזקק לעוזר לו כלל, אם כן למה בפרנסתך אתה רוצה לעוזר לו, תלמוד והוא יעוזר. הבחור המשיך בלימודיו בישיבה, וה' עוזר לו והתארס, ה' עוזר לו והתחנן, ה' עוזר לו וגולדו לו ילדים, וה' עוזר והיומ הוא תלמיד חכם ראש ישיבה. מעין השבעה במדבר ס)

באים שבני מחדר דברי תורה, מעטרים אותו בעטרה עליונה

להלן מעשה שהובא בזוהר הקדוש (זוהר חדש רות מא ע"ב) שמשמעותו מהי הזכות הגדרולה של הורם שזכה בתלמיד חכם, והוא עוסק בתורה יומם ולילה:

רבי זמיראה יצא לכפר אוני, ראה בקעים, ושלហבות של אש עלות מהם, אמר בודאי כאן זה אחד מההמkommenות שבגיהנום. התכוופף וראה אדם שצועק, ולקחו אותו לעומק מדור אחד, והתכסה מעינויו ולא נראתה יותר. פתואום נרדם שם רבי זמיראה, וראה בחולום את אותו אדם, שאלו מי אתה, אמר לו יהודי אני שלא השarterתי דברים רעים וחטאים שלא עשיתי בעולם הזה. אמר לו מה שמן, אמר לו איןני יודע, שחייבי גיהנום אינם זוכרים את שמותם. אמר לו מה מקום מגוריך, אמר לו בഗليل העליון היתי קצב, ומרוב החטאיהם שעשיתי שם, דנים אותו שלש פעמים ביום, ושלש פעמים בלילה. אמר לו האם הנחת בנו, אמר לו כן. קם רבי זמיראה והלך לגיל ה العليון לחפש אחר ביתו של רשע זה.

והנה מצא ליד אחד ושאלו על אותו רשע, אמר לו, רבי, יבואו עונשים על הרשע זהה, שלא הניח חטא שלא עשה. אמר לו האם הניח בן בעולם, אמר לו הניח בו אחד והוא גם כן רשע כמותו. חיפש אחורי רבי זמיראה, ל��חו והתחליל ללימודיו, עד שלמד מקרה, תפילה וקריאת שם. לאחר מכן מכון המשיך ללימודיו גם משנה, תלמוד, הלכות ואגדות עד שנעשה חכם גדול, והסמכו אותו ונעשה התנאה הגדולה: "רבי נחום הפוקולי". ולמה נקרא שמו פוקולי, על שם הפסוק ישעיה כ"ז: "פָקוּ פְלִילִיה", שהוחזיא את אביו מעונש חמוץ מדיןיהם. וזכה ויצאו מבניו כמה חכמי הדור, וכולם נקראו על שמו פוקולי.

אחר כל זה, בא אותו האב בחולום לרבי זמיראה, אמר לו, רבי כמו שאתה נחמותני, כן ינחים אותך הקב"ה. שמאיתו יום שידעו בני פסוק אחד, כבר הוציאו אותו מאותו עונש. וכיון שקרה קריית שמע, הפסיקו לדון אותו כלכך, ודונו אותו רק פעמיים אחת ביום, ופעמיים אחת בלילה. וכיון שהתחילה לקרווא פסוק בביתו המלמוד, הפסיקו את עונשי מכל וכל. ובאותו יום שנעשה חכם וקרווא לו רבי, הניחו את כסאי בין הצדיקים בנו עדן. ובכל יום ויום שהוא מחדש בדברי תורה, מעטרים אותו בעטרה עליונה שرك הצדיקים מתעטרים בה, ובגלאך זכייתו לכל הכבוד הזה. ע"כ. אשריהם ואשריהם חלקם של אוטם אבא ואמא, שמחזקים ומדרבנים את בניהם לעסוק בתורה יומם ולילה, שאינם יודעים אלו מעלותណדלות, ואיזה שכר גדול ועצום, זוכים הם בעולם הזה ובעולם הבא. אשרי המשכיל והمبין זאת.

איןנו חייב למלא את רצון אמו בזה!

מעשה בתלמיד שנספו חשקה בתורה, אבל אם רשותה אותו בבית ספר מקצועית, למורות מהאותו. הגאון רבי מיכל יהודה לפקוביץ שהיה רבו, הביאו לפני החזוון איש. מיד הוציאו הרב גمرا מסכת תענית וישב עמו הנער ולמד עמו דף כא ע"א, מעשה באילפנא ורבי יוחנן שהיו לומדים, וכשהגיעו לדוחק גדול בפרנסת, החליטו לצאת למסחר. בדרכם ישבו תחת כותל רעוע וסעדו ליבם. באו שני מלאכי השרת, ורבי יוחנן שמע את אחד מהם אומר לחברו: נפיל עליהם קיר זה ונחרגים, מפני שמניחים חי עולם ועסקים בחו"ל שעה... כאן הפסיק החזוון איש והעיר לתלמידי: מכאן למדנו, שאינו חייב למלא את רצון אמו בזה! שמע התלמיד לעצת הרב, והמשיך ללמידה בישיבה והתעללה ונעשה תלמיד חכם גדול. ומעשה איש אלה. כיבוד הורים צו

לשמה לבבם

כבר בארנו לעיל, שעל הבן להשתדל לשמה את לבב אביו ואמו כמייטב יכולתו, ובפרט כאשר רואה שיש להוריו איזו מועקה, שידבר על לבם ויפיס דעתם בדברי נעם וחיבת, וחיזוק באמונה, שתתysiיב דעתם. וראשית חכמה, מב"ת רעו. ה"ע קנב

למשל: בן שאביו מלמד תורה ודעת את העם, וכיודע שכאשר היצר הרע רואה שיש הרבה קדושה, מנסה לשלווח מניעים ומפריעים, יוכל האב להיחלש חלילה בעבודת הקודש אשר עליו, כאן מוטל על הבן לחזק ולעוזד את אביו, כמו שאומר רבנו נחמן מברסלב ז"ע, שהקב"ה שולח מתנדדים לבעל תורה, כדי שלא תזוח דעתם עלייהם, כי מאחר ומלמדים הם את העם, וכולם שומעים לקול דבריהם, יכולים הם להכשל בראשת הגאות, لكن בזאת מפריעים אלו נגדם, ניצולים הם מן הגאות.ומי לנו גدول ממשה רבנו מנהיגם של כל ישראל, העניו מכל האנשים, ובכל זאת יצאו נגדו עם ישראל וצערו. כmobא בהרחבת החוברת "הסוכות בהלכה ובאגדה". עיין שם.

בן שחייבו וגידפו את אביו, יאמר להם שאיןו מוחל על כבוד אביו. ואולם יותר שלא ירים ידו עלייהם. ואם הבן יודע שדרך אביו להעביר על מידותיו ולמחלול על כבודו, ואדרבה אם יצא לריב עם, יצטער בזה, הנכון שישתויק נגד המחרפים, והוא כבודו של אביו. וכבר אמרו חז"ל (ויגזון ז ע"א): דום לה' והתחולל לו" – השכם והערב עליהם בבית המדרש, והם כלים מלאיהם". (מהרש"ל, אחריות חיים, יפה לב. ה"ע קנב)

"ודע, כי בכל מניעה שיש לאדם בקיום התורה והמצוות, לא ייכעס ולא יתעצב כלל, רק יאמינו שאוותם המונעים אותו ומתנגדים לו, פועלם לפי מה שה' נתנו בדעתם. ואם כן מה ייעיל להלחם בהם, וכי אפשר לנצח את ה', אלא יפנה למי שבאמת קבוע, שהוא ה' יתברך, ויתחנו לפני שיזכהו לקיים תורה ומצוות בשמחה וישוב הדעת. ובכך יתנהג בסבלנות וברחמים כלפי המונעים אותו. ולא יפלו לעצבות כלל ועיקר, רק יאמינו שה' מונע אותן, והכל בשביל לנסותו אם יזכה להתנהג על פי האמונה או לא. ואם יזכה, יקבל ציון טוב ב מבחנו האמונה. ועל ידי זה יתעלה ברוחניות, וגם חייו יהיו רגועים ונעים תמיד". (בן האמונה רנה)

๙. מצות מורה אב ואם ☰

מן התורה

מצות עשה מן התורה לירא מהאב והאם, שנאמר ויקרא יט ג: "איש אמו ואביו תיראו".

יראת כבוד

במצות 'מורה' כתוב הרמב"ס: "זהו שיתנהג עימיהם, כמנาง מי שהוא ירא ממנה שיענישחו, כמו המליך. וכך עימיהם כדרך שילך עם מי שיפחד ממנו, וירא מהಗיע לו ממנה מה שימאס. והוא אמרו יתעלה: "איש אמו ואביו תיראו". ע"ב. (ספר המצוות ריא)

ברור שאין כוונת התורה שנפיחד ונרעע מההורים חס ושלום, אלא העניין הוא

כך: כמו שר המקורב מאד למלך, אף שיש לו פחד ומורה מהמלך, מכל מקום אינו רודע בדברו עם המלך, ואדרבה מדבר עמו באהבה ובידידות, ומרגש זכות מעלה בדברו עמו, והרבה פעמים גם מרשה השר לעצמו לצחוק עם המלך, רק שנזהר מאד בכבוד המלך, בצוות יшибתו לפני המלך, ולא יציר את שם המלך אלא תואר, ולא ירים את קולו בדברו עמו, ויזהר שלא יגיע למלך דבר שאינו חפש בו, וכיוצא בדברים אלו, שאין הנဟגתו זהירותו בהם רק מחשש שיענישחו המלך, אלא עיקר הנהנתו מהערכתו הנדולה למלך, ומהמתן לו הוא ירא ממש "יראת כבוד", ובודאי שהירותו יתרה, מחתמת שיודיעו שאם יתנהג שלא כהונן יענישחו המלך, אך אין זה משפייע עליו עד כדי שירעד ויפח, כנגב שира מלה מלך שיענישחו. וכך מצווה הבן להזהר בדברים אלו כלפי הוריו ולירה מהם "יראת כבוד", מהערכתו הנדולה לפיהם, שמחשבם ומערכם כ'מלך'. [ועיו להלו בעניין 'הנתת החורים עם בנייהם', על חומרת המטיל אימה יתרה בתוך ביתו, ה' יצילנו].

מי המלך?

אמרו חז"ל: שמע יוסף שבא אביו לגבול מצרים, ולקח את כל האנשים עמו וייצא לקראת אביו. ואולם הלוא ידוע, שככל העם יוצאים לקראת המלך, ואין המלך יוצא לקראת אדס! אלא למדך שאביו של אדם כמלך! (פרק דורי אליעזר פרק לט)

עד היבן מצות מורה?

אמרו חז"ל: "אפיקו היה הבן לבוש בגדי חמודות, ווישב בראש הקהל, ובאו אביו ואמו וקרו את בגדיו, והכוחו על ראשו, וירקו בפנוי, לא יכולם אותם, אלא ישתוק וירא מלך מלכי המלכים שציווח בכך". (סימן רם ס"ג)

עוד אמרו חז"ל: אפיקו אם לקחו החורים ארנק מלא מטבחות זהב של בנים, והשליכו אותו לים בפנוי, לא יכולם, ולא יצעק, ולא יצטער בפניהם, ולא יכעס כנגדם, אלא יקבל גזירת הקב"ה, ותשתק. וירא ויפח מלך מלכי המלכים שציווח בכך, שאילו מלך בשור ודם היה גוזר עליהם דבר המצער יותר מזה, לא היה יכול לסרב בדבר, קל וחומר למי שאמור והיה העולם כרצונו.

ומכל מקום, אם הוריו מבקשים מכנו את הארנק, וידוע שברצונם לארקו לים, רשאי לסרב להם בעדינות ולא ליתנו להם. (רמב"ס פ"ז ה"ז. סימן רם ס"ח. קפה, תפה)

דין תורה

בן שיש לו ויכוח ממוני עם אביו, מן הדין רשאי לתובע לדין תורה, אולם טוב שיעשה שאלת חכם, כי כל מקרה לגופו. ובכל אופן, פשוט שעל הבן להזהר לדבר בכבוד וביראה עם אביו, אף שברורה לו צדקתו בדין. ומדת חסידות היא, שלא יתבע הבן עצמו את אביו לדין תורה, אלא ייפה את בא כוחו שהוא יתבע. (תפ, תפ). ועיו בספר אמונה ובתחו לנוון החזון איש פרק ג

ופשוט וברור שאין לתבוע שום אדם בבתי משפט המצויים חיים, ואיסור מן התורה להישפט שם. וכל התובע את חברו לבתי משפט אלו, ואני פונה לבית דין רבני, כתוב עליו הרמב"ס (סוף הלכות סנהדרין): "הרי זה רשע, וככailו חרף וגדר"

את ה', והרים יד בתורת משה רבנו. ומכל מקום אם אין יכול התובע להוציא מהנתבע בדייני ישראל, יتبעהו לדייני ישראל תחלה, ואם לא רצה לבוא, נוטל רשות מבית דין, אז רשאי לילך ולדון בערכאות". ע"כ.

מרחץ

אסור לבן להתרחץ יחד עם אביו במרחץ או מקווה [מאחר ושוחים שם בעלי בגדים, ולכן יש חשש הרחה, וגם נראה כפרקת מורה], אולס בים ובריכה שלבושים בבגד ים, מותר. (שפג)

אם האב זקן או חולה, וצריך שירחצוהו, חייב הבן להשיג אדם אחר שירחצחו, ואפילו בתשלום. אולס אם לא השיג אחר, יש להקל שירחץ הבן את אביו לאחר שילבש האב בגדי ים. (שצח)

יהיה הבן יושב במרחץ, ופתאום נכנס אביו, יעמוד הבן לכבוד אביו, וכਮבוואר לעיל, ומכל מקום על הבן להזדרז לצתת מהמרחץ. (שפג)

על כסא לא ישבزر

לא ישב הבן במקום המויחד לאביו בבית, בבית הכנסת, בחנות, במשרד וכיוצא, מפני שנראה שימושו עצמו לאביו. וראב"ג, ט"ג, ערך השלוחן. סימן רמ סעיף ב. שלד, שלג

כסא מיוחד – אם יש לאבא כסא מיוחד [שהיאנו ככל הcustomות וניכר שהוא כיסאו], אסור לבן לשabet על כסא זה, אף שאינו הכסא נמצא במקומו הקבוע. (שםט)

モותר לעלות על כסא המיוחד לאביו, כדי ליטול איזה חפץ ממוקם גבו. (שלח)

שינוי מקום – אבא ששינה את מקומו הקבוע שבבית הכנסת למקום אחר, או שעבר להתפלל בבית הכנסת אחר, מותר לבן לשabet במקומו הקודם של אביו, שמעתה אין זה נחשב במקומו. (שניב)

שכיבה בORITYה – לא ישכב הבן על מיטתו הוריו, וראוי גם שלא ישב עליה. (שםט)

עמידה במקומות אביו

לא יעמוד הבן במקום המיוחד לאביו לעמוד שם, וכך גם במקומות שרגיל אביו לעמוד בתפילה בבית הכנסת. אבל מותר לעמוד במקום המיוחד לו לשabet, ואין בזה זלזול. (סימן רמ סעיף ב. שלד)

אם האבא הוא איש חכם וחשוב שמיידי פעם מתייעצים עמו אנשים, ויש לו מקום מיוחד שם הוא עומד בשעת דיבורו עליהם, אסור לבן לעמוד במקום זה, שנראה שימושו את עצמו לאביו. סימן רמ סעיף ב

עמידה בסמוך לאביו

לא יעמוד הבן בתפלת שמונה עשרה סמוך לאביו, שנראה כשימוש עצמו אליו.

אולם אם ישנה צפיפות בבית הכנסת, והוצרך הבן לעמוד על יד אביו, יבקש מאביו מוחילה, ורשאי יהיה לעמוד לידו. (עיין שהוח עורך אורח חיים סימן צ סעיף כד. שلطן)

אם הבן רוצה לקנות כסא על יד אביו בבית הכנסת, הנכון הוא שיבקש מוחילה מאביו, לאחר מכן יצטרך לעמוד על ידו בתפלת שמונה עשרה. (עיין באור הלכה סוף סימן צ)

לא יעמוד הבן בתפילה שמונה עשרה אחריו אביו, שמא יצטרך אביו להמתין מלפسوעד שישים בנו את תפלו. [וגם משום שנראה בגאודה, וכמשמעותו לאביו]. (שם) וכל שכן שלא יעמוד לפני אביו.

אם האב עומד במקומו גבוה קצת, כמו על תיבת בית הכנסת, ולא על רצפת בית הכנסת, רשאי הבן לעמוד בסמוך אליו ממש. (שلطן)

ישיבה בסמוך לאביו

כאשר מתכוונים האב וחבריו להתייעצות וכיוצא, אין לבן לשבת על יד אביו, מפני שمرאה עצמה כשווה אל אביו, ולכן יושבו אדם אחר ביניהם. אולם אם חףץ האב שבנו ישב על ידו, מצוה שישב על יד אביו. (שם. ה"ע קמדן)

בבית – כמשמעותם בני הבית לאכול על השלחן, אף אם מתארחים גם אנשים זרים, מותר לבן לשבת על יד אביו. וכן כמשמעותם יחד לאיישו מקום בראש או במטוס וצדומה, מותר לבן לשבת על יד אביו. ובפרט אם משרת את אביו, והאב שמח בזיה, שבודאי מקיים מצوها. (שם. ה"ע קמדן)

בבית הכנסת – אם מקום ישיבת האב בבית הכנסת בין האנשים החשובים, אין לבן לשבת על יד אביו, מפני שمرאה עצמה שווה במעלה כאביו. אולם אם האב יושב בין הקהל, רשאי הבן לישב על יד אביו, שאיןו מראה בזיה שום מעלה. (שםא, שםג)

בבית הבן – אב המתארח בבית בנו, יושיב הבן את אביו בראש השלחן, והבן ישב בצדיו. (שנו. שבת א כרך ג תקמדן)

לבישת בגדי ההורים

אם יש לאב בגד המתאים במידותיו לבנו, מותר לבן ללובשו, שאין בזיה זולול. (שפאי)

ועשית כחכמתך

בן שהוא רב בבית הכנסת, ומכבדים אותו בדבר מסויים, כמו שנוהג לכבד את הרוב לברך על "ספרית העומר" תחילתה בקהל רם, ואחריו כל הקהלה, ואביו נמצא גם כן בבית הכנסת, מן הדין איןנו חייב לכבד את אביו בזיה. ואמנם, אם אביו תלמיד חכם, בודאי שרואוי לכבדו לברך תחילת, אלא אם כן לא נה לאביו.

כמו כן, רב בית הכנסת שהנוהג להושיבו במקום חשוב, אף כאשר אביו יושב

בין הכהל, רשיי הבן לישב במקומו, מפני שהכל יודעים שהבו הוא רב המקום, ואין בזה זלזול באב חס ושלום. ואמנם, אם אביו תלמיד חכם, בודאי שרואו לכבדו לישב לעלה, אלא אם כן לא נח לאביו.

ישיבה בכבוד

על הבן להקדיד לישב בפניו הוריו בכבוד ודרכן ארץ, כמו לפניו אדם חשוב, וכך לא ישב בפניהם. ורק בלילה הסדר' שיש מצות הישבה, התירו חכמים להסביר, כי מן הסתם האב מוחל לבנו לצורך מצוה, אבל במקרה השני, אין לבן להסביר או להשתטח על השפה ורגליו מורמות לעלה, בפני אביו או אמו. (שםד, שםה)

אם מותר לחלק על דברי ההורים ☰

איסור סתירות דבריהם

אסור לבן לסתור את דברי אביו או אמו, וכגון לומר לאביו: 'אין נראים לי דבריך', וכיוצא בזה. ואף שלא בפני אביו, יותר שלא לסתור את דבריו, לומר: 'אין נראים לי דברי אבא'. (סימן רמ סעיף ב. שסד)

אבא שמספר שקרה כך וכך, והבן רואה שאביו לא מדייק בסיפורו, אסור לו לסתור את דברי אביו, ולומר 'לא כך היה'. וכך כו', אם שאלו את האבא, כמה עלה חפצ פלוני וענה האב סכום מסוים, והבן יודע שלא עלה כך, לא יסתור את דברי אביו. (שסז) [ואולם אם השואל מתעניין כדי לknות חפצ כזה, יש חשש שיבוא לידי הפסד, רשיי הבן לומר לשואל שלא בפני האב, שידעו לו שאפשר להשיג את החפצ במקום פלוני בזול יותר.]

אב שהוכיח את בנו על מעשה מסוים, והבן רוצה להבהיר את מעשיו, לא יאמר לאביו בלשון סותר, כמו: "אין זהאמת" או "לא נכון", אלא יאמר בנחית ובהכנעה, "יש לי לומר דברים המצדיקים אותך", ויעמיד האמת על בוריה. (mekhi torah רעה)

אבא שנתן לבנו לעבור על חשבונו מסוים, ומצא הבן טעות בחשבונו, לא יאמר לאביו 'טעית', אלא יתחמק בלשונות אחרים, כמו: 'לי יצא תוצאה כזו'.

רצון האב – אם האבא מבקש מבנו שיחוווה את דעתו בעניין מסוים, יאמר הבן את דעתו לאביו, אף אם היא היפך דעת אביו, כי מאחר שביקש ממנו אביו, ורוצה לשמוע את דעתו, אין בזה זלזול, חס ושלום. (שעט)

הכרעת דבריהם

אסור לבן להכריע את דברי אביו או אמו. למשל: אם האבא חולק עם חברו בעניין מסוים, אסור לבן להכריע ביניהם אפילו לטובת האבא, ולומר: 'נראים לי דברי אבא', כי עדין מראה שדעתו חשובה ומכרעת יותר מאביו. אולם שלא בפני האב, מותר להכריע לטובת האב, שהוא מכובדו של אביו. (סימן רמ סעיף ב. שסדו)

השב תשיבות – אם האבא חולק עם חבריו בעניין מסוים, ובנו יכול להשיב להם על טענותיהם, ישיב להם אפילו בפני האב, שזהו מכובדו של אביו. (שס"ד)

סתירה והכרעה בדברי תורה

מה שאמרנו שאין לסתור או להכריע את דברי אביו או אמו, הוא בדברי חולין דוקא, אבל בדברי תורה, רשיין הבן לחלק על אביו, או להכריע בינו לבין החלק עליון, כל שיש לו ראיות ברורות שלא כאביו, ובלבד שיאמר את דעתו בלשונו רכה, יפה וудינה, בנחת ובכבוד הרואין, ולא בדרך העזה וניצוח חס ושלום.

והטעם בזאת, מכיוון שעל התורה נאמר: "תורת אמת הייתה בפיהו", ואין להחניף בה לשום אדם, ולכן אם נראה לבן להוכיח את דעתו שלא כאביו, רשאי להוכיח. וכבר אמרו חז"ל וקידושין ל' ע"ב: אמר רבי חייא בר אבא אפילו האב ובנו, הרב ותלמידו, שעוסקים בתורה בשער אחד, נעשים פאויבים זה את זה, [מתווך שמקשים זה לזו, ואין זה מקבל דברי זה], ואינם זרים ממש עד שנעים אוחבים זה את זה. מושב זקנים מבצע התוספות, הרא"ש, תרומות הדש, הנציג, שכון דעת השאלות, פחד יצחק, המושה,obar שבע, בית לחם יהודה, מהרש"ג ועוד. שסת. ה"ע צ)

העמידני על האמת

פעם התעורר וכיוכו בין הלומדים בישיבה, בדיור אחד של התוספות, והתתקשו התלמידים ולמדויהם במצב נתיב סלול אשר בו יילכו. והנה התעורר וכיוכו בין הנער רב מאיר אביחצירה זע"א לאחד מרבני הישיבה, הגאון רביע יעקב בן חמו צ"ל. שלושה ימים נמשך הוויכוח, כשהזה טוען בכיה וזה אווז לעומתו בטענותוי. כששמע אביו הבהיר סאלי זע"א על הוויכוח, נכנס להיכל הישיבה ונזיף בבנו על שהוא חולק על רבו ולא מקבל את דבריו. נדם הנער מגערת אביו ונסוג אחוריית בבהלה, עד שנטקע בעמוד שמאחורי. ימים אחדים לאחר מכן, זימן בא סאלי לחדרו את בנו ואת רבוי יעקב בן חמו, וביקש מהם שירצטו בפנוי את המהילך בדברי התוספות. לאחר ששטו כולם אחד את דבריו, הורה הבהיר סאלי לבנו להישאר לבדוק בחדר, ורק אז, שלא בנוchoice להיכל הישיבה, וראיתי שהצדק עמד. אולם, עם כל זאת, וזאת ידעת כי כבר בפנוי התלמידים, פן ירד ערכו ויוסר חינו בעיניהם. ("אבי יעקב" עמוד 411)

הוי מחשב – אם יש לבן קושיא חזקה על דברי אביו עד שמשער שאביו לא יכול לענות לו עליה, אם יש חשש שהאב יתבונש, יותר שלא לשאול את אביו, שכן אמר שלמה בחכמו (משל כי ב): "וְשָׁמַת שְׁפֵciן בָּלֶעָךְ, אִם בָּעֵל נֶפֶשׁ אַתָּה". וישמור לומר זאת לאביו בהזדמנויות אחרות, באופן שלא יתבונש. (חולין ו ע"א)

הזהרו בכבוד אביכם

הגאון רב חיים מוויז'ין היה רגיל למסור שיעור שבועי בישיבתו הגודלה בוויז'ין, ופעם אחת לעת זקנותו לא חש טוב, וקרא את בנו הגאון רב יצחיק וביקשו שיםסור את השיעור במקומו. רב יצחיק גענה לבקשת מր אביו, והלך למסור את השיעור. רב חיים, שרצה להאזין לשיעורו של בנו, ישב אחר אחד הווילונות בבית המדרש והקשיב. והנה בתוצ' השיעור, הזכר רב יצחיק איזו קושיא עצומה ממש אביו, אך אמר אותה במהירות רבה, ולעומת זאת את תירוץ על הקושיא הרחיב

כיד ה' הטובה עליו, בהסביר ארוך על פי יסודות איתנים וחזקים. כשלים את השיעור, בא אצל אביו רבי חיים. אמר לו אביו,بني, בא אספר לך את אשר ראויי היום אצל השכינה, והנה היא לוקחת את שני בנייה ומוכנסה אותן לאmbטיה ורוחצת אותן, את האחד רוחצת בשטיפה בלבד, ואילו את השני שפפה ורחצת הטוב עם סבון, פעמי ושתיים ושלוש. ואמרתי לבני נוראה שהראשון הוא ילד חורג שלא ואני בנה האמתי, לכן לא טרחה עליו כל כך ברחיצתו, ואילו השני שהוא בנה יגעה בכל כוחה לנקיותו ולרכחו היטב. הבין רבי יצחק את רמזו של אבי, שאת הקושיא שאינה שלך לא טרחת להסביר כמו שצורך, ואמרת אותה במהירות, ואילו את התירוץ שהוא פרי מחשבתו הסברת באורך עד שיצא לנו גודה צדקו והוא התירוץ מחוור וצט. ענה לו רבי יצחק, אבי היקר, דע לך כי הבן הראשון היה כבר נקי, ורק יצאת ידי חובת רחיצה שטיפה אותו מעט במים וכבר כלו זה ונקי, לא כן הבן השני שהתבוסט ברפש ועפר היה זוקק לשטיפה והזחחה בסבון מספר פעמים, עד שיצא נקי. ככלומר הקושיא שלך הייתה ברורה ומובנת מאד, ולא היה צורך בארכיות דבריהם להסבירה, אך התירוץ שלי היה זוקק להרבה באוריהם והסבירים עד שיבון היטב. ונכח דעתו של אבי הנגן זיע"א. (משנת יוסף עמוד ד)

קדושים תהיו

בא שמחות חסידותו נהוג בחומרות מסוימות שאינו מעיקר ההלכה, אין בנו חייב להניג לעצמו חומרות אלו, אך טוב שניגג כן. ומכל מקום כאשר נמצא עם אבי, ישתדל לנוהג כמוות כדי לכבדו ולשםו.

למשל: אבא שנוהג להתפלל בשבת בנץ החמה, כמו שנוהג במקומות רבים, ולאחר התפילה עושים קידוש וכיבוד, ומקיים שיעור בהלכה ובאגדה כשעתיים שלוש, והבן מתארח אצל אבי בשבת, אין הבן חייב לקום עמו. אך אם יודע שאביו ישmach בזאת, טוב שיקום עם אבי להתפלל בנץ החמה. ואולם כל זה כאשר יודע הבן שלאחר התפילה יכלכל את מעשיו מהו, יישב ויעסוק בתורה או שיתתני בשיעור עם אבי, אך אם לאחר התפילה, ישב ויפטוף בדברים בטלים, ויעביר את זמנו בהבל וריק עד סעודת שבת, המכון שמשיכך לישון ולא יקיים בנץ, שחרי "יושב בטל - כישן דמי [דומה]".

עוינו שלמת חיים זונפלד. מן אברהם סימן תקף ס'ק ו'

"ואל תיטוש תורה אמר"

עדיה מסוימת שהנהיינו להם רבותיהם בהיותם בחו"ל הארץ חומרות מסוימות, והאב המשיך בחומרות אלו גם בבאו לארץ ישראל, כל עוד שהבן בבית אבי, ינаг כמנהני אבי, אולם לאחר נישואיו, איןו חייב להמשיך במנהני אבי, ו רשאי לשנות ולנהוג בהלכה. **למשל:** אבא מוציאי מרוקו, תניסיס וכדומה, שחלקים נוהgo שלא לאכול קטניות בפסח, אין חייב על בנו לאחר נישואיו להמשיך בחומרה זו, ו רשאי לאכול קטניות ללא חשש, כמו נהוג הרשונים, מרו' השלחן ערוץ, ושאר בני ספרד. זכרו יוסף שטיינרט, מהר"ס שיק ועוד. חז"ע פסח פב)

לכו אל יוסף – אבא מבני ספרד שנוהג בהלכותיו כדעה מסוימת שאינה כפסקין מרו' השלחן ערוץ רבנו יוסף קארו זיע"א שקבלנו הוראותיו, רשאי הבן לשנות מאביו וללא כתפסקי מרו' השלחן ערוץ. ואפילו אם אבי מצווה אותו שימוש במנהגו, איןו צריך לשמעו לו, מאחר ובני ספרד קיבלו עליהם הוראות מרו' השלחן ערוץ, בין להקל בין להחמיר.

כן דעת כל בדי הפסוקים, ומהם: מהרא"נ", מהרא"ס גלאנטי, הלוות קתנות, מהרי"ה, פרח מטה אחריו, מהרי"א יצחיקי ג'ב"ד חבירו, גינת ורדים, נחפה בסכין, החיד"א. רב חיים מודעי בש"ת חיים לעלם, הרашל"צ רבי מרכז יוסף מירוחש בש"ת שער המים. והיעב"ץ כתוב, שאון לנו לוז מפסקיע בעלי השלחן ערך שחם הלוות קבועות לכל ישראל, והפרש מהם כפושט מן החמים. וכותב בש"ת מטה לוי, ואנו מוחיבים שלא לנחות מדבריהם ימין ושמאלה, מאחר שכבר התפשטה הוראות בכל העולם, קבלו זדירותם כל דבר. בני ישראל כהלהכה למשה מסיני, כי רוכנו אשר בלבנו מהגאון שב' הפני החוש, והאגב"ד בבי אברםabbo. וכ"כ בש"ת בית אפרים, ובבדרי חיים מצאן וזה. ובספר שלחן גבורה כתוב, כיון שבנינו ספרד קובל הוראות מרון השלחן ערד, כך ההלכה, ואפילו כשררמן"א ואילך פוסקים כמוות חולקים עלייה, אנו פוסקים כמוון בו לתקלה ובין להחמיר. וכן כתבו בש"ת משפט זדקה ביעקב, בית דין של שלמה אב"ד ארם צובה, מהרי"י אלנאי, רב אליהו שראל, חיים בי, רב ישועהabis בגאב"ד תניס, ערך השלחן, חקרי לב, מהרי"ט אליקים, פתח הדביה, ברך של רומי, רב שלמה משה סווין, זוגנות אליהו מנני, הראשו לציוו רבי יעקב שאל אלישר עוד רבים, כולם מה אחד, כי בני ספרד קובלו עליהם הוראות מרון השלחן ערד, ואין לנו מפסקיו כלל, והרוצה להחמיר, ייחמיר לעצמו, אבל אין להורות כן לאחרים. וגם בש"ת רב פעילים כתוב שאפילו מאה אחרנים חולקים על מרוי, אוינו אנו שומעים להם, כי אנו מוחיבים לכל אחריות מרן מכח הקבלה. ומה שהרב צ"ל חולק בכמה מקומות, כבר בארו האחרונים שהוא מפני המונוג שנהגו בגדודא, או מכיוון שבוחן לארץ פסקי מרן הם בגדר קבלת הוראות מרוי, אבל בארץ ישראל שמרן הוא מריא' דתאריא', אין להורות נגד דעת מרן השלחן ערד. וה"ע א. שע. ועיין בחוברת הגד השבועות בהלכה ובגדודא).

אם מותר להעיר את ההורים מחדש

אל תעירו ואל תעוררו

कשההורים ישנים, יש להזהר מאד שלא לדבר בקול רם ושלא להרעיש, שמא יתעוררו משנתם. (תצה)

לאור הלבנה

היה זה בימי בחרותו של מרן הראשו לציוו רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל, בהיותו יו"ש ועובד בתורה בתמודה יום יום בהיכל ישיבת פורת יוסף שבעיר העתיקה, והנה יום אחד נמשך הבוחר הצער בylimוזו מבלי משים אל תוך הלילה, ועד שחזר לבית הורי, הייתה הדלת נעלמה. מחשש להעיר את הורי ולהקיצם משנתם, ישב הבוחר על המדרינה הסמכה לדלת הבית ולמד כל הלילה לאור הלבנה, באשר תדייר היה בחיקו גمرا או ספר אחר. כאשר אביו רבי יעקב צ"ל השכים קום כחרגלו לתפילה בנץ החמה, הוא פתח את דלת הבית ולנדג עניינו הוא רואה בנו בכורו יושב על המדרגה ורכoon על הספר. כשהשנאל הבוחר לפשר הדבר, השיב כי מאחר והדלת הייתה נעלמה, לא רצה לנזול את שנותם, ולא רצה גם לbezבז את זמנו לריק, לכן למד לאור הלבנה. בפעם אחרת ארע שכם הבוחר רבינו עובדיה משנתו בשעה מוקדמת מאד, ומיהר ללימודיו עוד קודם התפילה, אך לא מצא את נעליו וחשש להעיר את בני הבית, הסתפק הבוחר בלבישת כמה זוגות גרבים זה על זה מן הבא לידי, ויצא לבית המדריש ולאחר מכן ללימודיו בישיבת פורת יוסף בעיר העתיקה. ("מלך ביזופי" עמוד 34)

במקומות הפסד – אסור להעיר את ההורים משנתם, אפילו אם יגרם הפסד כספי לבן, וכגון שمفחת התנות של הבן נמצא בחדר שהבא ישי, ואיינו יכול להוציא את המפתח אם לא שייעיר את אביו, יותרת על הריות, וישמח שבאה לידי מזויה כה יקרה עם ניסיון כה גדול, ועומד בזאת ומקיים את רצון ה' שציווה על כן. (תצה, תצע)

אולם אם יודע הבן שאביו יצטער, כישישמע שנגרם הפסד לבנו מלחמת שלא רצה להעירו, רשאי להעירו, מאחר וזהו רצון אביו. (תצע)

עד היכן כיבוד אב ואמ

שאלו את רבי אליעזר, עד היכן כיבוד אב ואם? אמר להם: צאו וראו מה עשה גוי אחד לאביו באשקלונו, ודמא בן נתינה שלו, פעם אחת בקשו ממנה חכמים אבניהם לאפוד של הכהן הגדול, במחיר שישים ריבוא [600,000] דינרי זהב, והיה המפתח של תיבת האבניים מונח תחת מריאשתיו של אביו והוא ישן, ורגליו היו פשוטות על התיבה, ולא ציירו.

לשנה הבאה נתנו לו הקב"ה את שכרו, ונולדה לו פרה אדומה בעדרו. ונכנסו חכמי ישראל אצלו, כדי לknותה. אמר להם: יודע אני בכם, שאם אני מבקש מכם כל ממון שבועלם אתם נותנים לי, אלא אני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסdotyi בשביל כבוד אבא [600,000 דינרי זהב]. וקידושין לא ע"א, Tosfot שם, יד דוד שם,ירושלמי פאה

והלא דברים קל וחומר, ומה גוי שאינו מצווה על כבוד אביו ואמו, בכל זאת שילם לו הקב"ה שכרו מושלים, נתנו לו פרה אדומה בעדרו שאינה מצויה אלא בזמן רחוק ובדרך נס, וועלה ממון רב מאד - עם ישראל המצווים על כבוד אב ואם, על אחת כמה וכמה שהקב"ה ישלם להם שכר טוב כשמכבדים את הוריהם, שהרי "גдол המצווה וועשה, יותר ממי שאינו מצווה וועשה". ("מאה שערים" שער נו)

לקראת שמע ותפילה – אבא שנדרם, ואם לא יעירוה עתה, ימשיך לישון ויעבור זמן תפילה, או שיбурר זמן קראת שמע, ישתדל להעירו על ידי אדם אחר, אך אם אינו מוצא אדם אחר, רשאי הבן עצמו להעיר את אביו. (תבט)

להשלים מנין – אם האב ישן, וbao לבקש להשלים מנין בבית הכנסת, אין לבן להעיר את אביו, אף על פי שגדולה מצות הצדקה, אלא אם כן יודע שאביו ישמח בזזה. והטעם כי"ל, שהרשות לא ברור כלל שהבא חייב ליתן הצדקה לאדם זה, מאחר ויש סדר עדיפויות במקובל הצדקה, שקרוב קרוב קודם. וגם אפשר שכבר נתן האב את סכום חיובו לאחררים. וכשהאדם ישן, אין נחשב לمعالים עניינו מזו הצדקה. ולא דומה לкриات שמע ותפילה שחייב בהם עתה. (תקב)

לייתן צדקה – אם האב ישן, וbao לבקש צדקה, אין לבן להעיר את אביו, אף על פי שגדולה מצות הצדקה, אלא אם כן יודע שאביו ישמח בזזה. והטעם כי"ל, שהרשות לא ברור כלל שהבא חייב ליתן הצדקה לאדם זה, מאחר ויש סדר עדיפויות במקובל הצדקה, שקרוב קרוב קודם. וגם אפשר שכבר נתן האב את סכום חיובו לאחררים. וכשהאדם ישן, אין נחשב לمعالים עניינו מזו הצדקה. ולא דומה לкриات שמע ותפילה שחייב בהם עתה. (תקב)

לשיחת טלפון – אם מבקשים את האבא בטלפון, או שהגינו אנשים בבית כדי לשוחה עמו, והאב ישן, אין לבן להעירו, אלא אם כן יודע שהאב יצטער אם לא יקיצוו. ובכגון זה, אפשר לסמך על אנשים אלו שאומרים שיוודעים הם שהבא יצטער אם לא יקיצוו לדבר עם. (תקב)

• ציווים שאין בהם הנאה להורים •

ציווי שאין הנאה

בן שנתבקש מהוריו לעשות דבר שאין להם הנאה ישירה ממנה, מן הדין איןו חייב לשםם. אך טוב שישתדל לעשות רצונם גם בדברים אלו. (ב' קה)

למשל: בן שאמרו לו הוריו אל תקנה בית זה או שדה זו, והבן רוצה לknotta, מאחר ואין להורים הנאה בזה, מון הדין איןו חייב לשמעם להם. וכן בן שאמרו לו הוריו, רצוננו שתפתח חשבונו בנק פלוני, והבן רוצה לפותח חשבונו בבנק אחר, איןו חייב לשמעם להם, אך בכל זה, כדי לפיס דעתם שיסכימו עמו.

במקרים הנ"ל, אם לא נראה לבן לשמעו בקול הוריו, לא יאמר להם במפורש "לא נראה לי", אלא ישתוק או שיאמר "אני חשוב", וכיוצא בזה. (ב' כן)

תאכל טוב!

האדמו"ר מגור זצ"ל בעל ה'אמרי אמרת', באחד הימים נסע ברכבת מוורשה לביאללה, אל בית חותנו, וישב לאורך כל המסע עם גمرا ביד, שקווע בלימודו כדרך בקורס. על ספסל ממלול ישב יהודי שלא גרע עיניו ממנה ונתמלא התפעלות: התמדה שכזאת! ספר הלה: בחצי הלילה ראייתי שהרב שולף שעון מהיקו ומפליט מפיו. אוין, כבר קרוב לחצות. מיד הניח גמרתו, הורייד ופתח מזוודהו, הוציא מותכה כרכיכים של לחם ובשר, נטל ידיו ואכל בחיפזון רב עד שטיים. תמהני עלי: מה מקום לאכילה זו באישו ליליה? כיון שהרגיש בפליאתי, פנה והסביר לי: בעצם אני רעב כלל, אלא שלפני הנסיעעה נתנה לי אמא את האוכל וציווה עלי למגורר הכל עוד הערב, וכך מזריז אני... (稂ודלי התורה והחסידות עמוד עז. כיבוד הורים המנוקד נג')

ציווי מאביו ואמו

בן שנצטווה מאביו על דבר שאין בו הנאה לאב, ונצטווה גם מאמו על דבר שיש בו הנאה לאם, הגם שהtabbar לעיל צריך לקיים את ציווי האב לפני ציווי האם, מכל מקום מאחר ואין כאן חובה לקיים את ציווי האב, ומайдך חובה לקיים את ציווי האם, יקדים לעשות את ציווי אמו. (תורה לשם. ב' כן)

שלא לגרום בזיוון

אם נצטווה הבן מהוריו על דבר שאין להם הנאה בו, אך אם לא ישמע להוריו, יגרם להם בזיוון, הריחו חייב לשמעם להם. שחררי נאמר בתורה: "ארור מלחה [מלחיא] אבי ואמו", ואפילהו אם היו מוחלים על בזיוונים, אין בזיוונים מחול, כל שכן שאין לו לעשות דברים שעל ידם יגרם להם בזיוון. (ה'ע קלה, קמב)

שלא לגרום צער

אם נצטווה הבן מהוריו על דבר שאין להם הנאה בו, אך אם לא ישמע להוריו, יגרם להם צער ממשיעו, ישמע להם. (ה'ע קמב. ב' קיב)

אם הבן רוצה ללבוש שוניה ממנה שנהגו ללבכת בבית אביו, או שרוצה לגדל פאות ארוכות ולבבית אביו לא נהגו כן, אם הדבר גורם צער או בזיוון לאביו או אמו, על הבן לשמעו בקולם. ובקשי תורה רכה, תשובה והנחות וועוד. ב' קכח, קעג, ועינוי טובד יביעו ח"ב שא'

ובודאי שבכל כיווץ זה, על הבן לחשוב היבט היבט, וכמו שאמר שלמה בחכמתו (משל' ד' וכו': "פְּלִיס מַעֲגֵל רֶגֶלֶת, וְכֹל זָרְבִּיךְ יַפְנּוּ"). זהינו על ידי שהאדם

שוקל את דרכיו ומעשיו, יודיעו אימתי לנוהג כך ואימתי כך, כל דרכיו ומעשיו יהיו נכונים, וימצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם. ויזכה להיות נוח למקום ונוח לבריות, אהוב למעלה ונחמד למטה, ישראל אשר בך אטפאר. (מבקשי תורה ר')

וכבר אמר אליהו הנביא זכור לטוב (תנא دبي אליהו זוטא אות ט): "לעולם יהיה אדם עניו בתורה ובמעשים טובים, עם אביו ועם אמו, עם רבו, עם אשתו, עם בניו ועם בני ביתו, עם שכני, עם קרוביו ועם רחוקי, ואפילו עם הגוי בשוק, כדי שהיה אהוב מלמעלה ונחמד מלמטה". ע"ב.

חוּמָרוֹת וְהַנֶּגֶוֹת

בן שנוהג בחומרות מסויימות שאינן מון הדין, וכגון שרגיל לטבול בכל יום [במים קריסין], או שרגיל להתנות תעניות שאינן חובה, כמו בערבי ראש חודשים, ושני וחמשי ביום השובבי"ס וכיצא בהן, והוריו מצטערים מזה, וחוששים פן הנגנו תזיק לו לבריאותו, ישמע להוריו וימנע מחומרות אלו.

וכן עשה רבנו האר"י ז"ל כשהיה חולה, ואמו הרבענית שרה גורה עליה לא לטבול במקווה ביום החורף, ולא טבל, אף על פי שהיא קשה לו מאוד לותר על הטבילה. וכפי שהיעיד עליו תלמידו רבי יונתן סאגיס צ"ל: "אנני ראייתי למורי האר"י ז"ל, שששה חדשים של החורף ברובם, לא היה טוב מפני שהיא חולני והיה לו שבר, ואמו לא הייתה מניחתו לטבול, וזה ברור אצל". ע"ב. ושער רוח הקודש דרוש ג, דף ט ע"ג)

ואמנם המפסיק ממנהג טוב, צריך שיעשה התרעה על מנהגו ויתחרט על שלא אמר מתחילה שעושה כן בלילה נדר, שאילו היה יודע שמאמרו לו הוריו שלא לטבול, היה אומר בפירוש בלילה נדר. ומכל מקום, אם עשה התרת נדרים, כנוהג לעשות בכל ערב ראש השנה וערב כיפור, כיון שמוסר מודעה שככל מהנהג טוב شيئاו, הוא יהיה בלילה נדר, איןנו חייב לעשות התרה שוב. ומה בשות' אבכת רוכל, המרכיבי"ל, המבאי"ס, מהר"ס גלאטני, מהרא"א אשווון, מהר"ם מירון, מהר"ם אלשיך, מהר"טץ, שלמתה חיים זוננפלד ועוד. שי"ת יבע אומר חלק ט סימן זה את טז. ה"ע קרב ע"ז)

אין לזלزل ברגשות

נס כאשר מותר לבן להתנגן בחומרות ודרכי חסידות, עליו להזהר לעשונות בעונה ובחבלעה, שלא יראה כמתנשא וכמתנאה על אביו חס ושלום. וכל שיכול האב להיפגע מהנהgotיו של בנו, אין לו לעשותו על יד אביו כלל.

אם האב מבקש מבנו להימנע מחומרות מסויימות, מלחמת שמרגיש שבנו מתנשא עליו [אף שאין כוונת הבן כן, חילילה], אין לבן לזלזל ברגשותיו של אביו, ולא ינהג את חומרתו אלא בczנעה באופןו שלא יתגלה לאביו כלל. אך אם אי אפשר לו לעשותו בczנעה, אם יוכל להבהיר לאביו את טעמי חומרתו ממקורות ההלכה, באופן שאביו יקבל זאת, תבוא עליו ברכה. אך אם אביו לא משתמש, ישמע בקול אביו ולא יצערחו כלל ועיקר.

בכל מצב, יזהר שלא ידבר עם אביו בעזות, שבשביל חומרה וחסידות, יכול להיכשל חילילה בקללת: "ארור מקלה אביו ואמו", ויצא שכרו בהפסדו. ובקטו

כתב מxon החיד"א: אף שאדם מחמיר לעצמו בהלכותיו כאשר תאוח נשוא, את צניעים חכמת להחמיר בביתו ובחוממותיו. וכל מה שיוכיל יתרחק מגלגולות מסטוריו לבני אדם. (חו"ע פשת קי) ומיסופר על הגאון הגדול החכם צבי, שהנהיג לעצמו בלבד שלא לאכול דבר חמ בבורו של

שבת, מחשש שמא לא הקפידו כהלה בטemptation התבשיל וכיוצא, ופעס התארח באיזה מקום והגשו לבולם מאכל חם, ולהכם צבי הגישו מאכל קר. כשאל החכם צבי לפשר העניין, אמרו לו שמענו, כי ربנו אינו אוכל מאכל חם, אמר להם את החומרות האלו תשאירו לי לנוהג בביתך, אך כאן - כמווני כמו כולם. ישמע חם ויסוף לך. (משמעותי ממון רראש"ל זוקף⁽¹⁶⁾)

במקום שיש לבן ספק, שאולי האבא נפגע מהנהוגתו, הנכו שיפנה לחכם שמכיר את האבא והבן, שיורה לו כיצד לנוהג, כדי שלא יכשל בצער אביו, חיללה. (תשובות והנحوות. ב קען)

אם מטרתו של האבא למנוע בנו מהנהוגתו, מחייב שיעינו צרה בבנו שיתחזק יותר עליה ביראת שמים, ומחפש להזכיר את צעדיו, לא ישמע לאביו. (ב קטן)

העיקר שלא יפגעו

הגאון החזון איש הזוהר פעמים רבות מפנה חיכוכים בין האב לבן. והדגיש פעם בפניו רב שמו אל צבי קובלסקי זצ"ל, שלא יפגינו מעשי צדקות בבית ההורים. ויעץ לו שם הוא הולך לטבול לפני התפילה, יאמר שהולך להתרענו קצר בימים. [בזמננו שלא היו מצויים כל כך מקומות בבתי טביסת]. וגם אם מחייב שלא השתמש בחשמל בשבת אלא על ידי גנרטור, שלא יתן שיבחינו בזה הוריו. ובלחן שבת, כאשר תרצה לחטוף דקות של לימוד, תשתדל מאוד לעשות זאת בהבלעה על פה, ולא מהספר. (עה)

כבוד הבריות

הנוגג לאוכל בשר ושאר דברים רק מהקשר מסוים מהודר, ועתה התארח בבית הוריו והגשו לו מאכלים מהקשר אחר שאינו נוגג לאוכלו, לא ימנע מחמתו כו מלאכול ויפגע בהם, אלא יאכל מה שמנושים לו, שאין לו לעבור על איסור מו התורה ולפגוע בהוריו בשליל שנוגג חומרה וחסידות. ואפילו אם היה בבית חברו, אין לו לפגוע בו מפני כבוד הבריות. למשל: בן המהדר לאוכל רק מהקשר בד"ץ, ועתה הוא אצל הוריו ושם המאכלים מהקשר הרבעות הראשית, יאכל את המאכלים ולא יפגע בהם. (עי' ש"ת יביע אומר ח"י יורה דעתו סימן ב. ה"ע נט)

ופשוט שכזאת באופן שאין חש איסור, אלא שהוא מהדר ומחייב יותר. אבל אם יש חש איסור, כגון שהגישו לפניו עלי יرك שיש בהם חש תולעים, אז ברור שעל זה נאמר ממשיל כי לא: "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'", ולא יאכל ממשיל זה כלל. ואדרבה ימצא הצדנות לדבר על לב הוריו שיקפido לאכול אך ורק עלי יرك מגידול מיוחד ללא חש תולעים, ואשריו ואשריו חלקו.

במקרה שהביאו לו למשל דג מבושל עם עלי כוסברה ופטרוזיליה וכיוצא בהם, שאינם מגדיל מיוחד ללא תולעים, יסלק את העלים מהדג ויאכל את הדג בלבד בשימת לב, כי עליו להיזהר ככל הצורך שלא לפגוע בהם.

החווארות בקשרות, והקלות באיסור תורה "בל אלמנה ויתום לא תעונן"

מעשה בכמה בחורים שהזמננו לסייעת "שבע ברכות" שארינה אשה אלמנה בביתה לכבוד חתנו וכלה, בסעודה הנישה בעלת הבית עוף ושאר מאכלים, אך החורים לא אכלו את העוף מכיוון שהעוף לא היה בהקשר שם היו רגילים בו. בעלת הבית

הצערה על כך, אך לא היה בידה לשנות את דעתם. למחמת שהגינו הבחורים לישיבה אצל רבם גאון עוזנו רבנו בן ציון אבא שאול זצ"ל סיפרו לו בהתפארות את הנעשה ממש, היאך התגברו על תאוותם ולא אכלו את העוף, אמר להם הרבה בצער רב: אמנס החמרתם בנסיבות, אבל הקלתם למצות לא תעשה מני התורה שאמרה (שםות כב כא): "כל אלמנה ויתום לא תענו".

ועתה, שמענה אתה דע לך, כי הנה בענין נוב עיר הכהנים שהתגלל הדבר שנחרגו בה שמנים וחמשה כהנים ונחרבה העיר כולה, כMOV בא בנביה שמואל (א כב) שנאמר: "ויאמר המלך לזרעך, סב אתה ופגע בכהנים, ויסב דואג האדמי ויפגע הוא בכהנים", וימת ביום ההוא שמנים וחמשה איש נושא אפוד בד. ואת נב עיר הכהנים הכהן לפוי קרב, מאיש ועד אשה, מעולל ועד יונק, ושור וחמור ושה, לפוי קרב". ואמרו חז"ל מפני מה אריע כך לנוב עיר הכהנים? מפני שאלמנה אחת מהם ילדה בו, והלכו אנשי העיר ביום השמיני ומלו את הבן, ולאחר המילה כל אחד הלך לו לבתו, ולא ישבו לסעודה מצוה, וצקה האלמנה אל השם יתברך על צורה בדבר הזה, ונגזר עליהם שיחרגו 85 כהנים מנין מייל"ה. השם יצליחו. והובא בשלחן ערך המקוצר של הר"ץ רצאי (ברית מילה עמי ז) בשם הר"ש מנצורה (מחכמי תימן לפני כ-200 שנה) בשם הרד"ק.

ישמע חכם ויוסף לך, שפעמים נראה לו שהוא מחמיר ומהדר, אך אין יודע שושופט את דמו של חברו, ופוגע בו, ועובד על כמה איסורים מן התורה.

לכובע את הבית

בן שהתקבש מאביו לעשות לו איזושהי עבודה, כгуן לכובע את דירתו וכיוצא בזה, עליו להתאמץ לשם לאביו, אף שעבודה זו קשה עליו. ואולם, פשוט שכל החוזאות הכרוכות בעבודה, על האב לשלם, וכמבעור לעיל שכיבוד אב מכוספו של האב.

אם האב משלם לבנו עבור עצם עבודתו וטרחתו בצדיעת הדירה, ובמהירות כזה יכול האב להשיג גם אדם אחר שיצבע את דירתו, נמצא שאין בציוי זה הנאה לאב, כי מה איכפת לו מי יצבע את דירתו, בנו או אחר, איזי במקרה זה, מן הדין אינו חייב לכובע לאביו. אולם אם הבן צבע מקצוע, והאב סומך רק על הבן שיצבע את דירתו כרצונו, על הבן לשם לאביו.

אם אין האב משלם לבנו עבור עצם העבודה והטרחתה בצדיעת הדירה, נמצא שישנה הנאה לאב בעבודת הבן, שחוסך את תשלום העבודה באם היה לוקח צבע אחר, במקרה זה על הבן לכובע, אף שיש צבע אחר הבקי במלאתה יותר. [ואם עבור זה צריך הבן להתבטל ממלאכתו, עיין לעיל בדיי "כבוד אב ואם במומו", שפעמים חייב גם בזה לשם לאביו]. ועי' מב"ת רס"ד, רש"ה, שם).

ומכל מקום כבר הבינו לעיל, שעל ההוריות להתנהג עם בנייהם בנעימות, ולא להכחיד עליהם בטלת בקשوت ודרישות שאין רגילות בהם, שדבר זה יכול לגרום שיכשלו הבנים ולא ישמעו לקול ההוריות כלל חס ושלום. (סימן רם סעיף יט)

בלי בושות

אם ציווה האב את הבן בפני אנשים, לעשות מעשה שאינו לפי כבודו של הבן, והבן מתבייש לעשות כן, אין צורך לשם לאביו. (ב' קט)

๙๙ כבוד אב ואמ בדבר עבירה

כלכם חייבים בכבודי

נאמר בתורה ויראה ט: "אָנֹשׁ אִמּוֹ וְאָבִיו פִּירָאִי, וְאֶת שְׁבַתְתֵּי תְּשֻׂמְרוּ, אֲנִי ה' אֱלֹהִיכֶם". מכאן למדנו חז"ל ויבמות ה ע"ב: שם ציווה האב את בנו לעבור על דברי תורה, כגון לחול שבת, לא יאמר הבן, אשרם לאבי כדי שאקיים מצות כבוד אב, אלא ישמע להקב"ה שאסר לחול את השבת, מארח שגס הבן וגם אביו חייבים לשמעו לקול הקב"ה ולא לחול שבת, וזהו שיטים הפסוק: "אני ה' אלהיכם" - כלכם חייבים בכבודי, אתה, אביך ואמך, חייבים לשמעו בקול.

גם אם ציווה האב את בנו לעבור על איסור מדברי חכמים, אסור לו לשמעו לאביו. (Տימון רם סעיף טו)

אב שציווה את בנו להפסיק מהנהגה מסויימת, מחייב שאז איןנו פנוי לשמש את אביו כהוגן, בודאי שעליו להפסיק מהנהगתו. ובקט. כבוי הוריות קעא, קעע)

איזה שותף יכרייע?

המשל המגיד מודובנה: משל שלושה אחים, שיצאו ממדינתם במטרה ללימוד חכמת מיוחצת. פנה כל אחד מהם לדרכו, תר וחיפש, עד שכעבור שנה חזרו שלושתם לארכץ, כשחכמתם באמתחנות: האחד - למד ליצור משקפת, אשר באמצעו ניתן להשקייף למרחוקים עצומים. השני - למד לרקוח מטופח מושכלת וモתקמת, הנושאת במחריות רבה. והשלישי - למד לרוקח מטופח תרופה מיוחדת במיניה המועילה לרפא כל מיני חולאים. לימים, השקף האחד במקפתו, והנה הוא רואה כי במדינה רחוכה שוררת בהלה ועצבות רבה, מפני שבת המלך חוליה במחלה אנושה, ויד הרופאים קטרהה מלחשיע. מיד קרא לשני אחיו, כדי שישעו יחד עימיו לאוותה מדינה וירפאו את בת המלך. ואכן נסעו הם במרכבותו של האח השני, ובהגעים ניגשו מיד אל המלך, והאח השלישי השקה את הבת החולה בתroxpat הפלא אשר הכנין. למרבה השמחה, עברו מספר ימים החלימה בת המלך וחזרה לאייננה. קרא המלך בהתרגשות שלושת האחים, ואמר להם: מאחר שאתם אלו שהצלתם את חי בית, הוסכם בדעתם להשיאת אחד מכם לאשה! כאן התוכחו השלושה, מי מהם ישא את בת המלך, הלא שלושתם היו שותפים בהצלחה? אמר המלך: הבה ונשאל את ביתני היא חפצה להינשא. חשבה בת המלך ואחר השיבה: באשר לעבר - שלושתכם צודקים, כי שלושתכם הייתם שותפים בהצלחה. אולם באשר לעתיד - אם חילתה אחללה שוב, רק האח השלישי בעל התפוצה יוכל לעזור לי, ועל כן אני בוחרת להינשא אליו.

והنمישל: הרי אמרו רבוינו, כי שלושה שותפים הם ביצירתו של האדם, הקב"ה, אביו ואמו. ואמנם לולי אחד מהם לא היה יכול לבוא לעולם. אך כל זה בנוגע לעבר, אבל בנוגע לעתיד איןנו צריך הוא כל כך לאביו ואמו, כי חיי נושא את עצמו, אולם לשותפי השלישי שהוא הקב"ה, אליו זקוק האדם בכל רגע ורגע, בכל נשימה ונשימה, ולכן אוטו אביו ואמו לעבור על דברי תורה, איןנו רשאי לשמעו להם, אלא עליו לשמעו לשותפי השלישי, הבודא יתרברך, שבו תלויים חיינו תמיד. (נה)

הבת שלום בין אדם לחברו

בן שציווה אביו שלא לדבר עם אדם מסויים, והבן רוצה להתפيس עמו ולעשות עמו שלום, או בן שציווה אביו שלא למחול לאדם מסויים, אך הבן רוצה להתפיס ולמחול לו, אין לבן לחוש לציווי אביו, ואדרבה יעשה שלום ויתפיס עס חברו, ויפה שעיה אחת קודם. ומכל מקום ישתדל שלא להבליט את מעשיו מודאי, כדי שלא להכעיס את אביו.

זו לשון מרן השלוחן עורך וסימן רם סעיף טז: האב שצוה את בנו שלא פלוני ולא מיחל לו עד זמו קצוב, והבן היה רוצה להתפיס מיד לולי צוואת אביו, אין לו לחוש לצוואתו. והטעם לזה, כיון שאסור לשנוא שום יהודי, נמצאה שהאב מצוה אותו לעבור על דברי תורה. ועוד אין האב נחשב בזה הדבר 'עשה עמו', ולא צריך לכבדו. וש"ת הרא"ש כללטו סימן ה)

וטוב שקדום שיתפיס הבן עם חברו, ידבר על לב אביו, ויבחר לו את מעלת השלום, כמו הפליגו בה חז"ל עד מאד, ומאידך יבהיר כמה הרחיקו חז"ל וגינוי את המחלוקת, וכמו שכותב הרמב"ם בצוואתו לבנו רבי אברהם, זו לשונו: "אל תשקצו את נפשותיכם במחלוקת, המכלה הגוע, הנפש והmemoo, ומה נשאר עוד. ראייתי לבנים גדלותות שהחשייר, ופחדות [שרים] נפתחת, ומשפחות נספי, ושרים הורדו מגודלתם, ועיירות גדלותות נתערערו, וקבוצות נפרדו, ויחידים נפסדו, ואנשי אמונה אבדי, ונכבדים נקלו והתבז, בסיבת המחלוקת". נבאים ניבאו, וחכמים חכמו, ופילוסופים חיפשו והושפפו לספר רעת המחלוקת, ולא הגיעו לתכליתה, لكن שנאו אותה ונoso מפניה, והתרחקו מכל אהבה ווגאליה ורעה. וגם אם כל שאר בשרכם אהוב מדרנים, התנכרו ורחקו מקרבתם, פן תספו בכל חטא苍. ע"כ. וכיודע כי בזמןינו יראו מתנגדים נגד הרמב"ם ונגד חיבוריו, ושרפו את ספריו, ובכל זאת הזיהיר הרמב"ם את בנו שלא יתרעב במחלוקת כלל ועיקר, אף על פי שאין ספק שהיה הצד עס הרמב"ם. ואם כן על אחת כמה וכמה, בזיכוח וਮחלוקת שיש לאדם עם חברו, שהרבה פעמים אין הצד עמו, ואף אם הצד עמו, לימד ממה שהרונו חז"ל, כיצד להתנהג במקרים אלו.

וכتب הרמב"ן על הפסוקים ויקרא יט ז): לא תשנא את אחיך בלבבך, הוכח תוכית את עמיינך ולא תשא עלייו חטא. לא תקם ולא תטור את בני עמך, ואהבת לירעך במוך אני ה'. ויאמר הכתוב, אל תשנא את אחיך בלבבך, בעשותו לך דבר שלא כרצינך, אלא תוכחינו מודיע כהה עשית עמדי, ולא תשא עלייו חטא - לכוסות שנאותו בלבך ולא תאמיר לי, כי בהוכחיך אותו יתנצל אליך, או ישוב ויתוודה על חטאו, ותסלח לו. ואחריו כן יזהיר, שלא תנוקם ממנו ולא תיטור בלבבך מה שעשה לך, כי יתכן שלא תשנא אותו אבל תזוכר את החטא בלבך, ולפיכך יזהירך שתמימה פשע אחיך וחטאתו מלבד לנמרי, ואחריו כן יצוה שתאהב לו כמוך.

זו לשון אליהו הנביא זכור לטוב ונגא את אחיך בלבבך, הוכח תוכית את עמיינך אהובי, כלום חיסרטתי לכם דבר, ומה אני מבקש מכם? הא אני מבקש מכם אלא, "שתהוו אוהבים זה את זה, ותהוו מכבדים זה את זה...". היל הזקן היה אומר מסכת אבות פרק א משנה יב: "הוי מהתלמידיו של אחרון, **אוהב שלום ורודף שלום**". ורביה יהודה הנשיא מצא לנכון לסייע את שש סדרי משנה, בלשון זו: אמר רבבי שמעוון בן חלפתא: לא מצא הקב"ה kali מחזק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמרה: "ה' עוז לעמו יתנו, ה' יברך את עמו בשלום".

וכتب השל"ה הקדוש: "בודאי הגורע שבישראל, היה סובל ארבע מיתות בית דין קודם שעיבוד עברודה זורה, וח"ל אמרו **שהמחלוקה קשה היא לפני הקב"ה יותר מעבודה זורה**, ואיך לא יכובש את עצמנו מلعורר מחלוקת **שהיא קשה מעבודה זורה**, ועל כן לא זו בלבד שלא יצטער על דבר שנעשה לו, ובגלל זה יחזק במחלוקת, אלא אדרבה ישש וישמח בניסיונו להعبر על מידותיו, ובעבור זה יעבירו לו על כל פשעיו".

והנה בברכת כהנים כלולות כל הברכות, אולם בסופה מסיים הפסוק: **וישם לך שלום**, כי

השלום הוא הבסיס לכל הברכות, אם יש שלום, יש הכל. ואם אין שלום, אין כלום. יתכן שהייה לאדם הרבה כסף וזהב, בניים ובנות, נדים ונינים, בתים מלאים כל טוב, דשאים, בריכות, זקנים, אבל בלי שלום, אהבה ואחותה, אין לו כלום. וכמו שאומר רשי על הפסוק, ונתתי שלום הארץ, שמא תאמרו הרי קבלנו הרבה הבטחות טובות שהיא מאל ומשתה וכו', אך אם אין שלום, אין לנו: תלמוד לומר, ונתתי שלום הארץ, מכאן שהשלום שכלל נגדי הכל. וכן אמר ישעה 'עשה שלום וברוא את הכל'. כי כשיש שלום יש כל לקל את כל הטוב והשפע הרוחני והגשמי. וכך אמר שלמה בחכמתו ומושלי זו: "טוב פת חכמה ושלוח ביה, מבית מלא זבח ריב". וכן נאמר (משלוי טו יז): "טוב אורת יך ואהבה שם, פשוו אבוס ושנאה בו".

והז' ולחולין הע' ב') דרשו על הפסוק ותללים לו זו: "אדם ובמהמו תושיע ה", אמר רב יהודה אמר רב, אלו בני אדם שהם ערומים בדעתם, ומשימים עצמים כבמה. ופירש רשי שם חכמים בדעתם כאדם הראשון, אבל בכל זאת משימים עצמים כבמה, דהיינו רוח, אלו זוכים שיקויים בהם "תושיע ה". שבזכות משפליים עצמים, אף שיודעים בברור שטענות והנהוגות צודקת, שהרי יש להם חכמה גודלה כמו אדם הראשון, בכל זאת מבטלים דעתם, למען הרבות שלום ולמנוע מחלוקת בישראל, בזיה זוכים שיוועיז אוטם הקב"ה בכל ענייניהם.ומי לא ציריך ישועות!!

ועל ציווי התורה בבניית מזבח בבית המקדש שלא להניף עליו ברזל, נאמר (שמות כ כב): "כי מרבד הנפת עליה ותחללה", וכתוב רשי: "הא למדת, שם הנפתعلיה ברגל חללה, שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמי, לפיכך לא יבוא עליו ברגל שהוא כורת ומחבל. והרי דברים כל וחומר, ומה אבנים שאינן רואות ולא שומעות ולא מדברות, על ידי שמטילות שלום אמרה תורה לא תניף עליהם ברגל, המטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחבריו, על אחת כמה וכמה שלא תבואה פורענות".

מצוות יישוב ארץ ישראל

בן הדר בארץ ישראל, והוריו דרים בחוץ לארץ, ומבקשים מהם שיבוא לדור עמים, אסור לו לשמעו להוריו אף שמטרתו לקיים מצות כבוד אב ואמ.

בן הדר בחוץ לארץ ורוצה לעלות לדור בארץ ישראל, והוריו מתנגדים שלא יעלה, אין לו לשמעו להוריו, כיון שמצוות לדור בארץ ישראל, אסור לשמעו להוריים כמשמעותם לעבור על מצות התורה. ומכל מקום אם הוריו מוברים מאד, ואין אפשרות שאחריהם יশמשו אותן כאוות נפשם, ישאל מורה הוראה כיצד לנוהג. כן פסקו המה"ם מרוטנברג, הגאון המב"ט, ש"ת מעיל צדקה, שמחת יהודה נג'אר ועד. (דעת חלק ג סימן סט)

חומרת המצווה וחשיבותה

כתב המב"ט, חייב הבן לעלות לארץ ישראל, ואני צריך לחוש למצות כבוד אב ואמ, כמו שאמרו ביבמות ו' ע"א), אם אמר לו אביו אל תחזר אבידה, יכול ישמע לו תלמוד לומר, איש אמו ואביו תיראו, ואת שבתו תשרמו, אני ה', כולכם חייבים בכבודו. וכן כאן הרי הוא ואביו חייבים לעלות לדור בארץ ישראל, כמו שנינו כתובות קי ע"ב, הכל בעליים לארץ ישראל. ואני לבן עונש על שאינו מקיים מצות כבוד אב ואמ, שהרי גם הם יכולים לעלות עמו. ומהגמרא ביבמות הנ"ל מוכח שאפילו במצוות השבת אבידה, שהיא מצווה שבממון, שהיא קלה שניתנה להימחיל, וישנם מקרים שפטור מלקיים אותה לפי כבודו, ואף על פי כן השבת אבידה דוחה למצות כבוד אב ואמ, כל שכן מצות ישב הארץ, שהיא מצווה מורה מאד שスクולה כנגד כל המצאות, שבודאי לא ישמע בקול הוריו שמעקבים בעדו קיום המצווה. ע"כ.

בן הגר בארץ ישראל, רשאי לצאת לחוץ לארץ לאיזה זמן שהוא, כדי לבקר את הוריו, ולאחר מכן לחזור לביתו שבארץ ישראל.

אם ההורים רוצים לעלות לארץ ישראל, מותר לבנים לרדת אליהם לחוץ לארץ, כדי לקבל את פניהם, ולהביאם לארץ ישראל. (יוחה דעת ח"ג סימן ט) וכמוהו כל זה בחורבות מצוות הארץ בהלכה ובאגדה.

כמה ישמח אבא לראותני!

עד היכן הגיע דרגת כיבוד אב של יוסף הצדיק? הפסוק אומר: "זיאסר יוסף מופכטו, ויעל לקראת ישראל אביו גשנה וירא אליו" - מסביר רש"י: "ירא אליו יוסף נראה אל אביו". מה מוסיפות המילים הללו בפסוק, ומה מוסיף רש"י הקדוש?

ננסה להיכנס אל תוך עוצמת ההתרשות שאחזה ביוסף הצדיק לקראת פגישתו עם אביו, לאחר פרידה כה ממושכת של 22 שנה. הרי ברור שהיתה לו השתקוקות עצומה לראות את אביו שכח אהבו, להבטיח שוב בהדרו ובזיו פניו, לשותה בצמא את דבריו. אין זה פלא שהוא רותם את מרכבתו ורצ לראות את אביו אבל הפסוק מגלה לנו, שלא זה מה שהגענו אליו יוסף למהר אל אביו - לא געגועיו שלו עצמו, אלא כל מחשבתו הייתה על אביו, לשם ולהרנו את ליבו: "ירא אליו" - יוסף נראה אל אביו" - כל כוונתו הייתה שאביו יראהו ושמח. ולא להיפך: איזה כיבוד אב! (עלינו לשבח ח"א עמוד תקל בשם הגאון רבי נתניאל טרופ צ"ל)

סיגריות

בן שאביו רגיל לעשן, והתבקש מאביו לקנות לו סיגריות, הנכו שיתחמק הבן ב佗נות ולא יקרה, מאחר ויש אומרים שאסור מן הדין לעשן, וכן פסקו החפש חיים בספריו ליקוטי אמרים, עמודיו אורה, ש"ת השב"ט, באր משה, תשובה והנהוגה, צץ אליעזר חט"ז סימן לט ועוד) ואולם אם איינו יכול להתחמק, רשאי לקנותן לאביו.

ומה טוב, שימנע כל אדם למורי מעישון הסיגריות, מאחר והעישון מסוכן מאוד לבリアות, השם יצילנו. ושובר נפשו ירחק מזו, וקיים בעצמו: "ונשמרתם מאד לנפשותיכם". ועל כל פנים, אדם שאינו מעשן, אסור לו מן הדין להתחיל לעשן. (ה"ע א רסה. וכן הורה מרן הראשון לציוון צוק"ל)

אם הרופא קבע באופן מיוחד שהעישון לאב מסוכן, פשוט שאסור לבן להביא לאביו סיגריות. (ב' נד)

מאכל מזיך

אבא שביקש מבנו שיתן לו איזה מאכל המזיך לו, לא יתנו לו, כי אף שיש לאב הנאה הגעתה באכילתו, מכל מקום אין ההנאה שווה בנזק הגוף. ואם נתנו הוא לאביו, הרי שmpsידיו יותר ממה שחוש להרוויחו ולעשות את רצונו. (ב' נב)

עיתון

בן שנتابקש מאביו לקנות לו עיתון שאסור לקרותו, וכגון שיש בו לשון הרע ורכילות, או דברי מיניות וכפירה, ותמותות אסורת, אסור לבן לקנותו לאביו כלל. ויאמר לאביו בעדינות, שאין יכול לקיים את ציווין, מאחר והتورה אסורה עלי. וכן שמעתי מממן הראשון לציוון רבנו עובדיה יוסף צוק"ל

شمירות העיניים

בן שאינו רוצה ללכט ברחוב עם משלקפים, מחמת שחשוש שהוא יראה מראות אסורות, והנוגתו אינה מוצאת חן בעיני הורי, יבהיר להורי בטוב טעם ודעת את חומרת העווון של מראות אסורות, ואשר כמו מכשוליהם וירידה ביראת שמיים יכולים להיגרם מחוסר שמירת העיניים, ולא יותר על הנוגתו כלל. ובפרט בדרך זהה, שבעונות הרבים ישנו נשים שעדיין אינם יודעות את חומרת האיסור, וממשילות את הרבים באיסור התורה של "לא תתנו אחורי לבבכם ואחרי עיניכם", אף ב忝בור הדתי ישים שלובשות בגדים צמודים, אשר בודאי הן מודות בעצמן שאינו הולכות ב"לבוש צנוע", כי אכן יתכן וזה יהיה "צנוע", בשעה שככל מטרת הלבוש להציגו את הגוף, והן עושות להיפך, ה' יצילנו.

ולहלן נביא מעט מדברי המדרש כתפוח בעצי העיר אותן, יט בעונש המכשילות את הרבים בהרהור עבירה: "בשנגלה הקב"ה למשה בהר חורב, ואמר לו לך והוציא את עמי ישראל ממצרים. באותו שעה ציווה הקב"ה למלאך שר הפנים, לך והבא את משה עבדי לשמיים וכו', אמר הקב"ה לשך של גיחנס, ראה משה בני אדם ותלויים בעיניהם, וכייד נידונים הרשעים בתוכה. כשהוא לתוכית גיחנס, ראה משה בני אדם ותלויים בעיניהם, ותלויים באזוניהם, ובידיהם, וברגליים, ובלשונם, והנשים תלויות בדרכיהם, ובשעריהם, וברגליים, בשלשלות של אש. אמר לו משה מפני מה הם תלויים בעיניהם? אמר לו מפני שהביטו באש איש, ובממון חבריהם ברעה. ותלויים באזוניהם? מפני שעומדים דברים בטלים ודברי הבלמים, ומסרים אונס משמעו תורה. והתלויים בלשונם, הם המספרים לשונו הרע, ומרגילים לשונם על דברים בטלים. ותלויים ברגליים? מפני שהולך ברכילות חבירו, ולא הולך לדבר מצוה, ולא לבית הכנסת להתפלל לבוראו. ותלויים בידיהם? מפני שנזולים ממונו חבריהם בידיהם, וההורג את חבירו. והנשים תלויות בדרכיהם בשלשלות של אש? מפני שהן מכשילות את הבוחרים, ובכוון לידי הרהור עבירה". עיין שם עוד דברים מבهائيים, השם יצילנו, ייזכו לעבדו באמת ובתמים, ובלבב שלם. ואינו ספק כי אלה אשר תתרחש על לבושה הצמוד, ותחזר למוטב ללכט בלבוש צנוע, ובפרט אם בעליה יחזק אותה על זה, ייזכו לראות רע קודש ברוך הוא, בנימ ובני נשים עוסקים בתורה ויראת שמיים טהורה. "ובמוקום שבעל תשובה עומדים, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד".

ועצה טובה, לכל אדם להשתדל להיות מחובר עם התורה, ובזה ינצל ממחשבות זרות והרהורים רעים, כמו שאמר רבי שמעון בר יוחאי "כל הנוטן דברי תורה על לבו, מעבירים ממנו הרהור עברי, הרהור חרב, הרהור מלכות, הרהור שיטות, הרהור יציר הרע, הרהור זנות, הרהור איש רעה, הרהור עבודה זרה, הרהור עול בשור ודם, הרהור דברים בטלים". וננא דבי אליהו זוטא אות טז וכותב הרמב"ם הלכות איסורי ביתא פרק כב הלכה כא: "ויאפנה עצמו ומוחשנתו לדרכי תורה, וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתנברת על האדם, אלא בלב הפניו מנו החכמה". ע"כ. וכיום, ברוך השם יש לנו' שכל אחד יכול בקלות לטעום ממנו דברי תורה, בהליך, בנסיעה, בשכבו ובקומו, ואשרי הזוכה והמזכה לאחרים, בעולם הזה ובעולם הבא.

לא להתפchr

אבא המבקש מבנו שיבוא לנישואיו אחיו, והבן אינו רוצה לבוא מחמת שתהיה שם תערובת אנשים ונשים, וריקודים מעורבים, אין הבן צריך לשמעו לאביו, ויבחר לו בנהת שאינו מצווה לשמעו בקהלו כאשר מצוחחו לעבר איסורים, ולטמאות את עיניו ומחשבותיו. ואם מותר לו לבוא לחופה בלבד, יש להתיעץ עם חכם. [ובזרור שגם אם התירו לו, הוא דוקא שיכנס בעת שחופחה מתחילה, אך לא שיישה שם לפני החופה, ויטמא את עיניו עד החופה]. אך לאחר החופה, אין היתר בשום פנים ואופן. וכך, אין שום היתר שיקח עמו את בניו אפילו לחופה בלבד, ויטמא את עיניהם וליבותיהם הרכבים, הקדושים והטהורים. (ב' רנבי)

חthon וכלה יראי השם שורצים שחתונתם תתקיים על טהרת הקודש, אנשים בלבד ונשים בלבד, ללא ריקודים מעורבים חס ושלום, והורי החתן והכלה מתעקשים שהחתונה תהיה מעורבת, על החתן והכלה לעשות את כל המאמצים לשכנע את ההורים שיחדלו מרצונם, ולהרבות עליהם חברים טובים שידברו על ילבם. ואם עדין ההורים לא השתכנעו, אסור לשמווע להם כלל ועicker. ובפרט בלילה הקדוש הזה של עוננות החתן והכלה נמחלים, היאך יחתיאו את הרבים במראות ונגעים אסורים, וידמו לירבעם בן נבט הרשע שחטא וחטא את הרבים, וכבר אמרו חז"ל ואבות פ"ה מי"ח: "כל המחתיא את הרבים, אין מספיקים בידו לעשות תשובה". על כן, יעדמו על המשמר מבוד מועד להזכיר את בחורי החמד הקדושים והטהורים חברי החתן, שירקדו בקדושא ובטהרה, ולא יתנו לשון לקלקל את האוירה הקדושה בריקודים מעורבים. ואשרי החתן והכלה העומדים על המשמר בעוז ותעצומות שחתונתם תתקיים בקדושא ובטהרה, שבודאי תהיה משוכנתם שלימה מעם השם, וכוגדל טרחתם כך גודל שכרט, ויזכו לבנים תלמידי חכמים, קדושים וטהורים, מורי הוראות בישראל, אמן.

אין ספק כי ריקודים מעורבים של אנשים ונשים ייחדי, אסורים בהחלטת איסור חמור ונורא. ואפלו אם אין ריקודים מעורבים ממש אלא אנשים בלבד ונשים בלבד, אך לא מהיצה מבדلات ביניהם, וראוים האנשים את הנשים רוקדות, הרי זה איסור חמור מן התורה, שמדוברים בעצם את היצר הרע, ועורבים כמו איסורי לאוים.

וכבר אמרו חז"ל, בכל מה שניסה בלעם הרשע לקלל את ישראל לא הצליה, אך בדבר אחד הצליה, נתנו עצה לבלק לשלוות את בנות מו庵ן אצל ישראל, והם יחתיאו אותם, וכיון שאלהיהם של ישראל שונא זונה, הוא כבר ענישם. וכן היה, כמו שנאמר במדבר כה א': "זיהל העם לנזות אל בנות מו庵ן... ויהיו המתים בפוגה ארבעה ועשרים אלף".

ומה שיש בדורנו כמה עמי הארץ שטוענים להקל ראש בעניינים אלו, בטענה כדי שיכירו הבחרים והבחורות יבואו בקשרי שידוכי, הרי זו טענת שוא הבל ורעות רוח. ופשות שאלות הון דעתות משובשות, מוקצות ומשיקכות, פסולות ומגנות, ואין על פי רוח תורתנו הקדושה כלל, והכל מהচיר הרע, ומהתאות האסורות המוגנות והשלות שבאותם אנשים. ומיותר לומר, כי לצערנו הרבה כמה מכשולים ואיסורים חסומים נגרמו מנהגות גרוויות בדברים אלו והדומים להם, וכבר אמרו חז"ל [וכתוות כי ע"ב] אין אופטורפוס [איין ביטוח] לעזרות, שהעריות נפשו של אדם מוחמדתם מכהות כי ע"ב. אשר על כן, שומר נפשו ירחק מכל הנאה שכוכו. ואך היה רגיל בעבר להשתחף במקומות אלו, יירוש מלול זה, שכבר נצווינו בתורה וקיים יט בקדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוהיכם". ולא ימוש מפני הלויגים עלייו ואפלו הם משפחתו, ואמרו חז"ל [עדויות ז ע"ב]: "موظב שיקרה האדם שוטה כל ימייו, ואיל קרא רשע שעשה אחת לפני המקום". וברוך השם הניסינו מורה שאותם שהתחזקו באמת, יעדמו איתנים שלא להשתחף במקומות אלו, וכל שכן שהם עצם אינם מארכנים את שמחותיהם בצדקה כיו, הבינו אותן בני משפחתם וכבדו את דעתם. אשריהם ואשרי הלקם, מחלקס יהיה תלקנו. ואמרו בגמרה [מכות כ ע"ב]: "צא ולמד מציווי התורה שאשרה לאכול דם, ומה אם דם שנפשו של אדם קצה ממנו, בכל זאת הפורש ממנו מקבל שכר - נזל וערירות, שנפשו של אדם מתאותה להם ומחמדתם, הפורש מהם על אחת כמה וכמה שיזכה לו ולדורותיו לדורותיו עד סוף כל הדורות" ואמור הקב"ה: שמעו לי, שאין אדם שומע לי - ומפסיד! (דברים רבבה פרשה ד)

ועל קצה המאלג נביא ממה שכתב בש"ת זכריו יוסף, וזה תוכן דבריו: "חיל ורעה אחזתני, בכל צורתיים לי צר, על דבר הפרצה הגדולה שעשו פרצוי בני עמנו, לעבור בשאט נפש על דת ודין תורהנו הקדושה, וחוללו במחולות נערם' בני ליל תרבות' עם בתולות, והתערבו בהם גם אנשים ונשי אנשים, ושעירם יركדו שם, אווי לנפשם כי גמלו רעה לעבור על דת

בפרהסיה, והתורה חוגרת שך עליהם, והשם יצילנו מעונש זה. וכל רב ומורה בעירו מחייב למחות ולבטל את הריקודים והמחולות של בחורים 'בני תרבות' ובטולות ייחד, وكل וחוואר בן בנו של קל וחומר לאספסוף אשר בקרבו ותערובות אנשים ונשים. וידוע שאין חילוק בזאת בין נשות לפנויות. ואין לך דרגה גודלה מזו להשתת היצר הרע לינוט, על ידי שמתבוננים ומביטים 'בני תרבות' אלה בפני הנשים והבטולות בעת הריקוד, ופעמים גם אוחזים בידיהם, וקורא אני עליהם 'יד לא נקה מדינה של ניחננס' וכו'. וידוע שכל הנוגע בבטולה, עבר על איסור התורה, שנאמר וקראה ח' ט': "ואל אשה בנידת טומאהתה לא תקרוב", שאפילו קורבה בלבד אסורה וחיבת מלכות, ופשטות הוא, ומורב פשיטותו לא ניתן לכטובי, ורק כדי להוניא מלבד הבורים ועמי הארץ שחשובים שאין איסור בפנויו, אך האמת שאין חילוק, וחס ושלים לא יעלה על הדעת לחלק כלל. כללו של דבר: אין לך גדר ערוה גדול מזו לבטל את המחולות והריקודים של אנשים ונשים יחד, בין נשות ובין פנויות, ואנחנו שקבלו את התורה הקדושה, מחובבים לעשות גדר וסיגן שלא עשו כה, והיה לא תהיה". עד כאן בדברי. ישמע חכם וויסף לך. וב רנד. והובא גם במשנה ברורה סימן שלט בבארו הלכה)

ציווי אביו – ומצואה לפניו

ציוו אביו לשרתו, ובאה לפניו מצואה שם לא יעשה עתה, יעבור זמנה, אם אפשר שהמצואה תתקיים על ידי אחרים, יעשה את ציווי אביו, ואחרים יעשו את המצואה, אך אם אי אפשר שהמצואה תתקיים על ידי אחרים, יעשה את המצואה, ולאחר כך יקיים את ציווי אביו.

למשל: בן שהוא מוחל והזמיןוהו למול, וגם אביו ציווה לשרתו, אם יש מוחל אחר שימוש, יעשה הוא את ציווי אביו, ומוחל אחר ימול, אך אם אין מי שימוש, ימול קודם, ולאחר כך יקיים את ציווי אביו.

ואמנם, אם באה לפני הבן מצואה שם לא יעשה עתה, לא יעבור זמנה, יעשה את ציווי אביו, ולאחר כך יעשה את המצואה. (סימן רם סעיף יב)

๙. כבוד אב ואם בענייני נישואין

התנגדות ההורים

בן שחפץ להתחתן עם בחורה מסוימת, והיא בעלת מדות טובות ויראת שמיים, אך הורי מתנגדים, בטענה שהבחורה איננה מוצאת חן בעינייהם, או שהיא מעודה מסוימת שלא נראה להם, ואילו לדעת הבן הבחורה הוגונה ומתאימה לו, אין צורך להורי. אך טוב שהיה מותון ויתיעץ עם רב תלמיד חכם, כי פעמים שהוא טועה בשיקוליו. (ה"ע קלג)

אם ההורים מתנגדים לשידוך, בטענה שהבחורה אין לה יראת שמיים, וכגון שאינה הולכת בצדיעות כיאה לבת ישראל כשרה, או שיש לה מכשיר פלאפנו טמא ופזרץ, פשט שעיל הבן לשמעו להורי, שהרי אף בלי ציווי הורי, אסור לו לשאת אותה. וב קלג

בושה ובזיזו

בחורה יראת השם וטובה, והורי הבוחר מתנגדים לשידוך, בטענה שמשמעותה

פחותה מدائית [ובגנו שגם שם ידועים בעברות פליליות ובישיבה בבתי הסוהר וכדומה], ויש להם עוגמת נש וbezion מנישואין אלו, חייב הבן לשמוון בוקלים. שחרי ציומה התורה "זרור מקהלת אביו ואמו", ומקהלת היינו מזליל, ואפלו אם היו מוחלים על בזויונם, אין בזויונם מהול, כל שכן שאון לבן לעשות דברים שעל ידם יורם להוריו בזויון. וה"ע קלד, קמב. תשובה והנוגט חלק ב סימן תמה)

והוא הדין בכל הנ"ל, לבוחרה הרוצה להינשא לבחור מסוימים, אך הוריה מתנגדים מוסיבות הנ"ל. (ה"ע קלד)

התערבות הוריהם

הןאמת שיש מצوها על ההורים להשיא את ילדיהם ולעזר להם כמייטר יכולתם, אך עליהם להיזהר שלא להתערב בחחלהות, ואינם רשאים אלא ליעיצם בלבד. וההורים הוכפים את דעתם על בניהם להינשא למי שאינם חפצים, עבירה היא בידם, ואין חיביים לשמוון להם בה כלל. (הגישוינו ההלכתו ח"א פח)

השידוך של החפש חיים

ספר החפש חיים זצ"ל כיצד התגngle זוויגו הראשוני. בעודו יلد רך כבן 11 שנה, התीיתם מאביו, ואמו האלמנה נישאה ליהודי פשוט מאוד, שלא כאביו שהיה מתלמידי הישיבה הגדולה בוואלוין. כשהיה בחור בן 16 שנה, מקום לימודו היה בעיר וילנא בחברת בחורים עילויים מאוד. פעםCSRצה לבקר את אמו, נסע אליה לרADING. ובזהדמנות זו ראה אותו בעל אמו, ומאוד מצא חן בעיני, והיתה החלטתו נחשוה שיקח אותו לבתו, שהיתה אז בת 26 שנה. וتابע מאשתו - אמו של החפש חיים, שתסדר את העניין בכיתוב, לאחרת הוא יגרשה. כאשר אמו התחלת לדבר עמו בעניין, החלה לבכות ומתווך בכיסיפרה מה שבעלה דורש ממנה. ענה לה החפש חיים: "מה הרעש, אז אני אתחנן עמה". וכך נגמר השידוך בשעה טובה ומושכלת. וחיו אחרי החתונה בעניות, ועד כדי כך הייתה העניות, שבקרקע הבית היה עפר, ולכבוד שבת היה מפוזר חול צחוב.

החפש חיים היה מציין תמיד את הצלחתו בשידוך זה, כי היא הייתה אשה כשרה ותמים, לא הולכת בגדילות, והסתפקה במועט, ואודות לכך יכול היה לגודל בתורה בצד ענק, כפי הדרך שייעד לעצמו. (ובקש תורת רכא)

כמובן שיש לסייע את הדברים, שהחפש חיים נהג כפי שנהג, מפני שראה בה שהיא כשרה ותמים, והיא תאפשר לו לעבוד את ה' כאוות נפשו הטהורה, ואני להסיק מכאן על מקרים אחרים. ובהרבת פעמים אותו צער שהגיעה לפניו מושפע מכל מני דברים צדדים, וחושב שיוכל להתגבר על אותה פגש גשמי או רוחני שיש בנסיבות, ואילו הוריו كانوا כאנשים בעלי ניסיון, יודעים שכאשר יתרחק ויעמוד על טענותיו, יהיה הדבר מאוחר. לכן בשום אופן אין לו לבחור להחליט על דעת עצמו בלבד, אלא יציע את הדברים בפניו הרבה מוסמך. (ובודו הוריהם)

גיל הנישואין

בן הרוצה להתחתן, ואביו אינם מסכימים, בטענה שעדיין בנו לא למד תורה מספיק, או שעדיין לא התמחה במקצוע מסוימים, אין צורך הבן לשמוון לאביו,

אלא אדרבה יזרז וישא אשה. בפרט שבעונות הרבים רבה הפריצות ברחוב, ולא קל בכלל לשמר על מחשבות הלב והעיניות. וזה לא ימנע טוב להלכים בתמים, וכן נאמר: "חולך בדרך תמים, הוא ישרתני". (ב' קנא) ועיין בחוברת "הנישואין בהלכה ובאגדה" בהרחבה בכל הנושא הזה, ותורווח נחת אמיתית.

עזרה בזקנותו

אבא אלמן שציווה את בתו שלא תינשא לאיש, כדי שתשתאר בbijתו ותשרת אותה, אסור לבת לשמעו לאביה כלל ועיקר, וזאת עוננו מನשוא שמצער את בתו, ויענש על זה. ואדרבה, תלך ותינשא לאשר תחפוץ, ותביא בניס לעולם שיזכו אותה בעולם הזה ובעולם הבא, ואין בזה מצות כיבוד אב כלל. (ה"ע קלט)

כתב בש"ת אבני צדק, אין כח ביד האב למחות בנתו שלא תנשא לאייש שתחפוץ בו, וכל שכן שיש כאן צער הגוף, שחררי טוב לה לשבת עס בעל מילשת כאלמנה בודדה. ואפילו אם הדבר נוער לאביה על ידי מזונות שהיא מרוחחה, אייה מוחייבות לכבדו זהה, ומה שנון גופה ונפשה. ואני מתפללא על האב הזה שחס על גופו, ואני חס על גופה ונפשה של בתו, ולהלא כתוב "ברחם אב על בני", וכל שכן בדבר זהה הנונג לנפש. ולכן יאמרו נא לאביה בשמי, שאני מבקש ומוחרו שלא ימנע את בתו מזה, ואם ישמע בקולי מوطב, ואם יעמוד בדעתו, יש להודיע לבתו לתאה לו ולא תשמע בקולי ונמנשא למני שהיא חפה כי, וייה בمزול צוב. ע"ב. וכן כתוב היכנסת הגודולה בספר חמרה וחמי, על הנגמרא בסנהדרין וו"ב "הוי זהיר מנו הייעץ לפִי דרכו", והיינו לפִי הנattyo, כגו' המשחה את בתו בוגרת מלנה נשא, ואחד מבני העיר מדבר אודותיה לאחד מבניו לאשה, ובאייה מייעץ לבתו הבוגרת שלא תתרצה לי, ומראה פנים לעצתו, שאין הבהיר בן גילה במשפחה טוביה ונקייה, זריכה היא לבחון ולבדוק הענן, שמא אביה נוגע בדבר ומכוון לטובות עצמו, אז לא תשמעו לו. ע"ב. (ה"ע קלט)

ובספר חזידים כתוב, מעשה באחד שמתו בניו בחיה, ואמר לתלמידיו בשעת מיתתו, יודע אני שאיוו בי עווין, אלא שהייתה לי אחות קטנה אלמנה, והיה ברצוניה להנשא. אך היהת מתבונשת לומר לי קח לי בעל, ואני התייחס יכול להשיאה לאיש, ולא רציתתי, כדי שישאר לי ממונה ונכסיה, ושבביל זה נגעשתי ומתחו עליبني. ע"ב. מכאן מוסר השכל לאיש אשר במקום שיתנדל לקיים את המצויה להשיא את בתו עם נדוניא ומלבושים נאים, הוא מצווה עלייה לבל תנשא לאיש, שగוזל עוננו מನשוא, צפוי לו עונש מוחקבי', כי צער הגוף לא יnton להימחל. (ה"ע קלט)

גדל השלים

על הבן להשתדל להרבות ולהוסיף אהבה ואחותה, בין הוריו לאשתו. ואפילו אם אשתו עשתה דבר שלא כהונן, לא יליך רכילה ויספר להוריו, שמלבד שעובר על איסורים חמורים מאד של לשון הרע ורכילות, הרי הוא הורס את השלים ומחריב את ביתו. ואדרבה ישתדל אך ורק לדבר טוב על אותה, ועל ידי זה תרבה אהבה והאהובה ביניהם, ויבנה בית נאמן ומתוקן.

אם בכל זאת קרה איזה עניין בין הוריו לאשתו, יעשה את כל המאמצים להחזיר את השלים, וכמו שאמר היל הילן (אביות פ"א מ"ב): "הוי מתלמידיו של אהרון, אהוב שלם ורודף שלום", דהיינו שאף אם ברוח השלים, צריך לרודף אחריו ולהחזירו.

ועצה טובה, שיקבע הבעל עם אשתו בכל יום לימוד במצוותא כ-10 דקות, וביעיך ילמדו את ההלכות המעשיות והמצוות ביום יום וכן ילמדו מוסר להתקzik ביראת השם טהורה, ואין ספק שבזה י乞ו לשלים, שלוה ושמחה.

๙. מקום מגורים ↗

"לב אבות על בנים"

בן שזכה ברוך ה' לעזוב את הבני העולם הזה, ולהגיע אל דרך האמת - דרך התורה והמצוות, והוריו עדיין לא זכו, לא יעוזב את בית הורייו חס ושלום, כי אדרבה כאשר יראו את הכבוד שבנם חולק להם, ואת דברו עימיהם בנחת ובדרכן ארץ, יתקרב לבבם ליראה ולאהבה את ה'. ואמנם עליו להזהר בנסיבות המأكلים והכללים, וטוב שיתיעץ עם חכם, שיורחו כיצד לנחות בדברים אלו.

עד כדי כך??

ליישיבת פונייביז' נכנס פעם בחור מבוהל, ומספר כי הוריו חולמים מאד, והוא נאלץ לגור עטם כדי לסייע להם. לתומוי חשבתי כי העוף שאימי מבשלה לשער הוא, אך הפעם הבחנתני כיAMI מוציאיה את העוף לחצר, ושם וורפת את ראשו ללא שום שחייטה כשרה. לכן בראחני מהבית בבהלה לגאון החזון איש, כשהשמעו זאת הרב, השיב להם: ומה אתם רוצים ממש, שאומר לו לעזוב את בית הוריו ולנטוש אותם חולמים!! אני יכול לומר לו דבר כזה: הבחורים הבינו שהרב מתכוון כי עליו לעזוב את בית הוריו, אך אין הוא יכול לו לעשות כך. תוק כדי דיבור החזורו הבחורים אל הרב, שהבהיר את דבריו: לא לך התכוונתי, אלא עט כל הבלה והחשש, עליו לחזור לבית הוריו ולסייע להם, אלא שמעטה צrisk להזהר בענייני הנסיבות בבית. (עה)

מנעם ה' מכבוד

בן שהוריו לא זכו לשמר מצוות, והם עוינים אותו ומיצרים לו מחמות שנאותם לדת, הרי הם בכלל המינימ והאפיקוריסטים שמנעם שם מכבוד, ואיןו חייב לכבדם. וטוב שילך לגור במקום אחר, לפחות יפריעו לו להתקדם בעבודת השם. וכדי שיתיעץ עם חכם, כי פעמים ההורים נעשים עוינים, מחמת שהבן לא ידוע להתנהג עימם בחכמה ותבונה, וממעיסם במעשי. ואילו יקבל הדרכה, ישורר השלום ביניהם. (ה"ע קכט)

ברצון איש ואיש

בן נשוי רשאי לגור בכל מקום אשר יחפז, ואין עליו שום חובה לגור דока בסמוך להוריו. ואולם, אם הוריו מתנגדים ליגור בעיר אחרת, יש לדון בכל מקרה לגופו וכדלהן.

אופנים שונים

ישנם אופנים שלראשי הבן לגור בעיר אחרת אף נגד רצון הוריו, אך ישתדל לפיסים ולדבר על ליבם שיבינו אותו. כגון: א. אם אין לבן די כסף עבור דירה במקום הוריו. ב. אם אין מוצא מקום ללימוד תורה כחפצו במקום הוריו. ג. אם אין מוצא מקום לימודים טוב עבור בניו ובנותיו שיוכל לוחנכם ביראת שמיים אמרית. ד. אם מזכה את הרבים בשיעורי תורה וכדומה בעיר אחרת. ה. אם הוריו גרים במקום שיש פריצות, והדבר גורם לו או לילדיו הפרעה ביראת שמיים. ו. אם הרופא המליץ לו לגור במקום שהוא שונה. ז. אם אין מוצא עבודה במקום הוריו. ח. אם הוריו קשים ומצערים אותו מודאי, וחושש שכישל

בכבודם. ט. אם הוריו יצאו מדעתם. ומינה מי שיטפל בהם כהונון, אך אסור להשאים ללא טיפול. (תיה י). אם איןנו מוצא אשה לשאת, אלא אחרת. יא. אם יש חשש של הפרת שלום בית עם אשתו. יב. אם ההורים מוחלים לו שיעbor דירה.

בכל צורך אחר שנראה לבן להעתיק מקום מגוריו, ישאל חכם מורה הוראה. (טט)

כ' מכבדי אביך

הורים זקנים הרכיכים שבנים ישרת אותם בתדיות, בודאי שאין לבן לעבור עתה לגרור בעיר אחרת, ואדרבה ישתדל לגור בסמוך קצת אליהם, באופן שהיה זמין לשרתם ולכבדם תמיד. ואולם אם הבן מוכרכח לעבור, והותר לו על פי ההלכה, עליוlemnנות אדם אחר שישמשם כהונון, ואסור לו להשאים ללא טיפול מסודר. (מהרי"ל, יפה ללב, ערד השלחן, איש מצלחת. טג, תד, תא, תיד)

עתה נזכرت להעתיק את מקום מגורייך, וממי יטפל באביך לעת זקנותו!!

מעשה באברך מירושלים שפרנסתו הייתה קצר בזחוך, אי לך חשב בדעתו לעזוב את ירושלים ולהעתיק את מקום מגוריו לעיר אחרת, שכircיות הדירות שם הרבה יותר זולות. קודם שעשה כן, נמלך בדעתו לשאול "דעת תורה" מפי מורהנו ורבנו הגאון רבי בן ציון אבא שאול צ"ל. והנה ענה לו הרב: אביך מתחילה להזדקן, ודוקא עכשו הוא יצטרך את עזרתך, עתה נזכرت להעתיק את מקום מגורייך, וממי יטפל באביך לעת זקנותו!! הודה האברך שעלה זה לא חשב, וחזר בו ממחשבתו, ונשאר לגור בירושלים, והוסיף עזרה על עזרתו להוריו.

ועל זה יאות להביא את דברי המדרש (בראשית רבה פרשה לט אות ז): "ויאמר ה' אל אברם לך ארץ ומכמלדך ו מבית אביך, לפי שהייה אברהム מפחד ואומרו: יצא, ויחי מחללים כי שם שמים ואמרם, הניח אביו והלך לו לעת זקנותו, אמר לו הקב"ה לך לך, לך אני פוטר מכיבוד אב ואמ, ואני אני פוטר לאחר מכיבוד אב ואמ".

יציאה לחוץ לארץ

בן הנושא לחוץ לארץ לאיזה זמן, מצוה שקדום צאתו, לך אצל הוריו ויפרד מהם לשлом, וינשך ידיהם ויבקש את ברכתם. ובהגינו למבחן חפוץ, מצוה שיתקשר אליהם להודיעם שהגיע. וטוב שיריה עמהם בקשר טלפון בכל יום, כדי שיהיו רגועים לש监omo. וכפ' החינוך פלאגי. (תיא)

ברכת שהחינו

אדם שלא ראה שלושים יום את אביו, או אמו, או אחיו, או אחיותו, או חברו, ומרגיש ששם מאוד בראייתם, צריך לברך ברכת "שהחינו" בשם מלכotta. וכן עשה הגאון ממנוקטש, בראותו את הסבה קדשא הגאון רבי שלמה אליעזר אלפנדי צ"ל, ושמה מאוד בראייתו, וברך עליו "שהחינו". וכן עשה מעשה לפני כ-50 שנה, מורהנו ורבנו הגאון רבי בן ציון אבא שאול צ"ל, בראותו את הרב הראשי לפנמה הרה"ג רבי ציון לי צ"ל, בביביקורו בישיבת פורת יוסף, ושמה מאוד בראייתו, וברך עליו "שהחינו". (ברכות נה ע"ב, תוספות, הרמב"ם, הררא"ע, טור ושלחו ערד, ברכי יוסף, ערד השלחן, ברכת יוסף דידי ערד. תכח)

אם לא ראה את הוריו שלושים יום, אך מדובר עמהם בטלפון, עליו להתבונן היטוב אם שמה מאוד בראייתם, שרק אז יברך, ואם לאו, לא יברך. (תכח)

๙. הזכרת שם ההורים

איסור הזכרת השם

מדיני מורה אב ואם, אסור לקרוא לאב או לאם בשם הפרטוי, למשל: יצחק, רבקה. ואפילו שלא בפנייהם, וכגון שמספר דבר בשם. אולם רשאי לומר 'אבי יצחק' או ' יצחק אבי', 'עמי רבקה' או 'רבקה עמי' ואפילו בפנייהם. כמו שמצוינו בשלמה המלך (מלכים א ב כד) שאמר: 'דוד אבי' (שם לב) או 'אבי דוד'. וכן יהושע בן נוע אמר לשם רבנו בפניו: 'אדוני משה'. ורבינו שמואל בר יוחאי אמר: 'יוחאי אבא'. ורבינו יוסי בן חלפתא אמר: 'אבא חלפתא' ועוד. (הגר"א, החיד"א, ה"ע צב, צב תל)

לאור האמור מתברר, כי למנהג בני אשכנז שקוראים לעולה לתורה בשמו, רשאי האחראי לקרוא לאביו ולומר: 'עמדו אבי יצחק בן אברהם'. וכך כו, בו הקורא בתורה ועורך 'מי שברך' לעולמים, עליה אבי לתורה, רשאי לברך את אביו, ולומר: 'הוא יברך את אבי יצחק בן שרה'.

כשמתפלל על הוריו שהקב"ה יצליח אותם או ירפא רפואה שלימה וכיוצא, לא תארם בתاري כבוד כמו, 'אבי מורי עטרת ראשית', שאין גבהות לפני ה'. אלא יאמר 'עבדך אבי פלוני בן פלונית', וכן 'אמנתך עמי פלונית בת פלונית'. (וגם, תען)

קריאת השם בברית

כשבני הבן קורא את שם התינוק בברית שם אבי, אין ספק שמותר לו לומר את שם אבי בפניו, כי כבוד הוא לאב שיקרא הנכד בשם, ובודאי שמסכים ושמחו על כך. (תעה)

מה שם אביך?

אם שואלים את הבן, מה שם אביך? רשאי לומר: 'אני בן של יצחק', כיון שנזכר שמכבדו בתור אביו. וכן מצאנו בתורה שיעקב אביונו אמר לרחל: 'כי בן רבקה הוא'. וכן אמר רבו יוחנן בן זכאי (ברכות לד ע"ב): אלמלי הטיח 'בן זכאי' את ראשו. וה"ע צב. תנין)

מותר לבן לחתום את שמו כך: ' יצחק בן אברהם'. וכן, אם הובא לפני 'טופס רשמי' למלאות, מותר לכתוב את שם אביו אף בלי תואר, מאחר וניכר שמכבדו בתור אביו, [שהרי כתוב שם האב: והוא מלא את השם]. וגם יש אומרים שתכנית אינה חשובה כדברו לעניין זה. ומכל מקום מארח והיום נהגו להרבות בשבחים על כל אחד, טוב שיספיק על שם אבי ר'. אך אם יראה הדבר כמזהה, רשאי לכתוב את שם אבי בלי שום תואר. (בן איש חי. תשא, תשס)

שם אחרים בשם אבי

אם רוצה לקרוא לחברו, שם חברו בשם אבי, אם שם זה נפוץ, כמו: אברהם, יצחק, יעקב, וכיוצא, רשאי מן הדין לקרוא לחברו בשם הפרטוי, אפילו בפני אביו. אולם אם שם זה אינו נפוץ כל כך, כמו: נח, זבדיה, זמיר, זהר, עמוס וכיוצא, לא יקרא לחברו בפניו אבל, אלא ישנה מעט, כמו: נוחי, זבדי, זמיר, זהר, עמוס. (ה"ע צב. תען. דברי הלכה טו)

מכיוון שהדין הנ"ל נתון במחולקת הפסוקים, טוב להחמיר שלא לקרוא לחבו ששמו כשם אביו בפני אביו כלל, ואפילו בשם שהוא נפוץ. **למשל:** אם קוראים 'אביו' י' יצחק', יקרא לבנו ' יצחקי'. ואם אין שם זה נפוץ, אז לא יקרא לחברו בשמו, אפילו שלא בפני אביו, אלא ישנה את שמו. ומכל מקום אם קורא לחברו גם בשם משפחה, הרי זה מותר, מאחר וניכר שאין כוונתו על אביו. (ה"ע צב. תמן, תנן)

ופשטוט שכל הדינים הנ"ל, שייכים גם בשםיה של האמא.

מדוע נקרא שמו 'אבי'?

האמורה 'אבי' נולד כשהוא יתום מABA, ואמו נפטרה בעת הלידה. לckoדו זדו האמורא רבה, וAIMץ אותו כבן, וקרא את שמו 'נחמני' כשם הסבא - אבי אביו של התינוק. אך מאוחר והסבא 'נחמני' הוא גם אבי של רבה, לא היה נוח להשאיר את שם הילד כו, מפני שפעמים הרבה היה רבה נמצאה עם אביו 'נחמני', ולא היה יכול לקרוא לילד בשםיה, כי שמו כשם אביו. לכך שינה את שמו וקראו 'אבי' בלשונו ארמית, כבון הקורא 'אבי', ובזה רמז לשמו של אביו. וגם כי יש בשם זה רמז: "אשר בך ירוחם יתום", ר"ת אבי, שהיה יתום מקטנותו. וספר העורך ערך אבי

ומספר על רבנו האר"י ז"ל שפעם קם מכשאו לכבוד אחד מתלמידיו. התפללו התלמידים על כך, והרבות הסביר את מעשיו: תלמיד זה קיים עתה מצות כיבוד אב ואם בהידור, בעקבות כך נכנס בו ניצוץ מנשנתו של האמורא אבי, שהיה יתום מאב ואם, ולא זכה לקיים מצות כיבוד אב ואם ...

שמות דומים

מה שאמרנו שלא יקרא לאחר ששמו כשם אביו, הוא הדין אף אם אין השמות שווים ממש, אלא דומים זה לזה, כגון 'יהונתן' ו'יונתן', שמאחר והואין מבדילים בין השמות, ומוציא שמי שמו 'יהונתן' קוראים לו 'יונתן', ול'יונתן' קוראים 'יהונתן', [כמו בא בנביה ושמואל א יד] שפעמים קרא ליונתן בן שאל 'יונתן', ופעמים 'יהונתן' נמצאה שעדיין נראה כمزול בכבוד אביו. וכן, 'גרשום' ו'גרשון' וכל כיווץ זהה.

שינוי השם

אם האב שינה את שמו או שתרגם את שמו ללשון הקודש, והרגלו הציבור לקרואו בשם החדש, ונשכח שמו המקורי, מותר לקרוא לחברו בשם הקודם של אביו. (תעא)

שני שמות

אם שם האב 'יוסף', ושם חברו 'יוסף חיים', מותר לקרוא לחברו 'יוסף חיים' אפfilo בפני אביו, שנחשב הדבר שינויי משם האב. (תמן)

וכמו כן, אם שם האב 'יוסף חיים' וכך קוראים אותו, ושם חברו 'יוסף', מותר לקרוא לחברו 'יוסף' אפfilo בפני אביו, שנחשב הדבר שינויי משם האב. (תמן)

אם שם האב 'יוסף חיים', אך אין קוראים אותו אלא 'יוסף' בלבד, מותר לקרוא לחברו 'יוסף חיים' אפfilo בפני אביו, שנחשב הדבר שינויי משם האב. (תמן)

רצונו זהו קבועו

הקוראים לבניהם כשם הוריהם, ישימו לב לכל הדינים הנ"ל, לבל יכשלו. ועל כל פנים, אם רצון הוריהם שיקראו לנכדיהם כשםם דוקא בלי שום שינוי ואפילו בפניהם, רשאים לקרוא להם כן. (תע"ג)

הרבי. חכם.

באא שהוא תלמיד חכם, והציבור קוראים אותו בשם תואר בלבד, 'הרבי' או 'חכם' או 'רבי', אף לבן מותר לקרוא כן לאביו, מאחר ואין זה שמו הפרט. (תט"ז)

שם האב: אבא

מי שמו הפרטוי 'אבא', מותר לבניו לקרוא לו 'אבא', כיוון שמתכוונים לתואר קבוע 'אבא', ולא לשמו הפרט. (ה"ע צב)

שם האם: מזל טוב

אם שמה של האםא 'מזל טוב', מותר לבניה לברכה בברכת 'מזל טוב' בשמחה משפחתית וכיוצה בזה. (תע"ב)

"וילכו אחרי ההבל ויהבלו"

אין לאב למחול לבניו שיקראו לו בשמו. אב העישה כן, עבירה היא בידו, שמרגיל את בניו לזלול בו, ומזה יגררו לעוד ועוד איסורים. אב שעשה שלא כהוגן, והתיר לבניו לקרוא לו בשמו, לא יקראו לו הבנים אלא 'אבא'. (תעט)

↳ להפריש את ההורים מאייסור ↳

הוכח תוכיה

ראה הבן את אביו שעובר אייסור, לא יאמר לאביו "עברת עבירה" או "טעית" כדי להפרישו מהאייסור, אלא יאמר לו בלשון שאלה, כאילו הוא שואל ממנו: "היאך הדיין בדבר זה?", או שיראה לו כתוב בספר שדבר זה אסור, ואז ישאלו "מה הביאור בהלכה זו?", או שישאלו "מה מקור היתר למעשה זה?", ועל ידי כן, יבין האבא מעצמו שטעה ולא יתבישי. (ב רפה)

אם עדין האבא לא מבין שיש במעשהו אייסור, רשאי בןו לומר לו: "מעשה באדם אחד שעשה כך וכך, והרב אמר לו שלא יעשה כן". ובזה יבין האבא מaliasו שמעשה זה אסור. (בנ איש חי שופטים אות יט. ב רפה)

אבא שטעה בהלכה ועשה מעשה מסוים לפי הבנתו, מותר לבן לעשות מעשה אחר כאילו לתוכו בפני אביו, כדי שיזכור אביו את ההלכה. (ב רצ)

למשל: ישנה הלכה בהלכות מוקצת בשבת, שכלי שימושי למלאכת היתר, כמו כסא, מפתח וכיוצא בהם, מותר להזיזו רק לצורך שהוא, אבל ללא שום צורך כלל, אסור. על כן, אם רואה הבן את אביו מתעסק בכלים שעל השולחן

כסכינים, כפות, ומזלגות, ומזיזם של לא לשום צורך, מותר לבן לחת את הכלים מידו של אביו, כדי שיזכר האבא שיש בזה מוקצת. עיין בחוברת "השבת בהלה ובאגודה", שכן פסקו רבנים מהראשונים והאחרונים, וככתב בערוך השלחן,ומי יבוא להקל בדבר שמן הבית יוסף פסק להחמיר, ואין מי שוחק עליו.

מציד

אם האב רשע, שיודיעו שעושה איסור, ובכל זאת עושהו, אין הבן צריך להפרישו. כמובן בתנאי דברי אליליה: "הוכח תיכח את עמיתהך, עמיתהך שהוא אוחבך, והוא עמק בתורה ובמצוות, אתה חייב להוכיחו, אבל לרשות שהוא שונא, אין אתה חייב להוכיחו". ע"כ. ומכל מקום ישתדל הבן מידיע פעם להחihil לאביו ממנימות תורה הקודשה, או שיפיע עליו ללבת לסמים, ויתפלל עליו שיוחזר בתשובה שלימה. והגר"א, באור הלכה סיינו תורה ס"ב. ב רצ'

מי האיש החפש חיים? נוצר לשונך מרע

בן השומע את הוריו שמדובר לשון הרע, צריך למנוע אותם מדבר, ויאמר להם בעדינות בלשון שאלה: "האם אין בדבר זה לשון הרע?". ב רצ'

בן שיודיע שבディבورو עם הוריו, הרינו נכשל באיסור החמור מאוד של לשון הרע ורכילות, ראשית, עליו לעשות את כל המאיצים שבדברו עליהם, לא יזכיר אישים מסוימים שעליהם יכול להתפתח דבר איסור חליל, ומайдך, יזכיר כמה נושאים המעניינים את הוריו, וכך גם הם לא יתנו ליבם לדברי איסור.

אם ההורים מפצירים בבנם שיספר להם איזה עניין שיש בו לשון הרע או אפילו אבק לשון הרע, אסור לו לשמעו להם, ויסביר להם בעניות ובענחות שההתורה אסורה זאת עליו, ואני יכול לקיים את ציוויים. (חפש חיים הלכת לשון הרע כלל אל הלכה ח)

הדבר לשון הרע ורכילות, פעמים שעבור על 17 מצוות לא תעשה, ו-14 מצוות עשה, ו-3 ארורים, ה' יצילנו. ואם מספר על אביו או אמו, בלבד מכל הנ"ל עופר גם על ביטול מצוות עשה של כיבוד אב ואמ, וגם על ארור נוסף של "מקלה אביו ואמו". (חפש חיים בפתחה להלכת לשון הרע. ב רצח)

עזה טובה לבן הנ"ל, שיקבע עם הוריו ללמידה בכל יום הלכה או שתים מספר "חפש חיים" על הלכות לשון הרע ורכילות. ואני ספק שלימוד זה ישפייע עליהם לטובה, ואת אט יפסיקו מדבר דיבורים אסורים, וינצלו מऐסורים ועונשים החמורים מאוד מאוד.

עורו ישנים

אב ובנו שלומדים יחד, ופעמים רבות מתנמנם האב בתוך הלימוד, רשיי הבן בהזדמנות שהיא, להראות לאביו את דברי הרמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ד הלכה ט וזו לשונו: אין ישנים בבית המדרש, וכל המתנמנם בבית המדרש, תורה נעשית קרעים קרעים, וכן אמר שלמה (משל כי כי): "זקְרָעִים תַּלְבִּישׁ נֹמֵה".

בן שאביו מתנמנם באמצעות שיעור תורה, ונגרם בזה בושה לאביו, וכגון שילדים מוחכים עליו, יעיר את אביו בעדינות, כדי שלא יזלו בו חס ושלום.

דיבורים בטלים באמצעות הלימוד

אב ובניו שלומדים יחד, והאב מדבר דברים בטלים בתוך הלימוד, רשאי הבן להראות לאביו את דברי הרמב"ס (שם) שכותב: "אין משיחין בבית המדרש אלא בדברי תורה בלבד, ואפילו מי שהתעטש, אין אומרים לו רפואה [לבריאות] בבית המדרש, ואין צריך לומר שאר הדברים". וכך כו', ישתדל שאביו יראה את חומרת העניין במסכת חגיגה יב ע"ב: "כל הפסק מדברי תורה ועובד בדברי שיחה, מאכילים אותו גחלי רתמים", ה' יצילנו.

ומכל מקום ישתדל גם להבהיר לאביו, מה שאמרו חז"ל (ברכות לד ע"ג): "מקום שבعلוי תשובה עומדים, אין כדיקם גמורים יכולים לעמוד", ועל כן, אם יקח האב את הדברים לתשומת לבו, ויתחרט על העבר, ויקבל להבא להיזהר שלא לדבר דברים בטלים באמצעות הלימוד, כמו נכבד ויקר הוא יהיה אצל בורא עולם, ושכרו גדול לאין ערוך, כי לפי הצער והkowski, כך גודל השכר.

דברי חול בשבת

בן השומע את הוריו שמדוברים דברי חול שאסור לדבר בהם בשבת, יאמר להם בעדינות וначת 'שבת היום', כדי שיבינו מעצם שאסור לדבר דברי חול בשבת. אך לא יאמר להם בלשון זהה ותוכחה - 'אסור לדבר דברי חול בשבת'.

וכך מסופר במדרש ויקרא רבה סוף פרשה לד: שכאשר אמרו של רבינו בר יהאי היהת מדברת יתר על המידה בשבת, היה אומר לה: אמא, שבת היום! והיתה מבינה מעצמה ושותקת.

ביטול תורה של רבים

אבא שהוא גבאי בית הכנסת ומונע נערים מללמוד בבית הכנסת, מחשש שאינם נהגים בכבוד קדושת המקומות וכיוצא, על בנו לדבר עם אותם נערים שיתנהגו בכבוד ובדרך ארץ מפארת קדושת המקום. ומайдך, עליו לדבר עם אביו בנעימה ונחת, כי לא זו הדרך, בפרט בדרך זהה שלצענו הרב, ישנס נערים שנושרים מדרך התורה, ואדרבה הדרך היחיד להרבעם היא אך ורק בעבותות אהבה וחיבה, וקשר לבבי. ואכות גדולה ישנה לעושים כו', שהרבה נערים מפארת שהתנהגו אליהם בכבוד והערכה וחיבה יתרה, חזרו למוטב.

כותב המהרש"א (קידושין ל ע"ב) על הפסק בתחלים וכיו' ד: בחצים ביד גבור, בון בני הנזירים, אשרי הגבר אשר מלא את אשפטונו מרהם. כי עיקר החידוד והשינוי הם בימי הנעורות, ויש בעלי בתים המונעים את הנערים מללמוד בבתיהם, שאומרים שהם ממלאים ביתם באשפה, על כן אמרהashi הגבר אשר מלא על ידי הנערים הללו את ביתו באשפה, ואני מונע את ביתו מהם". ע"ב. ואם כך הוא על המונעים את הנערים מללמוד בבתי הפרט, קל וחומר על המונעים את הנערים מללמוד בבית ה', אלו בתים נסיות ובתי מדרשות.

וזו לשון מדרש תנחותא (פרשת שמיני אות ט): "אמר אחוז הרשע: אם אין גדיים אין תיישים, אם אין צאן אין רועה, היכן העולם. כך אמר, אם אין קטנים, אין גדולים. אם אין גדולים, אין תלמידים. ואם אין תלמידים, אין חכמים. אם אין תורה, אין בתים נסיות ובתי מדרשות. ואם אין בתים נסיות ובתי מדרשות, אין הקב"ה משרה שכינתו בעולם. מה עשה, עבר על כל בתים נסיות ובתי מדרשות וסגר אותם. וכשראו ישראל כך, התחלו צוחים, ווי שיחרב העולם כשבטלו את התורה". ע"ב.

ובספר קדושת בית הכנסת עמו רקטו, הובא מעשה על הגאון רבינו יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל, הסטייפלר, שפעם בא אליו אדם מלונדון, וכשאמר לו את שמו, שאלו הרב האם יש לך אח שור בשיכון ויונץ בבני ברק, ושמו כך וכך? השיב לו, כן. אמר לו הרב תבקש ממנה שיבוא אליו, כאשר בא אליו, שאלו הרב, האם כשהיית בחור למדות בבית מדרש פלוני בימי ששי אחר הצהרים? השיב, כן. אמר לו הרב, הנה הלילה זהה בא אליו אותו שם בחלום, ואמר לי שאין המדרש? השיב, כן. אמר לו הרב, פירע על מה שצערך וביטל אתך מלימודך, וכן מנוחה בעולם העליון, בಗל שהייה מפဖר על כל מה שצערך ובטיל אתך מלימודך, וכן עשה. ואמר הרב, שאף על פי שהייה המשם צרייך לנוקות את בית המדרש, בכל זאת לא הייתה לו מנוחה בעולם הבא. ע"כ. ישמעו חכם ויווסף לך, ואדרבה ישמה על הזכות שנינתה לו מאית הבורא יתרוך לשרת את הציבור. וינצל צוטתו להנעים לلومדים, וירבה חשים לבוא לבית המדרש, ולהביא עימיהם עוד חברים לעסוק בתורה, ואשריו בעולם הזה, וטוב לו לעולם הבא.

וכאן המקום לעורר על אותן הנוגנים עם הציבור שלא כהונן, ומולדים בהם, ומטיילים עליהם אימה יתירה, וכמבעור בגמoria ראש השנה ז"ע: כל פרנס נשם כללי לכל אדם האחראי במשרה כלשי על הציבור] המטיל אימה יתירה על הציבור שלא לשם שמים, אין רואה בן תלמיד חכם. וככתב הרמב"ם פרק כה מהלכות סנהדרין¹ יאסר לו לנוהג בזכיר קלות ראש, ואף על פי שהם עמי הארץ, הדיות והשללים; בני אברהם יצחק ויעקב הם, וצבאות ה' שהוזכיא מארץ מצרים בכך גודול ובדח חזקה, ויסבול טורה הציבור ומשאם". ובהלכות תשובה פרק ג הלכה ו כתוב, ואלו הם שאין להם חלק לעולם הבא אלא נרכחים ואובדים ונידונים על גודל רשעים וחטאיהם לעולם ולעולם עולמיים: המינים, האפיקורסים, והכופרים בתורתה, והכופרים בתחיית המתים, ובביאת הגואל, המורדים, ומוחטאי הרים, והפורשים מדרך ציבור, והעשה עבירות ביד רמה בפרהסיא כייחוקים, והמוסרים, "ומטילו אימה על הציבור בחינם". ושופכי דמים, ובعلיל לשון הרע... ע"ש. מכאו רוזאים כמה חמוץ חבור להטיל אימה על הציבור שלא לשם שמים, עד שהשוו זה את הרמב"ם לשאר הפשעים והרשעים הנ"ל.

ובגמר חגינה זה ע"ב: תננו רבנן שלשה הקדוש ברוך הוא בוכה עליום בכל יום, על מי שאפsher לו ליטוסק בתורה ואין עסק, ועל שיי אפשר לו ליטוסק בתורה ועטסק, "על פרנס המתגאה על הציבור". ובגמר פסחים וכי ע"ב אמרו: ארבעה אין הדעת סובלותם, אלו הם: דל גאה, ושעיר מכח, וזקן מנאה, יפרנס המתגאה על הציבור בחינם". ופירש רשי": אין הדעת סובלותם, אפילו הם עצם מתרחטים לאחר צמען, ונזבים הם בפני עצם. ה' צילנו.

ועיין במא שכתב המאירי יומא כב ע"ב: "אין ראוי להעמיד פרנס על הציבור אלא מי שנודע בORITY, עני ושפלה רוח וסבלן, מפני שהוא צריך להתגאה עם הבריות בדרבויות ממשתנים לכמה גווניהם, זה בכיה וזה בכיה, ולהתאהב עט כל אחד מהט בכפי מידותיו". וכתב עוד שם: "לעולם יהא אדם נאמן בכל עסקיו, ובכל אדים. וכל שיעשה כי, יהיה בטוח שנכסיו מצלחים, כמו שאמרו נודה ע"ב: הרוצה להתעשר - יתעסק באמונה, ולא אמר יתעסק באמונה לחבירו, אלא לכל אדם שבועלם. ואך במשל החכמים אמרו: היושר - הכנת העושר. ואך על פי שמודת הנאמנות משובחת בכל אדם, וכל אדם צריך לה, מכל מקומות מי שהוא ממונה פרנס על הציבור, צריך שיהא מעוטר במידזה זו עד תכליתו, שלא תהא פרצת קוראותו". ע"כ. וככתב הרשי': ולס של שלמה חולין פרק ו סיומו כ: ואומר אני, לא רק זו שלא יתגאה הפרנס על הציבור, אלא צריך לקבל עליו להיות סבלן, שומע חרטפו ואיןו מшиб, כמו שאמר המקרא וברים א' יב) "טרחכם ומשאכם וריביכם", משה רבנו לא התלונן בכל זה אלא שלא ישא לבדו, כמו שאומר המקרא, איכה אשא לבדי וכו'. ודומה לזה הגבאי הממונה, צריך לשבול גם מן המחרפים והמקללים, כמו שכתב המרדכי שיותר זכות גדול הוא לו שיחרפו, ממה שיברכו אותו, כדאמר בירושלמי. ע"ש.

וכמה מצער מה שישיפר לאחרונה תלמיד חכם שעובד לדור באיזו עיר, ולפי תומו ביקש מגבאי בית הכנסת שיתו לו מפתח ללמידה במשך שעות היום בבית הכנסת, הסכים הגבאי ונטו לו. והנה כששמע זאת הגבאי השני, התנגד שהוא לימד שם, וכשנשאל על ידי אותו חכם, מה

אתה מתנגד, השיב לו: "למה לא בקשת ממני רשות, אני קוביי". ה' יצילנו. ובאמת שגבאי זה איינו אשם, כי מאחר ואני מבין בערכה ומעלתה של התורה, אין הוא נוטן יחס, ערך וחשיבות_ciיאות ללימוד התורה, על כן לא איכפת לו לבטל את התורה בשליל פגיעה" בכבודו. ועיין בבאור הגרא"א ויורה דעה סימנו רמת טעיף טו בשם הרושלמי, על אותם גבאים המשקיעים את הכספי במבנה בית הכנסת ליפתו עוד ועוד, במקומות ליתנים לומדי התורה, שייעסקו בתורה עוד ועוד. ועל כן העצה הייעוצה היא, שירבו אותם גבאים בעסק התורה, ובזה י賓ו כמה חסרים הם מדינית התורה, וכך כהן, ילמדו מוסר על חשיבות מעלה לומדי התורה, ויבטלו דעתם מפני דעת תורה, ובזה יהיה מעשיהם מושבים, נוחים למקום ווחחים לבריות. ועיין עוד בחברת "סדר החיים בהלכה ובאגדה" בדיי בית הכנסת.

ואין ספק כי איש אשר יתרחט על מעשייו, יוחזר למוטב להתנהג עם הציבור בנחת, בכבוד ובדרך ארץ, ולא יטיל עליהם אימה חס ושלום, אלא להיפך ירבה עליהם אהבה ואחותה שלום ורעות, ובודאי שבזבוז זה, יזכה לראות צרע ברך ה', בנימ ובני ננים עוסקים בתורה ויראות שמים טהורה. וכבר אמרו חז"ל וויקרא רבba כד: אם עשית חבילות של עברות,עשה לנגן חבילות של מצות. ועוד אמרו ושות רבה כד: הצדיקים באוטו דבר שחוטאים, בו הם מתרצים. הגלים ממהירות לרוץ לרעה - יהיה רצת לדבר מצוה. דבר שקר בלשונו - אמת יהגה חכו, ותורת חסד על לשונו. עניינים רמות - יהיה דכא ושח עניינים. לב חורש מחשבות און - בלבו יצפנו אמריו התורה. משלה מדברים בין אחים - יבקש שלום וירדפו. ע"ב. "ובמוקם שבuali תשובה עומדים, או צדיקים גמורים יכולים לעמוד".

והיה מחניך קדוש

בן הרואה שאמו אינה מקפידה לכלת בגדים צנועים על פי רוח ישראל סבא, וכן שלובשת בגדים צמודים, עליו להשתדל לדבר עמה בנחת, ולהבהיר לה את חומרת האיסור, וגם את העווון החמור שמכשילה היא את הרבים באיסור מן התורה של "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". ויתפלל עליה שתזכה לשוב בתשובה שלימה. יתן לה לקרה בספרים המדברים בנושא אלוי, כגון ישועות הנפלהה "להיות את" שנשים רבות התחזקו ממנה מאד מאד, וראו ישועות גדולות בהרבה דברים. ועיין היטב במאמר שהובא להלן (עמ' 209), ותורווה נחת.

קידוץ הפאות

אבא המגולח במכונות גילוח את פאות הראש [בצדדי האוזניים] לנמרי, באופן שלא נשארות שערות, כמו בגילוח הזקן, אין הבן צריך למחות בו, אך טוב שייאמר לו בעדינות שישיר אפלו מעט מאוד שערות, וראו שיהיו השערות ניכרות.

כתב הרמב"ם והלכות עבודה זרה פ"ב ה': ופה זו שמניחים בצדדים... מותר ללקט הפאות במספריים, לא נאסר אלא השחתה בתער. ע"ב. וכן נהג הרמב"ם בעצמו לגלח הפאות הראש לגמרי, וכן שכתב בש"ת הרמב"ם [סימן רמד]: ומותר לו לגלח הפאות כלו במספריים, וכך עושים אנחנו תמיד, רוצה לומר נגלה פאתני הראש במספריים, לפי שלא נאסר אלא השחתה של תער, ולא נצטוינו לגדל הצדיים כמו שחושב החמן, ... ולפיכך אין חייב לדלון, אלא אסורה עליו השחתה בלבד. ע"ב. ומן בשלחן ערוץ ויורה חייב אלא בתער. וזה כתוב: בין שגילה הפאות בלבד, בין שגילה כל הראש עם הפאות, חייב. ואין חייב אלא במספריים כעין תער, ויש לחוש לדבריהם. ע"ב. ומובואר שמעיקר הדין פסק מרן להקל כהרמב"ם, רק שיש לחוש למחמירם. על כן בודאי שיש להיזהר בזה לכתילה לשער מעת, אבל אין חובה להוכיה את האב על זה. גם במשנה ברורה סימנו רנא ס"ב בבאור הלכה, ד"ה אפלו כתוב, ובעווניות הרבים מצוי שעבורים את הפאות עד סמוך לבשרן ממש ואין משיררים כלל ויש בזה חשש דאוריתיא, והוא להם לשער על כל פנים קצר מן הקצת. ע"ש.

שְׁאַרְיִם שָׁאַיִן שׁוֹמְרֵי תּוֹרָה וּמְצֻוֹת

הנוגת הבנים עם הוריהם

גם אם ההורים אינם שומרים תורה ומצוות ומחללים שבת וכו', צריכים בינם לביןם ולירא מהם ככל אב ואם, ויעמדו מפניהם, ולא יסתרו את דבריהם וכו', ואדרבה על ידי שיראו שמכבדים אותם, יתאהב שם שמים עליהם, ויחזרו לмотב, כי תורתנו דרכיה נועם, וכל נתיבותיה שלום.

דרך דרכי נעם

מעשה שהיה לפני שלושים שנה, כשהמן הראשון לציוון רבני עובדיה יוסף זצוק"ל, טס במסוק מעיר לעיר בלילות של חודש אלול, כדי לדבר על לב אחינו בני ישראל התועים מדרך השם ולהחזירים למוטב. והנה באחת מסמסעותיו הגיע לעיר אילת, ולאחר דרשתו בשעתليل מאוחרת, לו שם בלילה במלון, כדי שלמחרת בוקר יתו שיחה בבית הספר שמונה כאלו תלמידים. בבואה הרב לבית הספר, דיבר על חשיבות שמירת שבת, שציינו בORAUlם שלא להללה חס ושלום. ובאמת, כמה מהתלמידים לקחו את הדברים לתשומת ליבם והחליטו לשומר שבת. אך בעקבות זאת, חלקם זללו קצת בחוריהם, בטענה שכיוון שהם מחללים שבת, אינם חייבים בכבודם, והגיעו בדברים אלו לאזינו של ממן זצוק"ל.

לשנה הבאה שבוגר הגיע ממן בחודש אלול לעיר אילת, וננתן שיחה באותו בית הספר, אך הפעם דיבר עמו על "כיבוד אב ואם", ואמר להם הלכה זו, שאיפילו ההורים אינם שומרים תורה ומצוות, בכל זאת חייבים לכבדם, שהרי אם לא נכבדם, יתרחקו יותר מהתורה, אך כאשר נכבדם ונראה להם פנים מאירות, יראו כי תורתנו תורה חיים, ומחייבת על עבותות המידות, ועל הכבוד שבין האדם לחברו, ואין ספק שתיקרבו גם הם, בעוזת ה' יתברך. וכן שמעתי מממן הראש"ל זצוק"ל

כל האמור שחיבר הבן לכבד את הוריו, אף שאינם שומרי מצוות, הוא בתנאי שההורם אינם מפיערים לו על שוכחה להכיר את האמת ולשוב בתשובה, אך אם הם עזינים אותו, וצוררים לו מלחמת שנאותם לדת, הרי הם בכלל האפיקוריסטים שאסור לכבדם. (ח"ע קכט)

צירוף לזימון

אב שמחלל שבת בפרהסיא [בפני עשרה יהודים, וכונו שנוסע ברכב בשבת], אין לזרף אותו לזמן. ויזהר לעשות כן בחכמה, שלא יפגע. ואולם אם יש חשש שהאב יפגע ויבואו לידי מחלוקת, יצרפו לו לזמן, כי בדרך כלל אנשים אלה, הם בגדר 'תינוק שנשנה'. כמובן בחומרת 'הלכות טעודה'. (ב"ז)

שתיית יין

יהודי המחלל שבת בפרהסיא, אפילו אם איןו עושים זאת להכweis את הקב"ה, אלא רק למלא תאווותיו, אם מגז את היין לכוס, נאסר היין בשתייה. וכן אם נגע ביין עצמו, נאסר היין. וכן אם שתה מהיין, נאסר היין הנוגר. (ח"ע ז קמח)

על כן,ABA שעדיין מחלל שבת בפרהסיא, אך מקדש על היין בשבת, יש לבן

להבהיר לאבו בצורה נعימה ורגועה, שעל פי ההלכה אין לו לשותות משיריו הין שלו, ומזוג לעצמו מהבקבוק וישתה. ואמנם, אם יש חשש שאולי יפגע האבא או יבזה את התורה חס ושלום, יש להקל לשותות משיריו הין שלו. (ה"ע ז' קנה)

יש להבהיר שכל מה שנאסר הין ב מגע של מחלל שבת, הוא דוקא בגין שאינו מבושל, אבל יין מבושל או מפוסטר, אינו נאסר ב מגע. על כן, הנכוון שיטים לב הבן מראש שאביו יקדש על יין מבושל, [זרוב היננות הנמכרים כיום, הם מפוסטרים [מבושלים]] ו הכל על מקום יבוא בשלום. כמפורט בחוברת 'שרות המטבח'. (ב' כ')

אכילה ללא ברכה

הורים שאינם מברכים על אכילתם ושתייתם, ינסה הבן בדרכי נועם להסביר להם את חשיבות הברכה, ושיש בזיה גם הכרת הטוב לבורא עולם להזות לו שון ומכלול אותו, וכשהלא מברכים, נראהים ככפו טובה. ואם בכל זאת אינם רוצחים לברך, רשאי להגיש להם מאכל ומשקה [אף שהם נצרכים לאוכל בלי ברכה], מאחר ויש לתלות שעל ידי התנהגו עםם בכבוד, תתקרב דעתם ל תורה ולמצוות, [ואם לא יתנו להם, יתרחקו יותר ויכשלו באיסורים גדולים יותר] ועל כל פנים אם אפשר, נכוו שום הבן יאכל ויברך ויזכאים ידי חובה בברכתו. רק שיבחרו להם קודם לכון שיכוננו לברכתו, וכך ייחסם להם כאילו הם עצמים ברכו. (ב' כ')

כתב הגרש"ז אוירבך, הוא אמרת שצורך כל אדם לשום דרךיו ולכונו מעשיו לשם שמיים, מכל מקום חשובני שהוא אורה חשוב אשר איןנו שומר תורה ומצוות, אבל עדין יש לו אהבה לבני תורה, וגם תומך במוסדות תורה, ואם בעל הבית לא יתנהג עמו בנימוס המקובל לכבד אותו במאכל ומשקה, יתכן שבגלל זה יתרחק חס ושלום מה תורה ומצוות, וגם יבוא לידיicus כעס ושנאה על החולכים בדרך התורה. על כן, חשובני שהנקוון לכבד אותו באכילה ושתייה ולא לחוש כלל לאיסור של "לפנוי עיר לא תתנו מכשול", שאף שגם אמרים לאדם לעשות איסור קטן כדי להציג אחרים מאיסור גדול, מכל מקום בנידון זה, הואיל וכל האיסור של הנוטן לאכול הוא רק עבירה של נתינת מכשול, וכיון שיש חשש שעלי ידי מניעת כיבודו, יבוז לבני תורה ותגרים שנאה על ידי כך לשומרי התורה, נמצא שיכשילו באיסור גודל יותר, על כן אין לנו נתינת מכשול, אלא אדרבה הסרת מכשול שלא יבא לעוון חמור יותר. וכן בז שהוריו אינם שומרי מצוות, וניסת בדרכי נועם לשדים לברך על מאכל ומשקה שמניגש להם ולא על הדבר בידו, רשאי להגיש להם, כי על ידי התנהגו עמהם בנימוס המקובל, אולי תתקרב דעתם ובמשך הזמן יבאו לקיום תורה ומצוות. כמפורט בחוברת 'הסעודה בהלכה ובאגודה'.

ביקורת בבית ההורים

הורים שאינם שומרי מצוות, יש להיזהר שלא לשלו את הנכדים לבודם אלא רק בליווי ההורים שישגיחו עליהם כהוגן, כי שמא יתחברו לחבריהם לא טובים או יכשלו במראות אסורות במקשורים טמאים, או שמיית דברים אסורים וכיוצא, חיללה. (תקשה. ב' ז) ועיין מזה לעיל בסוף שער האגדה.

כתב מרן הראשון לציון זצוק"ל: כבר ידועה ומפורסמת חומרת הכנסת מקשרים טמאים לבית, אשר כל רבותינו גודלי הדור הזה והקדום, אסרו בתכליות האיסור את ההסתכלות בו. ומיותר כתוב את הrase הגודל והנורא שגורם מקשר טמא זה, וזאת לפחות מכל האיסורים הנוראים שעובר המשטכל בו, באיסורי לא תעשה המפורשים בתורה, ובפרט בללא שקוראים בכל יום בקריאת שם: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", ומגרה בעצמו את היצר הרע כמשמעותם המלאים זימה ומראות נגעים, משאות שואה ומדוחים, המלאים בפריצות

ותובעות אשר שנה ה', ובמשמעות דברי כפירה ונאצה נגד ה', נגד התורה ונגד חכמי ישראל, ואיסור מושב לצים וbijtol תורה, ועוד איסורים רבים ונוראים. ומשחית נפשו הוא יעשה, וכן עוננו מנשוא, ועל הכל יביא אלוקים במשפט, ומפני לא יראה מיום דין הנורא. וכל וחומרCSI לש לילדיים בבית, שכדיעו כמה מכיר זה מקלקל ומשחית, ומוציאים מדרך הירושה, העובר משם "אל תשכו באחלה עוללה". ועתידי ליתון את הדין על שמקשייל את עצמו ובני ביתו, והריהו חוטא ומחייב את הרבים. ובספר ענף עץ אבות עמידה שטן כתוב, שהמסתכל בהז, אפשר שפטול לעודות. ולכן, על כל מסדרי הקידושין להקפיד שלא לצרף עד שיש לו מכשיר טמא. ולצערני, שיטם שמחמות חוסר מודעות לא נזהרים בזאת, וממשיכים את החthon והכללה לחיות כל חייהם בדיעך. ועל כל פנים היודע שהעד קידושין שלו היה כזה, מון הראי לחזר ולקיים את אשתו בצעינה לפני שני עדים כשרים, כדי שחייו עם אשתו יהיו לכתילה ולא בדיעך. וכמבראור כיוצא בהזו בש"ת רב פעלים חלק ג'aben העיר ס"ג. ועיין בישוע אמר וחלק ב'aben העיר סימן ט אות ט.

הורים אפיקורסיטם

אם האב כופר בברוא עולם או בתקיית המתים או בבייאת הגואל שיבוא ב Maherha בימיינו, וכיוצא בהז, או שהמיר דתו והלך לו לדת אחרת, השם יצילנו, אין צרך הבנו לכבדו כלל לא בחיו ולא במוותו, ורק לא יבזהו ולא יקללו. ופשות שאינו מצטרף לזמןון כלל, ואוסר את היין במגעו כיון נסך. ורבנו חיים בן עטר בספרו ראשון לציון סיימו רמא ס"ה. ועיין רמב"ם הלכות תשובה פ"ג ה"ו. ב טה י"ה. הבית היהודי ח"ט עמי קנדא

הורים גויים

גוי שהתגיר, אף על פי שלפי הדין אין לו יהוס משפחתי אחר אביו ואמו כלל, מכל מקום אסור לו לקלל את אביו ואת אמו הגויים או לבאותם, כדי שלא יאמרו, שכאשר היה גוי היה מתנהג עם הוריו מעט בכבוד, מטעמי נימוס והכרת הטוב, ועכשו שהtaggor מזלול בהם. סיימו רמא סעיף ט. תקנא, תקסדו

אין מון הראי שהבן הגר יבקר אצל הוריו הגויים באופן תדир, ואדרבה יתרחק מהם ולא ילמד ממעשיהם. וכל שכן כדי לדיים, שצרכי להיזהר בהז הרבה יותר. אך לעתים רוחקות יקרים, כדי שלא יראה ככפו טובה. (תקשה)

גר שאביו ואמו חולים, רשאי להתפלל עליהם לרפואתם. וכן יכול לומר עליהם קדיש והשכבה, לאחר מותם. אך יאמר את ההשכבה בלחש, שלא יראה בדבר תמורה. (תקשה)

↔ הנגاة ההורים עם בנייהם ↔

לא להכבד

אסור לאב להכבד עulo על בניו ולדקדק בכבודו עליהם, פן יכשלם שלא ישמעו בקרו. ועל כן, לא ידריש מהם דברים שקשה עליהם לעשותם. ומכל מקום גם אם התבקשו הבנים מהורייהם דבר שקשה עליהם לעשותו, יתאמצו ויישו כמייטב יכולתם, ושכרים מושלים יהיה מאי השם יתברך. סיימו רמא סעיף יט. ב ש"ז

אם האב מסופק אם בני ישמעו לו לבקשתו או לא, לא יאמר לו בלשון ציווי: "עשה לי כך וכך", אלא יאמר לו דרך עצה טוביה, כגון: "אם ברצונך לעשות לי כך וכך, אשמה מאד" או "ашמה מאד, אם תעשה לי כך וכך". (ב ש"ז)

כותב הרב פלא יועץ (אהבת הבנים): "לפי דעתינו ומידותיו של הבן, יתנהג עמו האב באופן שלא יחתה. ואם חטא, ימהר האב למחול לבנו לבל יענש בסיבתו. ולא יזדקך כל כך עם בניו. ולפעמים יעשה עצמו כחיש לא ישמע, וכאילו אינו רואה. ולפעמים יבטל רצונו מפני רצונם, וזה כלל גדול לרוצה לזכות את נפשו ואת נפש בניו". ע"ב.

הנהגה עם בניו הגדולים

כתב מרן החיד"א: ראוי להחשיב את בניו הגדולים כאילו הם אחיו, ובזה ישבו הוא ובניו בනחת ושלוחה, כמו שנאמר (בראשית לא מז): "ויאמר יעקב לאחיו לקטנו לבני אבניהם". ופירש ר"ש: "לאחיו, הם בניו. נמצא שיעקב אבינו החשיב את בניו כאחיו, וכן ראוי לאב שיחשיב את בניו הגדולים כאילו הם אחיו, ובזה יהיו שקטים ושאננים. ע"ב. (ב' שיח)

ואמנם כשהבנין קטנים, ילמדם להתנהג בהכנעה ובכבוד להורים ולגדוליים מהם, ולא כאוטם המתנהגים עם בניהם כבר בקטנותם חבריים, ומדמים בעצםם שלל ידי כך הם יגדלו עצמאים. הורים אלו אינם נוהגים כהוגן, מארח בדרך זו יכולים לבוא הילדיים לפתחות יתר עליהם ולזלزل בהם. (ב' שכח)

מחילה

אף שההורים יכולים למחול לבניהם שלא יכבדו, מכל מקום לא נכון למחול להם בעודם קטנים, כדי שיתרגלו לקיים מצות כבוד אב ואם כציווי התורה. (תקטט)

מחילה מפורשת – אין מחילה מועילה אלא דока אם אמרו ההורים בפייהם שהם מוחלים לבנים, או שנענו לו בראשם לאות הסכמה, אך אם שאל אותם אם הם מוחלים לו, ושתקו, אינה נחשבת מחילה. ובכל אופן אם חזרו בהם ההורים מהמחילה, בטללה הממחילה וחיב לכבדים. (ער. ב' ש"ז)

שברו גדול – אף אם ההורים מחלו על כבודם, בכל זאת כסוקם הבן מפניהם, שכרו רב ומקיים מצווה מן התורה כמי שמוציא וuousה, ולא למי שאינו מצווה וuousה. (ספר חסידים, הרמ"ה, הרדא"ש, הרדב"ג, החיד"א, מהרי"י אלגאי, רביעי עקיבא איגר. קכז)

בזיון – אין מחילה מועילה על להבא שיוכל הבן לבזות ולזלزل בהוריו, חלילה. (תקטט)

כתב הגאון החיד"א ושירוי ברכה יורה דעה סימן רמא אות ט בלשונו המליצית: "בן עובד אלהים, ימהר לבקש מטו [מחילה] מאביו בכלל על מה שחתא כבר. ויתוודה ויבכה על חלק גבוח, ויזהר מאד בזוה, כי יציר סmock ואינו נראה, והוא ירה החצי להעבירו". ע"ב.

פרוטקציה

אמרו חז"ל (שבת י, ע"ב): לעולם אל ישנה אדם לבנו בין הבנים, שבשביל מעט משי שננתן יעקב אבינו לבנו יוסף בפס ידו יותר מאשר בנים, התקנו בו אחיו, ונתגלל הדבר וירדו אבותינו למצרים. (ב' שכט)

אימה יתרה

"אמר רב חסדא: לעולם אל יטיל אדם אימה יתרה בתוך بيתו, שהרי פיגש בגבעה, הטיל עליה בעלה אימה יתרה, והתגלל הדבר, ונגרם שנחרגו למעלה מ-70,000 בישראל, אנשים, נשים וטף". (גיטין ו ע"ב) כמסופר בנביא שופטים ופרק ט – כא).

"אמר רב יהודה אמר רב: כל המטיל אימה יתרה בתוך بيתו, סוף הוא בא לידי שלוש עבירות: גילוי עריות, ושפיכות דמים, וחילול שבת". (גיטין ו ע"ב)

"אמר רבי אבהו: לעולם אל יטיל אדם אימה יתרה בתוך بيתו, שהרי היה אדם גדול שהטיל אימה יתרה בתוך بيתו, וכך מעט שהאכילו אישור חמוץ שלابر מן החי". והיינו, שהחטו לו בהמה, ונתחו את כל אבריה אחד לאחד, ופתאום נאבד אבר אחד מהבהמה, ומפני איממתם שלא יкус עליהם שחסר אבר, חתכו אבר צזה מבהמה אחרת שעדיין חייה, שזהו איסור גמור לאוכלו מן התורה 'אבר מן החי', והניחוחו יחד עם כל אברי הבהמה השוחטה, כדי שלא ירגעisch בחסר. (גיטין ז ע"א)

הקשר העמוק בין ההורים לילדיים

כתב בספר עלי שור ח"א רס: "זוקא הקשר העמוק בין אבות וילדים, הוא הוי המכוון את הילדים אל דרך השם. אי לזאת, חייבים לשמר על הקשר הטבעי הזה לבן נתק לעולם. הא כיצד? אסור לאדם להטיל אימה יתרה בתוך بيתו, כי הרבה קלוקלים באים על ידי רוב מורה. אין לך דבר המקלקל את היחס הלכבי בין אבות לבנים, כמו רוב מורה. כשהילדים עוד רכים, על האבות לדאוג ליום שבו יעדמו על דעתם, פנו חס ושלום מהתקbez רשמיים שליליים מרוב פחד והטלת אימה בבית, יבעטו בהוריהם וילכו לדריכם!

הכל גדול בהנוגת הבית ובחינוך הוי, לומר את הדברים ב衲ת. דברים שאינם נאמרים בשקט ובסבלנות, אינם מתקבלים. אף אם לשמע צעקת האב נחפזים לעשות כן דבריו – בל ישלה האב את עצמו לחשוב, כי נודעת לצעקו השפעה חינוכית אמיתי. אך ורק ב衲ת, בשקט ובסבלנות יכולים לחנן, ועל תבוא הבהיר והרמז במלאת ה' – חכמת החינוך!"

הגע בעצמך, מה שאצלך מושכל ראשוני, הכרח חיים והרגל משנים קודמות, בשביל יلدך זהה תורה חדשה, שבירת מדות, ובעיקר: גורה בלתי מובנת לו! גם אם הילד לא עשה תיכף מה שנדרש לעשות, אין להענישו תיכף, אלא יש להעמידו על חובתו בתקיפות שקטה. (יסודות החינוך 30)

הנהגת רבי מאיר אביחצירה ז"ע"א עם בניו

להלן יובא קטע מהספר הנפלא "אביר יעקב" (עמ"ד 443), אודות הנהגתו של גאון עזינו ותפארתנו המAIR לארץ ולדרים רבני מאיר אביחצירה ז"ע"א עם בניו ביתו שיחיו. בשנים הראשונות לישיבתו בארץ ישראל, התעטף רבני בתעניתו וגזר על עצמו תענית

דיבור בת שלוש שנים. היה זה לאחר שראה את מצבו הרוחני של עם ישראל בארץ, את ההתדרדות הערכית בכל שכבות העם, את הנוטלים את דור העתיד ומונתקים אותו מעבר המפואר... הרבה הרבה לבכות את מצב הדור, ורבה בתפלות ובפעולות שמיימות אחרות לחזוק העם כלו. אך גם בתקופת הסתגורותו, חפה על הבית אוירית התעלות שרבני השרה סביבותיו. הילכו בנחת, דיברו בחמלה, שיחו ושינו בינם, והיחס השorder בין ילדיו מהול ברוממות. בעלות השחר מעורם משנותם, מדרבן אותנו לתפילה שחרית עם הנץ החמה. הוא מרבה להשיך עמם דברי התعلות, המעדנים את הנשמה ומאכחים את הסתכלות. איןו מטיף ואיןו מייסר, אלא פורס כשמלה מסכת הנגגות מגודלי הדורות בבחינת "זכה ראה וקדש".

בנו האדמו"ר רבבי דוד חי אביחצירה שליט"א סיפר, כי בעודו יلد רך בשנים נהג אבי להושבו למרגלותיו, כשהוא מורה לו להקריא בפניו מותוך הספר, משנה וגמר... למביט מן הצד, נדמה היה שרבני מתנמנם ואני שומע כלל במה דברים אמרים, ברם, לו רק טעתית בניקוד של תיבה אחת, היה מהממס לעברי, ובוועט בי קלות ברגלו.

באחד מן הימים הגיע אברך לבית בבא מאיר באשדוד. והנה, מצא הוא את בני הבית כשחם טרודים בחיפויים אחר הילד הקט בן שלוש - בן זקוני של רבנו שנקרא בשם "ישועה ורחלמים" ה' ישמרחו ויחיהו, אשר נעלם מן הבית. עמד האברך מן הצד והמתין שישתתימו החיפויים במציאות הילד בריא ושלם. ואכן, לאחר זמן מה הובא הילד, ששחה בבית חברו מבלי שהורי יודעים על כך. בעת, נכונה לאורה הזדמנות לחזות בנ庭יב חינוך זו ובהיר -

"ישועה ורחלמים!" פתח רבנו בקול אביה, "כמה DAGNTI לך... הלכת בליך לומר לי היכן אתה נמצא, ולא ידענו מה קרה לך..." אך מיד הוסיף ושאל: "אכלת משחו אצל החבר?" לאחר שהילד השיב בחשוב וסיפר שאכל סוכריה, שאל אותו רבנו ברחימאות: "והסוכריה הייתה כשרה?" לא זו שחשך מן הילד נזיפה בעוסה בשעה שהוא נבעך מההמולה סביבו, אלא שטרח להראות לו מה חשוב לאביו, ולפי הסדר.

ואהבו שחרו מוסר

ילדי שמתנהג שלא כהוגן, רשאי אביו להוכיחו, אך מכח קטנה, לחנכו לדרכ הטובה, כפי שכותב הרמב"ם ותלמיד תורה פ"ב הלכה ב: "ולא יכה מכת אובי, מכת אצורי, לפיכך לא יכה בשוטים, ולא במקלות, אלא ברצועה קטנה". ולא יכה כאשר הוא כועס. (חיג"א) וכבר אמר שלמה המלך (משלי ג' כד): "חוֹשֵׁךׁ שְׁבָטוּ שׂוֹאָבֶן, וְאַחֲבוּ שְׁחָרֶן מִוסְרָרָן". ובאר רשי"י, המונע מבנו שבט מוסר, סופו שונות את בנו, כשרואהו בסופו יוצא לתרבות רעה. וכן אמר ממשלי כת' יז: "יזֶר בְּנֶךָ וַיַּעֲשֵׂה, וַיְתַנוּ מְעֻדְגִּים לְנַפְשָׁךְ". ועל כל פנים גם מבט בעוס או מניעת ממתק וכיוצא, מהווים כשבט מוסר עברו הילך. (ヰסודות החינוך 13)

אין להוכיח ילד קטן פחות מגיל חמיש, מאחר ואני בר הבנה כל כך. ומכל מקום אם נוגע הילד בכלים העולומים להישבר, או שעשו מעשה שיוכל להיזק ממנו, יכה מכח קלה ורבה על ידו דרך הרתעה, כדי למנוע מעשייו. ובשלב ה"ע קנא

אסור לאבא להוכיח את בנו שכבר גדול. ואם הכהו, עובר באיסור מהתורה

ויראה יט יד: "זֶלְפָנִי עֹר לֹא תַּתְנוּ מִכְשֵׁל", שהרי יש חשש שמא יкус הבן כנגדו, וידבר או יעשה מעשים שלא כהונון. וגדול נחשב לפि טבעו של הילד, שאף בילד קטן פחות מגיל בר מצוחה, אם יש חשש שאם יכחז האב, יתנהג שלא כשרה כלפי אביו, אסור להכחותו. וריטב"א, חי אדם, פלא יועץ, גודלות אלישע ועוד. ב שפט. ה"ע קמطا

"ואברכה מברכיך"

יויהו ההורם שלא לקלל את בניהם, ובכלל שלא לקלל שום אדם, כי מלבד איסור לא תעשה מן התורה שעובר המקלל, וכמוואר להלן, על ידי הקלהה יכול להגיע נזק להם ولבנייהם חס ושלום. (ב' שכח)

כתב בספר פלא יועץ: "הקללה היא רעה חולה למকל ולמקול, שם היא קללת חיים Bali אשמה, תחזר למקלל. ופעמים גם אם הקללות אינם על חינם, חזרות הן למקלל. ואם התקיימו קללות, הרי הוא עתיד ליתן את הדין שגורם לחברו עונש ורעה תבואה עליו על ידו. ופעמים שחקללות מתקיימות אפילו מפי איש קל וחדיוט. על כן, טוב לגבר כי טוב עין הוא יברך, וכשהמען קול מקללים, יהפוך את הקללה לברכה, ויענה לא כו' יהיה אלא גם ברוד' יהיה, אולי יש תקופה שלא תעונה רעה. ונסנים שפיהם מלא קללות לילדיהם, יודעים כי לא טוב עושים, ובאמת שאינם רוצהים בתקלה ילדיהם אפילו באכבע קטנה, אך מחתמת בעסם לא יוכל לעזרם במילימ. נמצא שהמקל הוא סימן רע שכעס, והוא שחייב קטע הרוי הוא בעבודה זורה, ועבירה גוררת עבירה.

והנה המקללים ילדיהם אם יתקיים בהם, אוី להם שם שוחטי הילדים ועתידיים ליתן את הדין, ואם לא יתקיים בהם, בודאי שמנכאים מוציאותיהם, שמדת הדין מקטרית וUMBQ שיטקיים הקללה, אלא שיש זכות תורה, ונמצא אוכל ציוויתינו תמיד. ויש כמה שושמעים זאת מהדורניים ולבבם יכاب, אבל אינם מנהגים הרע, כי יאמרו לא נוכל להתפרק ולא נוכל לעזוב מנהגנו הרע, כי הורגל הלשון, אבל שקר ענה, כי כל אשר יחפוץ האיש עשה אם ירבה, וממעט עט עזוב דרכו על ידי קנסות וכיצadia. באמת והיא תמייה גודלה, הפלא ולפיא איך לא יחרדו חרדה גודלה להוציא קללה מפיהם על ילדיהם או על שום אחד מישראל ולבקש רעתם, תצלנה אוזנים משומעו. ויתור טוב היה שיכו אותם מכחה רבבה, שבזה לא ימותו, ובקללה יוכל למות חס ושלום. מי האיש החפץ חיים נוצר לשונך מרע, ושפטיך מדבר קללה. יודיעו שהמקל עובר בלא תעשה מן התורה. וכבר אמרו חז"ל שהمبرך מתרברך, שנאמר "ואברכה מברכיך", אם כן המקל מתקלל, שנאמר "ומקלך אמור". הנה כי כן, יזהר ויישמור האיש ויזהר את אשתו ואת כל הסרים למשמעתו, שלא ישמע קללה מפיהם, רק ברכות בראש כל אדם, ובזה "יצו ה' אתך את הברכה".

וראו לאים גם כן להזהר ולהשمر שלא להיות גורם קללה לעצמו אפילו מפי גוי, وكل וחומר שלא יגרמוicus לאביהם ואםם עד שיקלולם, כי אוី להם לבנים שambilאים את אביהם ואםם לידיו חטא גדול כזה, שזו רעה גודלה יותר ויתר מאם היו מכם אותם, ובודאי עינשו, שגם גדלה רעת המחתיא את אחרים, על אחת כמה וכמה המחתיא את אביו ואת אמו בחטא העesus, שהוא חמוץ מאד וגורם קללה לעצמו, אבל "בן חכם ישם אב", שכל מגמותו לעשות רצון אביו ואמי, ועליו תבוא ברכות טוב מאביו ואמו, וישא ברכה מאת ה', וגמולו ישלם לו ה', שייהיו לו בנם מהוגנים עשי דבריו ורצונו כרצונם". עד כאן. וראה עוד להלו מדברי הרמב"ס בהורמת האיסור של המקל.

אב המקל את בנו גדול, מלבד איסור לא תעשה מן התורה שעובר כל מקלל, עובר גם באיסור נוסף: "זֶלְפָנִי עֹר לֹא תַּתְנוּ מִכְשֵׁל", כי יש חשש שהבן ישיב לאביו דיבורים שלא כהונון, ונמצא מכשילו בשלושה איסורים חמורים [חויסר כבוד, חוסר מורה, ומקללה], ה' יצילנו. (חסידים, ראשית חכמה, פלא יועץ. מב"ת שכו)

זעקה גדולה

אב הצועק על בנו גדול, עובר באיסור מן התורה: "ולפנֵי עור לא תתן מכבשל", כי יש חשש שהבן ישיב לאביו שלא כהונן, ונמצא מכשילו בשלושה איסורים חמורים [חומר כבוד, חוסר מורה, ומקללה], ה' יצילנו. (ראשית חכמה, מעם לעז, פלא ייעץ) הכל, כבר כתבנו לעיל על גנות הצעקה, לבל ישלה האב את עצמו, כי בעקבותיו יצא להשفع חינוך אמיתי על ילדיו. وكل וחומר כאשר הם גדולים שלא ישבו שום מטרה, ואדרבה רק להיפך, בניו יכולים להתרחק ממנו. ובודאי שלא זהה התכוונה התורה במצויה: "איש אפוי ואביו תיראו", שיצעק ויגנה את בניו, ומחמתן כן יראו ויפחדו מהם, וכמברואר לעיל בהסביר "מצוות מורה".

האהבה האמיתית

אבא האוהב את בניו באמות ומרחם עליהם, עוסק בתורה ומעשים טובים, ויהיה נוח למקומות ונוח לבירותו, ובזה יתכבדו בניו בו. אבל אם איןו הוליך בדרך הירוש, ואין דיבורו ומשאו ומתנו בנחת עם הבריות, גםزرעו מגונה אחריו. ובעשו אבות - בניים מותים, ואין אכזריות גודלה מזו שגורם בחטאיהם שימושו בניו חס ושלום. ומماידך, אין מרחם על בניו יותר מהצדיק, כי זכותו עומד לאף דור.

(קושיש"ע, זוהר. מבקשי תורה טז)

כתב בספר ראשית חכמה: "צורך האדם להיזהר ביותר, לשמר פיו ולשונו שלא ידבר בפני בנו דבר מגונה, והגס שמנונה הדבר לעשותו גם שלא בפני הבן, מכל מקום יותר מגונה אם ידבר או יעשה בפני בנו, כי שמא ילמוד ממנו."

אם שמע האב דבר מגונה שעשו אחרים, יתעב הדבר בעיני בנו ויפליג בගנותו, כדי שיתגננה הדבר בעיני הבן, ויתරחק ממנו ומכל ciò יצא בו. ומماידך, אם ישמע דבר משובח שעשו אחרים, כגון שפלוני סיים מסכת, ישבחו מאוד בעיני בנו, ויאמר כמה נאה דבר זה שעשה פלוני, וסופו לרשות מעלה עליונה, ויפליג בשחו, כדי שיתגנאה בנו לעשות גם הוא דבר נאה כמוותו". עד כאן. (մבקשי תורה טז)

๙. חינוך הבנים

אבות ובנים

מצות עשה מן התורה על האב ללמד את בנו תורה, שנאמר (וברים יא יט): "ולמְرַתָּם אֶתְכֶם אֶת בְּנֵיכֶם לִדְבָּר בָּם". ומכל מקום בן שלא למד אביו תורה, חייב לדאוג自学ו ללימוד תורה. (רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה א. סימן רמה סעיף ד)

כשם שמצוות על האב ללמד את בנו תורה, כך מצווה עליו ללמד את בן בנו, שנאמר (וברים ד ט): "וְהִזְעַפְתָּם לְבָנֶיךָ וְלְבָנֵי בָנֶיךָ". ומכל מקום אם ישנה אפשרות ללמד רק את אחד מהם, יקדים את בנו לבן בנו. (רמב"ם שם הלכה ב. סימן רמה סעיף ד)

מאימתי מתחילה האב ללמד את בנו תורה? כשיתחיל לדבר, מתחילה ללמידה: פסוק (וברים לד) "תורה צוה לנו משה מורה קהילת יעקב", ופסוק (וברים ו ד) "שמעו ישראל ה' אלヒינו ה' א'ך". ולאחר כך מלמדו עוד מעט, עד שמוליכו אצל מלמד תינוקות. (רמב"ם שם הלכה ב. סימן רמה סעיף ה)

עד סוף ימי זכר לאמו שהוציאתו ממיס הרים, להעניק לו מקור מים חיים
משחר ימי הצטיין הילד היהודי צדקה בשכל זו ובמצוות טוב, ילד מלא חן ורווי עדנה נפשית, חביב ונחמד. מיטבי רואין הבחינו בו כבר אז, בעונת הפעוטות, שנוצר לגדולות - נשמה גוזלה שוכנת בחובו.

כשהתחיל לדבר, לימדו אותו ההורים בבית להגיד "תורה ציווה לנו משה" ופסוק "שמע ישראל", וקצת ברכות. אחר, הוליכתו אמו בתמיינותו למקום לימודים מסוימים שילמד שם אלף-ביתא וסדר תפילות מפני מלמד התינוקות.

כשעמד בשנותו החמישית, פרצה המלחמה העולמית הראשונה, שלהי תרע"ד, שנמשכה קרוב לחמש שנים רצופות. ביני לבני חלו תמותות וーズעים רוחניים בעיר הקודש ירושלים, רוחות חדשות נשבו בה, ניצני הפקרות ופריקת עול. השפעת הדברים חדרה והזיקה גם לחיינוכו של הילד היהודי, אשר חשב בעת ההיא את ספסל הלימודים במקומות מסוימים שכנו ברחוב הסמוך לביתם, בשכונת "בית ישראל" בצפון ירושלים.

בכל בוקר יצא יהודה מון הבית כרגיל, שמח וטוב לב, אך בשובו הביתה הבחינה אמו הצדקת כי הוא נעצב אל ליבו ורוחו נכה. גם שמה ליבה לכך, שהילד מתמלא לאחרונה ריפוי מסוימים, עיפויות מוזרה, עד שאינו מסוגל להשכים בבוקר מוקדם כדי להתפלל עם הנץ החמה, כפי שהרגילה אותו כל הימים. הדבר גרם לה דאגה מרובה. היא לא ידעה מנוחה בנפשה, יום אחד החליטה ללכת אל בית ספרו, כדי לדבר אודוטוי עם הרב שמלאו. והיה בהיכנסה אל היכיתה, חשבו פתאום עיניה, בראותה שאדם זה אשר הופקד על חינוך הילדים אינו נראה שמים מרבים.

כחוף עין הובהר לה כל הענין. מיד עשתה מעשה: באין אומר ואין דברים, החזקה ביד בנה יהודה, והוציאתו מון המקום - לזרמיות.

אמו דואגת לחינוכו הכשר בחירות נפש, עוד באותו יום פנתה לחפש עבورو מקום חינוך כשר. היא התדרקה על דלותות התלמוד תורה של עדת הבוכרים, מיסודה של רבי שלמה מוסיוף זצ"ל, שכון בפאתי השכונה הקדומה. מכיר המוסד השיב את פניה ריקם. הוא סייר לרשום את הילד, בניו מוקם, שאיו מקבלים תלמיד חדש באמצע השנה. אף על פי כן הייתה האם נחושה בchalilah, לא להשיבו אל המkosם שהוציאתו ממש, ותងור בעוז מותניה לשchor עבورو בכיסף מלא מלמד פרטי, יהודי תלמיד חכם וירא שמים, שילמדנו תורה בטהרה.

עד סוף ימי זכר לאמו הצדקת חסד זה, שהוציאאה אותו ממוקם מים הרים, והתאמча בחירות נפש להעניק לו חינוך מקור מים חיים שכלו קודש קדשים.

בכך באמות מיטיבים אנו לעמוד על גודל-רוחה של צדקה זו אשר השכילה והיטיבה להבחינו: איזהו מקום כשר לחינוך הילדים - ואיזהו שאינו כשר. ובזכותה זכינו לבנה הדגול, רב רבנן, מורהנו ורבנו הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל ראש ישיבת "פורת יוסף".

כמו מתאימים לה הדברים הבאים שפירש בנה, מורהנו ורבנו זצ"ל, במאמר חז"ל הקדושים (פסחים קי): "שלושה מנוחלי עולם הבא, ואלו הן, הדר בארץ ישראל, והמנדל בניי לתלמוד תורה, והמנדל על היין במוצאי שבתות". מאמר זה, قولו אמר: דרשו הלא ידוענו שעולם הבא איןנו מהדברים הקלים לרבייה, כמו שמצאננו וברכות ה ע"א: "שלוש מותנות טובות נתן הקב"ה לישראל, וככלן לא נתנו אלא על ידי יסורים, ואלו

הן: תורה, ארץ ישראל ועולם הבא". ואם כן, תינה איפואו שתי המעלות הראשונות, הדר בארץ ישראל, והגדל בניו לתלמוד תורה, שבאמת קשה להשיגו, בכך זה שכרו שיביאוו לחיה בעולם הבא - אבל "המבדיל על היין במווצאי שבתות", מהי המعلاה שיש בו כל כך יותר מכל מצוה אחרת, עד שזוקא היא מביאתו לחיה בעולם הבא?

אין זאת, אלא שהכוונה להבדלה מקיפה בין קודש לחול, ובין אור לחושך המשמשים בעולמנו בעירוביה, והמדובר דזוקא למי שמקיים שלושתן כאחת, דהיינו שמתגורר בארץ ישראל, ומגדל פה את בניו לתלמוד תורה, אך יודע גם כן להבדיל - בעצם חינוך בניו לתלמוד תורה - בין קודש לחול, ואני שולח את בניו למקום כזה שאין בו הבדלה בין אור לחושך, והכל שם בעירוביה. אדם כזה בצדך נחשב מנוחלי העולם הבא האמתיים. ולא עוד אלא שתתקיים בו הבטחה נוספת שהבטיחו חז"ל (שבועות י"ב): "המבדיל על היין במווצאי שבתות, יהיה לו בנימ מורי הוראה".

ולכאורה, מה הקשר בין שני הדברים? אלא מי שרגיל תמיד להבדיל בין קודש לחול, הלה יבדיל גם בין "תלמוד תורה" שחר - לבית ספר שאינו כשר בתכליות, ויגדל את בניו ל תורה בדרך הנכונה והישרה, מAMILIA זיכה גם כן לראות את בניו כשם גדים תלמידי חכמים וצדיקים בעלי הוראה יודעי בינה לעיתים. ("אות יהודה" עמוד 40)

עדיזוד וחיזוק

מה שנגנו הורים רבים להבטיח שכר וمتנות לבנייהם, כדי לעודדם לסייע מסכתות, דבר חשוב הוא ביותר, ומעלטם גדולה עד מאד. ובפרט בדור הזה, שהניסיונות ברוחם רבים לצערנו הרבה, והמציאות מוכיחה שקשה להושיב ילד או בחור צער שעיסוק בתורה בחשך וברציפות זמן ממושך, אם לא שמעודדים אותו בפרשיות וمتנות שלהם. ומצוה הרבה שיתנו להם שכר, אפילו עבור לימודם בשבת, ואין בזה חשש אייסור של שכר שבת כלל. (ומבואר בחוברת "השבת בהלכה ובאגה")

גם אם הבן מצליח בלימודיו, ראוי ונכון להצמיד לו מורה פרטי, כדי שייחיכים אותו יותר, ויסים עמו מסכתות רבות, וכך יעלה מעלה מעלה במעלות התורה. (הורות את מרכז הראש"ל רבנו עזרא יוסף זצ"ל, ושוכן נהג עם נכדי)

ומספר על אחד מגודלי הדור, שבחיותו נער בר מצוה, פנה אליו אדם אמיד, ודיבר עמו שיסיים בכל חודש מסכת, ובכל ראש חודש יעשה לו סעודה בבית הכנסת לסיום מסכת, והוא לו סכום כסף לעידוד. ומספר אותו גדול, בתחילת היו מסכתות קטנות, ביצה, תענית, מגילה, וכ' והיה קל לסייעים בחודש אחד, אך לאחר מכן המשיך גם במסכתות הנadolות יותר, והיה מתאמץ ושוקד על לימודו לילות כימיים, כדי לסייע את המסכת עד לראש חדש הבא, וכך עשה והצליח לסייע במסכתות רבות. והuid שLimod זה דחף ודרבן אותו הלאה להתמיד בלימודו יומם ולילה, ולהזoor ולסייעים עוד ועוד.

אשריהם ההורם שלוקחים את הדברים לתשומת לבם, ומדרנים את בנייהם להתמיד בתורתנו הקדושה לכל היותר. ובלבד שייעשו הכל באהבה וחיבה, בנחת ושלווה, אשריהם בעולם הזה, וטוב להם לעולם הבא.

דוגמא אישית

אין ספק כי החינוך הנדול ביותר, הוא הדוגמא האישית של ההורים. על כן,

בצאת האב לדבר מצוה כקנית סכך, ארבעת המינים, מצות שמורה עבودת יד ליל הסודר וכיוצא בזה, יקח את בניו, כדי להקנות להם את השמחה והחביבות בעשיית המצאות. (ראשית חכמה. וכמברא בחורתן החסוכות בהלכה ובגדה)

כמו כן, ישתדל שיראוו בנוו עסק בתורה בחשך ושמחה. ואף אב שאינו יודע ללימוד כל כך, ילמד דברים קלים יותר המובנים לו, והעיקר שיזדיגש להם את החשך והשמחה והזכות שהוא זכה ללימוד תורה. וכך, יראה להם שהולך לשיעורי תורה בחשך ובסמחה, כדי שגם בלבם יכנסו החשך, השמחה וההתלהבות בעסק התורה.

חינוך אמיתי

ספר רב מאזור המרכז, כי בצעירותו היה מוסר שיעור בגמר מיד' יום משעה 5:00 עד שעה 7:00 בערב בעיר בית ים. אחד ממשתתפי השיעור, היה מקפיד לבוא כל יום בזמנו, וקנה במיוחד גמרא לשיעור, והיה מביאה עמו يوم מביתו, אך למרבה הפלा לא יאוחר מ-5 דקות מתחילה השיעור, כבר היה מותגננס ונרדם עד סוף השיעור. לאחר שנשנה הדבר על עצמו יום אחר יומם, אמר לו הרב, שמע נא יידי, למה לך להטריח את עצמך אחר יום עבודה מייגע ומעייף לבוא לשיעור, האם לא עדיף שתישאר בבית ותונוח על מיטתך, במקום להצטער לך ולהירדם על השולחן?

ענה אותו יהודי: דע לך כבוד הרב, כי עובד אני קשה כל היום, וחוזר מהעבודה בשעה 4, טועם משחו, בקושי רואה את ילדי, וכבר אני צריך לצאת לשיעור. ילדי אומרים לי, אבא! היישאר איתני, אנחנו רוצים שתהיה איתני, בקושי אנחנו רואים אותך, ואני אומר להם: "בנוי כל היום עבדתי קשה, ולא זכיתי ללמידה תורה, לפחות עכשו אני חולך ללמידה תורה". לכן אף על פי שאני ישן בשיעור, אבל אני מרווח שבני רואים שאבא חולך ללמידה תורה, אפילו שהוא עייף וקשה לו, ובכך נחקק בלבם אהבה עצומה וחשך וערך ללמידה התוורה. התפעל הרב מתשובתו, ובאמת זכה אב זה וכל בניו יצאו תלמידי חכמים אהובי תורה באמת.

הזכות הגדולה – בנים תלמידי חכמים

כתב הרב "פלא יועץ" (עד "תורה"): מי ימלל שבת תורה כי טוב סחרה מסחר כסף, וכבר אמר התנא הקדוש רבינו הגראי: מניה אני כל אומנויות שעולם, ואני מלמד את בני אלא תורה. והתלמוד והמדרשים והזהר הקדוש וכל ספרי הקדוש מלאים זיו, הם המדברים בשבח התורה, ולמפרוסמות אין צדיקות ראייה, וכוליعلم ייעידון יגידו כי גודלה תורה ולגודלה און חקר, אבל אין איש שם על לב למסור נפשו ומואדו למד את בניו תורה כמו שצריך לעשות.

ומי שרצה לאזכות את בניו לכתורה של תורה, צריך להשתדל עליהם מנו הבטו ומנו ההריוו שיקדשו עצמים ויחשבו בגודלי הדורות, ולבם יצעק לאב שבשמי שיתנו להם זרע קודש, זרע אנשים שלימים במיוזות ובבדעות, ומה מה חכמים מחוכמים. ויתפלל אל השם תניך קדם ההריוו ואחר ההריוו והליהדה, תפילה מפיהם לא יפסיקו, ויחלקו מעות לתלמידי חכמים ויבקשו מהם שיתפללו על זרעם. ובזמן ההריוו תשתדל האשעה לשמעו קול התורה, וכן אחר הלידה יושבו הولد במקום תורה, וכמו שאמרו על רבינו יהושע בן חנניה "אשרiolدتנו", שאמו גרמה לו להיות חכם גדול, שבזמן הריוונה

היתה הולכת לבית המדרש לשמעו דברי תורה, והיתה אומרת לחכמים, בקשׁו על הولد שבעמַעַי שיהיה חכם. וכשילדתָה, הוליכה עיריסטו לבית המדרש כדי שישמעו דברי תורה ויקבעו במוחו. [והיינו ברוך השם, יש קלותות ודיסקים של דברי תורה מכל הנושאים כולם, בהלכה, באגדה, במוסר ועוד ועוד, ויכולת האמא לשמעו, וגם להשמיע לילדיה כאשר הולכים לישון וכיוצא בזה, ויקלטו אוזניותם דברי אלוקים חיים ושיפיעו עליהם כנ"ל].

וכבר ההיארו בעלי המוסר באזירה יתרה שלא לשורר לولد כשובכה, בשירי נקרים ושירים ענבים, כי נפש הولد הוא חובל, אלא אם ירצה לשורר כדי לשתקו, ישורר לו שירים של תורה. ובמקום שישמעו הولد קול תורה, שמעו קול שירי נקרים ושירים עגבבים, וזה גורם שבעוונות נמצאים הרבה בנים טיפשים, בניים משחיתים, בניים לא אמונם בם, כי בעוון חוללו, שומר נפשו ירחק מזה, ולא יניח לעשות זאת בתוך ביתו לעולם, וכל שכן לפני הילד הנולד.

וכשיגדל הילד מעט יהיה קטן היודע לדבר, אביו מלמדו תורה, ובכל יום ובכל שעה יאמר עמו פסוקי תורה ועניני תורה. וכשיגדל עוד מעט, يولיכנו אצל מלמד תינוקות, ולעלום הלימוד של הבית הוא העיקרי. ובכל יום ובכלليل ובלב שבת ובכל עת שהוא פניו למד עם התינוק כפי כוחו, ואם אינו יכול, ניתן כספּ לאיזה תלמיד חכם, או תחנונים ידבר רשות שילמד עמו בשעות מזומנות. ואם אין תלמיד חכם בעיר, יהיה יכולה עס בניו למקום תורה, וילחץ עפר רגליהם של חכמים, עד שירחמו עליו וילמדו את בניו תורה.

והנה כי כן, האיש אשר הוא טהור, וראה או ידע שבחה של תורה, ובשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל על שלא זכה להיות חלקו מישובי בית המדרש, ייחס על נפש בניו וימסור נפשו על כל בניו, שייהיו תלמידי חכמים, ולא יניחם שיהיו עמי הארץ, אלא יהיו יודעי ספר ומלאים יראת השם. ולא על נפש בניו בלבד הוא חס, כי אם גם על נפשו, רוחו ונשיותו, כי רבה התועלות שעשוים הבנים לאביהם בהיותם תלמידי חכמים על ידי תורתם ועבודתם להשם יתברך שם. ומתחן שם תלמידי חכמים, זהיריים בכבוד אביהם בחיהם ובמוותם, ותמיד כל הימים עושים כל אשר בכוחם למנוחתם ולעלוי נשמתם, באופן שמעלים אותם מגיהנם ומצללים אותם מכל דיןיהם ומעלים אותם במעלות, מעלה אחר מעלה, עד שיעמדו במחיצתם של צדיקים, כמוoba כמה מעשיות במדרשים. ויאילו היה ניתן רשות לאדם לחזור מאותו עולם אחרי ראותו אופן דווין העולם הבא, היה נעשה צדיק גמור והיה מוסר נפשו ממש למד את בניו תורה. ולא על נפש בניו ועל נפשו בלבד הוא חס, אלא העיקר הוא שיחוס האדם על כבוד קונו, כי זה העיקר שתיאורה האדם לבנים שהיו עושים רצון קונויהם, לעשות נחת רוח ליוצרנו, כי בלאו הכל מה יתן ומה יוסיף הבנים. ואם הם בניים רעים, ההעדר טוב מממציאות הרע.

ולא טוב עשו איזה תלמידי חכמים שאינם רוצים ללמידה עם בנייהם ועם תלמידים קטנים, מפני שדומה בעיניהם כביטול בית המדרש, שכשלומדים לעצם יוכלים ללמידה ביום אחד כמה דפי גمرا ופוסקים ולכתוב רובו תורהם, לא כן עם התלמידים צריך להוציא זמן זמני להיות חוזר עמהם עד שלימדו כל דבר, ורק לצורך ויגעה רבה.ומי שמעשו לשם שמים לעשות נחת רוח לפניו יתברך צריך להיות כל מגמתנו בזמן חיותו, להוציא החיים בעשיית נחת רוח לפניו יתברךשמו, לא ייחס על כל זה, רק יבחר לו את אשר הוא יותר נחת רוח ליוצרנו.

זה כל גدول, שאל תייאש אדם מן הרחמים כמנาง איזה אנשים שאומרים, זה הבן בודאי לא יצא חכם, ואם אניחו בתלמוד תורה, יהיה קרת מכוא וקרת מכוא, הלווא טוב שאוציאנו למשא וממן שילמד להביא טرف לבתו. וזה הבל, שככל אשר ישב על התורה בודאי ירואה ולא יפסיד, שאם לא יצא חכם, לפחות יהיה יודע ספר ולא יהיה עם הארץ, אבל ללימוד להיות סוחר אין צורך חכמה זומו, כי ב מהירה ילמד, והזואים הם זויים מאלייהם, ואפשר שללא כתוב תהיה נעשית על ידי אחרים.

ויתאמץ על זאת, כי אף אם לא יגינו בניו להיות חכמים גדולים מורי הוראות בישראל, על כל פנים יוכל להיות חכמים ומלמדים תינוקות וייהו מצדיκ הרבים בכוכבים, יהיו עוסקים במלאת שמיים ויהיה חלקם מיושבי בית המדרש ולא יהיה חלקם מיושבי קרנות. וכך שאי אפשר לעולם בלי סוחרים, אבל כבר אמרו חכמים "אי אפשר לעולם ללא בשם, ואי אפשר לעולם ללא בורסקי [מעבד ערונות שעבודתו בריח לא נעצם], אשרי מי שאומנותו בשם, אווי לו מי שאומנותו בורסקי. כך אי אפשר לעולם ללא חכמים וαι אפשר לעולם ללא סוחרים ומלמדים וחכמים, אשרי מי שללא כתוב שמיים, ואשרי מי שהALKO מישובי בית המדרש. וכל אדם צריך לומר: מניח אני כל אומנות שבעולם ואני מלמד את בני אלא תורה. ואם צריך העולם לסוחרים, אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים. ע"ב.

"והוזעתם לבניך ولבני בניך"

מאחר וחובה על האב ללמד את בנו תורה, ולא תמיד האב פניו לעשות זאת, לכן ישנס כיוום בתים שמרכזים את הילדים ומלמדים אותן חוקי חיים, חוקי תורתנו הקדושה המתוקה מדבש ונופת צופים. אי לך, על כל אדם לחנד את בניו ובנותיו אך ורק בבתי ספר תורניים הולכים לפי חוקי התורה, עם מלמדים יראי השם המקפידים על שמירת התורה והמצוות כראוי, ולא ישלחם חס ושלום למקומות שאיןם מקפידים כהוגן על התורה והמצוות, שעלהם בוכה הקב"ה ואומר ירמיה ב' ח': "מה פְּצָאוּ אֶבֶוֹתִיכֶם בַּיּוֹלְכִי מֵעַלְיָי וַיָּלְכוּ אֶחָדִי הַרְבֵּל וַיָּהְלֹז". ועוד נאמר ירמיה ב' יט: "כִּי שְׁתִים רְעוֹת עֲשָׂה עַמִּי, אַתִּי עַזְבוּ מִקְרָר מִים חַיִים לְחַצֵּב לְחַס בָּאוֹת, בָּאֲרָת נְשָׁבָרִים אֲשֶׁר לֹא יָכְלוּ הַפְּמִים". דהיינו, לא רק שעזבו את הקב"ה ואת התורה והמצוות, שזו רעה אחת, אלא עשו גם רעה שנייה שהלכו לרעות בשדות זרים, ולומדים ליפורים שהם נגד התורה ודברי כפירה, חינוך לא רק לחוסר נזינות אלא לפיריות ממש, ועוד ועוד, ה' יצילנו. האם שמענו פעם כי בבתי ספר كانوا למדו מוסר ודרך ארץ, לתת כבוד לאנשים מבוגרים וזקנים!! אך להתנהג לאבא ואמא, אך לעשות להם נחת!! מה המעלות של השבת והתפללו!! כל מחשבותיהם בצדור רגל וכדור סל ובמנני תועבות, ה' יצילנו. לא כן תורתנו הקדושה - תורה חיים, המכנתת ומודrica אותנו בדרך ישרה, מצווה אותנו: "כבד את אביך ואת אמך", "מןני שיבת תקום, והדרת פני זקון", "ואהבת לרעך כמוך", לא תקום ולא תטור, וכל המצוות כולן הן בכלל "דרך דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום". ומסכת גיטין נט ע"ב, וברשי"י מסכת שבת לא ע"א

אני יכול לגרד את התוכחה הכתובה בתורה

הבית הקטו היה הומה אנשים. פשוטי עם לצד תלמידי חכמים, מבוגרים גם צעירים, צבאו על דלת הבית כדי לזכות בברכה מאית הגאנז ה"חפץ חיים" זצ"ל. היה זה בזמן התכנסותה ה"כנסיה הגדולה" - אסיפה רבנים גדולים מכל רחבי אירופה, שהתכנסו

בעיר וינה, כדי לדון בעווית השעה. תושבי וינה ניצלו הזדמנות זו כדי לזכות בברכה מגדל הדור. "אני אני רבי", אמר להם החפץ חיים, אך התושבים הפסיקו בו רבות עד שבילת ברירה נענה להם והחל לברכם. והנה הגעתו תורו של איש אחד, אשר עמו התלווה נער צער. "רצוני לקבל ברכה מכבודך הרבה", אמר האיש ביראת כבוד. החפץ חיים, שלא הכירו מוקודם, התבונן בו ברכוכו, ואחר נענה ואמר: "אני יודע מה אתה מבקש מمنי ברכה, אם אתה שולח את בנך לישיבה, איןך זוק לברכה שלי, ברכتك מפורשת בתורה ודברים כי יב' כשבמדו כל ישראל על הר גריים והר עיבל עם הכהנים והשכינה וארון הברית וענו ואמרו: "ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת". אבל אם אתה נותן את בנך בבית ספר ללא יראת שמיים, איןך אוכל לתת לך ברכה? אני יכול לנדר את התוכחה כתובה בתורה!!! היהודי רעד, שינו נ��זו זו זו, מנין ידע ה"חפץ חיים" לומר לו זאת?

"הזרעים בדמעה ברנה יקצورو"

אב ואם שורעים בדמעה בקטנותם של הילדים, ובעודם רכים מתאמצים לחנוך אותם בבתי ספר תורניים ללא פשרות, ולא בתמי ספר שرك קוראים לעצם "דתיים", ולצערנו רואים את התלמידים היוצאים מהם, כמה מהם נשארים שומרי שבת, והולכים בדרך ה' באמת - איזי ברנה יקצورو. אמנים בתחלת הדרך, מוטל על ההורים להשגיח רבות: על לימודם, על שמירת המצוות, על דרך ארץ ומדות טובות, כבוד לזולת ועוד ועוד, אך לאחר שעמלו בדרך זו, ליבם סמוך ובטוח שבניהם אט אט הולכים בדרך ה', אשר סללו אבותינו קדושים. או אז אם הילדים יצאו בעבר לאיזה מקום, אין ההורים חושים שאולי הלו למקומות שונים לרוח התורה, כאוטם נערם מבוזבים, היושבים משועמים על ספסלים וברזלים, ושורפים זמנם בהבל וריק.

לא אוכל מהאוכל שלך עד שבנוו יהיה בישיבה!

להלן מלל משיערו של מרן הראשון לציוון זוק"ל ("מעדי המלך" ח' ג' עמוד 188) כמו על האדם לעשות מסירות נפש למען חינוכם של ילדיו:

הנביא זכריה פרק ט אומר: "זיראנני את יהושע הכהן הגדול עמד לפניו מלאך ה', והשטו עמד על ימינו לשטנו. ויאמר ה' אל השטו יגער ה' בך השטו ויגער ה' בך הבהיר בירושלם, הלויה זה אוד בצל מאש. ויהושע היה לבש בגדים צואים ועמד לפני המלאך. ויעז ויאמר אל העםדים לפניו לאמו: הסירו הבגדים החאים מעלי, ויאמר אליו: ראה העברתי מעלהיך עונך ולהלבש אתך מחלצות". אמרו בוגרא מסכת סנהדרין אמר ע"א: וכי דרכו של יהושע היה ללבוש בגדים צואים אלא מלמד שבינוי נשוא נשים שאין הגנות לכחונה, ולא מיחה בהם כמו שצරיך. וזהו הבגדים ה佐אים, שנחרכו בהרות בראשות כהות לבנות, מפני שלא חינך את בניו.

מכאן מוסר השכל איך צריך למסור את נפשו לחנוך את בניו לתורה. לעיתים ישילד שובב שאינו רוצה ללמידה, צריך לשחד אותו לתה לו כסף ושוקולד עד שישיכים ללמידה, ידבר אותו בטובות וישפיע עליו, יביא אנשים מבחוץ, רבני חשובים שישפיעו עליו עד שישיכים ללמידה תורה, וזה יהיה לו 'בן חכם ישמה אב', רק יעשה כל מאמן. הגאון רבי יהודה צדקה עליו השלום סיפר לי, היה אדם אחד מבאי שיעורו שהתייעץ

- עמו: אני רוצה לשים את בני בישיבה, אך אשתי מתנגדת, מה עשה? אמר לו, העשה בכל אחד שבנד יכנס לישיבה. אחרי כמה ימים ראה אותה, שאל מה עם בנך?
 - אשתי גברה עלי, איini יכול עליה.
 - כשאמרת לה שאתה רוצה שילך לישיבה, עשית איזה איום, שאם לא ילך לישיבה, לא תأكل מהתבשיל שלו?
 - לא עשית כלום.
 - סימן שלא כואב לך, אם היה כואב לך הייתה מתעלפּוּ!

ראה שהרב צודק, חזר לבתו והודיע: לא אוכל ולא אשתח מהאוכל שלך עד שבנוו יהיה בישיבה! ראתה כך, השתכנע, אמרה לו: קחחו لأن שטרצה. לך אותו לישיבה ונעשה תלמיד חכם.

למودך שלא יתיאש תיכף ומידי כשאשתו אינה מסכימה. למה אתה מבטל דעתך? העשה איזומים "איini אוכל עד שתסכימי שבנוו יהיה בישיבה", וכשתראה שפעם פעמיים איינו אוכל אלא לחם ומגרנינה, לחם ופלפל, יכאב לה. מי לנו יותר צדיק מיהושע כהן גדול שנענש על דבר זה, על גדלותו נאמר אכריה ג'ח: "שמע נא יהושע הכהן הגדול אתה ורעדיך היישבים לפניך כי אנשי מופת הפה", חביריו היו חנניה מישאל ועזריה ולמד עימים תורה, לא בחנים עשווה כהן גדול. ובוואדי שחינך את ידיו ואמר להם, והם לא שמעו לו, אך לא עשה אמצעים של איזומים.

ועל ידי שחינך את בניו תהיה נשמותו בגין עdon עולה מעלה מעלה, בראש מזחה אבא. כמו מפליג בזוהר הקדוש על הזכות של אדם שמניח בנימ תלמידי חכמים, אך מקבלים אותו ומעלים אותו מודרגה למדרגה בזכות בניו, זהו לא רק לטובת בניו אלא גם טובתו האישית. לכן כל אדם יתאמץ לא ירפא, שבנוו ילכו בדרכי טובים לישיבה ויגדו תורה.

סוף של בית הספר "קצלאנסון"

ספר מרן הראשון לציוון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל, כי פעם הזדמן באיזו חתונה וישב לידיו עשיר מופלג. מפעם לפעם היה העשיר נאנח אנה עמוקה ומרה. שאלו הרב לפשר הדבר, אולי יוכל לעזור לו. אמר לו העשיר, לא תוכל לעזור לי. בכל זאת הפעם הרבה - דאגה בלב איש ישינה. הלה ספר כי בן יחיד יש לו, ומק頓תו דאג לו לכל מחסותו ביד רחבה ותפוקים למיניהם כיאות לבן יחיד. והנה לאחרונה כל לילה הולך הוא עם חבריו להעיר את הזמן מהשעומם, וחזור בשעות הלילה המאוחרות 12:00, 1:00 ואני ממתין לו עד בואו מפאת דאגתי אליו. אמש המתנתי לו עד שעה 2:00, ועדיין לא הגיע, ולבי דואג. פפתח בשעה 2:30 אני רואה אותו מרוחק כשחבריו תפסים אותו משני ידיו והוא מיטלטל מצד לצד, הבנטוי שהוא שיכור. החברים הביאוו עד פתח הבית, זרקו אותו והלכו. ואני בוכה על מר גורלי, מודיע קרה לי כן, אחר שככל כך השתקתי עבורי, ודאגתי לכל צרכיו מעל ומעבר, האם מגע לי כך? אמר לו הרב, תאמר לי היכן חינقت אותו, באיזה בית ספר? אמר לו בבית ספר "קצלאנסון", [המפורסם והידוע לפני 40 שנה בירושלים, לבית ספר שאין בו לא תורה ולא יראת שמיים, ככל בת הספר שעאים שומרים תורה ומצוות שיש ביום בעונות הרבים.] אמר לו הרב, עכשו כבר אין שאלת למה יצא לך בן כזה. אם היה שומע להקב"ה ומתקנד את בנך בתلمוד תורה עם יראת שמיים, הייתה מאושר היום מכיון, אך לא השכלה עשה, וכן לא פלא כי אלו הן התוצאות.

כיוں ברוך ה', בנין בית הספר קצלאנסון הנפק לתלמוד תורה "יקירי ירושלים", המונוה למעלה מ-1,000 תלמידים, בן פורת יוסף בן פורת עלי עיון, כו' ירבו בעזרת ה'. וכן שם עד שתי ישיבות ברוב פאר והדר, אשר מוננים למעלה מ-700 בחורי חמד העוסקים בתורה יומם ולילה, כו' ירבו. ועוד רבים הם המקומות שהיו בתים ספר ומוגננים לMINGENIM שללא על פי התורה והמצוות, וכיום נחפכו ברוך ה' לתלמוד תורה ושיבות קודשיות. כפי הבחתה חז"ל: "עתידים בתים קרקסאות ובתים תיאטרואות ליהפוך לבתי כנסיות ולבתים מדראות".

חינוך שבבית

ואל ישיאך יצרך, כאשרם התועים אחר יצרם הרע, כי החינוך הוא רק בבית, ועל סמך זה נוטנים את ילדיהם בבתי ספר שלא על פי חוקי התורה, ומסתמכים על זה שלוקחים את ילדיהם לבית הכנסת להתפלל, וטוענים כי הילדים רואים את אשר האבא עושה, קידוש של שבת ועוד, וכך יחקוו. אך כל זה עצת היצר הרע, וכבר אמרו חז"ל, כי טבעו של אדם להמשך אחר חבריו, שכנוו ומכרו הסובבים אותו, ואינו מן הנמנע שהיה מושפע ממעשייהם ודרךיהם. ואמנם אין אנו שוללים את חשיבות החינוך שבבית, אך אי אפשר להסתפק בהז. ועינינו הרואות רבים מהילדים שהוריהם סמכו על דעתם הכווצת לחנוך בניהם במקומות אלו, ובסיומו של דבר, סרו למגרי מדרך ה'. ישמע חכם ו يوسف לך.

חינוך לשבר ועונש

להלן מלל משיעירו של מרן הראשון לציוון רבנו עובדיה יוסף צוק"ל ("معدני המלך" ח"א עמוד קס, וח"ד עמוד קמ"א): בבית המקדש תיקנו שהמברך אומר בסוף כל ברכה: ברוך אתה ה' אלהי ישראל מון העולם 'זען העולם', כדי להציג שיש שתי עולמות.

זה החינוך האמתי שלנו, המכנים את הילדים באמנותו כבר מקטנותו של הנער 'חנוך לנער על פי דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנה', אתה משריש לבבו: "דע לך שיש עולם אחר שבו גו עדן ונוהנים, מי שעשויה מצוחה מקבל שכר בגין עdon,ומי שהוא רשות הולך לגיהנס". יתרברך שמו של הקב"ה צופה ומביט עד סוף כל הדורות ורואה כל אחד ואחד, "קדיל העצה ורב העיליה אשר עיניך פקחות על כל גורכי בני אדם ליתת לאיש פזרכיו וכפריו מעלייו". אם אדם עשה איזה מעשה לא טוב, עבור על התורה, הקב"ה מעניש אותו, מביא אותו לנ Gehinom, ושם נתון לו עונשים קשים מאוד. ולהיפך אדם שהוא צדיק, נוטנים לו גו עדן, קורת רוח, יפה שעעה של קורת רוח בעולם הבא מכל חי עולם הזה, אפילו חיים של נסיכים ומלכים.

כך מכנים לו מקטנותו, ועל ידי כך כשהוא רואה 'עוון', הוא פוחד, לא מפני שהוא פוחד מאביו, הוא יכול לעשות בהעלם עין שאביו לא ידע, אבל הוא יודע שהקב"ה יתרברך שמו מסתכל עליו, "אם יסתתר איש בפסתרים, ואני לא אראנו נאם ה?"? דע מה למללה מכך, עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים. אלה הדברים שצורך להכenis בשכלם של התלמידים מקטנותם, ועל ידי כך תהיה להם יראה מהקב"ה.

אך כשהוא עולם אחר, אין שכר ואין עונש, ממי הוא יפחד? יאמר CSLA יראו אותו עשה מה שארצאה, אגנווב וארצחה, רק אין יראת אלקים במקומות זהה וחריגוי".

אם כן יסוד היהדות שלנו הוא שיש אמונה בעבר עולם, ללא אמונה אין יראת שמים ולא כלום, איש הישר בעינו יעשה, והעוקם בעינו יעשה, לכן שקהלו הצדוקים הללו שאינם מאמינים בעולם הבא, תקנו לומר "מן העולם ועד העולם" להציג שיש שני עולמות.

גם גור שבא להtagger מלמדים אותו את עיקרי תורתנו הקדושה, שהוא מן השמים ושלא תשנה בשום זמנו, והקב"ה מעניש את הרשעים ומשלם שכר טוב לצדיקים, וכל שאר עיקרי האמונה.

לצערנו בבתי הספר הממלכתיים לא מלמדים את עיקרי האמונה בשכר ועונש, מה שמלמדים אפילו את הגוי שבא להtagger, מחנכים שם כמו שמחנכים גויים להבדיל. יש מיליון ילדים שלצערנו אינם יודעים אפילו את פסוק שמע ישראל.

ליילדים אין דעתות קדומות

גם את הלידים בתלמודי התורה שלנו, שהמורים תלמידי חכמים, מפעם לפעם יקידש הרב מזמין לפרש את י"ג העקרין, היאך התורה ניתנה למשה רבנו מן השמים, וכן השair, ולא יכחח עד שיגדלו יותר, אלא מקטנותיהם ייחדר להם זאת לתוך הורידים, שהם יגדלו עם הדעות האלה ושם רוח לא תוכל להזיזם ממוקם.

בגיל זה אין להם דעתה קדומה, אלא הם מקבלים הכל, הרבה ישביר להם על שכר ועונש, וכך אם ירצה לישות דבר רע, ידע שהקב"ה מסתכל בחדרי חדרים, לא יאמר אף אחד אינו רואני, אם יסתור איש במסתרים ואינו לא ארANO, הקב"ה מלא כל הארץ כבודו, הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה', אפילו ילד יכול להבחין שהדבר אסור, ואפילו אם יכשל פעם אחת חלילה, מצפונו יעיק עלייו וידע שנכשל, יאכל וחיה לעולמי, לעולמי עד הוא ישאר כך. אך אם הילד לא ידע את כל ההקדמות האלה יעשה בסתר כל מה שלבו חוץ.

שאלתו הנוקבת של הגאון רבי שלום משאש צ"ל לשר החינוך

כשהיינו בשוויז במסיבה לכבוד מלאת שנים לרבה הראשי של שוויין, נסעתי עם הרב משאש ועוד כמה רבנים גדולים, עמד "שר החינוך" חסר החינוך של מדינת ישראל, ואמר: וכי אפשר ללמד את דורנו שכר ועונש?! צריך לחנד על פי תרבות ותרבות ותרבות... והכל צריך להיות רק בהגינוי.

הרבות משאש הפסיק אותו באמצע דבריו, לcko את המטה שבידו, כמו המטה של משה רבנו... הכה על השלחן ושאל אותן: אתה מאמין בכלל בשכר ועונש? והלה לא ענה לו.

לפחות יאמר אני מאמין, אך אי אפשר לחנד כך, הוא אפילו לא תירץ את עצמו כי, כי באמת אינו מאמין בכך, והתלמידים המסתכנים - "אם רבוי לא שנאה, רבוי חייא מנין לו", להבדיל.

לכן לא פלא שאם הם מתאכזבים מאייזו תאווה, יורם לעצם כדור בראש וחושבים שהעסק נגמר, אילו היתה להם אמונה שהקב"ה מעניש את הרשעים, וממי שרוצה אווי לו וואי לנפשו, והשולח יד בנפשו גרווע יותר מרוצה, לא היו מגיעים לכך.

כל הדברים הללו הם א-ב של היהדות, אם ילמדו הכל בהגינוי - שייגוון, ההיגיון יאמר לנו למה לא להינות מהעולם הזה, ומה לא לעשות את כל התאותות? מה בכך שהוא רוצה ליינות מהחיים. אם אין עונש בעולם הבא למה לא יהנה?

אם יאמרו לו רק 'זהור שלא יראו אותך שאת גונב, אוイ ואבוי לך', הוא יחשוב 'างנוב שלא יראו אותך, מה בכך'. אך אם יודיע שיש עונש מהקב"ה, הוא פוחד, יודע שהכל יצא מהעניינים שלו, אם יהנה מהஹלום הזה, יاقل נבלות וטרפנות, יעבור על עיריות, קיבל שם את עונשו, זה מפחיד אותו, הוא סולד ופוחד.

וזהו החינוך הקלוקל שיש להקל גדול מההמ"ד ל', בתפישת עולמים אינס מאמיןנים בשכר וונש, ולא במציאות עולם-הבא בכלל, והם בכלל המניינים והאפיקוריסטים שאמרו עליהם רבותינו. הם מתיימרים להיות שרים של הדת, יש אמון באנשים אלה?

יש להם בית ספר שנקרה "מלךתי דת'", עיננו הריאות, רוב כל התלמידים יוצאים לתרבות רעה, יילכו אחרי הベル ויהבלו, כיון שההמורות אינם מחדירים להם מקונות שיש עולם הזה ויש עולם הבא, יש צדיקים ויש רשעים, יש גן עדן ויש גיהנום.

מצינו במגורה שצורך להיות שמו זך כתית למאור, אך בשם למוחות אינו צריך להיות "זך", למדנו שבunningי רוחניות אסור להתפרש כלל ועיקר, וחובה לדאוג שהחינוך יהיה זך וצלול ללא שום פשרה, מה שאינו כן בגשמיות שלא יקרה דבר אס תאפשר על מה שאינו בתכלית השלימות.

שר החינוך הנ"ל יכול לסייע לרבות למען הדת בארץ, היו יושבים רבים במקומות פניו שיבנה להם מקוה, ולא היה בונה. אם היו מבקשים ממנו לעשות ביוב היה עשו, כבושים היה עשו. גשמיות כן, רוחניות לא!

נניח שרראש המועצה אינו דתי ואינו מבקש מקווה, "את פתח לו", פתח פיך לאילים, הוא אילם שאינו יודע לשאול מקווה, אך אמר לו אתה השר, "אדונני, אם רצונך נעשה לך ביוב גדול... אך נעשה לך גם כן מקווה". מקווה שווה מאותים חמשים אלף דולר שאינם מכיסו הפרטוי, אלא מהאוצר שמחلك לכלום, ואף אחד לא יתנגד לקבל מקווה.

ימים שנכנסנו למשרד האוצר, כולם 'אפים ארץ ישתחוו לך', בנו מקוואות לכלום, ראשיהם המועצות שמחו לבנות מקווה, כדי שככל האזרחים יהיו מרוצים מהם, והאוצר מימנו להם הכל. גם חילקו תמייה לכלולים, כמו שיש להבדיל 'בית צ'בוטינסקי' של ראשי הליכוד, 'בית ברל' של מפא"י-מערך, שמקבלים הוו תועפות, כך דרשוינו שיתנו גם לתלמודי תורה!

אך לשר החינוך לא אכפת מהתורה, יש לו קלב על כסלו, 'אף בשרי ישכו לבטה', לא צר לו בצרת עמו, צרת התורה וצורת הדת.

אם אין מקווה, מה תעשה הבית ולא תחטא. היום הכל מודרני, מי יילך למקום כמו שהיה פעם עם מקווה ישן שעבר עליו הכלח מלוכלך ומזוהם, רוצים מקווה טוב, מים זכרים ונקיים, אם יש - לא עוזבים את ההיתר ועושים איסור, כל ביאה זה כרת, אך אם אין, להיכן תלך?

בגוש קטיף יש שלושה עשר יושבים, בכל יושב יש מאות משפחות, ובין יושב ליישוב יש מרחק נסיעה כחצי שעה. פעמים צריכה האשה מקווה ביום שני בעבר, ובעוד

שבעבר היו עושים מאmix ודוחים את הטבילה ביום או יומיים, כיום לא כל אחד מסוגל לזה, יש אנשים שיצרים בווער באש ועלולים להיכשל.

ראש מועצה אחד - שחייב אתשמו, סיפר לי, מזמן אני משוע שבנו לנו מקוואות, ניגשתי לשר שלכם וביקשתי שהייה מקווה אחד במרכז וכולם יבואו לשם. אמר לי, למה תבקש מקווה אחד, נעשה לך ארבעה חמישה מקוואות, כדי שהיה קרובה לכל אחת ואחת, ועשה מקווה לכל ישב וישוב. מעולם לא הכרתני מושגים כאלה שאנשים יהיו נדבנים בדת, זו הפעם הראשונה בחיי שפותחיהם את פי.

כל בעל נפש, צריך שלבו יcab שחלילה לא יכשל שום בר ישראל, הלא כולנו ערבים זה בזה, מי שבידו למחות ולא מוחה נתפס בעוון הדור, ואפילו בעוון העולם כלו.

אכן אדם שאינו מאמין בשכר ועונש, לא נקרא שמו יהודי מי יודעஇיזה עוננות ותועבות הוא עשו בחדרים, אם אינו מאמין שיש שכר ועונש, שהקב"ה מסתכל עליו וייתן לו את העונש המגע לו, למה לא יחתט?

משום כך תקנו חכמים לענות 'מן העולם ועד העולם', זו לא רק תקנה מילולית שבמוקם שיענו 'עד העולם' יענו 'מן העולם ועד העולם', אלא זה עיקרו שהוא יסוד של התורה כולה. לא זה אין תורה חס ושלום, אין דת ואין מצוות חס ושלום, האמונה קודמת לכל.

ולכן אשרי המורים המסורים שנוטעים בלב התלמידים את האמונה הקדושה האמיטית והישראל שיש שתי עולמות, והקב"ה יתברך שמו מביט על כל מעשי של כל אחד ואחד, כתוב 'אל אמונה ואין עול צדיק וייר הוא'. וכל אחד מגיע למקומות הרואיו לו, בדברי הגמרא בחגינה טו ע"א, "בראת צדיקים - בראת רשעים, בראת גען - בראת גיהנום".

מעיד עדות שקר

אמרו חז"ל ומסכת ברכות יד ע"ב: כל הקורא קריית שמע بلا תפילה - כאילו מעיד עדות שקר בעצמו. מאחר ובקריית שמע הוא אומר "וקשרתם לאות על יידך, והיו לטוטפות בין ענייך", והוא אינו מניח תפילה. כך גם מי שנוטן את בניו ובנותיו בבתי ספר שאינם שמורי תורה ומצוות, וקורא קריית שמע, כאילו מעיד עדות שקר בעצמו, שהרי הוא אומר "ושננתם לבניך", "ולמדתם אותן את בניכם לדבר בס", והוא אינו מלמדם תורה ודעת, כי בבתי ספר كانوا הס מהחזקיר בשם השם יתברך בורא העולם, ואפילו פ██וק "שמע ישראל" אינם אומרים.

על כן, מצוה רבה להוכחה בדרכי נועם את כל אהינו התועים מדרך האמת, ולא ידעו ולא יבינו, ונוננים את בניהם בבתי ספר כאילו אשר אפילו המורים שליהם אינם יודעים את מאור התורה ומצוותיה, אשר יעשה אותם האדם וחיה בהם. וכל העשו כן, עליו נאמר ממשי כת: "מוציאים אָדָם אַחֲרֵי, חֹו יִמְצָא מִפְתַּחַלִיק לְשׁוֹן". [המוציאים אדם ומפרישו מן העבירה, הנה אחר שפירים מן העבירה ימצאה המוציא חן, יותר ממי שדיבר עמו בחקלאות ויפה מעשיו בעניינו ומצוות דוחן]. והוא בכלל מה שאמרו חז"ל (מסכת Babaメזיאה פה ע"א): כל המלמד את בן עם הארץ תורה, עליו נאמר: "אם תוציא יקר מזולל, כפי תהיה". ("מאור ישראל" - דרישים עמוד רכד)

מה יצא מילדי בתיה הספר הללו!!

להלן מלל משיעירו של מרן הראשו לציוון רבני עובדיה יוסף זצוק"ל, שכאב ורתה ליבו אוזות החינוך החלוני הקולוק ("מעדרני המלך" ח"א עמוד קזז): בעוננותינו הרבים מה נדבר ומה נצטדק, יש הרבה אנשים חוטאים, שמים את ילדיהם בתיה ספר חילוניים, ואין שם ידיעת שמירת שבת, שמירת התורה, שמירת המצוות, אין שום דבר, מלמדים אותם כמו גויים. ואינו לנו מוכחים אותם, ולא מדברים איתם, אולי מחמת שמתביישים לדבר איתם. איפה כל ישראל ערבים זה לה? כל אלה אנחנו ערבים עליהם, מיליון ילדים לומדים בתיה ספר חילוניים, מורייהם רשעים, מחללי שבת, בעלי נdotות, אוכלי טריפות. מה יהיו אלו הילדים? מה יעשה אותו הבן ולא יחתטא?

אללה שהיוס מחללים שבת, זה מהחינוך של בתיה הספר החלוניים האלה, כי המוראים רשעים מחללי שבת, מה יצא מיהלדים האלה. ואנחנו לא מוחים מספיק, אנחנו חוטאים! זה חטא שלנו אנו נתפסים בעוננותיהם. מבקשים מהקלת מהקב"ה שימחן לנו על הערבות.

היה צריך שיכולים יחוزو בתשובה ויישמו אותם בתלמודי תורה וישיבות, שילמדו תורה, שישמרו מצוות ומעשים טובים, אך לא יודעים, כי לכל העם בשגגה'.

הנה ארבעים אלף איש הלו נרשמו לנסוע לדרך טאה', לנסוע לסיני לגיאנים, לטויל בדבר סיני בימים הנוראים, במקום להתפלל לקב"ה, עד שאינם יכולים לעמוד בעומס מרוב שנרשמו לעזוב את התורה, לעזוב מצוות, את הבית הכנסתות ובתי מדרשות לлечת אחרי ההבל ויהבלו.

כל אלה החניכים של בתיה הספר החלוניים, מה ידעו, מה זה ראש השנה בשביבם, כלום, אין להם כלום, הם שוגנים גם כן. אבל תחילתם באונס, סופם ברצון בפשיעת הוריהם פשעו, שמו אותם בתיה ספר חילוניים, لكن אין להם שום ידיעה מה זה תורה, מצוות, בית הכנסת, מה זה ראש השנה - יום הדין, שהקב"ה שופט כל אדם ואדם מה תהיה אחריתו, כותב לכל אחד את המגיעה לו, הם לא יודעים את זה.

ואנחנו אשימים, לא הוכחנו מספיק את האנשים האלה שיחזוו בתשובה, שיישמו את בניהם בתלמודי תורה, מה שעשינו, לא עשינו מספיק.

ברוך הוא, 'מעשר' מילדי ישראל כולו קודש, אבל השאר בעוננות הרבים לומדים בתיה ספר חילוניים, לא תורה ולא דת ולא דין, לא שבת ולא מועד, שום דבר.

איך נישא את חרפתנו נבואה לפני הקב"ה, יאמר לנו למה לא עשית, למה לא הוכחת עוד, למה לא דיברת עוד עם פלוני אלמוני שאתה מכיר אותם? הם באו להתפלל, למה לא הוכחת אותם שיקחו בניהם לתלמוד תורה?

אני מכיר את כולם, את חטיי אני מכיר היום, אולי הייתי צריך להתענין יותר, זה איפה לומד בניו, כו庵 לך? למה אתה לא מתענינו?

אך אין לדבר סוף, יכולת הזמן והמה לא יכול, אנו עוסקים בלימודנו, בלי לימוד התורה נישאר עמי הארץ (!) מי שלא לומד תורה יהיה עם הארץ, מה יהיה ממנו, כל אדם שלא לומד תורה שוכח, כמו שכותב הרמב"ם ע"ה, חייבים ללימוד תורה. אם אלך לחפש על כל אחד ואחד איפה ילדיו לומדים, אני צריך לסגור את הספרים

שלו וללכת, נישאר אחר כך עמי הארץ, יש לנו תשובה.

אבל אצל הקב"ה זה לא מספיק, הערובות היא ערבות חזקה, 'כל ישראל ערבים זה זהה', כולנו כרתו ברית עם הקב"ה, אנחנו מתעלמים מאחרים, לא תוכל להתעלם' כתוב בתורה, 'לא תראה שור אחיך או חמורו נופלים בדרך והתעלמת מהם, לא תוכל להתעלם'. אמר רבנו אהרן הלווי, אם התורה חסה על חמורו של חברך או שורו שתועה בדרך, אם חברך עצמו תועה בדרך על אחת כמה וכמה' השב תשיבנו לו, תחזיר אותו. למה שתתקט לו שילך אחרי הベル ויהבלוי ומה לא הוכחת אותו? למה לא השבת אותו אל אבינו שבשבים? ומה לא החזרת אותו בתשובה?

יום הדין קשה מאד, נוקב ויורד עד התהום! מה נענה מה נדבר מה נצדך, מה שנшиб כל התשובות, אין לנו פה להסביר ולא מצח להרים ראש. בושנו גם נכלמנו. כמה שצרכיס אנחנו הרבה לעשות, זה חטא לא יכופר, פשע לא יכופר, עוזו כזה שלומדים בבית ספר חילוניים, זה עוזן שקול נגד כל התורה כולה, זה עוזן גדול שאנשים לא יודעים, עוזן עד השמים. בו תליה כל התורה כולה!

זה שלומד בבית ספר חילוני, לומד כמו גוי, נהיה כמו גוי, לא יודעים מה זה שבת, מה החומרה. המורים עצם מחייבים שבת, איך יגידו להם? וכי המשלה שלנו ממחשת מורים יראי שמים? שם המורים 'שמעו נא המורים', סוררים ומורים כולם, על כל דבר קטן עושים שביתה, אכפת להם? רוצים כספי אלה נבאיי הבעל, כמו כומרים רשעים חוטאים ומחטיאים, וכל התלמידים המסקנים האלה רואים שהמוראה כזה רשע, מה יעשה ולא יחטא?

אם אני יודע שבנו של שכני לומד בבית ספר חילוני ולא בתלמוד תורה, מה יוצאים הפירות של הבתי ספר, וכי אומרים להם מה זה שבת, מועד, דת ודין? שום דבר! מלומדים אותם כמו בית ספר של גויים, אין שום ذات של תורה, אם הייתי מדבר עמו, 'שים את בند בתלמוד תורה שלומדים בו יראת שמים, לומדים מה זה שבת ומועד', היה הילד נהפץ מרושע גדול לצדיק גדול. אבל התבונתי להוכחה אותן. כשהוא יבוא לשמים יאמרו לו "למה עשית שבנד יהיה רשע?", עינה, "היה לי שכן דת והוא לא אמר לי כלום". יבאו את שכנו ויענישו "למה לא הוכחת אותן, מה התעלמת ממנה, למה לא החזרת אותו בתשובה, למה לא הורית לו את הדרך הנכונה שישים את בנו בתלמוד תורה". כשהילד גדול ונעשה מחלל שבת, זה שלא הוכחו הוא אש! אפילו על ספק היה צריך להוכיחו.

ועל כך עליינו לעזוב את החטא וללכת להוכיח, לא יאמר אני מתבייש, מי שמתבייש בעולם הזה יכול לעולם הבא, כל אחד יעשה הלכה למעשה, ילך וידבר עם יديו שיעביר את בנו לתלמוד תורה. ידבר בנחת באהבה בחיבה ובידידות, לא-cailio בא למשול ולכוף עליו חס ושלום, יאמר לו 'אני אוהב אותך כנפשי, שים את בנד בתלמוד תורה', ויקבל את דבריו. עם ישראל כולם צדיקים, ואז 'הקטון יהיה לאלף', וגם יאלף אחרים שלמדו ממנה לשים את ילדיהם בתלמוד תורה, ועל ידי כך ירבו שומרי תורה ומצוות.

כל אחד מצוה על כך, מצוה גדולה לחkor ולדורש היכן לומד הבן של שכנו, וידבר עמו בכבוד ובعدינות בדרכי נועם ובחביבות. ובפרט ישפי על האבא שיבוא לשיעורי תורה, זה החיים שלנו - אשר יעשה אותם האדם וחיה בהם, והבא ליטהר מסיעים אותו. אפילו אם הוא כבד פה וכבד לשון, הקב"ה יסייעו שדבריו ימצאו מסילות בלב חברו.

איזה ישיבה עדיפה?

שאלת שנסאל בה מרן הראשון לציוון זצוק"ל (שוו"ת יחוה דעת ח"ג סימן עה): נער שסיים את לימודיו בבית ספר יסודי, האם עדיף לו להמשיך את לימודיו בישיבה תיכונית שלומדים שם גם לימודי חול, או שעדיף יותר ללימוד בישיבה קדושה, אשר בה כל הזמן מוקדש ללימוד התורה בלבד?

תשובות: לאחר אריכות ודברים שכטב שם מרן, סיים: לאור כל האמור נראה שכל שישנה אפשרות שימושק את לימודי בישיבה קדושה, שעוסקים בה בתורה בלבד, אין ספק שעדיף לлечת לישיבה כזו, יותר מאשר לлечת ללימוד בישיבה תיכונית, כדי שיוכל להיות מושלם בכל מקצועות התורה, שהמציאות מוכיחה שבענינו תלמוד תורה בבקיאות ובפלפול יש הצלחה רבה בישיבות של עסקם בתורה, מאשר בישיבות תיכוניות שעוסקים גם בדברים אחרים, וכما אמר החכם, מימי לא נצחני אלא בעל מלאכה אחת. ואשרי חלקו של השם כל מעיניותיו בתורתנו הקדושה, כי היא חיינו ואורך ימינו, וכמו שנאמר (משלי ח לד): "אשרי אדם שמע לי לשקד על דלתתני يوم יום לשמר מזוזות פתקתי. כי מצאי מצא חיים". ואם ישCOND על דלותות תורהנו הקדושה, אפשר שיהיה מורה הוראות וממצידי הרבנים, שמעלו גודלה מאד, ובפרט בדורנו זה. עיל"ש. ועיין עוד בח"ה נו

חייב עובד וחצוי לומד, לא יצא ממנה מורה הוראה, בקשי נקרא סוחר...

להלן מלל משיעירו של מרן הראשון ר' רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל (מעדי המלך ח"ג עמ' 185):
אננו מצפים בככליו עניינים שהיו מאורות כאלו: ישנים צערירים שקדנים, עוד עשרים שנה לפחות יהיו מאורי הדור, אננו מצפים להם: צריך לטפחם לחזקם ולגדלם, ולתת להם את האפשרות שלימדו מתוך עיון ומחשבה, ולא מתוך דאגה על פרנסתה.

תורתנו 'ארוכה מארץ מודה ורחבת מני ים', אם יעסוק במשך היום במלאתכו 'יצא אדם לפועלו ולבודתו עדי ערבי', ואחר כך בסוף היום ישאיר זמן ללימוד תורה, כמו שלימוד יתכן שהייה תלמיד חכם, אך הוא לא יוכל להיות מורה הוראות בישראל. המורה הוראות צריך שהיא לומדת דבר מתוך דבר בכוחה סברותיו, שהיא לו סברות דקות, ולומד כל דבר ודבר'Dבר דבר על אופניו', זהו דבר שאינומצו אפילו בתלמידי חכמים אמיתיים שכל היום עוסקים בתורה, רק מעתים הם שזוכים להיות מורי הוראות בישראל. בתורה יש כלכך חילוקים דקים, ואם אדם אינו תלמיד חכם מושלם קשה מאוד לסייע על ההוראותיו.

בלימוד ההלכה לא רבים יחכמו לידע מי כן יודיע הלכה או לא. כל שולח ספר ולומד, כבר נחשב לידעו הלכה. אומרים העולם "לא כל מי משתמש את פניו נעשה פחח" ... אומנות התורה הינה מיוחדת במינה, רק חידי סגולה מבנים מי הוא תלמיד חכם שיכל להיות מורה הוראות בישראל. התלמיד חכם אינו יכול להיות "חצוי-חצוי", חצוי יום עובד וחצוי לומד, לא יצא ממנה מורה הוראה, בקשי נקרא סוחר ... 'היתה כאןות סוחר ממתק תביא לחמה', לא תצא ממנה תועלת לרבים. אך אם למד יום שלם, יוכל הגיעו לדרגה של מורה הוראות, לדרש ברבים ולהסביר רבים מעוון.

בימים האחרונים קיבלתי ספר שאלות ותשובות عمוק, וכתב לי המחבר: "אני הייתי לומד בישיבה תיכונית, ובאתרי פעם לשיעור של כבודו שדייבר בשבח התורה, מיד קמתי ועברתי לישיבה, ועתה עשיתי תלמיד חכם בזכות כבודו!"

אשרי אבא שזוכה לכך, אם על ידי לשונו רכה תשבר גרט, או אמצעים אחרים. ויתריעץ עם חכמים מה נתנו לעשות. שיחיה הדבר נוגע ללבו, לא ישב בביתו כמו אדונן, אלא יחקור וידרשו, והקב"ה ישלח לו את עזרו כשראה כמה הוא מצטער ורוצה באמת טובת בנו, יפתח את מוחו לטובה וירצה לכלכת לישיבת כשראה בעצר אביו ועוניו. כשהאדם מגיע למצב שאיןו יכול בעצמו, הקב"ה עוזרו, ה'בא ליתר מסייעים אותו.

שלא תמצא התורה – אלא האדם שכל יכול מונה בתורה

להלן עוד מלל משיעورو של מרן הרראש"ל זצוק"ל ("معدני המלך" ח"ד עמוד קג בענין זה): כתיר תורה מונה בקרנו זווית, כל הרוצה ליטול יבוא ויטול. אשרי אדם שעוסק בתורה, הקב"ה מגביה אותו, ובדרך שאדם רוצהليل, מולייכים אותו. לנו מי שהקב"ה זיכהנו בבנו חכמה בינה ודעת ורוצה שיחיו גודלי תורה, בשמיים יסייעו שבנו יהיו גודלי תורה.

צricht גם לנו להתפלל לקב"ה, כי ה' יתנו דעת ותבונה. אך קודם כל, עליו לעשות את חובתו המוטלת עליו, לא יחפש להם בית ספר מלכתי דתי – מלכתי לא דתי ממשעה השותים.ילך למקום שהמורים תלמידי-חכמים, שייאצלו מהודם עליו, ירושם את בנו לתלמוד תורה שילך אל חיל ועלה לישיבות קדושות ולבתיה מדשרות. לא ישלחנו לישיבות תיכוניות, כי מיה יצא ממנה שם?

בתפקינו כרבנים ראשונים היינו עושים מכרז שיבואו להיבחו בדיונות, אפילו אחד מיזצאי הישיבות התיכוניות לא היה מעוי לבוא, כיוון שהיה ידוע שכשל מראש. הלומד שם אינו יכול לזכות לחכמה, מגיסטים אותם שששה חדשם בשם המורה', מחזירים אותם ללמידה, ועוד הפעם יוצאים להתגיס, התלמיד הזה מסכן, נשוא מפורצת ואינה מצומצמת רק בתורה. היו באים למחנכים רק מהישיבות הקדושות שעוסקים בתורה יומם ולילה, אינם יודעים מה זה צבא ולא שום דבר אחר, אין להם בעולמים אלא תורה, והוא עוברים את הבחינה, אך ההם לא היו באים בכלל. בעת מועדדים אותם שיבואו, ונונתנים להם בחינות קלות שיוכלו לעברם אותן. משתדלים לקרבם רק כדי להכניס את 'אנשי שלומנו'.

אך האמת היא שלא תמצא התורה אלא האדם שכל יכול מונה בתורה. וכי אנו יותר מאבוי שהוא אומר עירובין טה ע"א 'אי אמרה לי אם קרייב לי כותחא, לא תנאי?' כלומר, אבי היה יתום מאב ואם, ואסף אותו רבה בר נחמני לבתו, ואשתו של רבה הייתה כמו אמו, והוא אמר, אם אני תבקש ממנה פעמי אחת להביא לה מהחנות ספל של לבן, לא יכולתי ללמד כל אותו היום, שלא הייתי מישוב בעדרתי, וכן לא הייתה אומרת לו דבר. כל מוחו היה אך ורק בתורה, ולא פלא שנעשה גדול הדור. אם איןנו משעבד את כל מוחו וshall לו ודעתו בתורה, אין יכול להיות גדול הדור בשום אופיו! והולך להעסיק את עצמו בישיבה תיכונית, מה ישאר משכלי? רק כשכל יכול דבוק בתורה, יצמיח ממנו פרי לתפארת, "ויצא פרח, ויצץ ציץ, וינגלי שקדים". (בມדריך יג כט)

אמנם אין לנו דבר נגד הישיבות התיכוניות חיללה וחס, הם לומדים שם, ומשרתים את עם ישראל, וכוכנתם לשם שמים, אין לנו טענות עליהם. אך דברינו לגבי בחירת רבנים ודיניהם בישראל, מי שרוצה שבנו יהיה רב בישראל, מזכה הרבים, שיגדל תורה ויאדרה, דין בישראל, הדין אמת שנעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית,

לא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול, אלא צריך להיות כל כלו שקווע ומסור לתורה, ואז הקב"ה בעצמו מסיע בידם. כשהולך לתלמוד תורה, עולה מהיל אל חיל לישיבות קדושות, והולך ועליה במעלות רמות, ושוקד על התורה.

השקייה היא העיקר, ללא שקייה אינם שווה מאומה, "אשרי אדם שמע לי לשקד על דלתני יום יום", מכם יצא תורה, יהיו גдолין הדור, מacci הרבים, דרשים טובים, הכל צפי להם.

כעת הדבר תלוי בידי של האב, הוא עצמו כבר גדול בשנים, עסוק בفرنسا, אך עליו לדאוג לדור העתיד, יש לו בניהם, נשות קדושות שהקב"ה הפקיד בידיו, ומה אפשר לצפות מהם, שייהיו בניו נגרים ופחחים? כמה נגרים ופחחים יש בשוק. צריך שיחיה דבר שיש בו נחת רוח לבורא יתברך, שייצרו את הרבים, 'אחד ירדוף אלף ושניים יניסו רבבה', צריך לדאוג לכך כבר משחר נעוריהם.

וכי בבחירה הדינאיםanno הולכים אחרי ייחוס? וכי אבותיהם של הדינאים כולם צדיקים כולם גدولים? רבים מהם אנשי פשוטים! יש דינאים רבים שהורהם אינם בעלי תורה, רק העיקר שהධינו זהה יהיה "משפיל על דבר ימץא טוב" (משלוי זו).

לכון כל אחד ואחד יקח מוסר לעצמו, בעורת ה' לא אלמד את בני אלא תורה, אסור לעשות ענוה בהזה, ולומר: וכי בני זהرأוי שייהicha חכמתך? אתה יודע מה הוא יכול להיות כשירגדי? אסור להתייאש חס ושלום מראש, צריך לבטוח בקב"ה ויתפלל בדמעות לקב"ה שבנו יהיה תלמיד חכם. וגם אם יש לבנו כישرونות והוא שקדן, לא יתרפה, אלא יתפלל תמיד לקב"ה, 'אנא פתח את לבו של בני ל תורה, פכח את עיניו בתורה, שיגדל בתורתך הקדושה ויהיה מזכה הרבים'. ושערי דמעה לא ננעלו.

עלינו לשים לב על הנער שלנו, הילדים שיש בידכם הם פיקדונם יקר, נשות טהורות, נשימות קדושות, צריך לשים לב עליהם יותר ויותר. הלומד תורה בהתמדה ושקייה לא יתנו שינה לעינו ולעפפיו תנומה, רק כך יוכל גדול בתורה.

ברצוני להתייחס לאוטם שטוענים כי הישיבות מיועדות עבור בחורים שיצאו תלמידי חכמים גдолים, רבנים ודינאים, וכי אינם מתאימים לכך, שילך לעבוד.

זו לא דעת תורה! זהו בניגוד לדעת התורה ממש!

anno מאמינים בני מאמינים שהלומד תורה מקיים את העולם, "בזה אמר ה' אם לא בריתי יומם וليلה, חקוקות שמים וארץ לא שemptiy" (ירמיה לג כה), כל מי שלומד תורה עשויה נחת רוח לקב"ה. "אשרי מי שעמלו בתורה ועשה נחת רוח ליוצרו", לא אמרו "אשרי מי שהוא דין ורב", אלא אשרי מי שעמלו בתורה.

כל בני הישיבות שמואסים בחיה העולם הזה ושמים את כל חסקם בתורה, למורות שיש להם משפחה גדולה וחיה צער, אוכלים לחם צר ומים לחץ, ומוסרים את עצם וחיהם בשביל התורה, צריך לשבחם לפארם, הם מעמידים את העולם. צריך לנשך את לומדי התורה, שהם מקיימים את העולם.

אחרינו שיש אנשים כאלה שעם כל הקשיינים הולכים לעבוד, אלא מוסרים עצם על התורה, "באהבתה תשגה תמיד" (משלוי ה יט), צריך להתפאר ולשםו בהם, ולא לדבר עליהם שאינם עושים טוב. צריך לעטר אותם בכל הכבוד שבועלם, ואשרי

מי שיכול להחזיק בהם ולתמוך בהם, וכמו שהיו בימי חכמי התלמוד מחזיקים את בני הישיבות, הרבה לפני עולם הישיבות.

ה耿רא במסכת גיטין וס"ב) אומרת, היהת להם קופה של צדקה בצדקה שופר, שמננה היו מחזיקים את בני הישיבות, היו להם אלף תלמידים, אף אם יש כולל כזו? כולם היו אחרים לפרש את תלמידיהם, ולא אמרו להם לך לעבוד. מי שהוא חסר אמונה בתורה אומר כן, אנו מאמין בני מאמנים, לימוד התורה עשו נחת רוח לקב"ה, ודינו בכם.

חינוך הבנות

הן אמרת שכטב הרמב"ם, שלכתיה לא ילמד אדם את בתו תנ"ך, מכל מקום כתבו הפוסקים שבזמןינו יש להתריר לכתיה ללימוד את הבנות תנ"ך בהסברה מלאה עם מוסרי חז"ל, וכמו שכתב החפץ חיים: ונראה שכל זה הוא דוקא בזמןים הראשונים, שככל אחד היהDDR במקומ אבותיו, וקיבלה האבות היהת חזקה מאוד אצל כל אדם להתנגן בדרך שהלכו בה אבותיו, וכما אמר הכתוב: "שאל אביך ויגדך, זקניך ויאמרו לך", בזה אמרו שלא למדוה תורה, שיש לה לスマך בכל הנוגעת על מסורת אבותיה היישרים. אבל בעת בעונות הרבים, שקיבלה האבות התרופפה מאוד, בודאי שמצוות הרבה למדון תנ"ך ומוסרי חז"ל, כדי שיתחזק אצל עניין אמונהינו הקדושה, שם לא עול הדבר שישרו לגמרי מדרכי ה' ויעברו על כל יסודות הדת, חס ושלום. (שפ')

וכיוצא בזה כתוב בספר זkon אהרון וולקון, שבימינו שהרחוב מלא הוללות, כסילות, כפירה ומיניות, ועינינו הרואות שרך הבנות המתמחנות בבתי הספר של 'בית יעקב', רוח הקדושה חופפת עליהם, טוב שתלמידנה תנ"ך אף שאין זה נוגע להלכה, אלא רק להתפתחות הבנות לרמה גבוהה, גם בזה יש כח למשוך בעבותות אהבה את לב האבות והבנות החפצים גם בלימודים אלו, להתחנד בחשלה גבוהה על פי רוח התורה. וגם הלימודים האחרים שאינם קודש כמו השבון וכדומה, הרי הם כחולין על טוהר הקודש, ושום תקלת לא תצא מזה, ואדרבה הנערות אשר תלמדנה בבתיהם ספר אלו, תנצלו מזרם הכפירה ורוח המינות המנשבת ברחובות הקריה. (שפ')

אין ללמד את הבנות תורה שבעל פה, שהיא המשניות והגמרות, שעל זה אמרו חז"ל ופסכת סוטה כ ע"א: "כל המלמד את בתו תורה, כאילו מלמדת תיפלות". ואת מלבד כל המכשולים שיש בדברים אלו לצערנו הרב, שבדרכ כל בתי ספר ככלו, הן יושבות בכיתה אחת עם בניים, ובא מורה ומלמד אוטם, והיכן מצות התורה שציוותה בחומרה רבה "ולא תתورو אחרי לבבכם ואחרי עיניכם"?!! וכਮבואר להלן בחומר איסור לימוד בנים ובנות במקומות אחד, ודבר זה אסור מן הדין ואין לא חומרא ולא חסידות, אלא איסור תורה חמור ביותר.

"לבلت היית שם ערָב"

איסור חמור הוא ללימוד בנים ובנות בבית ספר אחד, וברור שבמיעשים אלו גורמים לייצר הרע להתגרות בהם, וכבר אמרו חז"ל וקידושין פא ע"א: לא ילמד אדם

את בנו אומנות בין הנשים. וbara המאירי, שלא יושב תינוק ותינוקת כאחת לאומנות אחת, כדי שלא ירגלים זה עם זה ויבואו לידי עבירה. ע"כ. מכאן אנו למדים כמה גדולה חותמת הפרודה לא רק בין בחורים לבנות, אלא אפילו בין ילדים לילדים. וכן אמר דוד המלך ע"ה בתלמידים: בחורים "וגם" בתולות, זקנים "עם" נערים. ולא אמר בחורים עם בתולות, אלא אלו בלבד, ולאו בלבד.

אשר על כן, על ההורים, המנהלים והמורים ועל כל אשר יראה ה' נוגעת אל ליבם, לעמוד על המשמר ולעשות הפרודה מלאה בין הבנים לבנות. וכבר לפני מעלה מארבעים שנה התקיים נס חירום של כל גдолין בני ארץ ישראל, ובו השתתף גם הגאון הצדיק "הבא סאליל" ז"ע, והכריז יחד עם כל גдолין ישראל, שחילתה להקים בתים מעורבים לבנים ובנות ייחידי, והעשה כן אסור לשתח' עמו פועלה, שהוא פורץ גדר הצניעות, ויש להבדילו מקהל עדת ישראל. וברוך אשר יקיים את דברי התורה הזאת לעשותם, ולעמדו באמת בכל כוחותיו על המשמר, אשריו בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא.

ומרנן הראשון לציוו רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל בספרו מאור ישראל - דרישים (עמ"ד רצ), בדברי החספדי על הבא סאליל כתוב כך: כשהתעוררה בעיה בנתיבות ומקומות מחנה קדשו של הבא סאליל ורצו אנשים מסוימים לייסד בית ספר תיכון "דתי" בתערובת תלמידים ותלמידות, ישבנו על מדוכחה זו, יחד עם רבני וגאנוני נתיבות, ועל צבאם האדמוני"ר רבנו הבא סאליל, והודיעו בחוזות קרייה במודעות ובחרוזות שככל מי שיישתח' פעולה עם המייסדים בית ספר זה, הרי הוא פורץ גדר ויבדל מן הציבור. ובקשה ממנין להצטרכ' אליהם, בהיותי אז משרת כרב ראשי לישראל, וכן עשיית... וכל זה כתוב ידיד נפשי הג"ר רפאל צבאן רבה של העיר נתיבות בספריו זרע יעקב, וזה לשונו: "ובכן אנו מזוהירים את הציבור, הורים, מורים, ומורות, שאם חס ושלום יקומו מי שהוא להכניס צלם בהיכל וירצה לעבור על ההסכם להקים בקריה זו כיთה מעורבת בניים ובנות חס ושלום, הוא פורץ גדר, ונ אסור בהחלה כל שיתוף פעולה עמו, ויבדל מתווך הקהל". ע"כ. וכל מי שראה חתימת ידו של האדמוני"ר רבוי ישראל אביחצירה בראש הקרואים הרבניים החתומים במודעה הנ"ל, חרד לבו, ובכך סוכלה מזימתם של אלו הפורצים גדר ומתיימרים לקרוא לעצם דתים. עושים מעשה זמרי ומקשימים שכר כפינחן. ועל ידי כל זה דוחו ולא יכלו קום, וביטה מזימתם, תהلوת לאל יתריך. ע"כ.

�כתב עוד מרנו זצוק"ל בש"ת יביע אומר חלק י' אבון העיר סיימו נב: וכן יש ללמד מensus התשובה שערכו גдолין ישראל בשנת תרע"ד, הגראי"י קווק והגרי"ח זוננפלד, והגרי"מ חרל"פ וסייעתם זצ"ל, שאחד התיקונים החשובים שתיקנו במושבים, להקים כתות נפרדות בין הבנים לבנות, וכמו בא בספר איש על החומה. ולדאבון לבב נשתקע הדבר במשך הזמן, והתחלו להקים בתים ספר "מלךתי דתי" בתערובת בניים ובנות, והקילו ראש בתונותם ז"ל. ואין להם על מה שיש מוכנו. וזה כמה שנים שניסיתי לזמן את ראשי "בני עקיבא", ולזרוש מהם הפרודה בין הבנים לבנות, ולא הסתייע הדבר. וכבר אמרו (סוכה כו ע"א) "פרצה קורתא לגנב". ולכן כשלulta על הפרק בזמןו שאלת מי שרצה להקים בית ספר ניכון מעורב בעיר

"נתיבות", הסכימו גדולי הדור עם המרא דעתרא, שהוא פורץ גדר, ושיש להבדילו מעדת ישראל, וחთמו על זה הרבה גדולים בראשות הגאון הצדיק רבי ישראל אבוחצירה זצ"ל. ולרוב הענוהה בקשו את הסכמתו להם, וצירפתו דעתית והסכמתו לפסק דין, כMOVEDה כל זה בספר זרע יעקב.

ומקורות דרשתי ברבים שאסור לרשום את בניהם לבית ספר מלכתי דתי, שאין הפרדה בין הבנים לבנות נשמרת שם, ואחד מן המנהלים שלהם, שאצלו לומדים בבית הספר בתערובת בניים ובנות ייחד, יצא לחוף ולגזר אותו על כך, ודינו מסור לשמים, וכי אל תהי בו. כי זה דרכם כסל למו, כמו אמר חז"ל (קידושין מ"ע), עבר אדם עבירה ושנה בה נعشית לו כהיתה. וכל לימודם הוא כתורתו של דואג שאינה אלא מן השפה ולהוציא, ואין יראת ה' נגד עיניהם, ועליהם נאמר: "מהרטיך ומהריביך ממך יצאו". ולא ככל חלק יעקב החודדים לדבר ה' ומפחד גאוני, שעושים משמרות למשמרות, והיה מחננו קדוש. וכן ראיית הלום בשוו"ת מספר הסופר שכטב, שכל אשר לו עיניים לראות ולב להבין ישכיל לדעת כי בבת הספר שלומדים ביחד נערים ונערות, אי אפשר שלא תהיה ביןיהם קורבה יתרה, וمرעה אל רעה יצאו, ומה שהיא עבירה חמורה מן התורה, נחשבת בעיניהם כהיתה, ולפי דעתם הנפשצת של מנהלי בתיה הספר הללו, אין כאן איסור כלל, ועובדים על לאו מפורש "לא תקרבו לגולות ערוה", כי אין הבדל בזה בין אשתו נדה לפניה. וכמו שכטב בשוו"ת הריב"ש, ואפלו ללא ייחוד, באופן שאין לחוש לביאה, הקריבה עצמה אסורה. ועל כן, כל המאמין בתורתנו הקדושה אסור לו לשוחח בניו או בנותיו לבתי ספר אלה המרגילים לדבר עבירה, ומגניםים ממחשבת זימה לבבבות הרכות. ועל כל מי שיש יכולת בידו חיוב מוטל עליו למחות ולמנוע מעשות התועבה הזאת, ולהודיעם באזהרה חמורה, כי לא יאהה ה' סלה להם, ומרה תהיה אחריהם, ולא יעשה כן בישראל. עכ"ד. וכל דבריו נכונים ואמתיים. ושומע לנו ישכו בטח ושומר מעשות רע. עד כאן דברי מrown הראשון לציוון זצוק"ל.

חובת התפילה

על האב והאם להתפלל על בניהם ובנותיהם שיגדלו ל תורה ויראת שמיים טהורה, וישתדלו לעשות כמיטב יכולתם להצלחת משימה זו, וכגון במה שאמרו חז"ל (ומסתכת שבת כג ע"ב): הרגיל בנהר, זוכה לבנים תלמידי חכמים. שנאמר, כי נר מצוה – תורה אור, שעל ידי שמהדר בנהר מצוה של שבת ושל חנוכה, יבוא אור התורה לביתנו. על כן, חובה קדושה על ההורים להדר שיחיה הנר יפה, ויתאפשר להדריק בפמותים יפים מכasp, ובשםו זית, ולא בנותות שעווה פשוטות. ובזכות מצוה זו יזכה לבנים תלמידי חכמים, עוסקים בתורה ויראת שמיים. וראוי מאד שהאמא תפילה לאחר הדלקת הנרות, שייזכו היא ובעלה לבנים מאירים בתורה ביראת שמיים טהורה ומידות טובות, כי בעת עשיית המצוה, התפילה נשמעת יותר. וכמובואר בחוברת השבת בהלכה ובאגודה.

כוחה של תפילה

הגאון החזון איש כותב באיגורוטיו, כי התפילה היא מטה עוז ביד כל אדם. אין תפילה שבה ריקם, אין מילה של תחינה וריצוי שמצויה יהודי מפיו שלא תפעל את

פעולתה, אם היום אם למחר, אם בשנה זו אם לאחר שנים רבות, אם אצל המתפלל אם לזרעו אחריו. דבר זה צריך להיות חדור בתודעתו של כל יהודי.

בירושלים חי היהודי תלמיד חכם שחזר בתשובה לפני שנים רבות, ומקורבו יודעים לספר על יראת השמים המופלאת שלו, על הצלחותיו בכל תחום, ועל כך שבכל מה שהוא עושה ה' מצליח בידו. כל מפעל שהוא מייסד, עולה מעלה ראש, לכל שיעור שהוא מקיים נמשכים על אתר לומדים רבים, וכן הלאה. האיש ששמו הרוב ברוך הימנו, סיפר לאחרונה על הגורם להצלחותיו, וכך לחרוט את הדברים על לוח הלב, למען נלמד ונshall מכך על כוחה הנדול של כל תפילה.

הדור הצעיר אולי כבר לא יכיר את השם שיווצר להלן, אבל כיון שהוא 'גיבור' הסיפור, צריך להזכירו. שמו היה זלמן ארן, מי שהיה שר החינוך במשלו של בן גוריון ואחד מקורביו ו'מעריציו' הנלהבים של אותו ראש הממשלה.

הוא עצמו לא היה שומר מצוות, אך אשתו שמרה מעט על כמה סטטוטים של מסורת יהודית. היא הדלקה נרות שבת, ומכיוון שידעה גם על כוחה של תפילה, התפללה על ילדיה שייהיו כמו ... בן גוריון, שהרי בעלה תמיד סיפר בבית על 'כוחו' ו'גדולתו' של האיש שעמד בראשות הממשלה.

לימים נפגש בידוע בן גוריון עם הנאון החזון איש צוק"ל בביתו שבבני ברק. קודם שהחלה הפגישה הוריד החזון איש משקפיו, כדי שלא להתבונן בפרצופו של מי שהיה אחראי להעברתם על הדת של רבבות רביונות בני ישראל, אבל לא נעל את הדלת בפנוי. לאחר הפגישה, כשחזר בן גוריון ללשכתו ומקורביו, סיפר לזלמן ארן על גדולתו הענקית והיוצאת מעין הכלל של החזון איש, ואף התבטה שראה בו דמות של מלאך.

ארן לא שמר את הדברים בלבו, ותייאר גם הוא בפניו את התהעשות של ה'בוס' מודמותו של אחד מגדיות ישראל. האשה האזינה לדברי בעלה בקשרב, עד שהחליטה בו במקומות שמעתה ואילך תתפלל על ילדיה שיגדלו ויתחנכו כמו ה... חזון איש, שהרי אם האדם המוערך על ידי בעלה מעריך אף הוא את החזון איש ומתארו כמלאך אלוקים, צריך ליכת אל המקור...

"אני, סיפר הרוב ברוך הימנו, נכדו של זלמן ארן, ותפילותיה של אותה סבתא - אף שלא הייתה מל"ז צדקניות שבדור - פועלו את פעולתן גם לאחר שנים רבות וקירובוני לתורה ולמצוות, ואף נתנו בידי את כוח ההצלחה". (וטובך ייבעו ח"ב עמוד רפו)

๙. "ארור מְקֻלָּה אֲבִיו וְאַמּוֹ" מ"י

מן התורה

נאמר בתורה ודברים כ"ט: "ארור מְקֻלָּה אֲבִיו וְאַמּוֹ". ומקלה פירושו 'מזלזל', ואפלו אם איינו מזלול בפיו אלא ברミזה בלבד, כגון בקריצת עין וכדומה, הריהו ארור, חס ושלום. ואפלו בלבד בלבד, אסור לבזותם ולזלזל בהם. (סימן רמא ס"ג. חרדים. פה)

מההיל מואוד, ה' יצילנו

כדי להבין מעט מהו פירוש 'ארור', בר מיננו, יש לדעת מה שכתבה התורה ודברים

כז א): שכאש יכנסו עם ישראל לארץ יהונתן של יהושע בן נוען, יעלו ששה שבטים [שמעון, לוי, יהודה, יששכר, יוסף, ובנימין] להר גרייזים, וששה שבטים [ראובן, גדי, אשר, זבולון, דן, ונפתלי] להר עיבל, והכהנים והלוים הרואים לשאת את ארונו הברית, יעמדו למיטה בין שני הרים, וכך במעמד של כל ישראל, הפכו הכהנים והלוים את פניהם כלפי הר גרייזים, ופתחו בברכה ואמרו: "ברוך איש אשר לא יקללה את אביו ואמו", וכל ישראל מקהל אביו ואמו, וכל ישראל ענו אמו. ע"ב. סוטה ופתחו בקהלת ואמרו: "ארוך מקהל אביו ואמו", וכל ישראל ענו אמו. ע"ב. סוטה לב ע"א)

לב מי ישמע ולא יחרד, לב מי ישמע ולא ילפט, שמןני שהוא מוזל באביו ואמו, כל ישראל בבת אחת קללו אותו, ה' יצילנו. כמה חמור ומחיד הדבר. הלו אם קרה וסתם אדם קילל את חברו, כמה מפיע לו הדבר. ואם חס ושלוט איזה צדיק גדול כמו ה"בבא סאלוי", היה מקלל אותו, מי לא היה מפחד ורעד מקהלת של הצדיק! וכאן עם ישראל, עם כל גודלי האומה שבאותו הדור, יהושע בן נוען, וכל הנביאים ועוד ועוד, שאין לנו מושג כלל מי הם ומה מעלטם, قولם פה אחד קללו את המזול באביו או אמו. ועל הכל בורא עולם כתוב כן בתורתו הקדושה, היאך לא נפחד ולא נבהל, לא נרתע ולא נרעוד.

על כן, על כל אדם להשתדל לדמות בלבו, כי הוריו גדולים ונכבדי ארץ מאד, שעשו עיקר כיבודם להחישם לאנשים מיוחדים ונכבדים, אף שביעני שאר בני אדם אינם חשובים, ובמחשבה זו יקל לו להעריכם, ולא יזל בהם אפילו בלבו. (חרדים. קפוג)

אמרו חז"ל: "בְּלֹא מִשְׁחָק [מרמה] בְּאָבִיו, כָּאֵלֹו עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה". (תנומא תולדות יח)

עונש המזול, ה' יצילנו

אמר רבינו שמואל בן יוחאי: כשם שמanton שכרכו מרובה, כך עונשו מרובה, שנאמר ממשי לא יז): "עַיוֹתְלָעֶג לְאָב, וְתַבּוֹז לְיִקְתָּת אִם, יִקְרֹוּת עֲרֵבִי נְחָל, וַיִּאֱכַלּוּת בְּנֵי נְשָׁר". אמר הקב"ה יבואה אורב שהוא אכזרי על בניו, וינקר אותה ואל יהנה ממנה, ויבוא נשר שהוא רחמנית על בניו, ויאכל אותה וייהנה ממנה. (פסיקתא רבתי, ילקוט שמעוני יתרו רחץ ועוד)

"מעשה באחד שאביו מת, ואמו נישאת לאחר, והיה זו את אמו, אך הייתה קלה ובזיהה בעיניו, בಗל שנישאת אחר מות אביו. יהיו היום הlek בדורך רחוכה, ונ נהרג שם והושליך לים, וחיפשוו ומצאוו על שפת הים, ועין אחת מנוקרת". (חרדים. קפוד)

ה' יצילנו

מספר הגאון רבינו חיים קנייבסקי שליט"א בספרו אורחות יושר (עמ"ד מה): בזמן הגאון החזון איש צ"ל, היה בבני ברק בן אחד שאמרו עליו שאינו מתנהג עם אביו כראוי. וכשאביו נפטר, אחר כמה שבועות מת פתאום, והוא היה צער ובריא, ואמרו שאביו תבעו לדין בשםים על התנהגותו כלפיו. גם היום יש אחד שלא היה מתנהג עם אביו כשרה, ויצאו בניו לתרבות רעה, ה' יתברך יצילנו מכל זה.

הנוגת האדם

כתב בספר אור לציון והכמה ומוסר ר'יזו: "פעמים אדם לא משתווה עם הוריו וצוחק מהם, או שאומר להם אתם לא צודקים וכדומה, ידע שהוא באror מקלה אביו ואמו. וכך פסק הרמב"ס: המבזה את אביו או את אמו אפילו בדברים ואפלו ברמיה, הרי זה ארור מפני הגבורה, שנאמר: "ארור מקלה אביו ואמו". וכותב בספר חרדים, שאפלו המבזה בלבו, עובר באror.

ועל כן צריך האדם להזהר מאד במורה אביו ואמו, והוא כעין המורה שמחוויבים לנוהג למפקד בצבא, שאף אם אין דבורי נראים בעיניו, בכל זאת אסור לו לזלزل בו מלחמת סדרי וחוקי הצבא להבדיל כן צריך לנוהג גם באביו ואמו. וגם אם אין הצדק עטם, צריך לשמעו להם, כי כך חוקת מלך מלכי המלכים עליינו, בלבד אם רצונם נודע את תורתנו הקדושה). וזאת מלבד שעל הרוב, הם הצדיקים ולא הוא, וכשדריכם לא ישירה בעיניו ונדיימת לו כתורידנית, ידע נאמנה כי בדרך כלל דעתו היא היא הטורידנית.

ואין די בכך זה, אלא צריך לכבדם ממש, וירגיש שהם ככתר על ראשו, ולא רק במעשה אלא גם בלב. [ובספר חרדים מנה את מצות כבוד אב ואם לאחת ממצוות התלויות בלב] וכשהם מברשות או מכינה לו איזה דבר, ישבח אותה בפה מלא, כי זה העונג שללה וכיכדה בכך. ואיסור גמור הוא להעיר העורות על מעשי ידיה, ולא יתכן בדבר הרע הזה, שענаг באמו כמנוג שנווגים עם משרת המחויב לבשל בשביבו.

וגם אם לא זכה האדם להורים כל כך נוחים, ואפילו נראה לו שמכעיסים אותו במקרים מסויימים, ידע שהוא דבר שאי אפשר לשנותו, כמו אדם שנולד ארוך או קצר, היתכן שלא יאהב את עצמו, הלווא מלחמת שאי אפשר לשנות דבר זה, הוא משלים עמו". עד מכאן מדברי קדשו של הגאון מורנו ורבנו חכם בן ציוןABA שאל צ"ל זיע"א.

זהירות מוגנת איסור

בן האומר לאביו, למשל: "כמה גיבור אתה, בכל יום אתה מריטים כל כך הרבה ארגזים, מה זה בשביילך להרים את זה?" הרי זה מזלזל באביו. ולצערנו, ישנים הורים שמחמת פתיחות יתר שנוחגים עם בנייהם, גורמים שבניהם יזללו בהם, וידברו עems שלא בכבוד. על כן, יותרו ההורים מאד, ויינחו עם בנייהם באהבה, אך עם יראת כבוד, לבב יכשלו חס ושלום.

ילד קטן שמודבר עם הוריו שלא כהוגן, צרייכים לגעור בו ולהדריכו בדרך הירושה, וכבר אמר שלמה ומשלי כב ז: "חנוך לנער על פי דרכו, גם כי יזקין לא יסור מפניהם". (וב תקלב)

יזהר כל אדם שלא להתקוטט עם אחרים, שמלבד שעובר בזה כמה וכמה איסורים, יש חשש גם כן שבעת הקטטה יבזו גם את הוריו, ונמצא שהוא גרם לבייזונים. (חרדים. קעד)

שלום בית

אם קרה חיללה aliqua סכסוך בין ההורים, על פי רוב אין לבנים להתערב לטובת האב או לטובת האם, כדי שלא יכשלו חס ושלום בזולן בהורה השני. והנכוון הוא שילחו את ההורים ליעץ חכם ובקי בתחום זה, שייעץ להורים היאק לשפר את מעשיהם, ויוטרו אחד לשני, והכל על מקום יבוא בשלום.

בקשת מהילה

בן שהתנהג עם אביו או אמו שלא כהוגנו, חייב לבקש מהם מהילה, ויפייס אותן וידבר על לבם ויתנצל על טענותו, וישים לב להבא היטב היטב שלא יכשל חיללה. ועיין בויה עד להלו בסוף החוברת.

חייב כל אדם לבקש מהילה בערב יום היכפורים מאביו ואמו, על כל מה שחתא נגדים במשך השנה. וממי שאינו עושה כן, הריחו מזולל בכבוד אביו ואמו ונקרא חוטא, כי אין אדם שיכول לומר: זו אני מפשע וחף אני מעונו זה. ומכל מקום אם הבן חסר דעת או שהיה אונס ולא בקש מהילה, יאמרו ההורים בפיהם בפירוש: "הרינו מוחלים לבנו פלוני, על כל מה שחתא לנו, ולא יענש חס ושלום בסיבתנו". וה"ע קנא) ועיין רשי' קיוחין לא ע"ב שכתב, אשרyi מי שלא חמאן [לא ראה אותם], שאי אפשר לקיים כבודם מכל הצורך, והוא נענש עליהם. ה' יצילנו.

๙. "ומקלל אביו ואמו, מות יומת" חי

איסור מן התורה לקלל כל אדם

המקלל אדם בישראל, בין איש לבין אשה, בין קטן בין גדול, בין חכם בין טיפש, בין בפניו وبينו שלא בפניו, ואפילו הוא חרש שאינו שומע ולא יודע לו כלל, ואפילו המקלל את עצמו, עבר באיסור לא תעשה מן התורה, והרי הוא לוקה.

כתב הרמב"ס בספר המצוות (מצווה שיז): שלא יקלל את אחד בישראל, שנאמר ויקרא ט יד "לא תקלל חירש". ואפילו המקלל את עצמו בלבד, עבר באיסור מן התורה, שנאמר ודברים ד ט: "רַק הַשְׁמֵר לְךָ וְשִׁמֶר נְפָשְׂךָ מֵאֵז". (סנהדרין סו ע"א). ול ע"א. הרמב"ס הלכות סנהדרין פרק כ. ש"ו"ע חושן משפט סימן ז. החינוך, הרבה, ש"ת יהודה עילה אסא"ד ח"א יוד' סימון רמת וועד. ב תקכתה

ובבואר מצוה זו כתוב הרמב"ס (ספר המצוות מצווה שיז): הזהירנו מלקלל aliqua איש שיהיה בישראל, והוא אמרו "לא תקלל חירש". ומה עניין אמרו וכי כשנהפש חפה לנקום מן המזיק, הנה לא תסור חפה עד שתגמר למזיק כפי רצונה. ופעמים ישלם חפה בקהלת ובחרופים בלבד, ותנוה דעתה بما שהגיע למזיק מן הנזק באותו המאמרים והחרופים. ופעמים יהיה העניין יותר קשה, ולא תנוה דעתה עד שיאביד לו את כל מונו. ופעמים לא תנוה עד שתנקם ממנו בוגפו בהכאות וחטשו האבאים. ופעמים לא תנוה עד שתיקח את נפש המזיק ותסלקו מן המជיאתו.

ופעםים תהיה רצון הנפש קינה לבקשת עונש המזיק, כפי קינות עוננו, עד שישתפק בצעקו וכבשו עלייו וקללו אותו, וכך על פי שאותו אדם לא ישמע אותה, ולא יהיה כלל במעמד ההוא. וזה מפורסם מופיע בעל הכמה והכעס, שתנוה נפשם בזה בחטאיהם הקלים מאד, וכך על פי שהחותא בלתי יודע בכעסם, ובלתי שומע גידופיהם.

ואולי היה עולה במחשבתו, כי סיבת התורה שאסורה קללה איש מישראל, בגלל הצער והכאב שישיגו בו זה, אבל קללה חריש שאין שומו ולא יכאב לו, אין המקול יהיה חוטא בזה, אלה הודיעינו התורה שהוא אסור והזהיר ממנו. **בי התורה לא הקפידה בעניין המקול בלבד בלבד,** אלא גם בעניין המקול, שהזהירה שלא יגיע את נפשו אל הנקמה, ולא יריגלה לכעוס. עד כאן מהרמב"ם.

וכתיב בספר החינוך [מצוחה רלא], מושרשי מצוחה זו, שמנענו ה' מהזיק בפיינו לזלתו, כמו שמנענו מהזיק לזלתו במעשה [הכאה]. וכענינו זה אמרו חז"ל ומועד כתו יה ע"א: ברית כרותה לשפטים, כלומר שיש כח בדברי פי האדם. ועיין במה שהבאנו לעיל בזה בשם הרב פלא יודע.

איסור נוסף למקול אב או אם

המקול את אביו או אמו, בלבד מאיסור תורה שעבר על קללה כל אדם מישראל, עובר איסור נוסף מן התורה, שנאמר: **"ומקלל אביו ואמו, מות יומת".**

והמקול את אביו או את אמו בשם ה', אזי כשבית המקדש היה קיים, היו בית דין מעוניינים אותו בmittat בית דין החמורה ביותר שהיא 'סקילה', כעונש שנייתן לאדם שעובד עבודה זרה או מחלל שבת. (סנהדרין דף גג ע"א)

שי "ומכה אביו ואמו מות יומת" שי

איסור מן התורה להכות כל אדם

המכה כל אדם מישראל, עובר באיסור לא תעשה מן התורה, והריחו חייב מלוקות ארבעים. וכך כתוב הרמב"ם [מצוחה לא תעשה]: הזהירנו מהכות כל איש מישראל, שנאמר ודברים כה: **"פָּנוּ יְסִירֵל לְהַכְּתוֹ עַל אֶלְهָ מִפְּהָ רְבָה"**. וכן פסק מרנו בשלהן עוזך וחושן משפט סימנו תכ"ס"א).

חומרת האיסור

אמר ריש לקיש: המגביה ידו על חברו להכותו, אף על פי שלא הכהו, נקרא רשע, שנאמר ושות ב יא: **"זִיְאָמֵר לְרַשְׁעַ לִמְהַת תְּכָה רַעַךְ"**, למה 'הכית' לא נאמר, אלא **'למה תכה'**, ש愧 על פי שלא הכהו, נקרא רשע. רבי חנינא אמר: נקרא חוטא. רב הונא אמר: תיקצץ ידו. רב אלעזר אומר: אין לו תקנה אלא קבורה, ופירש רשי"י שראויה להמיתו ולקברו. אמר רבי חנינא: הסוטר לוועו של אדם מישראל, כאילו סוטר לוועו של השכינה. (סנהדרין נה ע"ב)

יש אומרים שהמכה את חברו, הריחו בהרכם הקדמוניים, ואין לזרפו למנין לעשרה, עד שייעשו לו התורה. ומכל מקום מאחר והדבר תלוי באלו נסיבות היו המכחות, ובלאו הכל יש אומרים שאין דין זה נהוג בזמן הזה, لكنו הנכו לעשות שאלת חכם. והעיקר להתריע על הדבר הרע הזה, שלא ישנה חס ושלום, וירבו אהבה ואחווה שלום ורעות. וחושן משפט סימנו תכ"א, תכא סי"ג, ובפתחי תשובה)

איסור נוסף למכה אב או אם

המכה את אביו או אמו, בלבד מאיסור תורה שעבר על הכתת אדם מישראל, עובר איסור נוסף מן התורה, שנאמר ושות ב יט: **"ומכה אביו ואמו מות יומת".**

הווצהת דם

הכה את אביו או אמו, עד שהוחזיא להם דם, בזמן שבית המקדש היה קיים, היו מミתאים אותו מיתה ('חנק'), אולם אם לא הוציא להם דם, היו מלכים אותו מלכות ארבעים, ככל מכיה אדם מישראל. (סימן רמא סעיפים א ב)

בן שהכה את אביו על אצנו וחורשו, חייב מיתה, לאחר ואי אפשר שיעשה חרש בלי שיצא לו דם, וכיון שהתחרש, בודאי שיצא לו מעט דם באוזן. (סימן רמא ס"ב)

בן שהכהו אביו

גם אם האב הכה את בנו שלא כדין, אסור לבן להכות את אביו כלל. ואדרבה ישתוך ויראה מלך מלכי המלכים שציווה בכך, שאילו מלך בשר ודם גור עלייו דבר שהוא מצער יותר מזה, לא היה יכול לסרב בדבר, קל וחומר למי שאמר והיה העולם ברצונו. (רמב"ם הלכות ממרים פ"ו ה"ג. סימן רמא ס"ג)

ומכל מקום אין הבן צריך להשאר עומד ולקיים מכות, אלא ילק משם שלא יכהו אביו עוד ויכשל באיסור. ובמקרה שיש סכנה לחיה הבן, רשאי להתוגון על עצמו מפני אביו, אף אם יצטרך בשל כך להכות את אביו. ובתקלו

עד היכן כיבוד אב ואם?

שאלו את רבינו אליעזר: עד היכן כיבוד אב ואם? אמר להם: אוטי אתם שואלים!! לכו ושאלו את דמאי בן נתינה! דמאי בן נתינה היה שר העיר וראש הצבא, ופעם אחת הייתה אמו סוטרת לו על לחיו, בפני כל אנשיו וחיליו, ונפללה הכפפה מידיה, והושיט לה אותה, כדי שלא תצטער. (תלמוד ירושלמי מסכת פאה פרק א ה"א)

הווצהת דם לרפואה

אם יש צורך שהוא לחתת מהאבaba דם לבדיקה וכיוצא, אף אם הבןרופא מומחה, והאב מוחל לבנו, לא יקח הבן דם מאביו. וכך גם, אם היה לאב קוץ תחוב בבשר, לא יוציאו הבן, שמא בטעות יצא דם לאביו. (סימן רמא סעיף ג)

אם האב חף שדווקא בנו יטפל בו, לבני אשכנז רשאי הבן לחתת דם מאביו לנתחו וכדומה, וכל שכן אם אין שם רופא אחר שיעשה זאת. ولבני ספרד, יש להתאמץ מאד לחפש רופא אחר באופן שהאב יהיה רגוע וסמוך ובטוח בו, אך אם לא השיגו, יש להקל שהבן יטפל בו. והנכו ביזותר, שרופא אחר ינתה, אך הכל יהיה בהדריכתו הצמודה של הבן. (ב תקלט, תקמוד, תקמה)

אם האב יquier לקלבל זריקה בכל יום, וקשה עליו לחפש כל يوم מישחו שיוריק לו או שהדבר כרוך בהוצאות וטרחות, רשאי הבן להזריק לאביו, לאחר ובדרך כלל אין יוצא דם בעת הזריקה שבתוכה הבשר, ובלבד שיבקש מהילה מאביו, שמא יגרום לו אי זה צער שהוא. ואולם אם הזריקה נעשית בתוך הורייד, לאחר וויצא דם, דינו מבואר בהלכה הקודמת. (ב תקמה)

תספורת לאבא

モותר לבן לספר את שערות אביו בראשו או בזקנו, מאחר ואין חשש שיצא דם. ואמננס אם יש לאבא פצעים בעורף, יש להזהר שלא לגלה שם בסכין, שהרי בדרך כלל יוצאה מהם דם. (בתקנה)

לגרד את הגב

モותר לבן לגרד את גבו של אביו, מאחר ולא יוצאה מכך דם, אך אם יודע שיש לאביו פצעים בגבו, ובגרדו יצא מהם דם, לא יגרד. (בתקנה)

לעorder מעלפון

בן שראה את אביו מעולף, רשאי לסתור לו על לחיו כדי להעירו מעלפוןו, ובלבד שאין שם אחר שיעשה כן במהרה. (בתקנה)

ילד קטן שהכח

בן קטן שהכח את אביו או את אמו, ועתה ברוך השם גדול, ומתחרט על מעשיו, מן הדין איןנו צריך לעשות תשובה, מאחר שכאשר הכה לא היה בר דעת כל כך. ומכל מקום טוב שיקבל על עצמו חיזוק מסוימים, והנcone שיקבל על עצמו לשנן הלוות כיבוד אב ואם, ויחזק גם את האחרים בלימוד ההלכות, כגון בחילוקת חברות אלוי. וזאת נכוון כלל להתunningות תעניות באופן שיבטו אותו מלימוד התורה או משיעורי תורה, שאין לך דבר המכפר על העוננות יותר מעסק התורה, וכיון עוד זהה להלן בסוף החוברת.] (בתקנה)

๙. כיבוד על ידי אחרים ☞

שלוחו – כמותו

ישנו מצוות שאפשר לעשותה על ידי שליח, דהיינו שמננה אדם אחר שיעשה עבורו את המצויה, ונחשב למשלח כאילו הוא בעצמו עשה את המצויה.

למשל: יכול אדם למנות שליח שיקדש לו אשת. וכך על פי שرك החתן יכול לקדש אשה לעצמו, ואין איש אחר יכול לקדש עבורו, בכל זאת חידשה התורה שאם החתן ממנה שליח, אנו אומרים "שלוחו של אדם - כמותו", דהיינו שלוחו של האדם הוא כמו האדם עצמו, וכאשר השליח נותן לאשה את הטבעת, כאילו החתן בעצמו נתן, והאשה מקודשת לחתן. אך לולי מינוי שליחותו של החתן, אינה מקודשת לו כלל.

אמנם מצוות הנעשות בגוףו של האדם בלבד, כגון: לבישת ציצית, הנחת תפילהין, נטילת לולב, אין מועיל למנות שליח, אלא רק הוא עצמו יכול לקיימן. אי לכך, במצות כבוד אב ואם - אם המצויה בגוףו בלבד, כגון לעמוד לכבוד הוריו, לא מועיל שימינה שליח שכאשר יכנסו הוריו, יעמוד השליח במקום הבן.

אך כאשר אין המצויה בגוףו בלבד, כגון: להאכיל את הוריו, להלבושים וכיוצא, שהוא עשויה בגופם של ההורים, רשאי מון הדין למנות שליח שישראל את הוריו. אולם, המעליה היותר גודלה שהוא בעצמו יעשה, כי כלל גודל בידינו: "מצויה בו יותר

mbushlocho', אך אם לא מתאפשר לו מסיבה שהיא, רשאי למנות שליח.

אם חוץ האב שرك בנו ישרתו, וכגון בדברים אישיים שמתביש שאחר ישרתו, יתאפשר הבן מאד על זה, ולא ימנה שליח. אך אם אין יכול, רשאי למנות שליח, רק שיסביר לאביו בצורהיפה שאין אפשרותו לעשות. (רכט)

לבד אפיו שקשה

גם אם הכבוד גורם לבן צער וקושי, חייב בכבוד. לפיכך אב זקן שזוקק לטיפול תלמידי וממושך, ומצריך את הבן להיות זמן רב עם אביו, חייב לכבודו. אלא שרשאי גם למנות שליח שיטפל באביו כהוגן. ומכל מקום אם הכבוד גורם לבן שיחלה ויפול למשכב, ואי אפשר למנות שליח, פטור הבן מקיים המצווה. מפני שהתחורה דרכיה דרכיה נועם, לחימן ניתנה ולא שיקים את המצווה ויהיה חולה.ifikos

ובמושב זקנים יהללו
לתחילת הכהילה אין לשולח את ההורים למושב זקנים, אלא יכנסם לביתו, והוא ובני ביתו יטפלו בהם כיאות. אך אם לא נוח להורים לגור בבית בנים, אלא מעדיםifs. הם לכלכת למושב זקנים, ישלחם למושב זקנים, אך יקפיד לבקרים רבות מאוד. וכשישנם כמה אחים ואחיות, יעשו תורנות ביןיהם כפי הצורך, והעיקר שיזהר שלא להזניחם חס ושלום, שדבר זה מצערם, ועוונם חמור מאוד. (רכט)

הmeshcorot

שהיהודי יקר, אשר אביו הקיש מתגורר בביתו, ועליו לטורוח בעבורו يوم יומ טרחה מרובה: פעמי התענין רבינו חיים בריס בשלומו של אביו. שחתוי לו את כל הנעשה, אודות הטרחה המרובה הכרוכה בטיפול באבא. נענה רבינו חיים ואמר: "דע כי אף אם יציע לך מישחו לקנות ממקץ את המצווה זו תמורה חדר מלא ביהלומים מהארץ ועד הרג - אל תמכור זאת, אין לך מושג באיזה אוצר כביר אתה מתחסך!"

ברגעים קשים אני מחזק את אשתי ואומר לה: הבטי וראי, הרי את כל המלאכה המפרכת הזאת של טיפול בקשיש, ממציאות אחות בבתיה אבות ובתיה חולמים, עם כל המשירות. מה שמניע אותן להמשיך בשעה זו היא המשכורת החודשית. אם כן, הנה ונשאב אף אנו כוחות לטפל באביו הישיש מהmeshcorot הנצחית המובטחת לנו לעולם הבא! ונפלוותי לבני אדם ח'א

תשולם למושב זקנים

כפי שבארנו לעיל, הוצאות כיבוד ההורים הוא מכספס של ההורים, אלא שבמקרה ואני כסף להורים, צריים הבנים לטפל בכל צרכי המימון זהה כפי שידם משוגת, כדי שיוכלו ההורים להיות רגועים וশמחים. ואם אין לבנים כדי כל הצורך, יעשו את כל המאמצים להשיג מקומות אחרים, וזכות מצוה זו תגונ עליהם אלף המגן, וישם ה' פעלם, ותהי meshcorat שלימה מעם ה', ויזכה אתם ה' יתברך לבריאות איתנה, לאורך ימים ושנות חיים בטוב ובנעימים. (רכט)

לטובת ההורים

אם לתועלת ההורים, עדיף שייהו במושב זקנים, וכגון שאינם בכו הבריאות כלכך, ושם במושב זקנים, בלבד מכל מה שדווגים להם לכל צרכם, כאכילה, רחיצה, כיבוס הבגדים ועוד, ישנו גם צות רפואי זמין שיטפל בהם בשעת הצורך, כדי שישבבו להורים בצרה יפה וудינה מאוד, שדבר זה הוא לטובתם, ולא שורצים להתפטר מלכבוד חיללה, ויבתוו להם שיבקרו אותם ככל הצורך, עד שיקבלו זאת בשמחה ובהבנה. טוב גם שקדום לכך, יקחו אותם לבקר במקומות ולראותיהם, והעיקר שהכל יהיה באויראה שמחה, בכבוד והדר. (רכט)

כן היה מעשה ביהודי ז肯 שהיה גר לבודו בביתו, והנה בוקר אחד כשחזר מתפילה בנץ החמה, ראה שככל ביתו הפוך, והבהיר הדבר שבאמצע הלילה באו גנבים לביתו, ובחסדי ה' הוא היה רגיל לצאת מוקדם מאד לבית הכנסת, וכך ניצל מהם. אך מאז בנו חשו לשולם, ושאלו את הגאון רבי יהודה צדקה צ"ל, אם לשולחו למושב זקנים, ואמר لهم הרב, שיראווו את המקום, ואם יתרצה, יקחוו. וכן היה הרואה את המוקם ומצא חן בעיניו, והסכים ללבת. והוא מזכה שם את הרבים בארגון מנין לתפילות, ולכל הזקנים הסעודיים שלא היה אפשרותם, היה מניה להם תפילין. ובכח הסוכות, לא היה רוצה להתארח אצל בני משפחתו, מפני שהיא מזכה אותם שיטלו ארבעת המינים.

שלום בית

בן שרצה להכנס את הוריו לביתו, ולטפל בהם בעצמו בMISSION, אך אשתו אינה מסכימה, ישתדל לדבר על לבה, אך לא יעשה נגד רצונה, ויסביר לה כמה שכרה יהיה רב ועצום, ולפי גודל הקושי, כן יגדל שכרה פי כמה וכמה, וכך אמרו חז"ל (אביות דרבי נתו פ"ג מ"ז): טוב לו לאדם מצוה אחת בצער ממאה בריות. (רכט) וועין במדרש שיר השירים רבה על הפסוק "האליך לך שלמה, ומאתים לנוטרים את פריו": העשוה בצער נוטל אלף, שלא בצער נוטל מאותם בשכרו. מי יתירה לך, משפט יששכר ומשבט נפתלי. שבת נפתלי על ידי שהיה עוסקים ולומדים תורה בצער, נטו שכר אלף, שנאמר ובר הימים א יב לה: "ימנפתלי שרין אלף", אבל שבת יששכר על ידי שהיה לומדים תורה שלא בצער, שהרי זבולון היה דואג לכל מחסורתם, נטו שכר מאתים, שנאמר ושם לפ"ר ראייהם מאתים".

אין לבן מושג עד כמה מעשים אלו שהוא מתאמץ עבור הוריו, מנגנים עליו ועל בני ביתו, וועין לעיל בשער האגדה במאמר "טרחה תמורה טרחה", ותרווה נתת.

על הבן להיזהר מאד מWOOD שלא יוכל חס ושלום באיסורים, כי פעמים מלחמות התורה והגיעה והרגל עמהם, יכול לדבר דברים שאינם לפי כבודם או לרמו זו רמיונות שאינם לפי כבודם, ויצא שכרו בהפסדו.

אם ההורים אינם נוחים, ומתערבים בענייני בני הזוג, ונפגם השלום בבית עם אשתו, רשאי לשולחים למושב זקנים, אלא שבעל אופן כדי שישאל חכם, ויעשה זאת בכל הכבוד והדר, שלא יצטערו חס ושלום, וכן". (רכט)

שלא יצא שכרו בהפסדו

מסופר על יהודי שעלה עם אמו האלמנה מחוץ לארץ להתיישב בארץ ישראל, אך ורצה לשכן את אמו בביתו עם כל משפחתו, כדי שיוכל לדאוג לכל מחסורה, אך

הלך קודם לכן לשאול את פי הנאון החזון איש צ"ל, אמר לו הרב: לא זו הדרך הנכונה, כי מאחר שישחה עמה בקביעות, לא ימלט שברוב הזמן ומרוב המעמסה, לא יפגע פעם בכבודה, וזה יצא שכרו בהפסדו, لكن עדיף שידאג לה לבית משלה, ולכל צרכיה, וישלח לה מבנות המשפחה שיבואו לעזרתה, וכך תהנה היא יותר, וקיימים מוצאות כבוד אם כראוי וכוהונן. (שאל אביך וידך. רלב)

השתבשה דעתם

מי שנטרפה דעת אביו או אמו, ישתדל לנحوו עמהם כפי דעתם, עד שהשם יرحم עליהם ויחזרו לדעתם הצלולה. אך אם השtagnu ביותר, ואי אפשר לו לטפל בהם כראוי, רשאי לעזובם ולצאות לאחררים שיטפלו בהם כראוי להם. (סימן רמ ס"ג)

שכח

אם אביו או אמו חלו במחלה השכחה, יש להשגיח עליהם בעין פקוחה, שלא יצאו לבד חוץ לבית, כדי שלא יאבדו חס ושלום. וילכו תמיד כשל צוואריhem טס שחירות עלייו את שםם, מקום מגורייהם, ומספר הטלפון.

๙ הנוגת נשואה בכבוד הוריה

שלום בית

אשה נשואה פטורה מלשרות את אביה ואמה, מאחר והיא חייבת לעשות את המוטל עליה לבעלה, ואם תזנינה את ביתה, יגרום הדבר למחלוקת, ויופר השלוym בבית, חלילה. אולם אם אין זה גורם שום הפרעה לבעל, ואין לו כל התנגדות, וכגון שבעלת חזר לבית רק בעבר, ויכולת להספיק את צרכי בעלה וبيتها, וגם צרכי הוריה, חייבת לעשות את צרכי הוריה. (תקא, תקיד)

אל דאגה...

שאל הרב הצדיק שמואל קובלסקי צ"ל את הנאון החזון איש זיע"א, על מקרה בו הציעו שידוך, והתברר שהבת מסורתה מאד להוריה, מיחילת למצאה פיהם, ממלאה משאלותיהם, ומקידישה למעןם הרבה מכורה ומזמנה. אולי קיים החשש שמא הנוגתת זו לפניה הוריה תהיה לרועץ כאשר תינשא? אולי תזנינה את חובותיה כלפי בעלה? השיב החזון איש בפסקנות: נערה שמכבדת את אביה ואמה, בידוע שתכבד כך את בעלה! (אנא עבדא עמוד 45)

כבוד בቤת

כאשר האשה הולכת לבקר מיידי פעם בבית הוריה בזמן הפנו, חייבת היא לעשות את צרכי הוריה, ככל דיני כבוד האמוראים לעיל. (תקא)

הבעל מסכימים

אם הבעל מסכימים שאשתו תשרת את הוריה על אף שכחוצאה מכך יגרם עיכוב בענייני הבית, חייבת האשה לכבדם ולעשות את צרכיהם. (תקא)

זהירות ושימחת לב

אב או אם הרציכים את בתם לאיזה שירות עבורים, צריכים להקפיד שלא לזכותה בשעה שעסוקה בצרכי בעלה. (ספר חסידים. תקתו)

ובכלל זה, אין ראוי להורים להאריך עם בתם בשיחה בטלפון בשעה שהיא עסוקה בצרכי בעלה, וכל שכן שאין לבת להאריך בשיחה עם הוריה או עם חברותיה, בשעה שבעלתה צריך לה. ודבר זה הוא יסוד גדול וחשוב בשלום בית. ועל כל פנים, גם אם טעתה האשה, לא יקפיד עליה בעלה, אלא ידבר עמה באהבה ונחת, ובודאי שתקבל את דבריו, כי דברי חכמים בנחת - נשמעים.

"תנתנהו תמיד לדבר כל דבריך בנחת"

בספר כל בו כתוב: נহגו הנשים לדלות מים במוצאי שבתות, מבואר במדרש אגדה, שבארה של מרис שנמצא בים טבריה, מחזר על כל הבארות והמעינות בכל מוצאי שבת, וכל מי שהוא גולח מוצאים לו המים וישתה, אפילו כל גופו מוכחה שחין, מיד מותפא. ומעשה באדם שהוא גולח מוכחה שחין, והיתה אשתו שואבת מים בכל מוצאי שבת, שמא TZDMN לה בארה של מריס. והנה במוצאי שבת אחת הלכה והתעכבה יותר מדי בדיבורה עם חברותה, ובדיוק באותו מוצאי שבת הזדמנה לה בארה של מריס, ומלאה כדה מאותם המים. וכיון שבאה אצל בעלה, געס עלייה על שאורה, מרוחב נפל כדיה משכמתה, ונשבר הדריך, ונפלו מעט טיפות מים על בשרו, ובכל מקום שנטאו המים, נרפא השחין. אבל אילו לא נשפכו המים והיה שותה ומתרכז מהם היה נרפא ככליל. ועל זה אמרו חכמים וקידושין מ"ס סע"ב: "ר' גאון – לא עלתה בידו אלא רגונתו", ה' יצילנו. ובית יוסף אורח חיים סימן רצט)

מצוות מורה

ашה נשואה חייבת במצוות מורה אב ואם, מאחר ובדרך כלל אין זה פוגע בצריכים המוטלים עליה לבעלה. ולכן חייבת לעמוד מפני הוריה, ואסור לה לשבת במקום הקבוע, ואסור לה לסתור ולהכריע את דבריהם, וכמובואר לעיל בדין מורה. (שכ. כבוד הורים קכז)

יש לאשה להזהר מאד מaudio בדיבורה עם אמה, מאחר ומחייב שהאם מפטרת עםם רבות, ומבליל משים סותרת הבת את דבריה או מדברת עמה שלא כהלכה.

גורושא. אלמנה.

ашה שהתגרשה או התאלמנה, חייבת שוב לכבוד את הוריה מן הדין. (סימן רמ ס"ז)

כבוד אשת האב ובעל האם

אבא שנשא אשה שנייה, חייב הבן לכבודה מ"ס התורה, שזו כבודו של אביו. וכן, אשה שהתגרשה או התאלמנה ונשأت לבעל אחר, חייב בנה לכבודו מ"ס התורה, שזו כבודה של אמו. ומכל מקום אין הבן חייב לכבדם כאביו ואמו ממש ולעומוד לפניהם מיד כשרואה אותם, אלא כאשר יגיעו לארבע אמותיו [כ-2 מטר].
עומוד. (ב' תנז)

עליה ל תורה – כשהבעל האם עולה בספר תורה, יעמוד הבן לכבודו. (ה"ע קסג)

בחיה אביו ואמו – החיוב לכבד את אשת אביו, הוא דוקא בחיה אביו, וכן החיוב לכבד את בעל אמו שהוא דוקא בחיה אמו, אבל לאחר מיתת האב או האם, אין חייב לכבדם מון הדין, אך נכוו והגנו לכבדם. (ב תני. ה"ע קס)

מורא – אין החיוב אלא לכבדם, אבל לירא מהם אין חיב, ולכון אין אישור לישב במקום או לסתור את דבריהם, כמו שאסור באביו ואמו. וב תע)

קריאה בשם – אף על פי שאין מצות מורא בבעל האם ובאשת האב, מכל מקום אין הגנו וראוי לקרוא בשם הפרטוי, וכן המנהג. (ב תע)

בחיותם – החיוב לכבדם הוא רק בחיותם, אבל לאחר מיתתם אין חיב לכבדם, כמו שמכבד את אביו ואמו, באמירת קדיש ובעשיית אזכרה, וכיוצא. (ב תע)

תלמיד חכם – אין חיב לעמוד מפני אשת אביו ובעל אמו, ודין שיחדר להם, וגם הם יהודו לו מפני כבודו. (כבוד הורים רسط)

בן תורה – אברך או בן ישיבה שעוסק כל היום בתורה, יש אומרים שאף שלא הגיע עדין לדרגת 'תלמיד חכם', בכל זאת אין חיב לעמוד מפני אשת אביו ובעל אמו. והנכוו שימחלו לו שלא יעמוד, ודין שיחדר להם. (כבוד הורים רسط)

זהירות בכבודם – כתב בספר מאה שערים [לאנו רבינו אליהו קפיטלי לפני כ-500 שנה]: "רבים מעמי הארץ מתייחסים לbezot את אשת אביהם או את בעל אם, וחושבים שזוכים הם בכך ועוושים כבוד להוריהם המתים, עד שלוקחים את נקמתם מהחיים Shiru את מקומם. ולא זו הדרך ולא זו העיר, ולא זו דרך של יראי ה' וחושבי שלו, שادرבה נענשיהם הם בכך, כיון שעוברים על מצות אדו' העולמים שציווה והזהיר על כבודם, ועתידים הם ליתנו את הדין. ולכון זהה כל אדם בנפשו ייכבד את בעל אמו ואשת אביו, וכך על פי שיש לו מהם נזק, וצער, ישים יראת השם נוכח פניו, והוא שיכמו לஸבול כשור לעול וכחמור למשא, מפני מצות כבוד אב ואם הנדולה, שמקל כבודם הוא גם זה, ומפני שציווה בזה ציווה בהז". ע"כ. (ב תס)

כבוד האחים והאחיות

על כל אדם לכבד את אחיו ואחיוותיו הגדולים ממנו, בין אחים מאב בין אחים מאם. [ולאו זוקא את האח הבכור, אלא כל אח או אחות הגדולים ממנו]. וה"ע קסא, חז"ע שבת א שלח. ב תעו)

תואמים – גם שני אחים תאומים, חיב האח השני לכבד את האח הראשון, שכן שנולדו אפלו רגע אחד לפניו, הרי הוא גדול ממנו. וב תעו כמו שמצוינו בתורה ביעקב ועשו שהיו תאומים, ועשׂו היה נחشب במחילה הבן הגדל ויעקב הבן הקטן, שנאמר (בראשית כז מב): "יזיגד לרבקה את דברי עשו בנה הגדל, ותשלח ותקרו ליעקב בנה הקטן".

יש לעמוד מפני האח הגדל בתוך ארבע אמות [2 מטר], ויש מקרים שלא לעמוד לו, וסמכים שמן הסטם הוא מוחל על כבודו שלא יעמדו. אך הנכו לעמוד ולקיים את המצויה, אלא אם כן מחל במפורש שלא יעמדו לו. ובתفة. שבת הקהתי ח"א סימן רשב

כשהאה עליה לספר תורה, יעמדו לו אחיו הקטנים ממנו, שזהו בכלל כבודו. (ה"ע קספ)

יש אומרים שגם לאחר מיתת האב והאם, **חייבים בכבוד האחים הגדולים, וכך ראווי והגנו לכבדם גם לאחר מכן.** (ה"ע קסא, קספ)

נחת רוח – מצוה רבה להשתדול בכבוד האחים והאחיות הגדולים, שנחת רוח גדול הוא להוריהם, כאשר רואים שבנייהם ובנותיהם מתנהגים בכבוד, בדרך ארץ, באהבה ובהערכתה אחד כלפי השני. وكل וחומר שיש להזהר מאד שלא לגרום חיכוכים ומחלוקתמשפחה חילתה, שדבר זה מוצר מאד מאד את ההורים ומתבזים הם בזה, ונכשלים בזולול כבוד אביהם ואמם.

אח גדור שאינו שומרמצוות – אין חובה לכבדו כלל אח גדול. ומכל מקום יהרו שלא לגרום מחולקות, ואדרבה ירבו אהבה ואחותה שלום ורעות, ובכך יקרבו אותו יותר ויוטר לבורא עולם. (ב' תעב)

אח תלמיד חכם

אחים שזו שיש להם אח תלמיד חכם, ופרנסתו בדוחק, מצוה רבה לתמוך בו ולסייע לו, כדי שיוכל ללימוד תורה ולהניד את בניו ובנותיו מתוך ישוב הדעת. **ופשוט שהתמייקה באח קודמת לשאר עניינים.** (סימן רנא ס"ג. ב' תעו)

גודל הזכות להחזיק תלמיד חכם

אמרו במדרש ובראשית רבה עב ה, צט ט: "מאתים ראשין סנהדראות העמיד שבט יששכר לישראל, שכולם היו משיבים הלכה לאמתה של תורה, כהלהכת למשה מסיני, וכל ישראל אחיהם מסכימים ונוהגים על פיהם. וכל השבח הזה מנין לו ליששכר? מאחיו זבולון שהיה עוסק במסחר, ומביא סחרה באניות ומוכרה, ונותן לייששכר כל צרכו כדי שייעסוק בתורה. לפיכך כשהבא משה רבנו לברך את שבטי ישראל, הקדים ברכת זבולון לברכת יששכר, שנאמרו: "שמעו זבולון בצתתך ויששכר באוחליך". ועל זבולון נאמר: "עץ חיים היא למוחזקים בה ותומכיה מאושר". ובמסכת סוטה ור' כה ע"א שאלו על מי נאמר הפסוק שיר השירים ח ז: "אם יתנו איש את כל הון בيتו באחבה, בוז יבוזו לו"? אמר עולא, לא על עזריה שהוא עוסק במסחר ומפרנס את אחיו התנה שמעון, כדי שעסוק בתורה. ולא על בית הנשיא שפרנסו את רבי יוחנן, כדי שעסוק בתורה. אלא על הל הזקן ואחיו שבנה, כי שבנה עסק במסחר והתעשר מאוד, ואילו הל עסוק בתורה מתווך עוני ורוחק עצום מארח, ושבנה לא תמד בהל. לאחר שנים, כשנתמנה הל להיות נשיא ישראל, בא אליו שבנה ואמר לו: לך לך חצי מכל רוכשי, ותמורת זה תנו לי חצי מהליך בעולם הבא בזכות התורה שלמדות, עצאה בת קול מן השמים ואמרה: אם יתנו איש את כל הון בيتו באחבה – בוז יבוזו לו. בוז לך, עכשו שאחיך נעשה נשיא ישראל, ולא חסר לו מארחה, אתה נזכר לפראנסו! מודע בשעה שרוי ובודחך, לא עזרת לו? ע"כ. **ופשוט שהمعاملה לתמוך בתלמידי חכם, אינה דוקא באח, אלא שהעדיפות היא לאח, כי הקרוב קודם לשאר תלמידי חכמים.**

אח קטן תלמיד חכם

אם האח הקטן תלמיד חכם, ואחיו הגדולים אינם תלמידי חכמים, ינוגג האח הקטן כבוד בהם, וכך יכבדו בגלל תורהתו. וה"ע כסא) ומכל מקום אין האח הקטן צריך לעמוד מלוא קומתו לאחיו הגדולים, אלא די להדר להם מעט, אך הם חייבים לעמוד לו מלוא קומתם, כדי קימה מפני תלמיד חכם. וכבוד הורים וגפם

חומרת המזולzel בתלמיד חכם

כתב מրן בשלחון ערוך סימן רמ סעיף כד: "אח גדול שחרף ובזיה לאחיו שהוא תלמיד חכם וקוטן ממנו בשנים, ונידה האח הקטן את האח הגדול, יפה עשה שנייהו, שכיוון שאינו נושא פנים לתורה ואין מכבדה, אין עושה מעשה עמוק, ואין חיב לכבדו".

והנה במשנה (סנהדרין צ ע"א) אמרו, כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, ואלו שאין להם חלק לעולם הבא: האומר אין תחיית המתים מן התורה, ואין תורה מן השמים, ואפיקורוס. ובגמרא צט ע"א שאל, על מי נאמר הפסוק ובמדבר טו לא: "כִּי דָבָר הַבָּזָה וְאֶת מֵצֹוֹתָה הַפָּרָת תְּפִירָת הַגָּפֵשׁ הַהוּא עֲנֵה בָהּ" ומשבה הגמרא: על האפיקורוס. ומהו אפיקורוס? זה המבזה תלמיד חכם. ובמסכת שבת וקיד"ע ע"ב, אמר רבי יהודה, לא הרבה ירושלים אלא בשביל שביוו בה תלמידי חכמים. ואמר ר' יהודה אמר רב, כל המבזה תלמידי חכמים, אין לו רפואה למכתו. ואמר ר' יהודה אמר רב, אל תנעו במשיחי ובנבניאי אל תרעוי, אל תנעו במשיחי - אלו תינוקות של בית רבן, ובנבניאי אל תרעוי - אל תלמידי חכמים. ע"ב. וזו לשון הרמב"ם (הכללות תשובה פרק ג הלמה ז) יש עבירות קלות, וכך על פי כן אמרו חכמים שהרגלי בחן אין לו חלק לעולם הבא, על כן כדאי להתרחק ממן ולהזהר בחן, ואלו הון: המלבין פניו חברו ברבים, והמבזה תלמידי חכמים, והמבזה את רבו... במה דברים אמרוים שככל אחד אין לו חלק לעולם הבא? כשהלא עשה תשובה, אבל אם שב מרשווע והוא בעל תשובה, הרי זה מבני העולם הבא, שאין לך דבר שעומד בפניו התשובה.

וכتب מրן בשלחון ערוך סימן מג סעיפים ו-ט: "עוון גדול הוא לבוזות תלמידי חכמים או לשנאותם, וכל המבזה את החכמים אין לו חלק לעולם הבא, והוא בכלל "כִּי דָבָר הַבָּזָה". השם יצילנו. מי שהיעידו עליו שבוזה תלמיד חכם, בית דין היו מנדים אותו, ואין מתיריהם לו עד שירצה את החכם. וכך החכם עצמו רשאי לנודות לאדם שהפרקן כנגדו. וכן על פי שיש רשות לחכם לנודות לכבודו, איןו שבח לחכם שנῃיג את עצמו זהה. במה דברים אמרוים שחרפוcho בסתר, אבל אם חירפוcho בפרהסיא, אסור לו למחול על כבודו, אלא נוקם ונוטר הדבר כנשח, עד שיבקש ממנו מחילה ויסלח לו. ע"ב. ישמע חכם ויוסף לך, כמה חמוץ הדבר לבוזות תלמידי חכמים. וככתב התשב"ץ וחול א סימן לא) שוגם זהה אמרו: "יפתח בדורו כשםו אל בדורו". ועל כל פנים, מי שחטא בדברים אלו, יתחרט בכל לבו, ויפיקס את החכם שימחל לו. ויעשה תשובה המשקל לאחוב תלמידי חכמים ביותר, ושב ורפא לו.

וכמו שכתב בתנאה דבי אליהו וכו', שם שהקב"ה יהיה שמו הנadol מברך לעולם ולעלומי עולמים, אהוב את ישראל, ואהוב תלמידי חכמים ביזור, כך יהיה אדם אהוב את ישראל ואהוב תלמידי חכמים בייזור וכן אמרו בגמרא וכתוות קג ע"ב על הפסוק: "וַאֲתָא יוֹאֵה ה' יִכְבָּד", זה יהופשפט מלך יהודה, שכשיה רואה תלמיד חכם, היה עמידם מכסאו, ומוחבקו ומנשקו, והוא לו רבי רבי, מורי מורי. וכן אליו הנבניה, כששיה רואה בני אדם צדיקים, היה מגפפן ומחבקן ומנסקו יילוקט מלכים רדי). וכן העיר רבי בן יזון מרדכי חזון על גאנו עיזו ופאורתנו רבנו ייסוף חיים, בעל הבן איש חי, וזה לשונו: גודל ענוונונתו אי הפה יכול לספר, כששיה רואה תלמיד חכם נכנס אצליו, היה שמח לקראותו כמושא שלל רב, והיה בא לקראותו, ומתקבלו בסבר פנים יפות, ומושיבו אצליו, ושומע כל דבריו ובקשותיו. וכשגמר ורוצה ללכטה, היה הולך עמו ומלווה עד שער החצר. וכשהיה רואה להם פנים צהובות יותר וויתר. ועימי היה מעשה, כשהיהתי רד בשנים כבוי עשרים, הייתה הולך לבתיו, והיה קם לפני ומושיבני אצליו, ומדובר עמי כאב את בן ירצה.

והגמ' שלא הייתה תליית חכם, כי אם למדון פשוט ומשרת בקדוש בחזנות בבית הכנסת שלו. (שלחו ערך המדועות, אהבת הבריות שער המוסר סימן ה)

בנ' תורה – אם האח הקטו אברך או בחור ישיבה ועובד כל היום בתורה, אך עדין לא הגיע לדרגת 'תלמיד חכם', ואחיו הגודלים אינם עוסקים בתורה, יהוג בהם כבוד לדבר עליהם בענווה וכדומה. וכןו שימחו לו שלא לעמוד, ודין שיחדר להם, כיון שיש אומרים שלא חייב לעמוד להם מלא קומתו. (כבוד הורים רפ"ד)

כבוד הסבא והסבתא

חייב אדם לחנוך את בניו שיכבדו את הסבא והסבתא, בשמחה ובסבר פנים יפות. (תנא דבי אליהו קא. ב תקח)

על הנכד לעמוד בפני סבו וסבתו [בתוך ארבע אמות]. ולא יקראמם בשם אלא ברומו 'סבא', 'סבתא'. וכשעולה הסבא בספר תורה, יעמוד לכבודו עד סיום קריאתו בתורה, ולאחר הקריאה יגש אליו לנשך ידו. (ה"ע קסז)

סבא וסבתא שאינם שומרי מצוות – אין חובה על הנכדים לעמוד לפניהם. ומכל מקום יהוג בהם כבוד בדיבור עליהם וכיוצא בזה, כי רק בדרך זו ירבו אהבה ואחווה שלום ורעות, ויקרבו אותם לבוראה עולם. (ב תקח)

וכבר בארנו לעיל שיש להזהר שלא לשלווח את הנכדים לבדוק לבitem, אלא עם ההורים שישגיחו עליהם בבבלי יטמאו את נשמתם ועיניהם. (תקשה)

כבוד חמיו וחמותו

חייב אדם מודברי חכמים בכבוד חמיו, אף שאינו זקן ואינו תלמיד חכם, וכן חייב בכבוד חמותו. (סימנו רם ס"כ"ד, וסימנו שע"ד ס"ז. ב תקט)

חייב אדם לעמוד מפני חמיו כשמגיע בתוך ארבע אמותיו [2 מטר]. וכן יש לעמוד מפני חמותו, ולכבודה כראוי לה. ואולם אם ביקש מהם מהילה שלא לעמוד בפניהם, רשאי שלא לעמוד. (ב תקט)

יש נהגים לנשך את ידי החם – אבי האשה, בדרך כבוד ויקר, וכן ראוי לעשותות. ובפרט כשהחמי הוא בן תורה ובעל מעשים טובים. (יחוה דעת חלק ו סימנו נא. ה"ע קסדו)

כשעולה חמיו בספר תורה, יעמוד לכבודו עד שיסיים את הקריאה. ויש נהגים גם לנשך את ידו לאחר הקריאה, כמו שמנשכים לאבאו. (ה"ע קסדו)

חתן תלמיד חכם – אינו חייב לעמוד מפני חמיו וחמותו, ודין שיחדר מעט מפניים. ואולם חמיו וחמותו חייבים לעמוד מפניו מלא קומתם בתוך ארבע אמות, ככל תלמיד חכם שחייבת התורה לעמוד לו. (כבוד הורים רצט, רסט)

הביאור זהה, הנה אם ישנים שני תלמידי חכמים, או שני זקנים, או חכם וזקן, פסק מרן סימנו רמד סע' ג, ח) שכיוון שכבודם שווה, פטורים מלעמוד זה זהה, ודין שיחדרו מעט זה זהה. ולכאורה

גם כאן, לאחר והחתן חייב לעמוד מפני חמיו וחמותו, וגם הם חייבים לעמוד מפניו, שהרי הוא תלמיד חכם, נמצא אפוא שכבודם שווה, והוא שוניהם פטורים,DOI שיחזרו אחד לשני. אך זה אכן, כי דוקא שני תלמידי חכמים או זקן וחכם, שחביב שניהם שווה מן התורה, מAMILIA פטורים ממקום זה לזה,DOI ולהם בהידור, לא כן כאן, שהחביב לעמוד מפניו החכם היא מן התורה, ומפני חמיו וחמותו היא מדרבנן, נמצא שאין חיובם שווה, ולכן החתן DOI שיחזר להם, אבל חמיו וחמותו היאך יצאו DOI חובה בהידור בלבד, הלוא הם חייבים מהתורה לעמוד לו, מלוא קומתם ממש.

כבוד משה רבנו לחמיו

בבואה יתרו, חמיו של משה רבנו, אל עם ישראל במדבר, נאמר בתורה (שמות יח ז): "ויצא משה לקראת חתנו וישתחוו וישק לו, וישראלו איש לרעהו לשלוות, ויבאו האהלה". אמרו במקילתא: "וישתחוו וישק לו" - אני יודע, מי השתחווה למי, וממי נשק למי כשהוא אומר: "וישאלו איש לרעהו לשלוות", מי קרווי איש? משה, שנאמר: "זה איש משה עניו מאד", הוא אומר, לא השתחווה ולא נשק אלא משה לחמיו. מכאן אמרו שיהיה האדם מוכן לכבוד חמיו. "ויבאו האהלה", זה בית המדרש. ע"ב.

חתן אברך – שעוסק כל היום בתורה, ואילו חמיו עובד רוב היום לפנסת ורוחות בני ביתו ולא זכה לעסוק בתורה כל כך, יש אמרים שאף שהחתן לא הגיע עדין לדרגת 'תלמיד חכם', בכל זאת אינו חייב לעמוד מפני חמיו. והנכו שבמקרה זה ימחל לו, אז DOI שיחזר לכבודו. (כבוד הורים רצט)

קריאה בשם – לא יקרא לחמיו או חמותו בשם הפרט. ויש נהגים לקרוא אבא ואמא. ומכל מקום מותר לקרוא בתואר 'רבי' או 'אדוני', כגון 'רבי אברהם' או 'אדוני אברהם', וכן 'הרבייה שרה' או 'דודה שרה'. (ה"ע קסח)

מקום היישיבה – חתן המארח את חמיו בביתו, יושיב את חמיו בראש השלחן, והוא ישב בצדיו. (מקשי תורה רז)

רחיצה – אסור להתרחץ עם חמיו במקוה, אולם ביום, שלבושים בגדי ים, מותר. (שפג)

חמיו וחמותו שאיןם שומרין מצוות – איןו חייב מן הדין לכבדם. ומכל מקום יזהר שלא לבוא לידי מחלוקת חס ושלום, ואדרבה ירבה אהבה ואחוות ושלום, ובדרך זו יקרב אל בורא עולם. ובפרט כשראו את הילדים – הנכדים הולכים בדרך השם, ומתנהגים בדרך ארץ, אין ספק שם שמים יתקדש על ידיהם, וכדברי חז"ל יומא פ"ו ע"א "ואהבת את ה' אלהיך" – שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, והוא משאו ומנתנו בנחת עם הבריות, אז הבריות אמרות עלי, אשרי אבי שלמדו תורה, אשרי רבים שלמדו תורה פלוני שלמד תורה – ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשייו! עלי הכתוב אומר: "ויאמר לי עבدي אתה, ישראל אשר בך אטפָאַר". (ב' תקיה)

כלכם חייבים בכבודם – אם ציווהו הוריו שלא יכבד את חמיו או חמותו, אסור לו לשמעו להם, כיון שמצוות מהتورה לשמעו לכל חכמים שציוו לכבדם. (ב' תקיט)

עלילוי נשמה – גם לאחר פטירת חמיו או חמותו, ינהג בהם כבוד. וכך אם אין להם בניים שייאמרו קדיש, ראוי שהחתנו יאמר קדיש. וכל מה שהחתנו עוסק בתורה ובמצוות ובמעשים טובים, יש בזה עלילוי נשמה ונחת רוח לחמיו ולחמותו בעולם העליון. (ב' תקיט)

ובוזהר הקדוש ונשא קמד ע"ב), מספר אליו הנביא לרבי שמעון בר יוחאי באותו יום שחידשת חידושים עליונים, העיטרו בזכותו את חמיך רבי פנחס בן יאיר בחמשים כתרים. עי"ש.

אם חמיו נפטר ולא הנית בנינים, וקודם פטירתתו ביקש מנכדו [בן הבת] שיאמר קדיש לעילוי נשמו, אך הוריו מקפידים שבנם לא יאמר קדיש בחיהם, ישמעו להם, וכנגד זה הרבה מאד בלימוד תורה לעילוי נשמת סבו, שמעלת התורה הרבה הרבה הרבה הרבה יותר ממעלת הקדש. מכל מקום אם אפשר, נכון להבהיר להורים בעניינות שאין להם לחושש מאמירת הקדש, כי "שומר מצוה לא ידע דבר רע".

(קהלת ח ה)

כן דעת הגאון החיד"א שלא נכון לשגות בדמיונות שווא, ולהחשש כאילו חס ושלום ישנה סכנה כלשהי על ידי אמרית הקדש, וכמו שכتب מהרי"ל: ופשות שאין להם לירא לאותם שהוריהם בחיים מלומר קדש. ובשיורי הכנסת הגדולה כתב, וגדולה מזו נוהגים הנכבדים בחמי אביהם ואםם, ולומר קדיש על הסבא אבי האמא שלא היו לו בניס זקרים. וכן הוא בשלמי ציבור, שדי חמד וועד. ומכל מקום, אם ההורים מאנני הדעת ומকפידים שבנם לא יאמר קדיש בחיהם, ישמעו להם. ואדרבה הרבה יותר בלימוד התורה, כמו שכtab בספר יוסף אומץ. עניין הקדושים וברכו, תיקון זה אינו אלא לעמי הארץ, אבל ליום תורה מועל שבעתים מכל התפילה, שעלה ידי כו מכנים את הנפטר למעלות גבוחות בון עדן. ואם הבן מחדש חידושי תורה, אין ערוץ אל הכבוד שזוכה אביו על ידי זה בישיבה של מעללה. וכך על כל אחד, להשתדל מאוד להרבות בלימוד התורה כל מה שאפשר לו לפि חכמו. ע"כ. (ה"ע קט'

אלו כתבים להצליל?

כאשר הוצרך הרבי מפונייז' זצ"ל לבסוף מביתו מפני המלחמה, היה יכול ליטול עימו אך מעט חפצים בטוטולי הדרך. لكنו מעט חפצים נחוצים, וכן רצה לקחת את גיליונות חידושי התורה שכtab, פירותו עמלו בתורה. אולם אז הסתפק – איזה כתבים יכח עימיו להצליל מכך – האם את הכתבים שלו עצמו, שהוא عمل ויגע עליהם כל ימיו, או את כתבי תורה של חמיו הגאון הנודע רב ליב וילקומייר זצ"ל. והיה הדבר קשה מאוד להחלטה, כי על פי השכל, ועוד יותר מצד עלי פי הרגש – הלא "חייב קודמים"... אולם לאחר לבטים קשים, החליט להעדיף את כתביו של חמיו על פניו כתבויו שלו, ואומרו: זו חמוי הלך כבר לעולמו ואני יכול לחפש חידושים יותר, ואילו אני בעזרת השם אוכל עוד לחפש חידושים. (וכבוד הורים המנוח קלב)

אשת חמיו ובעל חמותו – אין חייב בכבודם, לאחר ואינם הוריה של אשתו. ומכל מקום, בפני אשתו ישתדל לכבדם. (ב' תקיע, תקכא)

כבוד חמיה וחמותה

גם האשה חייבת לכבד את חמיה וחמותה כמייטב יכולתה, ולעומוד מפניהם בתוך ארבע אמות, שזו מכבוד בעלה שמכבדת את הוריו. וכבר כתוב הרמב"ם הלכת אישות פרק ט הלכה ט: "ציוו חכמים על האשה שתכבד את בעלה ביוטר

מדאי, יהיה לו עליה מורה, ותעשה כל מעשיה על פיו, ויהיה בעיניה כמו שיר או מלך, מהלכת בתאות לבו, ומרחיקת כל מה שישנא, וזה היא דרך בנות ישראל ובני ישראל הקדושים הטהורים בזיווגן, ובדרכיהם אלו יהיה יישובם נאה ומושבוח". ע"ב. (ב' תקיא)

כבוד הדודים

יש לנוהג כבוד באחי אביו ואחי אמו, וכן לדודתו. ואם הדוד עלה בספר תורה, יעמוד לכבודו. (ה"ע קספ. ב' תקכא)

๙. כבוד הוריהם לאחר אריכות ימים ושנים

חשיבות ומעלת הכליבוד

חייב אדם לכבד את הוריו גם לאחר מותם. וכבוד זה מעלה גודלה יותר מהכבוד שעושה להם בחיותם, מאחר שבחייהם פעמים שאיןו מכבד אלא מחותם יראה או לשם ירושת ממון, אבל לאחר מיתתם, איןו מכבד אלא לשם שמיים. (הרמב"ן. ב' שמאי)

בצד המכבד?

אומור הזוהר הקדוש (בחוקות קטו ע"ב): לאחר פטירת הוריהם, החיוב לכבדם גדול יותר. וכיצד מכבדם? כאשר הולך הבנו בדרך טובה וישראל, ומעשיו מותוקנים, ודיבورو בנחת עם הבריות, נמצא אפוא שמכבדם גם בעולם הזה אצל בני אדם, שרואים את התנהגותו הטובה ושמחים בו, ומשבחים את הוריו שיש להם בן כזה, וגם מכבדם בעולם הבא, שכשהקב"ה רואה את מעשיו, חס על אביו ומושיבו בכסא כבודו. אך אם הבנו לא הולך בדרך טובה, ואין משאו ומתנו בנחת עם הבריות, הריהו מביש את הוריו, וגורם להם צער ומחלל שם שמיים. (קד. ב' שמאי ועיין כיוצה בז' בגמרא (וימא פ' ע"א).

יש תקופה

נמצא אפוא, שגם אדם שלא ראה את הוריו ולא הייתה לו אפשרות לכבדם, וכגון שנפטרו הוריו בהיותו עדין קטו, יכול לזכות לקיים את המצויה, על ידי שימושיו יהיו מותוקנים, ומשאו ומתנו בנחת עם הבריות, ויעסוק בתורה, שזהו הנחת האמיתתי, והכבד גדול להוריהם בעולם הבא. (קט)

ולבד מזה, אם יקפיד לכבד את השבת בכבוד והדר, וכן יכבד את רבותיו וירא מהם, כמו שאמרו (אבות פ"ד מי"ב): "ומרא רבך כמורא שמייס". וכן יקפיד לכבד לכל אדם שהוא חייב בכבודו, כמו תלמידי חכמים, זקנים, אחיו הגדולים, חמייו וכיוצא, מעלים עליו כאילו קיים מצות כבוד ומורה אב ואם. (ספר חסידים. קט)

כמו כן, אם רואה בניים שאינם מכבדים את הורייהם כראוי, ומדובר על ליבם בנחת רוח ו בשפה נעימה, וمبahir להם את מעלת המצויה וגודל שכחה, ומאייד את גודל עונשה חילתה, זה יחשב לו כאילו קיים מצות כבוד אב ואם. ועזה

טובה, שירכוש מחוברות אלו "כבוד אב ואמ בהלכה ובאגדה", ויזכה בהם את האחרים, שכבר אמרו חז"ל (נבא בתמ"א ט ע"א): "גדול המפעשה [המוחה את אחרים], יותר מנו העושה", ויחשב לו כאילו כיבד את הוריו. ורוח חיים פלאגי, קט) ועינו בזה עוד בסוף החוברת.

השכבה

המנוג לומר השכבה בתוך י"ב חדש לאחר שיעור תורה או תפילה, או בגמר העלייה לתורה. ונוהג לומר גם בליל כיפור. ויש להזהר שלא להרבות בשבחים על הנפטר, ולא יאמרו את הנוסח "מנוחה נכונה בישיבה עליונה...", אלא "המרחים על כל בריותיו...". (ב שס)

תהילים

כתב מrown החיד"א, אין שום דבר להגון מפני המזיקים כאשרית הקדש על מזמוריו תהילים. لكن יש להנaging את הבנים על אבותם שייקראו בכל יום מהשנה קצר מזמוריו תהילים, ואחריהם יאמרו קדיש [ויהא שלמא]. [חוון עובדי אבותות ג נט] להלן שכחוב ג, הינו חוו"ע אבותות ג. וכשכתוב ד' הינו ליקוט יוסף - אבותות.

צדקה

נתינת צדקה מידי يوم לעילוי נשמת ההורים, מכפרת וגורמת להם נחת רוח. ולא ייעז וכתב בשוו"ת חותם סופר, חילוק הצדקה לעוניים, עדיף יותר בלי ספק מהדלקת נר בבתו או אפילו על החיזון שבקבניו. (ג נט) ומתב המשנה ברורה (סימן תרכא ס"ק ט), בן הנוטן הצדקה בעד אבי, מועיל להקל עליו מיסורי, אפילו אם היה רשע, כי סוף סוף ברא מזוכה אבא.

קדиш

בכל הכבוד של אחר פטירתם, לומר קדיש בכל י"ב חדש הראשונים, ובשבוע של הפטירה בכל שנה. והמחסר אפילו קדיש אחד, הריהו כمزולז בכבוד הוריו. (ב שז)

כמה שווה קדיש יתוסף?

מספר רב שלמה אייזקסון, סייר מאלף שקרה לו בילדותו: התגוררנו בעירה קטנה ברומניה. בו רך וייחיד הייתה לאבי ולאמי. בהיותי בן 9 שנים בלבד, נפטר אבי ר' דוד יצחק ז"ל, ואני נותרתי לבדי עם אמי מורת דבורה ביליא ע"ה. בתורו בן יחיד, הייתה מkapid מאוד לлечת בבית הכנסת שבעירה שלוש פעמים ביום, לומר קדיש.

והנה זמנו קצר לאחר פטירת אבי, והובא לעירנו "לונה-פארק" גדול ומרשים עם מתקנים לילדים. מובן שככל הילדים התללו מואוד, ותורות ארוכים של הורים וילדים השתרכו ליד הקופה. שניים משכנינו, שרצו לעודד את רוחי, הציעו לי להציג אליהם למשחקי ה"לונה פארק". אמא הסכימה, אך עשתה עמי תנאי אחד: "אל תשכח להגיע ב策את הכוכבים לבית הכנסת, לתפילה ערבית!". באותו יום היה策את הכוכבים במדינתנו - בשעה 9:30 בלילה.

ילד הוא ילד, וכדריכם של ילדים, שקעתני במשחקים ושכחתי את התנאי. רק כאשר הבחנתי באימי המתקרבת ל"לונה פארק", ועיניה בורקות אש, העפתה מבט בשעון, ונזכרתי... השעה הייתה כבר 9:50, ואני עמדתי אז על מرمומי אחד המתknים...

امي גערה بي על שכחתי, ונטלה אותו היישר אל בית הכנסת. בית הכנסת היה ריק, התפילה הסתימה מכבר, והאנשי התפזרו אל בתיהם. ביוםים ההם היו הולכים לישון מיד אחרי התפילה, ומשכימים קום בשעות הקטנות של הלילה כדי לומר תהלים או ללמוד בבית הכנסת. אבל אני לא יותר על הקדש שלו. היא פנתה אליו ואמרה: "הישאר בפתח בית הכנסת. ואני הולכת להעיר עשרה יהודים משננים על מנת שיבואו לבית הכנסת ויאמרו פרק תהלים, כדי שאתה תוכל לומר קדיש יתום".

לא ידעת כי צד תוכל אני לעשות זאת. הוא מלבד שהאנשים כבר ישבו, הרי שיש במעשה זה גם חשש סכנה. בשנים ההן, לפני עולתו של צ'אושסקו לשולטון, היה המשטר הקומוניסטי בשיאו. אומנם נכוון שברומניה היה "חופש דת", והיהודים הורשו להתכנס בבית הכנסת להתפלל. אבל התכניות שלא בשעת התפילה הייתה עלולה להתפרש כמרידה במשטר, וכל מי שהיה נתפס שם באותו מעמד, היה צפוי לעונש מר, ללא משפט, ללא הסברים ולא נימוקים. לא היו עוזרות לו כל הצדקוותיו שהיה זה כדי לאפשר ליתום לומר קדיש....

אבל אמא הנוחה הצליחה במשימתה! היא גייסה עשרה אנשים שהגיעו במסירות נפש, למרות שזהו זמן שנייה, ולמרות הסכנה! זכרוני עד היום, שכאשר הבוטי אז בשעון המטוטלת שעמד על קיר בית הכנסת, ראייתי שהשעה הייתה כבר אחרי 10:30 בלילה, והינו שעה תמיינה לאחר מועד התפילה הקבוע. עשרה היהודים היקרים אמרו יחד פרק תהלים, ואני אמרתי אחריהם, ברטט ובהתרגשות, קדיש יתום. (עלינו לשבח בראשית שנה)

מעלת הקודש

מעלת הקודש נדולה עד מאד, לא רק להן על הנפטר מפני העונש, אלא גם להסיף לו מעלות ודרגות גבוות מאוד בגין עזן. על כן, אומרים קדיש גם על אדם צדיק גדול מאד, מאחר ומעלהו מדרגה לדרגה בגין עזן. (האר"י, ה"ע קח)

יש להකפיד לומר את הקדש כהוגן, מילה במילה, בלי לבלו עיבות ואותיות, ובדקוק נכוון, ובהבנת המילים שאומר.

עלות מדרגה לדרגה

הגאון הקדוש רבי יעקב הורוויץ צ"ל, הנזכר בשם "החזקה מלובלון", היה לו סדר קבוע מדי יום ביוםו, ללימוד עם תלמידיו בתורת הסוד, מהשעה 9 בבוקר עד 12 בצהרים, ומינה אחראי שישגיח ששם אדם לא יכנס בשעות אלו כלל ועיקר.

והנה באחד מן הימים, בשעה 10, הגיעה אשה אחת זקנה מאד, וביקשה להיכנס אל הקודש פנימה, אך הגבאי אמר לה שהרב אינו מסכים, ואי אפשר להיכנס עד השעה 12. היא לא ויתרה והתקשהשוב ושוב שרוצחה להיכנס דוקא עכשו, הויל珂שה עלייה ללבת לביתה ולהזoor. לאור הפצרותה הרבות, נכנס הגבאי לשאול את הרב, אמר לו הרב שיכניס אותה. היא ניגשה אל הרב, ושאלת: האם הרב מכיר אותנו? אמר לה: לא. אמרה לו: לפני כ-50 שנה שהרב נולד, אכן הייתה חולה, ולא היה לה הלב להניך אותו. ואביך צ"ל חיפש אשה מינקת כדי שתאכלת רק כשר, ולא מכנסה לפה שום דבר בלי לבך. אך תנאי נוסף קשה היה לו, שבאמם התינוק צריך לאכול בלילה, לא להניך אותו כך כשותכבים במיטה, אלא לקום מהמיטה,

לייטול ידים ולשבת ולהאכילו, ולא הייתה אשה שהסכימה לכך, ורק אני הסכמתי, ושמחתני שנפללה לידי זכות גדולה זו, כי ידעתني שתצא אדם גדול בתורה. והנה עתה אני מרגישה שזמני קרב, ומאחר ואין לי בנימש שיגידו עלי קדיש, לכן באתי ללחות את פני הרב, שיאמר עלי קדיש במשך שנה שלימה. אמר לה הרב, בודאי בכל הבוד, זו הכרת הטוב שלי אליך. ברך אותה הרב והלכה לשлом.

לאחר ימים מספר, שמעו כי אשא זו נפטרה, הlek הרב לווייתה, ומazel התחיל לומר עליה קדיש מידיו יום ביום, מילה בכוונה גדולה. כמו כן, לפני כל ברכה שברך, ולפניהם היה אומר שיהיה לעילוי נשמהתו, וכן הלאה. וכך עברו שלושים יום. בליל השלושים היה הרב ישן על מיטתו, והנה פתאות זקנה מופיעה אצלו בחלום, כולה לבושה לבנים, פניה מאירות ומוחירות שימוש בצהרים, ואומרת לו: כבוד הרב, די, די מספיק לומר קדיש! לשאלת הרב, מדוע? וכי הקדושים שאמרתי, אינם טובים? אמרה לו, הקדושים של הרב יותר מדי טובים. בכל פעם שהרב אומר קדיש, באים מלאכי השרת ומעלים אותה בגן עדן מקומה לבומה גבוהה יותר, וכבר הגעתה עתה למקום של נשים צדקנות גדולות, שאינני מבינה את שפטן כלל, שכן איןני רוצה שתתmeshיך לומר קדיש. ורק ביום השנה, תניד שוב.

ואמנם, זה קדיש של גדול בתורה, שככל מילה שלו נאמרת בכוונה מרובה ובסודות גדולים ונפלאים, אבל מכאן נלמד מהי מעלת הקדש. וכל אדם כפי כוחו, שכאשר יאמר את הקדש כהוגן, מילה במילה, בדקוק נכון ובהבנת התיבות, בודאי שגדולות ונצרות הוא עשו בשמיים, ומעלה את הנפטר לעילתה לעילתה.

הפטרה

עליות מפטיר מסוגלת מאוד לעילוי נשמה, ובלבבד שיודיע לקרווא את ההפטירה בדקוק ובטעמים כהוגן. אבל אם איןו בקי בקריאתה, הנכוון שלא יעלה מפטיר אלא עליית משלים שיש בה קדיש. וטווב שיקנה עליית מפטיר, ויכבד בה אדם אחר שיודיע לקרווא את ההפטירה כהוגן, לעילוי נשמות הנפטר. (ה'ע קח)

תנווע דעתך בגין עדן, שם שהנחת את דעתך מדין גיהנום

מעשה ברבי עקיבא שראה אדם אחד ערום ושchor כףח, והיה טוען על ראוו מטעון גדול של עצים, ורץ כמרוצת הסוס. גוז עלייו רביעי עקיבא שיעמוד. שאל לאותו האיש, למה אתה עושה עבודה קשה זו? אם עבד אתה, ואודונך עושה לך כך, אני אפדה אותך מידי. ואם עני אתה, אני מעשיר אותך. אמר לו: בבקשה ממך, אל תעכبني, שמא ירגע עלי אותם מלאכי חבלה המומונים עלי. אמר לו: מה זה ומה מעשיך? סיפר לו אותו האיש, כי מות הוא, ובכל יום ויום שלוחים אותו לעילו לחטוב עצים, ושורפים אותו בהם. אמר לו: בני, מה הייתה מלאתך בעולם הזה? אמר לו: גבאי המש היתי, והיית מראשי העם, ונושא פנים לעשיריים, וההורג עניים. אמר לו: כלום שמעת מון המומונים עליך, אם יש לך תקנה להפטר מההונש הזה? אמר לו: שמעתי מהם דבר שאיןו יכול להיות, שכך אמרו, אילו היה למסכן הזה בנו שעומד בקהל ואומר 'ברכו את ה' המבורך', ועוניים אחורי 'ברוך ה' המבורך לעולם ועד', או יאמר קדיש ועוניים אחורי 'יהא שמייה רבבה מברך', מיד פוטרים אותו האיש מן הפורענות. והואו איש לא הניח בון בעולם, ועזב את אשתו כשהיא מעוברת, ואני ידע אם נולד זכר,ומי מלמדו, מאחר שאינו לאותו איש אהוב בעולם.

באותה שעה קיבל רבי עקיבא לילך ולחפש אם הוליד בן, כדי שילמדו תורה ויעמידו לפני הциבר. שאלו רבי עקיבא לשמו, אמר לו: עוקבא, ושם אשתו: שושיבא, ושם עיריו: לודקיא. מיד הצעיר רבי עקיבא צער גדול והלך ושאל עליו, כיון שבאה לאותו מקום שאל את אנשי המקום עליו, אמרו לו: ישחקו עצמותיו של אותו רישע. שאל על אשתו, אמרו לו: ימחה זכרה מן העולם. שאל על הבן, אמרו: הרי ערל הוא, אפלו מצות מילה לא קיים. מיד נטלו רבי עקיבא ומלו והושיבו לפניו, ולא היה מבין את התורה עד שישב עליו ארבעים יום בתענית, יצאת בת קול ואמרה: רבי עקיבא, לך ולמד לו. החל ולמדו תורה, וקריאת שם, ותפילה, וברכת המזון, והעמידו לפניה הקהלה ואמר קדיש וברכו את ה' המבורך, וענו הקהלה: ברוך ה' המבורך לעולם ועד'. באותה שעה מיד התירו את אותו איש מן הפורענות, ובא לרבי עקיבא בחלום, ואמר לו: יהיו רצון שתנות דעתך בנו עדן, כשם שהנחת את דעתך מדינה של גיהנום. מיד פתח רבי עקיבא ואמר: יהיו שמח ה' לעולם, ה' צרך לדור ודור. ע"ב. מסכת כללה רבתי פרק ב, והביאו באור Zus ח"ב סימן נ בтир הרחבה).

גם בזוהר הקדוש ואחריו מט ע"ב) הובא מעשה זה, אך במעט שינוי, שלימדו רבי עקיבא לקרווא את הפטירה, ולאחר כך לימדו תורה, עד שגדל בתורה וקראוו בתואר "רבי". ואז נגלה המת בחלום אצל רבי עקיבא, ואמר לו: רבי, הקב"ה ינחיך כפי שניחמתני, כי בשעה שאמר בני את הפטירה, הפיקעו ממנה דין גיהנום. ובשעה שהתפלל ואמר קדש, קרעו לי גור דין מכל וכל. ובשעה שלמד תורה ונעשה חכם והוסמך על ידו, עיתרוני בכתרם של צדיקים והושיבוני עם בנו עדן. ע"ב. (ה"ע קח)

שליח ציבור

ראיינו וכןו שהבן יעלה שליח ציבור בתוך י"ב חדש לפטירת אביו או אמו, ובלבבד שייהי ראוי להזדהר, וכמו שכתב מרן בשלחן ערוך (או"ח סימן גג סע' ד, ח): "שליח ציבור צריך שייהי ריקון מעבירות, ושלאי יצא עליו שם רע אפלו בילדותו, ושיהיה עניו ומרוצה לעם, ויש לו נعימה, ו��לו ערבות, ורגיל לקרות בתורה, נבאים וכתובים. ואם אין מוצאים מי שייהו בו את כל המעלות הללו, יבחרו את הטוב שבעציבור, בחכמה ובמעשיהם טובים. ע"ב. ואמנם כיום המנהג לעלות שליחי ציבור גם בעלי תשובה אמיתיים. (ב' תדו)

צריך שליח ציבור להזהר מאד, שלא יפגום את פיו בשום דברו של איסור, כמו שקר, רכילות, קללה, כדי שלא יקרב לשרת לפני השם בכלי טמא ומאوس. פלא ייעץ. ב' תדי)

על השליח ציבור לשים לב לבטא היטב את כל האותיות שבתפילה מהוגן, אבל אם קורא אותן ח' כמו כ' רפואה, או ע' ו-ה' כמו א', או ק' כמו כ' דגשנה, אין ראוי למנותו שליח ציבור, כל שיש אחר היודע לבטא מהוגן. וכמו כן, יזהר בኒוקד האותיות: שוא גע, שוא נח, דגש קל, דגש חזק, וכן יזהר לחתוך את המילים, ולא יבלע תיבות ואותיות. מגילה כד ע"ב. ש"ע או"ח סי' סא סע' כב, כג ומשנ'ב. ה"ע קי

יש לדעת כי לא רק על השליח ציבור מוטל לדקדק כנ"ל, אלא על כל אדם להזהר בהזה, כדי שתהיה תפילתו צחה. ואף מי שלא התרגל בצעירותו, לא יתנצל ללימוד כשידל, כי פעמים מחרף ההיגוי השגוי, נמצא שהוא מחרף ומגדף ח"ז! [כמו שבמקום לומר 'אתאנו לחנות פניד', אומר 'אתאנו לכלות' ח"ז, וכיוצא בזה יש הרבה דוגמאות] ועיין בחוברת "סדר הימים בהלכה

ובางדה" מעשה מחריד על זה. אשרי אדם שלוקח את הדברים לתשומת לבו ולומד את הדקדוק וההיגוי הנכון של האותיות. ובאמת אין זה קשה, כי הרגל נעשהطبع, ואם יקפיד על זאת, יראה שבזמן מועט תתרגל לשונו, ויתפלל כהוגן בדת ובדין.

אוֹ לְאָבוֹת שְׁמַצְפִּים עַל בְּנֵיהֶם

כתב הפלא יועץ: "עיקר הכליבוד שייהי מכבדו במותו, וכל אשר בכוחו לעשות נחת רוח להורי, יעשה. לא כרביהם מעמי הארץ שאינם זוכרים את אביהם ואם אלא ביום השנה מעט, ואומרים קדיש, ונוננים מעט צדקה, ולומדים מעט. אוֹ לְאָבוֹת שְׁמַצְפִּים עַל בְּנֵיהֶם שִׁיפְדוּם וַיַּעֲלוּם מִבָּאָר שְׁחָתָה, שְׁבָזָה שְׁעוֹשִׁים כָּמַעַט לְאָמֵלָה וְלֹא מַוְרִיד, וְהַלוֹא שֶׁלְאָהָר מַוְרִיד מִמְּרוֹצָח, וְכֵן בְּשֻׁולִים הַקְדִיש בְּמַרוֹצָח, וְכֵן בְּרֹכוֹת הַהַפְטָרָה עַד שְׁבָרָכוֹתָהֶם לְבֶטֶלה, וְכֵן לְהַתְפִלָל בְּצִבּוֹר, עַד שְׁחוֹשָׁנִי בָמָקוֹם עַג לְאָבִיהם גּוֹרְמִים גַּעַג, חַס וְשַׁלּוּם".

"הריני כפרת משכבו"

בתוך השנה, אם הבן אומר [או כתוב] דברי תורה בשם אביו, או הנהגה טובה שהיה עושה אביו, כשמזכיר את שמו יאמר: "הריני כפרת משכבו". וכמו כן, כשמזכיר את אמו לשבח שהיתה מקיימת את ההלכה הצרפה, כגון שהיתה מכסה ראשונה במט�חת או כובע ולא בפאה נכרית, או שהקפידה להתלבש בצדניות ההלכה ללא בגדים קצריים וצמודים, או [באשה ספרידת]: שברכה על הדלקת נרות שבת קודם הදלקה, כדית כל הרاشונים ומרו השלחן ערוך, או שלא ברכה על נטילת לולב וישראל בסוכה, כדית הרמב"ס ועוד ומרו השלחן ערוך, יאמר: "הריני כפרת משכבה". אבל אם מזכיר אותן בדברי חול, אין צריך לומר. (ג' קצ'

לאחר שנה, כשמזכיר את שם נזכר לעיל, יאמר: "זכרון לברכה לחיי העולם הבא" או בקיצור "זכרון לברכה" או "עליהם השלום". ואם מפאת כבודם שרוחש להם מאוד רוצה לומר "הריני כפרת משכבות", רשאי. (ג' קצ', ד' תר, תרב)

ביורו "הריני כפרת משכבו" – כתוב רשי"י ומסכת קידושין לא ע"ב: עלי יבוא כל רע הרואין לבוא על נפשו, אבל לאחר י"ב חדש, כבר קיבל מה שקיבל, שאין משפט רשיי ישראל בಗינויים אלא י"ב חדש. וכן כתוב רבינו שמעוון בן צמח: שבתו נ' י"ב חדש, מכיוון שהנטר סובל צער ויסורים, חייב הבן לומר דרך כבוח, עלי יבוא אותו צער, להיות צערி כפרת משכבו. אבל לאחר י"ב חדש כבר קיבל דיינו, ואיינו מכבדו בכך. ע"כ. ומכל מקום אף לאחר י"ב חדש, היו חכמים שמצוירים ומכבים את החכמים שננטרו בכך, כמו שמצוינו במסכת סוכה כ ע"א שאמר ריש לקיש: "הריני כפרת רבי חייא ובניו". ועיין בש"ת מוהר"ס (להלן ג' סימן קנא).

כתב בשבולי הלקט בשם הספרי על הפסוק ודברים כא ח: "כְּפַר לְעַמֵּךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ", "כְּפַר לעמך ישראל" אלו החכמים, "אשר פדיית" אלו המתים, מגיד שהמתים צרכיכים כפרה. ועל זה סמכו העולמים לומר בתוך י"ב חדש אחר פטירת אב או אם: "הריני כפרת משכבו", כי מתכפרים המתים בצער גופם או בממנום של החכמים. וכותב הרוקח, ואם תאמור מה תועליל הצדקה שהחכמים נוננים בעדר המתים? אלא השם יתברך בוחן לבבות וודיע שאילו היו המתים בחיים היו נוננים צדקה בעצםם. והחי יכול לבקש רחמים כדי להקל את דין המת, כגון דוד המלך על אבשלום ומסכת סותה י ע"ב), וכן רבי יוחנן על אלילשע אחר ומסכת גיגיה טו ע"ב). וש"ת ביע אומר חלק ח יורה דעתה סימנו קנא).

ויש להתבוננו, מאחר ובאמירה זו הבן מקבל עליו את יסורי אביו, אם כן מה יעשה הבן כדי

להינצל מהם? ואף שאמרו חז"ל מסכת ערביו טז ע"ב) שאפילו יסורים קטנים שקיבל אדם בעולם זהה, פודים ממננו יסורי גהינם קשים ומריים עד מאד שאפשר לתארם, אבל עדין מי חפץabis ביסורים חס ושלום, ומה עליו לעשות כדי להינצל מהם? וצריך לומר, ראשית בדברי הספרי לעיל שהצדקה מועילה להגון מפני היסורים. ובארו במדרש יוקרא רבה, שילך ויהיה גבאי של צדקה, דהיינו שהייה עשויה וממשעה לאחרים לזכותם שיתנו אף הם, ולא די בנתינת הצדקה כלשדי. זאת ועוד, אם יקבל על עצמו תשובה שלימה יושמור שבת כהלהתנה, ניצול מן היסורים, שכן היא סגולות ומעלת השבת לכפר (ט"ז א"ח סימן רmb). וכך, אם ירבה בעסק התורה כהוגן, ינצל מן היסורים (ומסתת ברכות ה ע"א). וכן אם יקבל עליו "תשובה מאהבה" על כל עונותיו, לא יבואו עליו יסורים, שהרי אפילו חייבי כריתות ומיתות בית דין, על ידי תשובה מאהבה ניצולים מן היסורים. (וגם קצז)

ראש השנה, כיפור, יום השנה – אם ביום אלוי מזיכיר את אביו או אמו בדבורי תורה ובחנחות חשובות כנ"ל, טוב شيئا מר: "הרני כפרת משכבו", אפילו אחר כמה שנים. שכיוון שספרינו חיים ומיתים נפתחים לפני הקב"ה ודונים אותן, הרוי זה כמו בתוך י"ב חדש, שיוכל לכפר בעדם. (בתי נסויות, הג"ח פלאג' ג קצז)

לימוד התורה – עליית על כולנה

אף שיש עליוי נשמה, בהדלקת נר נשמה, השכבה, קדיש, הפטרה, שליח ציבור וכיוצא, מכל מקום יש לדעת, כי אין מעלה ועליוי נשמה גדול יותר מלימוד התורה, שעל ידי זה יכולה הנשמה להגיע למעלות עצומות, נשבות ונוראות.

ומכאן ישכלו אותם החובבים כי העיקר הוא להיות שליח ציבור, ולומר קדיש, ולא נותנים אל ליבם לקבוע עיתים לتورה, שזו עיקר עליוי הנשמה. זכרוני באחד שאמו נפטרה, והיה בא לבית הכנסת לעולות שליח ציבור במנחה, ולאחר מכן לא היה נשאר בשיעור תורה, אלא היה הולך לבתו, וחזרה שתי דקות לפני סוף השיעור, כדי לומר קדיש, ולעלות שוב שליח ציבור בערבית. אין ספק כי דבר זה נעשה מחוסר שימת לב והתבוננות, עד שעשה מהעיקר طفل ומהטפל עיקר, וכבר נאמר ממשי כה טז: "מְסִיר אָזְנוֹ קָשְׁמַעْ תֹּרֶה, גַּם תְּפַלֵּתָו תֹּעֲבָה".

צא וראה מה כתוב בספר יוסף אומץ: "ענין הקדושים וברכו, תיקו זה שאינו אלא לעמי הארץ, אבל לימוד תורה מועיל שבעתים מכל תפילה, שעל ידי כן מכניםים את הנפטר למעלות גבוחות בגן עדן. ואם הבנו מחדש חידושי תורה, אין עורך אל הכבוד שזוכים אביו ואמו על ידי זה בישיבה של מעלה. ע"ב. וכן על כל אחד, להשתדל מאוד להרבות בלימוד התורה כל מה שאפשר לו לפיק חכמו. וכtablet מרו זוק"ל: ואמ כו, מה טוב שהבן ילמד תורה לפי ערך חכמו בתורה, ועשה בזה נחת רוח להוריו. ותהיilot לאיל יתרך, בכל אתר ואטר קובעים עיתים לتورה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, בראשות תלמידי חכמים ומורי הורות בישראל. וכל החפש ידו למלאת כרישו "בהלכה ובאגודה" יפנה אליהם, כי מן הבאר היה ישקו העדרים. ונadol תלמוד שמביא לידי מעשה. ובלי לيمוד תורה, תועלת הקדיש מועטה מאוד. וכך כותב הגאון הרידב"ז בצוואתו לבניין: "לאחר אריכות ימים ושנים, תזהרו ביום שתאמרו בו קדיש, למדוד דף גמרא באותו יום. ואם תהיה חס ושלום אייזו סיבה ותבטלו את השיעור הזה, תזהרו מאוד שלא לומר קדיש באותו יום כלל, כי לא תעשו נחת רוח לנשמתי

באמורכם קדיש בעלי לימוד גمرا, תזהרו בזה". ע"ב. ישמע חכם ויוסף לך, ואשרי המדבר על אוזן שומעת. (ה"ע קי. אבלות א שמ"ב)

בנים תלמידי חכמים

אשרי אדם שזכה לבנים תלמידי חכמים עוסקים בתורה, שאף לאחר פטירתו הם מזוכים אותו לעלות מעלה ממדרגה לממדרגה בגין עdon. וכן אמרו במדרש: כל מי שיש לו בנו היגע בתורה, הקב"ה מתמלא עליו רחמים, שנאמר ממשיל כי טוב: "בְּנֵי אָם חִכָּם לְפֶךְ, יִשְׁמַח לְבַבְיכֶם אָנֹנִי". וככתוב בזוהר הקדוש (בהקדמה ז ע"ב): "רַבִּי שְׁמֻעוֹן פָּתַח וְאָמַר, וְאַשִּׁים דְּבָרִי בְּפִיךְ, כַּמָּה יִשׁ לְוָאָדָם לְהַשְׁתַּדֵּל בַּעֲסֵק הַתּוֹרָה יוֹמָם וּלְלִילָה, כִּי הַקָּבָ"ה מְקַשֵּׁב לְקוֹלָם שֶׁל אָוֹתָם הַעֲסֻקִים בַּתּוֹרָה, וְכָל מַלְהָה שִׁמְתָּחָדֶשׁ בַּתּוֹרָה עַל יָדָם, עֹשֶׂה רְקִיעָה אֶחָד. וּבָאוֹתָה שָׁעָה שִׁמְתָּחָדֶשׁ דְּבָרַת תּוֹרָה מִפְיוֹ שֶׁל הָאָדָם, אָוֹתוֹ דִּיבּוֹר עֹלָה וּמַעַיד לִפְנֵי הַקָּבָ"ה, וְהַקָּבָ"ה לְוקָח אֶת אָוֹתוֹ דִּיבּוֹר וּמַנְשָׁק אָוֹתוֹ, וּמַעֲטָר אָוֹתוֹ בְּשַׁבְּעִים עֲטָרוֹת וּכְךָ". "וּכְמָה כָּבֹוד עַל כָּבֹוד, וּעֲטָרָה עַל עֲטָרָה, מַעֲטָרִים בְּכָל יוֹם אֶת אָבִיו שֶׁל אָבִיו אֶת הַמְּחַדֵּשׁ חִידּוֹשִׁי תּוֹרָה, בְּעַטְרוֹת עַלְיוֹנוֹת שַׁהְעַדְיקִים מַתְעַטְרוֹת בָּהָן. וּבָאוֹתָה שָׁעָה אָוֹםֶר הַקָּבָ"ה לְפָמְלִיאָה שֶׁלֹּו, הַתְּאִסְפֹּו לְשִׁמְעוֹן חִידּוֹשִׁים בַּתּוֹרָה שֶׁל פְּלוֹנִי בֶן פְּלוֹנִי, וּמַנְשָׁקִים אֶת הָאָב עַל רָאָשוֹ בְּזֹכּוֹת בָּנוֹ. אָשָׁר חִלְקָם שֶׁל הַעֲסֻקִים בַּתּוֹרָה, וּבְפִרְטָה בְּיוֹם הַשְׁבָתָה יוֹתֵר מִשְׁאָר הַיָּמִים. וּאָשָׁר חִלְקָו שֶׁל הָאָב שְׁהָנִיחַ בַּעֲסֵק בַּתּוֹרָה תְּדִירָה". (שלח לד ע"ג סע"ב. ג רלו)

"באוטו יום שנעשה בני חכם, הניחו את כסאי אצל הצדיקים בגין עdon"

מעשה שהובא בזוהר הקדוש וזהר חדש רות מא ע"ב) הממחיש לנו מהי הזכות הגדולה אפיקו של הוריהם רשעים, כאשר זכו שבנם חזר בתשובה וועסוק בתורה יומם ולילה:

רבי זמיראה יצא לכפר אוני, ראה בקעיהם, ושלחבות של אש עלולות מהם, אמר בודאי כאן זה אחד מהמקומות שבגהינס. פתאום ראה אדם שצעקה, ולקחו אותו לעומק מדור אחד, והתכסה מעניינו ולא נראה יותר. לאחר זמן קצר נרדם שם רבי זמיראה, וראה בחלים את אותו אדם, שאל לו מי אתה, אמר לו יהודי אני שלא השarterתי דברים רעים וחטאיהם שלא עשיתם בעולם הזה. אמר לו מה שמי, אמר לו אני יודע, שהחיבבי גהינט איננס זוכרים את שמותם. אמר לו מה מקומות מגורייך, אמר לו בגיל העליון הייתה קצב, ומרוב החטאיהם שעשיתי, דנים אותו שלוש פעמים ביום, ושלוש פעמים בלילה. אמר לו, האם הנחת בז' אמר לו, כן. קם רבי זמיראה והלך לגיל העליון לחפש אחר ביתו של הרשות הזה. והנה מצא ילד אחד ושאלו על אותו רשות, אמר לו, רבי, ינואו עונשים על הרשות הזה, שלא הניח חטא שלא עשה. אמר לו האם הניח בז' בעולם, אמר לו הניח בז' בן אחד וגם הוא רשות כמותו. חיפש אחורי רבי זמיראה, לקחו והתחיל ללמדו, עד שלמדו מקרה, תפילה וקריאת שם. לאחר מכן המשיך ללמדו משנה, תלמוד, הלכות ואגדות עד שנעשה חכם גדול, והسمיכו אותו ונעשה התנאה הגדולה: "רַבִּי נְחֹם הַפּוֹקֵל". ולמה נקרא שמו פוקלי, על שם הפסוק ושעה כה זו: "פֶּקֹּו פְּלִילִיה", שהוחזיא את אביו מעונש חמור מדינה של גהינט. וזכה ויצאו מבניו כמה חכמי הדור, וכולם נקראו על שמו פוקלי.

לאחר זה, בא אותו האבא בחלים לרבי זמיראה, אמר לו, רבי כמו שאתה נשפטותי, כן ינחים אותך הקב"ה. שמאותו יום שידעו בני פסוק אחד, כבר הוציאו אותו,

מאותו עונש. וכיון שקרה קריית שמע, הפסיקו לדון אותו כלכך, ודנו אותו רק פעמי אחת ביום ופעם אחת בלילה. וכיון שההתחליל לקרווא פ██וק בבית המלמד, הפסיקו את עונשי מככל וכל. ובאותו יום שנעשה חכם וקראו לו ר' רבבי, הניחו את כסאי אבל הצדיקים בגין עז. ובכל יום ויום שהוא חדש בדברי תורה, מעתרים אותו בעטרה עלונה שרק הצדיקים מתעטרים בה, ובגללך זכית לכל הכבוד הזה. ע"ב.

אשריהם ואשרי חלקם של ההורים המחזיקים והמדרנים את בניהם לעסוק בתורה יומם ולילה, שאינם יודעים אלו מעילות גדולות, ואיזה שכר גדול ועצום, זוכים הם בעולם הזה ובעולם הבא. ואשרי המשיכיל והמברין זאת.

מצוות הרבנים

אשרי בן הזוכה לייסד שיעור תורה לעילי נשות הורי, וمبיא חכם שידורי שציבור, ובפרט ביום שבת קודש שאז זוכים הורי למעלה פי כמה וכמה, וכמו שכתרב בספר שיבת ציון וה'ב עמ' דיל, לאנו הגול רבי בן ציון מוצפי שליט"א: "לימוד תורה של שעיה אחת בשבת, שווה **ממאה שבעים אלף שעות של חול**". ומקורו על ספר עץ חיים לרבי חיים וטאל, והרש"ש בספרנו נזכר שלו על פי תיארוי הזרה. ומה שכתבן אשר חי בשעה בתקופה של פרשת שמוטה) שעיה אחת בשבת שווה כאלף שעות בחול, אמר לו אבי צ"ל שהוא לאו דוקא ובדרך הפלגה כתוב כי, נכון שמדוברים חמץ אפילו באלא (בכל), ובאמת שוגם ביחסו לאלה, אין בטלן) ומכאן רואים, כמה ליקומים היו בחסר, בגודל ערכה וחביבתה של השבת, עד שאין לנו הבנה מושג כלל עירק בערך החומו בה. וכל שכן אם הלימוד נעשה בחבורה גדולה, שככל אחד נוטל שכר נגד כל הנמצאים, כיון שהוא מחזק את כולם. נמצא אפוא ששיעור כזה, מעלהו רבבה, עצומה ונשגבת לאין ערוך ולאין שיעור כלל וכלל. אשריו בעולם הזה, וטוב לו לעולם הבא.

הcroft הטוב – כתב הגאון רבי חיים פלאגי, על ידי עסק התורה וקיום המצוות ומעשים טובים שעושה הבן לעילי נשות הורי, זוכה שבימים העליון יתפללו בעדו שייהיו לו אורך ימים ושנים טובים, עוזר וכבוד, ווישפע משפע העליון שפע ישועה וرحمם. וטוב לו בעולם הזה ובעולם הבא. (מב"ת שם)

בנות טובות

אם הבנות מצויות לעשות כמיטב יכולתן לטובת הורייהן, ולקדש שם שמיים במעשהיהם הטובים ובהתנהגותן והליךן בצדינות וביראת שמיים טהורה CIAות לבת ישראל כשרה, ובזה תעשיינה נחת רוח ועילי נשמה להורייהן. וכך אם עדין לא זכו לשמר מציאות כל כך, הרי שככל חיזוק שתעשיינה, יהיה למליץ יושר על הורייהן בשמיים, ותעלינה אותן בדרגות רמות ונשגבות.

"במעשיך תעשי לו נחת רוח, ותוכל להעלותו להיכלות עליונים"

לאחרונה סיפרה אשה המצודה בתהליכי תשובה מתקדמים על נס עצום שחוותה מול עיניה. נס זה הוכיחה לה עד כמה הברוא אהוב כל התקדמות של כל אדם ובכל מצב. וככה היא סיפרה: "סבֵי היה חולה אנוש ומצבו הקשה טרף את מנוחתי. כל חייו לו בחברת הסבא הטוב שיגיד אוטוי בבתו מגיל צער, מכיוון שהורי לא היו כשירים לגדלני. הוא דאג לי תמיד באופן מיוחד ואני חשתי שאני חייבת לעשות כל شبיכותי לרופאות. בתקופה שבה הוא היה חולה הייתי בתהליכי התשובה. התחלתי להתקדם בקיום ההלכות אך ההלכות הצעירות היו קשות ביותר עברו. פחדתי

משמעותו של מילוי בלבבנו שבנה אני מתגוררת, ולא רצתי לעורר פרובוקציות מיותרות סבב מגמתי החדש. אך לאחר שראיתי שכלו כל הקיצין ומצבו של סבי בכיר רע, החלטתי לשבור את הקרח גם מנושא הצניעות ולקבל על עצמי קבלה משמעותית לרופאותנו. התחלתי לכנות ראיי לרופאת סבי, צעד שהיה קשה ומחרכני ביותר עבורי.

למוגנית לב נפטר סבי לאחר תקופה קצרה ואז החלו ניסיונותי הגדולים: השכנות והmercatoות החלו לשכנע אותו להפסיק עם הקבלה שלקחתי לרופאת סבי, שהרי הוא כבר נפטר, והייתה זו רק קבלה זמנית... מעבר למשפטיו השכנוו הכהובשים סבבו אותן עוד שלל תוצאות בלתי אוחdot שהוסיפו שמו למדורה וכמעט שהכריעו אותן.

ההחלטה האם לחזור לקדמותיו או להמשיך הלאה בצעד החדש שהתחלה, הייתה גדולה מכפי מידותיי. לבסוף ניגשתי להתייעץ עם הרבנית שסמייעת לי בתהיליכי התשובה, והיא פתחה לי אפיק מחשבה חדשני, שלא הכרת ע"ד אז: "תודיע לך שאם תמשיכי עם ביסוי הראש", כך אמרה, "תגרמי לסבך בשמים עילוי נשמה גдол. במשיעיך תעשי לו נחת רוח ממוקמו בעולם האמת ותוביל להעלותו להיכלות עליונים", המידע על התועלות שאני יכולה עדיין Lagerom לסייע, הפicha בי חיים והזרימה בי כוחות מהודשים להמשיך בדרך הקשה בה החלטתי לצועד.

לאחר ששובנعني לגמרי, החלטתי לקבל על עצמי באופן מוחלט וקבעו את ביסוי הראש, בלי כל תנאי, רק כי זה הצעד אותו רוצה ממני בורא העולם.

והנה, לאחר תקופה קצרה שמי לב לתפניות חזות שחלו לפטע בחיי מאז שקיבנתי על עצמי את מצות צניעות הראש באופן יציב ועקב, כמו הייתה קבלת הצניעות מפתח הפרוץ שעירים שהיה עד עתה מוגפים וחותמים על סוגר וברית.

בעלי, שהיה עד אז צונן לדת ולא נקט בהתקומות משמעותית בצדדי התשובה, החל לפטע להתפלל שלוש תפילות ביום: הייתה זו שאלה שいやלה לה זמו רב!

امي, הייתה חולה כרונית במשך שנים ארוכות, ולא יכולה אף להחזיק כוס מים (!) בידיה, עקב חולשתה הרבה, ואף לא הוציאה הנה מפה במשך שנים (!) לפטע פתחה את פיה וקראה בשמי לא האמנתי למשמע אוזני, אך הדיבור לא היה החידוש היחיד של בה. מאותה תקופה היא החלה להשתתקם במחירות ולחוור להיות פעליה ונמרצת ממש כימים עברו. היא החלה לערד עמי קניות, יצאת ולבוא ולפרוח כמו עץ שהיה בשלכת ולפתע עלה בו השרף והחיזרו לחיוון הקסומה והצבעוני. חשתי כיצד קיבלת הצניעות פורצת שערם שעדי עתה לא נראה היה שיוכלו להיפתח אי פעם.

התמודדות הדרטויות שחלו בחיי המרצדו אותי להמשיך הלאה ולהתקדם בדרך התשובה. ראייתי בהן זריקות עידוד מבעל הבירה שמאכזי הכהבים רצויים לפניו.

זהו, מאז כבר המשכתי הלאה; לכבות פסגות נספות ברכסיו הצניעות. אני מקווה להצליח גם בהו, אך מה שבוטה, אני כתע בדרך אל המטרה הרצiosa - אל הצניעות המושלמת! (23-5892202 לאיומתו)

מהי המזכה הכי גדול?

כתב הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל: "המצוה הכי גדול היא להסביר לבנות ישראל ללבת הצניעות. חז"ל אמרו: בזכות נשים צדקניות נג אלו אבותינו ממכרים

ובזכותנו נגאל, לכון היצור הרע שם כל כוחו ומאמציו דוקא בעניין הצניעות, וכל הצרות זהו הגורם לזה". (مراה דארעה דישראל עמי רעט)

צוואתו של אבא

מספרת גברת בתיה מייזליק בספר "קול בדממה נשמע": באחד מימי הקיץ של שנת תש"ך, ביום חמישי, חזרתי כרגיל מההובדה, ופגשתי את אבא ממתיו לי בחצר. ברכתיו לשולם ונשכתי את ידו מכמהני יום. בתחילת פנה אליו בקול רך ומפתה: "אולי מתחשך לך לעירך יחד טויל קצר על נהר הדניפר? רצוני לשוחח איתך רחוק משאון העיר ומהמולתה. נפשי הסוערת תמצא מרוגע בהקשבה לccoli משק מי הנהר הזרמים לאיתם בשובה ונחת". צעדנו שנינו בכיוון הדניפר, החוצה את קיבב לשנים, כששתיקה עמוקה אופתאת אותנו. נעצרנו ליד מעון השירות, שכרנו שירות משוטים וירדנו לתוכה, שטנו במורד הנהר בכיוון היציאה מהעיר, למරחקים האינסופים של שדות התבואה של אוקראינה. לccoli משק המשוטים וציצי השחפים אמר אבא את דבריו בקול שקט ומתות. מבוא לשיחתנו, פתח אבא במונולוג על החיים עלי אדמות, שהותם הארויות טבוע בהם, וכי האדם, אף על פי שהוא בר חלוף, יש בו גרעין נצחי, שהיקפו ומהותו נקבעים על ידי מעשי הטובים בחיים. אבא דיבר בשיטר ובנימה כה רצינית, שרק אדם העורך את מאזנו הסופי עם החיים יכול לדבר כן.

כשעשה אבא אתנהתא קטרה, אורתוי אומץ ואמרתני בטון של מהאה: "אבא, מה פתאום הינך משוחח כה ברצינות על המותות! האם חלמת חלום בלחות שהבעית אותך? האם כואב לך משחו, או קרה לך משחו בלבתי צפי שרים לך לדבר על המותות? השבח והתודה לה', הנך בריא ורعنן, ומרגיש מצוין, ושום דבר בלתי רגיל לא קרה לך. מה פתאום נתפסת לדבר על נושא מעצב ומוד怯א כמו המותות הבט נא, אבא, כמה נאה עולמו של הקב"ה. אייזו שלוה פסטורלית נסוכה על הבריאה, אייזו סימפוניה נפלאה מתמזגות כאן בין המיתת הנהר ורנטת הצפורים. למה תקלקל לי את הנאת הטויל הנפלא הזה בחברתך הנעימה, שלא כל יום מזדמן לי במוhow?"

אבא העניק לי מבט אביה וסלחני, ואמר: "בתיה' ליה, מהשicha על המותות עדיין אין מתרים. ואין דבר זה צריך לקלקל לך את מצב הרוח והנתוך מטויולנו. חייב אדם לחיות תמיד בחשבונו ובבידיעה ברורה עם קביעהו של החכם מכל אדם: "ז'וים המותות מיום היולדות", דהיינו שמיום שהאדם נולד ומחילה את חייו עלי אדמות, כל יום שחולף מקרוב אותו אל המותות. אמנם תħליך זה מתקדים באטיות ובהודגה, אבל אין אדם שהצליח להימלט מהגורל הצפוי לכל בן תמותה, במוקדם או מאוחר. אם באו לאדם הרעינו והרצינו לשוחח על נושא חשוב ורציני כזה, אל ידחים למשך ולאחר זמו, ובפרט כי לא ידע האדם את עתו. לפיכך אין רצוני לדוחות שיחה עמק על נושא חשוב כל כך הקשור עם נצחותו של האדם בן החלוף. רצוני הוא שאת תהיה הקדיש והמצבה שלי".

אבא המשיך: "את יודעת, בתיה' ליה, שהיו לי בניים מוצלחים ומכשרים. לימודי אתם תורה במסירות נפש, וחינכתי אותם לאמונה בה'. אני בעצמי נתתי גוויי למקרים ולהיי למורטמים, וסבלתי רבות כדי לקיים את המצוות ולהתנהג כפי שהتورה מצויה. והנה ההשגחה العليונה רצתה אחרת. ונוצר עלי ללבת מהעולם הזה מבלי להשאיר אפילו מי שיגיד אחרי קדיש. לפיכך רצוני הוא, שאת תהיה הקדיש שלי והמצבה שלי זהו רצוני האחרון, וזה מה שנשאר לי מכל תקוותי ושאיפותי בחיים!".

נשתררה דממה מעיקה, אחר כך אמרתי: "אבא, מילא קדיש הוא תפילה, ואף על פי שהנני בת, אולי יוכל להגיד אחריך את תפילת הקדיש בהעדר בנו. אבל מה הכוונה שרצונך שאיהה המצבה שלך?". השיב לי אבא: "לא יודת לסוף דעתך. מצבה אין הכוונה לשורת האבניים ולוח השיש שעלייהן. אלה הם רק סימן וציוו לזהות את מקום הקבר. המצבה של האדם הם מעשייו ופעלו הטובים שעשה בחיו מיום היולדו עד יום פטירתו. ואף המעשים הטובים שעשו צאצאיו אחריו והתנהגותם הישראל והמושpitת הם חלק מהמצבה הנצחית שהוא בר החלוף מציב לעצמו לדורות שאחריו. אינני מרגיש שיש צורך לכך לשומר שבת, שתתCallable כשר וכדומה. זו איננה הצואה שלי, זה ציווי הבורא שאנו מצוים עליינו ועומדים מהיוס שבו עמדו רגלי אבותינו ליד הר סיני הכרה זו מושרת עמוקה בתודעך, ואין לי כל חשש שאחרי מותי תחול אצלך התרופפות בקיים ושמרות המציאות. מה שאני כן רוצה לבקש מכך, שתשתדל להתנהג בצדקה זאת, שכל מי שיפגש לך בכל מקום שתבוא, יראה عليك באכבע: 'הנה, זאת בתו של ר' יהודה לייב מייזלך'. זאת תהיה המצבה הנצחית שלי, וכך כל תנועה מתנוועתיך תשמל ותזכיר את המשכיות של ר' לייב מייזלך. זה הקדש וזה המצבה שלי".

עוד הוסיף אבא: "ברצוני שתדע, האם הילדים סרו מדרך ה', גם אב צדיק לא יצילם ולא יפדם. אבל על ההיפך כבר אמרו חז"ל: 'ברא מזכה אבא' - הבן מזכה את האב. אם יש לרשותך צדיק, הבן הזה מוציא אותו מוגנים. ואני סMOVED ובטוח שבזכות התנהגותך המופתית ומעשיך הטובים אנצל מוגנים ואזקה להתענג בגן עדן. לכן אני מבקש מכך שלא תעשי דברים שבಗנים יוציאו אותך מן עדן. וככל שתשתדל יותר להתנהג כראוי לבת ישראל כשרה, ולבתו של לייב מייזליך, תעלה נשמיית למדור יותר עליון ויוטר קרובה לשכינה הקדושה. ואם יתנצל אליך היצר, אל תתפתי לשם טובו, כי אם חס ושלום תלכדי בראשתו, עלול כל עמל שעמילתי כל החיים לרצת לטמיון חילתה.

ואמשיל לך משל. הנה, את רואה את הגשר הזה, הנטווי מעל נהר הדנייפר? מאות אנשים עוסקו בבנייתו. מהנדסים, טכנאים ופועלים רבים השקיעו בו عمل רב, עד שראווה גמור ומושלם. משנסטיימה מלאכת הבנייה והשגר נמסר לממשלה שהזמנינה אותו, הגיע הקובלן את החשבון עבור הקמת הגשר. לפני שמאשרים את החשבון לתשלומים, עושים מבחנו חזק, אם הגשר מסוגל לשאת את כובד המשאות והתנוועה העתidea לעבר עלי. איך מבערים את המבחן? מבערים על הגשר כארבעים קرونות עמוסים, והוא אם יעמוד בבדיקה העמסה, יקבעו כולם את שכרם, והוא שמחים בעמלם. התחלו להعبر את הקرونות, זה אחר זה. הקובלן והעובדים הרבים עומדים וצופים מתחים ולבים פועם: היעמוד הגשר במבחן, והם יקבעו את שכר מאמצם העצום, בנוסך לתהילה ומוניטין, או לא? קרוון אחר קרוון עבר, וכל קרוון העובר בשלום וורם הנהה לצופים וקצב פעימותם לבם מתגבר מקרונו. שלושים קرونות בערו כברה, שלשים ואחד, וכך הלאה. הנה כבר עולה על הגשר הקרוון הארבעים, האחרון בשביירת הקرونות. המתה עולה, והנה, שוד ושביר, כשהקרוון האחרון עבר בاميצע, קרס הגשר תחתיו בשאון אדיר ונגר אחריו את כל הקرونות שעברו עליו כל עמלם של המהנדסים, הטכנאים והפועלים ירד למכזלות. ברגע אחד איבדו את כל שכרם ותהילתם, ובמקום לצאת זורי דפנה על ראשם, כבשו פניהם בקרקע מבושה וכשלון.

כך הוא גשר הדורות, הנמשך מאברהם אבינו עד דורנו אנו. אבותינו ואבות אבותינו

- עברו בשלום את גשר החיים, עמדו במחוז העליון של דבוקות באמונה ובבטחון בה', וכשהזקה לעולם הבא אפשר שם את כל הנסיבות שיכל טו ומשיכו את שרשרת הדורות לבית מייזליק עד הנה. והיה אם חס ושלום הקורו האחزو שלפני ביאת משיח צדקנו לא יעדן ב מבחון, ויקרויות תחת נסיוונות החיים הקשים, הוא עלול לטחוף אחריו את כל הנשר המפואר שאבותינו עמלו ובניו לקדש שם שמיים. לפיכך התבונני היטיב, וראי כיצד עיני כל הנסיבות והנסיבות, שהם מסתעפת משפחתנו המפוארת, צופות עלייך בחזרה, ומיהילות שלא תבייש אותנו, ותשלימי את שרשתה הקדומות העמוסים בתורה ובמעשים טובים. לפיכך אם רצחה היצר הרע לפטותך לסתות מדרך הישר, באמרתו לך' הנה ראי, בתיה, הלוא כלום עושים לך'. ההשגה חס ושלום שכחה אותנו, וכшибוא המשיח תוכלי לחזור בתשובה ולקיים אז את המצוות', עני לו: 'אבא שלי, סבא שלי, וכל הדורות שלפני, שמרו תורה ומצוות וקידשו שם שמיים. אני שנשארתי לפלייה מכל הדורות, הנני הקורו האחזו לבית מייזליק. אם אריד מהדרך, אסחוך אחרי את כל שרשת הדורות שהשתלשו מازה היהודי הראשון ועד היום, ואני אוליך את חרפתני שגרמתי לך? ככלום יתכן שדווקא אצלך הפסיק השרשת הקורשת אותי אל העבר המפואר של אבות אבותי! אם אלו יהיו מחשבותיך ואלו יכוונו את דרכיך, בודאי בסיעitäת דשמיאת תינצלו מכל המלכודות והמוקשים שטמחיין לך היצר הרע. אנא, זכרי שבגאל עבריה הגעת, את עלולה להרגינו את מנוחתי בנו עדן! ואם תתגברי על פיתויי היצר הרוגעים, תנעמי את מנוחתי בעולם האמת'.

בלילה שאחרי הטויל על הדנייפר לכה אבא בשבץ מות, ואחרי ארבעה ימי מאבק עם המות, החזר את נשמתו הטהורה לבוראה.

הליכות בת ישראל

אף על פי שנשים פטורות מלימוד תורה, שנאמר (דברים יא יט): "זְלִמְדָתָם אַתֶם אֲת בְּנֵיכֶם", ודרשו חז"ל "בניכם ולא בנותיכם" (ומסתכת קידושין כת ע"ב), מכל מקום חיבות הון ללימוד את הדינים השיעיכים להן, כהלכה שבת, ברכות, שרות, טהרה, צניעות, כיבוד אב ואם וכיוצא בהן, שגם לא תלמדנה, היאך תוכלנה לקיימן כראוי, כדת וכדי?! וחשוב מאוד שתקבעה לעצמן מידיו יום אפילו כעשר דקוטה, ללימוד את הדינים השיעיכים להן. וברוך ה' שחוירות אלו "בהלכה ובאגודה" נקבעות בשפה קלה ונעימה השווה לכל נפש, ובקלות יכולות לרכוש ידיעה מקיפה בכל הנושאים הנצרכים להן.

אשר על כן, כמה נחת רוח מרובה תעשה הבית להוריה בלימודה, והרייהי מעלה אתם למעלות גודלות ונשגבות בנו עדן העליון, ואף אם הם לא חינכו אותה בדרכי התורה, בכל זאת תועליל היא להם במעשייה כנזיר לעיל. ואשרי הבית שתזוכה לייסד שיעור לנשים עם רבנית שתמסור להן דברי חיזוק ולהלכה, שבודאי תעשה נחת רוח להוריה בשמיים, ושכרה גדול עד מאד.

"מטילדת, מטילדת! קומי, קומי, היום לא קראת לי 2 הלכות!!!"

מעשה שהיה לפני כ-15 שנה, אצל משפחה מסויימת בצפון, שנפטרה עליהם האם האמא - הסבתא, וקבעו עליהם בני המשפחה, שבמשך י"ב חדש בכל מוצאי שבת יתאספו

cols בבית אחד הבנים או הבנות, ויביאו חכם שידבר דברי תורה לעילוי נשמתה האמא. והנה גם אני הוזמנתי באחת הפעמים לבית בנה הילו, ובדרך לביתו אמר לי, שהקל מבני המשפחה אינם שומרי תורה ומצוות כראוי, ולכן לאחר דברי התורה שאומר, בקשו שדבר על ליבם שיקבלו על עצם 'קבלה', כי זה דבר שהם 'מחזיקם' ממןנו מאוד. וכך היה, לאחר שגמרתי לדבר, אמרתי להם, עתה כל אחד ישתדל לקבל איזו קבלה שהיא, שבודאי תגרום נחת רוח רבה לאמא, ויעזר לה מאוד. וכך קבלו עליהם קובלות שונות - אחד קיבל שלא 'לפסוף' תפילה מנוחה על אף שהוא מוניה והתפילה היא באמצעותם של אמצעים אחרים עובdotו, אחת קיבלה להדליק שבת וכיו'. והנה הابت הגדולה [בגיל 60+], לא הסכימה בשום אופן לקבל קבלה, אפילו קטינה, והתענישה על כך. מעשה זה היה שכובעים לפניו פורים, היהת בידיו חוברת "ימי הפורים בהלכה ובאגודה", נתני לה חוברת, ודברתי על מעלה לימוד התורה, כמה נחת רוח יכולה היא בלימודה לגורום לאמה שבשים, ולהעלותה במעלות גדולות, ובקשתית שתתקבל על עצמה בכל יום לקרוא ר' הלכות, שאין זה לוקח אפילו דקה אחת. בחסדי ה' היא הסכימה לזה, וקיבלה על עצמה לקרוא 2 הלכות בכל יום, לעילוי נשמת אמה ז'ל.

במושאי שבת הבאה הוזמנתי שוב, והפעם התאספו cols בביתה של אחיות זו. בסימני את הדושן, אמרה אותה גברת, שיש לה לומר משהו והיא רוצה שיכלום יקשיבו היטוב, וכך אמרה: קיבלתי על עצמי בשבוע שעבר לקרוא 2 הלכות מתודת החוברת, וכך עשיתי בכל יום יחד עם בעלי, ומהש שמא אשכח לקרוא למחורת, הייתה קוראת בכל יום עוד 2 הלכות, בשביל יום המחרת. והנה ביום רביעי שכחתי לקרוא, והלכתי לישון, פתאום אמא באה אליו בחלום, וקרה לי בקול: "מטילדת, מטילדת! קומי, קומי, היום לא קראת לי 2 הלכות!!!". מיד התעוררתי, העرتני את בעלי ואמרתי לו, אמא שלוי באה אליו בחלום, להזכיר לי שלא קראת לי 2 הלכות, קום מהר ונקרא. גם בעלי התרגש מאד, קמו מיד וקראו 2 הלכות, ועוד 2 הלכות בשבייל יום המחרת, כאשר שניינו מרגושים מאוד מהחלום שראיתי זה עתה.

פעמים שאדם עושה איזו מצוה, מתחזק בדבר מסוימים, קרוא 2 הלכות, פחות מדקה, אך איןנו יודע כמה מעשו גדולים ועצומים אצל הקב"ה, כמה נחת רוח הוא עושה לנפטר, שאין מי שיעזר לו, אלא רק התורה והמצוות של יוצאי חלציו בעולם הזה.

להקדיש ספרים

יש נוהגים להקדиш ספר תורה לעילוי נשמת הוריהם. אמנים מצוה גדולה יותר, כאשר תורמים להוצאה חיבור של חכם קדומו שעדי לא יצא לאור, או חיבור שהתחבר על ידי תלמיד חכם מורה הורה ירא שמיים, שדבריו התקבלו בחסדי השם בקרב העם, ויושבים והוגים בהם, ובודאי אין לך הנצהה, ונחת רוח ועילוי נשמה גדולים מזה, וכל הזכיות שיהיו כתוצאה מהלימוד בחיבורים הללו, הכל נזקף לזכותו של התורם, ולעלויו נשמת המנות. אשריו בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא, מחילקו יהיה חלקנו. וש"ת יבע אומר חלק ח יורה דעה סימן לו. וכיוצא בזה פסק בשות' משנת רבינו אהרון קויטר יורה דעה סימן לב'

שאלת: מרן הרаш"ל רבנו עובדיה יוסף צוק"ל נשאל מאיש ירא שמיים, אשר עז רצונו להנציח את שם הוריו בכל היותר לעילוי נשמתם. ויש לפניו אחת משותי מצוות, או הכנסת ספר תורה לבית הכנסת, או הדפסת ספר הלכה, שהיברו תלמיד חכם מורה הורה, איזו מצוה יש להעדיפה על השניה?

תשובה: כתוב הרא"ש, אף על פי שבודאי מצוה גדולה לכתוב ספר תורה, מכל מקום זהهو בדורות הראשונים, שהיו כתובים ספר תורה ולומדים בו, אבל בזמנינו שכותבים ומניחים אותו בבית הכנסת לקרוא בו ברבים, מצות עשה על כל איש מישראל לכתוב חומשי תורה, משנה, וכמרא, ופירושיהם, להגות בהם והוא ובנו, כי מצות מיישראל כתיבת התורה כדי ללמדו בה, שנאמר ודברים לא יט): "לפמזה את בני ישראל שימחו בפיהם", ועל ידי התלמיד ומפרשיו ידע פירוש המצוות והדיניהם על בוראים, لكن הם הספרים שאדם מצווה לכותבם. וביאר מラン הבית יוסף, שכונת הרא"ש שיש גם חיוב כתיבת חומשיים ו"ס"ס ופירושיהם, שוגם אלו בכלל מצות כתיבת ספר תורה, וזה מצוה יותר גדולה מלכתוב ספר תורה לקרוא בו ברבים.

וכتب הגאון רבי חיים פלאגי, ולפי זה נראה שהוא הדין למי שנוטן מעות נדבה להדפיס ספר חדש מתורותם של הראשונים או אחרונים, שעוזו בכלל מה שאמרו וכתוות נ"א) "צקקתו עמךת לעד", זה הכותב ספרים ומשאים לאחרים. והוא הדין למי שמדפיס מהוונו ספר כתיבת יד בהלכה, אשר חומר על ידי איש גדול בתורה ומורה הוראה, ושיש בו תועלת לרבים, שזה חשוב יותר מכתיבת ספר תורה, שמוציאים לאור עולם, לחיקם בעקב ולהפצת בישראל, ולמען יעדמו ימים רבים, שבודאי שכרו כפול מן השמיים, ואין לך הנצהה לעילוי נשמת ההורים גדולה מזו. ואף מי שנדר לקיים מצות כתיבת ספר תורה, רשאי לשנות את נדרו בקנית ש"ס ופוסקים ולמורים לתלמידי חכמים כדי שילמדו בהם, כיון שהיא מצווה הרבה יותר מכתיבת ספר תורה. והסתכם עמו מר זקנו הגאון בעל הקרי לב.

ומעתה הוא הדין כאן, שהנצהה שם הוריו עדיף יותר לנקות ש"ס ופוסקים, ולהניחם בכלל של תלמידי חכמים שעוסקים בתורה בענייני הלכה. וכן להדפיס ספר כתיבת יד בהלכה שנכתב על ידי מורה הוראה מובהק, והיה בו לזכות את הרבים. וכל המזכה את הרבים, זכות הרבים תלויה בו, ואני חטא בא על ידו, ושכרו כפול מן השמיים.

וכتب הרב לב אריה, המחדש חידושים והמדפיס, שכרכם גדול יותר ממוקיב קרבנות, שעיל ידי שמצויא לאור עולם ספר שיש בו זכוי הרבים, מתכפרים לו עוננותיו. וכיון שהבן מצחה את אביו, ראוי לו להדפיס ספר לזכות את הרבים, והוא יהיה לעילוי נשמת הורי, ויקוים בהם (מהליכים פ"ד ח): "ילכו מחייב אל חיל". ומעלות טבות, רמות ונישאות למוציא לאור עולם ספר בהלכה על ידי מתן דמים להדפסו, שאין שיעור לשכשו. ועיין להלן (עמ"ד²¹²) מה שכתב בשורת דברי מלכיאל.

וראה עוד בדברי הפתיחה לחוברת "הסעודת בהלכה ובאגודה" במעטת מצאה הרבים, ובפרט לאוטם יהודים שעוזין לא צו לקיים תורה ומצוות, אם שבת או טהרה ושאר המצוות כדת וכהלכה, וונוטן להם מהחבורות הללו "בהלכה ובאגודה" הכתובות בשפה קלה ונעימה השווה לכל נפש, ובכך משפיע עליהם ומלמדם את הדריך אשר ילכו בה ואת המשעה אשר יעשו, שזו המעללה היותר גדולה בצדקה שמצויה לאחרים שאינם יודעים. ועיין להלן (עמ"ד²¹²) במעשה באוצרה בהרצליה שחילקו חבורות "השבת בהלכה ובאגודה".

תהיilot לאל יתרך בעת כתובי שורות אלו, קיבלתי מכתב במיל מאשה בעלת תשובה [חייבת לשער] שללחנה את סיפורה הכררת הטוב על שוכתנה להתחזק בקיום התורה והמצוות, עקב קרייתה בחוברות "בהלכה ובאגודה", וזה לשונה:

התועורות התשובה החלה בי בשמיות שיחות מוסר ודברי תורה ב"הידברות".

לא ידעת ממה להתחילה, הכל נראה לי חשוך ואפל, איסורים אינסופיים והרבה סעיפים על תתי סעיפים.

הייתי אז חילט בצבא, ובתחלת תהיליך החזורה בתשובה שלי, הכרתי בצבא את בן זוגי ערון שהוא בעלי החיים.

קיבלתني בהשגהה פרטית ובחסדי ה' את החוברת המקוצרת של "השבת בהלכה ובאגדה" ונחנתי לקרוא אותה מאוד.

התחלתי בשימירת שבת כהלכה בזכות חלק ההלכה, והבנתי את שמיירת השבת בזכות חלק האגדה.

מהשבת עברתי להלכות סעודה, הלכות כשרות, חגים ו גם טהרה.

בזכות חלקו האגדה רأיתי את היופי של הדת שלנו, והתחברתי באופן שלם ומלא לתהיליך החזורה בתשובה שעברתי.

אחרי שלמדתי ושיננתי את ההלכות הקשורות "בhalacha ובאגדה", הרגשתי מוכנה לעبور לשינוי החיצוני ועברתי לצניעות מלאה.

הייתי מוכנה ומלאה בכלים להתמודד עם שאלות והtanegdoiot לתהיליך.

בסיום השירות בצבא, עורך בן זוגי נכנס לישיבה ואני למדרשה לבנות למשך שניםיים עד החתונה.

בזכות החוברות "בhalacha ובאגדה" זכיתי להתקרב לדת ולה' יתרהך, ללכת בצדניות, ולאחר החתונה לכסות את הראש.

להתנתנו בקדושה, להקים בית בישראל על אדני התורה והיראה.

לשמר טהרת המשפחה בהבנת ההלכות בקלות רבה ובצדירות יפיפיה.

ובעיקר לבנות יסוד ובסיס יציב וחזק לחינוך ילדים.

עוד היום, מתחדים בכל הוצאה חדשה שיוצתה, לומדים ביחד, ומשיכים להתחזק בזכות החוברות "בhalacha ובאגדה" המוחזקות, והמלאות בזיכוי הרבנים עצום, עקב המידע הרב והפשוט הקיים בהם.

מליצה נוספת לחוברות ההלכה המשכילות והמרתקות, לקרוא את החוברת " להיות את" של הרבנית היקרה תהילה.

חברת שכל אישชา חייבת לקרוא!

מחזקת, מעצימה, ולימודה אותו להתמודד בסיטואציות שונות בבניה ובהשכל.

תודה על הזכות,

ברכה אפיק ש.

עלוי נשמה לבעל עבירות

גם אם ההורים לא השכilio לשמר תורה ומצוות כלל, בכל זאת מועילה להם אמרית קדיש ובעיקר לימוד התורה, כדי להגן עליהם בעולם הבא, ואף להוציאם מגיהנם ולהכניסם לגן עדן. (ב שע) וכפי שראינו לעיל (עמ' 198, 202) את המעשיות עם רבי עקיבא ורבי זעירא.

כתב בשו"ת כתוב סופר, מי שהמיר דתו, ואחר כך חזר בתשובה שלימה, ומת, ורוצים מקורביו ליחס חברה אחת בשם "תיקון הנפש" ללימוד תורה ולהתפלל עbor תורה ונשmeno, יש אנשים מעורערים על זה. מצוה לעשות למען תיקון נשmeno אפילו מות ברשו, כל שכן כשחזר בתשובה שלימה, שאין לך דבר שעומד בפני התשובה. בשו"ת מהר"ס מבריסק כתוב, אודות מומר שהמיר דתו כדי לישא אשה נכנית, אבל נשר אהוב ישראל וועשה להם טובות, ומות בפתע פתאום, פשוט שמווער להתפלל על כפרת עוננו ועל תיקון נשמנתו. והרי גם המאבד עצמו וכל שכן שהוא עווע חמור מאד, אומרים עליו קדיש ומתפללים להצל נפשו מורת שחת, וכל מומוד משניות ותלמוד שבעיקר הלימוד מקיימים מצות "הווגית בו יומס ולילה", אלא שמושיפים תחינה ובקשה שבזכות זו יזכה הנפטר למנוחת עולם. וכן כתוב בשו"ת יהודה יעה אסא, שאיפלו אם היה האב רשע, במצוות וצדוקות שעושה בני, מזכה את אביו, ולכן מצוע עליו להזכיר נשמת אבייו ולהתפלל עליו. גם המשנה ברורה כתוב וסימן רוכא ס'ק טי, בו הנותן צדקה בעד אביו, מועיל להקל עליו מיסורי, אףלו אם היה רשע, כי סוף סוף ברاء מזכה אבא. (אבלות א תקעט, תקל, תקלא)

ازכרה

המנוגג לעורך אזכור לנפטר בליל השבעה,ليل השלושים, וליל י"ב חודש. ויש נהוגים גם בליל י"א חודש. ובכל זה יש נהוגים לעורך גם סעודה. (ב' כד)

בצד עורכים אזכור?

לצערנו הרבה, יונס טויעס וחושבים שעיקר האזכור היא הסעודה. וטעות חמורה היא לחלווטין, כי היולה על הדעת של ידי ישיכלו בשרדגים, או רוז'יטים מבושלים, תעלה נשמת המנוח ותהייה לה נחת רוחן! הלוא ברור שככל מטרת הסעודה היא, כדי שיברכו בכוננה כיאות, ובכך תעלה נשמנתו. אך אם אוכלמים ללא נטילה ולא ברכה, אויל עליוי נשמה שכזה. וכבר כתוב הפלא יועץ, שבמקרים לעשות לנפטר ענג בעולם הבא, הם עושים לו נגע, חס ושלום.

על כן, יש לש考ול היטב, מה בצע בכל ההוצאות המרובות הללו, ורבים עושים כן רק מהמת שלא נעים להם שלא לעשות, ונעשה הדבר כחובה, ומזמינים קיטיריניג 100, 200, ו-300 מנוגות, ומצבאים כספם ללא שם תועלת. ואשרי אתם שיאזרו עוז לבטל או לפחות לצמצם מנהג זה, ולמצוחו רבה תהשך להם. וכבר מצינו כיוצא זה בגרמנית מסכת מועד כתו כי ע"ב: "בראשונה היתה הוצאה המת קשה לקרוביו יותר ממיתתו [שהיו רגילים להלבשו בתכrichtים יקרים], והוא קרוביו מניהם אותו ובורחים. עד שבא נשיא ישראל רבנו גמליאל, ונוהג קלות ראש בעצמו ויצא בתכrichtים של פשתן [שם זולים מאורן], ונוהג העם אחריו לצאת בכלי פשתן". על כן, די שיביאו מניין ברכות: מזונות, העץ, האדמה, שחכל, וארבעה סוגים בשמיים, שיברכו עליהם. וישימו לב להזכיר שכilm יברכו בקהל רם, ועל ידי לך ישנה סבירות שגם אנשים רוחקים יברכו, יותר מאשר בסעודה שקשה לתת את הדעת על כל אחד ואחד, ונמצא שרבים נכשלים ואוכלמים בלי ברכה ובלי ברכת המזון.

ודע עוד, כי כמו כבוד על כבוד ונחת רוח היו עושים הבנים לאביהם המנוח, אליו היו מתבוננים איזה דבר יעלה את נשמנתו, ובמה יגרמו לו שיעטרו אותו בשמיים בכתירים רוחניים ויגדל שכחו יותר וייתר, באופן שעיל ידי אזכור זו, יתיזקו ויתקדמו הם והבאים בקיום התורה והמצוות. על כן, בלבד ממה שבדרך כלל רבים מביאים תלמידי חכמים שיאמרו דברי תורה וחיזוק. [וברוור שזו עדיף הרבה יותר ממה שיש רק קוראים תרי"ג מצות ושאר דברים, ורבים לא מבינים מה שקוראים, והלוא אין מקיימים

מצות תלמוד תורה שלומדים ללא הבנה]. אך בלבד מזאת, הלווא כבר אמר הנביא (חושע יד ז): "קחו עמכם דברים ושובו אל ה'", שהעיקר הוא מה שהציבור לוקח עמו להתחזק, ולא די ששמעו כמה דברים נחמדים וילך לבתו וישכח הכל. על כן, עצה טוביה לחלק לציבור איזהDisk מחזק או חברת המדברת על ליבם בשפה נ余家 השווה לכל נפש, כמו חבורת "השבת בהלכה ובאגדה" לగברים, וחבורת "להיות את" או "טהרה" לנשים וכיוצא בהן, שרבים התחזקו על ידו בשמרות המצוות ובאמונה בברא יתברך, והעיקר שהכל יעשה באהבה וחיבת ובנעמה קדושה.

וכتب בשו"ת דברי מלכיאל (ובהקדמה לחלק א): כל מי שהומה ומהמה אחר המצוות, ומוצה קבואה לדורות אין לו, מה הנאה יש לו, אבל המניה מצוה קבואה לדורות שנקראות בכל עת על שמו, חשוב אילו עושה אותה בכל שעיה, ומתנחתם בה במנוחה, כי מצוה זו תעsha פירות ופרי פירות אף לאחר מותו. ובפרט הזוכה במצוות של הדפסת חיבורים חדשים בדבר הלכה שהוא עיקר חזוק תורתנו הקדושה, שעל ידי זה תרבה הדעת בישראל. שכן גבול לעליוי הנשמה שהם גורמים, ומעלים אותה במעלות אין סוף, כי כל הזכיות שיצאו מהלימוד בהם, ומזרעם וזרע זו רעם של הלומדים והמתחזקים מהם, באמונה בה, ובשמירת התורה והמצוות, הכל נזקף לזכותו, ומגניםים אותו בשעריו גן עדן העליון, אף אם לאזכה בהיותו פה בעולם הזה לכלת בדרכיו השם יתברך. עכ"ד.

ולא אחושוק מלכתחילה מעשה שהיא בעיר הרצilia, כתוצאה מיהודי יקר שהפניהם את הדברים הנ"ל אל לבו וחייב חבורות "השבת בהלכה ובאגדה". וככה סיפר יהודי שהשתתף שם באזכרה: "אני רחוק מותורה ומצוות, השתתפתי באיזו אזכרה וחילקו שם חבורות "השבת בהלכה ובאגדה" לעליוי נשמת הנפטר. האמת שמתהילה לא חשבתי לקחת חבורת, אך מכיוון שלא היה לי נעים להיות וצוא דופן שכולים לוקחים ואני לא, לקחתי גם אני. אני אומר לך, קראתי את החبورת כולה מתחילה עד סופה, התרגשתי מאד, לא ידעת שזו השבת, תמיד דיברתי נגד השבת ונגד הדתיים, אני רוצה לבקש סליחה מהשבת ומכל הדתיים שדיברתי נגדים". והנה אין ספק שגם' משחו ביהודי זה, וברור שנגרם לו חיזוק מסוימים בשמרות השבת, ואת אט' מצוה גוררת מצוה", ואי אפשר לדעת להיכן זה הגיעו וויע. וכמה עליוי נשמה גדול נעשה לנפטר, שבזכותו התחזקו הציבור בהלכה שבת ועוד ועוד. אשר חלקס ומה נעים גורלם.

הצלת נפשות

אوتם הרוצים לעורך סעודה דוקא, ויודעים שיבואו ציבור שלצערנו הרב אין נוטלים ידים ולא מברכים ברכבת המזון, יתאמכו לפחות להביא לחמניות מתוקות שברכתן 'מזונות' כדי להציג רבים מעוזו, ויעוררו את המשתתפים לברך 'מזונות' ושאר ברכות. והנכון שבסוף הסעודה, יברך אחד בקהל רם ברכה אחרונה: 'מעין שלוש' ו'ברא נפשות', ויאמר לכולם שמכoon להוציאם ידי חובה. וד' תקנוד, תרו

[יש לשים לב, כי לצערנו ישנס הרבה זיופים, וברוב פעמים הם אומרים שהלחמניות מתוקות, אבל בפועל אין מותוקות ולא כלום, והריהן לחם גמור, וצריכים ליטול ידים, ולברך "המושיא" וברכת המזון, ושוב נכשלים הציבור].

העליוי נשמה האמיתית

סיפר רבינו עובדיה ז"ל, אחיו של מרן הראשון לציוו רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל: כשנפטרה אמי עלייה השלום, עשינו בנהוג אזכרה ביום השנה בבית מר אבי בשכונות

קטמוני. באתי אל הרוב ואמרתי לו שיש אזכור לאמא בערב בשעה פלונית, אמר לי הרוב בסדר, בעזרת ה' אני אבואה. והנה בערב ממחכים, הגיעו כל המשפחה, הקרובים, אנשים שבאו לכבודה, וכבוד הרוב לא הגיע. אז לפני למעלה מחמשים שנה, לא היה טלפון מצוי ולא היה קשר עמו, ולא בא. עשינו את האזכור, הלימוד והסעודה, גמרנו הכל. אבא אמר לי לך תברר למה הרוב לא בא, לא יתכן שהוא לא יבוא לאזכורה של אמא, בטח יש משהו לא רגיל. למשך הלכתית לבתו של הרוב בשכונת 'בית ישראל', שאלתי אותו למה כבודו לא בא לאזכורה של אמא, אולי כבודו שכח, לא ידענו מה קרה. אמר לי הרוב, תשמע מה שקרה, הייתי מוכרכח לכתוב איזה פסק על אשה עגונה, ישבתי לכתוב את התשובה כל הלילה, עד שסיימי ברוך ה' בשעה 4 בבוקר, ומיצאתי לה התרה, והיתה לי שמחה גדולה. תאמר לי אתה, הלווא זה עליוי נשמה לאמא גדול יותר מאשר אזכורה, נכון או לא? אמרתי בזואי, בלי שום טפק. בקשתי מהרבה מחייב, ובאמת לספר את הדברים לאבא, הוא שמח מאוד ונרגע.

עד כמה שניים

כתב רבנו האר"י: יש לעורך את האזכור להורים מיידי שנה בשנה, ואפילו אחר מאה שנה. כי בכל שנה ושנה, דנים שוב את הנפטר, בבניו ובנותיו שהשתאיר אחריו. אם הם הולכים בדרך ה', מעלים אותו לדרגה נבואה יותר, ואם חס ושלום להיפך. וכך גם זכה בחיו למשל, לבנות בית מדרש, או זיכה את הרבים בחלוקת ספרים וכיוצא בזה, הרי שככל התורה שלומדים מכוחו, הכל נזקף לזכותו ומעלים אותו מעלה מעלה, מחייב אל חיל. אבל אם חס ושלום בנה בראיה מעורבת, בת קركס, משנה לשנה מורידים אותו לשאול תחתית, עד שירחמו עליו מן השמים, ובניו או אחרים יהפכו את אותו מקום, למקום של קדושה ויראת שמיים. (ב' там)

וזו לשון רבנו יוסף זי"ע ורב פעילים ח"ד סוד יהודים סיימו י"ז: יום האזכור, אין לו גבול בשנים ואולי אם יהיה הבן מהה שנים אחר פטירת אביו או אמו, צריך לעשות כל ימי חייו אזכור למנוחתם כנהוג, בענין קדיש, ונח, וצדקה, ולימוד כפי יכולתו. מפני כי נפש האדם, אף על פי שנפטרה מהעולם הזה וניצלה מכל עונש, וננכחה לנו עדן, אינה קונה שלימות העליות שלא בפעם אחת, אלא עולה בהדרגות בזמנים חלוקים. ויש נשמה שאיפלו עד אלף שנים לא תען כל המעילות שללה הריאיות אלה, ועליה במסך השנים עלייה אחר עלייה, עד שתתגיע לתכליית המעלת הרואה לה. וכבר מצינו שהעיד רבינו ייטאל ז"ל על רבנו האר"י זיל, שהיה עשו אזכור לאביו יותר משלאשים שנה משנפטר אביו, כי אביו נפטר בהיותו קבו. וידוע כי אביו היה צדיק וחסיד גדול, ונגלה אליו אליהו הנביא זכור לטוב, ועם כל זה כל ימיו של רבנו האר"י ערך את האזכור בשביב אביו, והואינו בשביב העליוי שיתעלה מדורגה לדורגה. נמצא שאין גבול لها, אלא כל ימיו של הבן צריך לעשות יום הזיכרון למנוחת אביו. וגם דעת כי מלבד העילי שיוהה לנפש האדם אחר שנכנס לנו עזן בהדרגות מדורגה אחר מדורגה, הנה עוד יהיה לנפשו דין ומשפט בכל פעם שתעלתה מדורגה לדורגה, ואם כן תמיד יש תועלת לנפש האדם מכח מעשים טובים של בנו אפילו אחר מאה שנים ויותר. עכ"ד.

ט' יום השנה

נ' נשמה

מנาง חשוב להדליק נר ביום השנה, ויאמר בפיו: הריני מدلיק נר זה לעילוי נשמות מր אביו פלוני בן פלונית, שתהיה נשמו צוראה בצוור החיים, או מרתAMI פלונית בת פלונית וכו'. וכך אם חל יום השנה ביום טוב, מותר להדליק נר

מאש לאש, וטוב להדליקו בבית הכנסת, שנאמר יעשה כד טו: "בָּאֲרִים כְּבָדו הַזֶּה". וכתב מרן הרаш"ל זצוק"ל: "וַיְכוֹ פָּשַׁט הַמְנֻהָג לְהַתֵּיר לְהַדְלִיק נְרוֹת נְשָׂמָה בְּלִיל חַג הַשְׁבּוּעוֹת, וְהַמְדֻקְדִּים נְזָהָרים לְהַדְלִיק סְמוֹךְ לְשָׁלָחוֹת הַלּוּמְדִים, כִּי לְקַרְוֹת לְאָרוֹן". ע"כ. ונדולה מזו עשה הנגנו ממוןkeptש ושליח שליח מיוחד בלבד בליל יום טוב שני של סוכות להדליק נר על קבר מר אביו הנגנו בעל דרכי תשובה ז"ל. וג' נד, רז.

נהגו להדליק נר גם בערב כיפור. ודי להדליק נר אחד לעילוי נשמות אביו ואמו ועוד נפטרים. וכעון מה שאמרו שבת קכ"ב ע"א: "נֶר לְאַחֲד נֶר לְמַאתה". וג' נד. ה"ע ח קיט'

כתב הרاء"ש, נהוגים שככל אחד מדליק נר בערב יום הכהנים, כי כבוד הוא להשם יתריך לכפר על אביו ואמו, שנאמר יעשה כד טו: "בָּאֲרִים כְּבָדו הַזֶּה". (ארחות חיים, הכל בו והרמ"א) ומכאן נהגו שם ביום פטירת אביו או אמו מדליקים נרות לעילוי נשמותם, מידיו שנה. ובשות"ת כתוב סופר כתוב, שמנาง זה יש בו מצות עשה של כיבוד אב ואם.

טוב להדליק נר נשמה בשמון זית או בשעה. ואם לא מתאפשר, ידליקו נר חשמל. ומה טוב להתנדב עבור אור החשמל של בתיה מדרישות שעוסקים בתורה יומם ולילה, שבזה יגרום עילוי נשמה גדול יותר, ויהיו למלייצי יושר עלייו, "כִּי נֶר מְצָוָה וְתֹרַה אָזֶר". (ג' נד, רז)

עליה לבית קברות

נהוגים לעלות לקבר, ולומר שם פרקי תהילים, משניות וכיוצא בזה. וישתדרלו מאוד שייהיו לפחות מניין אנשים, כדי שייאמרו קדיש לאחר מכון. וג' נד, רז

כתב רשי' מסכת יבמות קכ"ב ע"א בשם תשיבות הנגוניים: מנהג היה שביהם שמת בו אדם גדול, קבועים אותו לכבודו, ומידי שנה בשנה כשמגעים אותו יום, מתקבצים תלמידי חכמים מכל סביביו, ובאים על קברו עם שאר העם להושיב ישיבה שם. ע"כ. הרי שיש נחת רוח לנפטר בלימוד שלומדים על קברו ביום שנפטר, וכל אחד ישיג נחת רוח כפי ערכו. וש"ת תורה לשם סימנו תציג עיין שם

אם העליה לכביר גורמת לבן ביטול תורה, רשאי שלא לעלות. והעיקר שיישעה הכל בחכמה, ויזהר שלא יבוא לידי מחלוקת עם משפחתו, כי גדול השלום. וב' תנא, תנוי'

מרן הרוב עובדיה יוסף זצוק"ל, לא נהג לעלות מידיו שנה לכביר אמו גורג'יה ע"ה, מלחמת שהיה יושב ועובד בתורה. וגם כשאביו נפטר, לא חשב מרן לעלות לכבירו ב"ב חדש, אך מאחר שהפצירו בו בני המשפחה מאוד מאד, עלה עמו לכביר אביו, אך בחזרתו נפל שם בבית העלמין. ואמר מרן, זהו עונש על שבטלתי מהתורה לעלות לכביר.

תענית

טוב להתענות ביום פטירת אביו או אמו, כמבואר בשלחן ערוץ (או"ח סימנו תקסה סעיף ח). ואחד מהטעמים בזה, מאחר ובליה שנה ביום הפטירה, דנים את הנפטר, ועל ידי התענית יכול לנש灭תו יותר, ויסיע עדה לעלות מדרגה לדרגה.

אם הבן יתענה, ומלחמת התענית ימעט מלימודו בתורה, עדיף שלא יתענה, אלא יעסוק בתורה בתענית דברו, שמעלתה גדולה פי כמה יותר, מתענית אכילה. זכותות התורה תעלה במעלות גבותה מאוד את הורי הנפטרים, ובפרט אם זוכה לארון שיעור תורה ברבים לעילוי נשמותם, שאינו ערוץ זהה. (וב' תכד)

כתב הגאון רבי עקיבא איגר בצוואתו: "בני ובנותי לא יתענו ביום השנה, אבל ילמדו כל הלילה וכל היום בלי הפסק. ואני מון הצורך שرك הם בעצםם לימודי אלא יכולם להעמיד אחרים תחתיהם, שילמדו ולתת להם שכרם. רק שייהי בעניין שלא יהיה הפסק מתחילת הלילה, עד תחילת הלילה הבאה".

השתתפות בשמחות

מנาง בני אשכנז ביום השנה, שלא לשמעו כלי נגינה, ולא להשתתף בשמחת נישואין או בסעודת שבע ברוכות, [אבל מילה ופדיון הבן בעלי כלי נגינה, מקלילים]. ובמקרים צורך, אף לבני אשכנז, כגון שהחתן או הכללה מצטערים שאותו אדם לא יבוא, רשאים להקל. (ב' תל)

תיקון עוון הפוגם בכבוד הוורי

הרופא בתשובה

בן שהתבונן לאחר פטירת הוורי, ונוכח לראות שלא נהג עימם Ciאות בכמה וכמה מקרים, וניחם על מעשיו ורוצה לשוב בתשובה, כיצד ינהני ראשית, יתווודה על עונו, ויתחרט על כך, ויקבל על עצמו מכאן ולהבא להקפיד לשומר על כל הלכות כיבוד אב ואם שאחר פטירתם, ובעיקר ירבה בלימוד התורה, וישנו את הלכות כיבוד אב ואם, ויזכה גם את הרבים בלימוד הלכות אלו, שב ורפא לו. כי ה' אלקינו אל רחום וחנון, ורוצה בתשובהנו.

וברור שהוא הדין לבן שההוריו בחיים וטעה ולא נהג עימם כהוגן, שלבד מבקשת המחייב מהם, ישתדל לעשות כמיטב יכולתו כנ"ל, שב ורפא לו.

חזק"ל (ומנחות קי ע"א) דרשו על הפסוק ויראה ז ליא: "זאת התורה לעלה למינחה ולחטאת ולঅשׁם ולמלואים ולזבח השלמים", שככל העוסק בתורה, אין צורך צריך לא עלה ולא מנחה ולא חטא ולא אשם, שהתרה היא במקומות העולה והמנחה, שהיא מכפרת על עוונותינו. וכן דרשו: "זאת תורה החטאת", "זאת תורה האשׁם", כל העוסק בתורת חטא באילו הקريب חטא, וכל העוסק בתורת אשם באילו הקريب אשם. ע"כ. נמצינו למדים שלימוד התורה ובפרט מאותו נושא שהאדם טעה בו, הרי זה מכפר עליו.

והנה חכמי המקובלים כתבו שאדם שחטא בכבוד אב ואם, יתענה תעניות רבות מאוד על עווניו החמור. אולם השל"ה כתב בשם רבנו האר"י "כל מה שמדובר בדברי הראשונים סיוגים ותעניות לכפרת עוונות, אין זה אלא למי שאין עמלו בתורה, אבל מי שעמלו בתורה, זאת היא תקנות להיות עוסק בתורתה, ואין צורך להעתונת, פן יהלש ויתבטל מלימודו". וכן כתב בשושית זרע אמרת, שאפילו אם חטא בחטאים חמורים מאריך שחביבים עליהם כרת או מיתות בית דין, כיון שהazor בתשובה ועובד בתורה תמיד, בזכות התורה ניצל מן היסורים. ע"כ. וכן אמרו חז"ל במדרשו ויראה רבה כה: "אמר رب הונא, אם נכשל אדם בעבירות חמורות והתחייב מיתה בידי שמים, מה יעשה וייחיה? ירבב בלימוד התורה יותר מהרגלו. ואם אין יודע כלל, יעסוק בצדקה ויחיה". וכותב רבנו יונה, והצדקה תנן לעליו גם מהistorim, ומכל מקום מעלה לימוד התורה היא למעלה מן הכל ומכפרת יותר מכל, שתלמוד תורה כנגד כולן.

וכتب הגרש"ז אוירברך: "השנים בתשובה, חייבים להאמין באמונה שלימה שהקב"ה מוחל וסולח לכל השבים אליו באמות. וגם צריכים להודות להשם על שיזכה אותם לעמוד על האמת, נתנו להם לב טהור וمبין לשוב אליו באמות ובתמים". ואדרבה יעבדו את השם בשמחה, וישחו

מה בעבר, כי זה רצון השם האמתי, שלא יעבדו בעצבות, וכמו שכתב רבנו חיים ויטאל ושרי קדושה עמוד כד: דע כי העצבות גורמת מניעת עבודה שם וקיים המצוות, וביטול עסוק התורה, וכוונת התפילה, ומבטול מחשבה טוביה לעבד את השם, והיא שער התחלה גירוי הסתת הירע אפלו לצדיק. וכשעובד את השם בעיצומו, דומה לעבד העובד את רבו בפנים עצבות זועפות, ועל ידי כך הקב"ה ושכינתו מטתקלים מעלייו, אבל להיפך, בהיותו עובד את השם בשמחה, מוסיפה לו השמחה חזק רב ואהבה להידבק בו יתרך. ע"כ. (חו"ע ימים נוראים עמי ריחו)

ממנו יראו וכן יעשו

סיפור יהודי יקר מהעיר "אור יהודה", כי לאחר שאמו נפטרה התבונן במעשו, נוכח לראות שלא נהג עימה כיאות בכמה וכמה מקרים, וניחם על מעשיו ורצה לשוב בתשובה, על כן למד הלכות כיבוד אב ואם מתנית החוברת "כיבוד אב ואם בהלכה ובאגדה" [מהדורות תש"ע] כדי לכפר על מעשיו. והנה הוא רואה בהלכה האחרונה בחוברת, שהתיקו של אדם שלא כיבד את הוריו כיאות, [וכמובן מי יכול לומר שלא נכשל בזה?!]. להתחזק בלימוד הלכות כיבוד אב ואם ולזכות את הרבים בלימוד הלכות אלו, ועל ידי שבזוכתו למדיו ויקימו את המצווה כדת וכחלה, יתכפר לו עוננו, ושב ורפא לו.

או אז רכש כמוות גדולה מוחברות "כיבוד אב ואם בהלכה ובאגדה" וחילק לתושבי עירו, ולאחר שלמדו ממש תקופה את כל ההלכות, ערך רב בית הכנסת שלהם חידון לציבור, והשתתפי בו כ-100 נבחנים, אנשים, נשים וילדים, וקיבלו פרסים נכבדים ויקרו ערך. אשריו שזכה להרבות את המודעות במצוות קירה זו בקרב הציבור.

שוב סיפור יהודי יקר, כי רב הקהילה בעיר, עורך מבחנים מיידי פעם בפעם על החוברות "בهلכה ובאגדה", על הלכות שבת, סעודה, פסח, חנוכה ועוד. ובכל פעם הוא עורך מסיבה גדולה עם רבני העיר, וכל הנבחנים המתעניינים מקבלים תעודה הוקרה והערכה על לימודם עם פרסים יקרי ערך, ודבר זה מגביר מאוד את המודעות לשנן הלכות למעשה, לדעה מה עשו ישראל.

ולא מכבר סיפור לי מורהנו הראשון לציון רבנו יצחק יוסף שליט"א, כי בין הזמנינו של חדש אב קיימו חידון לתלמידים באחד מבתי המדרש בעיר "בני ברק" על חוברת "סדר הימים בהלכה ובאגדה" [שכללה סיכום ששת חלקי "ילקוט יוסף" על הלכות השכמת הבוקר, ציצית, תפילה, ותפילה], עם פרסים ומלגות למצטיינים.

אשרי המזוכים את הרבים, העושים והמעשים, שעלייהם נאמר וניאל יב ט: "זה פשוטלים יזהרו בזוהר תרקייע, ומצדקי תרבים פפוקבים לעולם ועד", וכל המזוכה את הרבים, אין חטא בא על ידו. אשריהם בעולם הזה, וטוב להם לעולם הבא, מחלקם יהיה חלקנו, אמן.

יהי רצון שנזכה לכבד את הורינו, כאשר ציינו בורא עולם, ויקוים בנו הפסוק:
"למען יאריכון נמייך ולמען ייטב לך, על האדמה אשר ה' אללהיך נתנו לך". אמן.